

Digitized by the Internet Archive
in 2022 with funding from
Kahle/Austin Foundation

Augsburg College
WITHDRAWN
George Sverchuk Library
Minneapolis, Minnesota 55404

Norsk-Amerikanernes
FESTSKRIFT
1914.

37

Norsk-Amerikanernes FESTSKRIFT 1914.

UNDER HOVEDREDAKTION AV

JOHS. B. WIST.

Med bidrag av

*Carl Hansen, Th. Eggen, M. K. Bleken, Waldemar Ager,
Juul Dieserud og Gisle Bothne.*

THE SYMRA COMPANY,
DECORAH, IOWA.

Copyright, 1914, by
JOHS. B. WIST,
Decorah, Iowa.

LUTHERAN PUBLISHING HOUSE, PRINTERS AND BINDERS,
DECORAH, IOWA.

FORORD.

PLANEN for nærværende norsk-amerikanske festskrift har været: i en grei og oversigtlig form at gjøre rede for nogen av de fornemste bevægelser, som i tidens løp har optat nordmændene i Amerika. I dette den norske folkestammes store jubelaar maatte det ogsaa for os norske her i landet ligge nær at søke at yde et litet bidrag til aarets festlitteratur, og da høvet det sig best, at dette vort bidrag samtidig blev et bidrag til norsk-amerikanernes egen historie. Et skrift av denne art skulde ikke alene interessere norsk-amerikanerne selv, men det burde ogsaa være til nogen nytte for mange i Norge, som søker oplysning om styr og stel i det norske Amerika.

Naar avhandlingen om pressens historie fylder en saa stor plads i forhold til de andre artikler, saa skyldes dette to grunde: for det første er ønsket om utgivelsen av en nogenlunde fyldig norsk-amerikansk pressehistorie (som blandt andet ogsaa fik uttrykk paa Den norsk-danske presseforenings aarsmøte 1912) netop det, som gav støttet til, at festskriftet overhodet ser dagens lys. Dernæst er dette første gang der gis en utførlig, sammenhengende fremstilling av vor presses historie. Det var derfor et ganske betydelig materiale, som skulde sankes ind og bearbejdes, og der trængtes et detalj-apparat, som ikke i samme utstrækning var paakrævet for de andre artiklers vedkommende, fordi de fleste deri omhandlede emner oftere har været uttømmende behandlet og er bedre kjendt av vort folk.

Foruten at gi en saavidt mulig fuldstændig fortegnelse over de mange blade i det norske sprog, som har været utgit i Amerika, har det været mest om at gjøre at trække frem det, som har særpræget vor presse og dens mænd under de eienommelige eksistensvilkaar, hvorunder de har virket. At der i et arbeide av dette omfang ikke skulde ha indsneket sig feil eller unøiagtigheter, er vel formeget at vente, men det er mit haap, at feilene kun vil gjælde smaa og ubetydelige ting.

For de til festskriftet leverte artikler og al anden hjelp og imøtekommenhet vil jeg herved avlægge min beste tak.

J. B. W.

Decorah, Iowa, i februar 1914.

INDHOLD.

DEN NORSK-AMERIKANSKE PRESSE.	Side
I. Pressen til borgerkrigens slutning, av Carl Hansen	9
II. Pressen efter borgerkrigen, av Johs. B. Wist	41
OVERSIGT OVER DEN NORSK-LUTHERSKE KIRKES HISTORIE I AMERIKA, av	
Th. Eggen	204
DE NORSK-AMERIKANSKE SKOLER, av M. K. Bleken	245
DET NORSKE FORENINGSLIV I AMERIKA, av Carl Hansen	266
NORSK-AMERIKANSK SKJØNLITERATUR, av Waldemar Ager	292
NORDMÆND I DET OFFENTLIGE OG POLITISKE LIV, av Juul Dieserud	307
NORDISKE STUDIER VED AMERIKANSKE UNIVERSITETER, av Gisle Bothne ..	330
Navneregister	339
Bladfortegnelse	349

ILLUSTRATIONER.

	Side		Side
Ager, Waldemar	118	Listoe, Søren	101
Amlund, G.	130	Lund, Gunnar	151
Anderson, John	49	Lysnes, D.	221
Anderson, R. B.	115	Mohn, Th. N.	236
Anderson, Sydney	328	Neble, Sophus F.	174
Anundsen, B.	74	Nelson, John M.	325
Baumann, Julius B.	305	Nelson, Knute	311
Benson, John	56	Nilsson, Svein	51
Bothne, Gisle	335	Norstog, Jon	297
Bothne, Th.	111	Oftedal, S.	223
Brandt, Chr.	97	Olson, Julius E.	333
Breda, O. J.	331	Pettersen, Wilhelm	295
Buslett, O. A.	293	Prestgard, Kristian	79
Bøckman, M. O.	235	Preus, H. A.	214
Clausen, C. L.	209	Rasmussen, C.	176
Dahl, T. H.	239	Rasmussen, P. A.	212
Eielsen, Elling	206	Relling, I. T.	85
Fleischer, Frederick	42	Reymert, J. D.	11
Fleischer, K. J.	24	Rønning, N. N.	123
Flom, George T.	336	Sartz, R. S. N.	88
Folkestad, Sigurd	303	Sneve, O. S.	301
Foss, H. A.	126	Steenerson, H.	323
Grevstad, Nicolay	54	Strømme, Peer	137
Grønna, A. J.	315	Stub, H. G.	219
Guldbrandsen, T.	103	Sverdrup, G.	224
Hain, Iver	95	Swenson, L. S.	313
Hande, Hallvard	87	Sørensen, Sigvart	105
Hansen, Carl	108	Thompson, T. B.	337
Hansen, P. Hjeltn	64	Thorson, P. O.	134
Hanson, M. G.	227	Vinje, A. J.	317
Haugen, G. N.	319	Volstead, A. J.	321
Helgeson, H. T.	327	Wist, J. B.	78
Holter, K. C.	122		
Hoyme, G.	233	Augsburg Seminar	250
Husher, F. A.	44	Concordia College	260
Jaeger, Luth	67	Den forenede kirkes seminar..	251
Johnson, Simon	299	Lutheran Ladies' Seminary ...	262
Kalheim, O. M.	113	Luther College	254
Kildahl, J. N.	238	Luther Seminar	252
Koren, V.	216	Park Region Luther College...	258
Langland, Knud	18	Red Wing Seminar	249
Larsen, Laur.	217	St. Olaf College	256

DEN NORSK-AMERIKANSKE PRESSE.

I. Pressen til borgerkrigens slutning.

Av Carl Hansen.

I den norsk-amerikanske presses første tid var det sydøstlige hjørne av Wisconsin det norske Amerikas centrum. Ifølge folketællingen av 1850 var der 12,678 norskfødte personer i De forenede stater, 3,559 svenskfødte og 1,838 danskfødte. Av de norskfødte bodde 8,651 i Wisconsin. De norskfødte i Wisconsin utgjorde saaledes næsten halvparten av alle skandinaver i De forenede stater.

Skjønt nærværende skrift forsøker at gi den norsk-amerikanske presses historie, kommer det ogsaa til at streife ind paa den dansk-amerikanske pressehistorie. Bladene var, og er det endnu i meget stor utstrækning, norsk-danske. Desuten var der i den første tid megen fælles norsk-dansk virksomhet, og flere av de mænd som hadde ledelsen, var danske af fødsel.

I 1838 nedsatte den første norske settler sig i Wisconsin. Aaret efter kom de første settlere til det senere bekjendte Muskego-settlement i Racine og Waukesha countyer, et stykke søndenfor Milwaukee. Blandt de første her var Søren Bakke, søn av Tollef O. Bakke, en velstaaende kjøpmann i Drammen. Sønnen var noget av en drømmer-natur og faren mente, han kunde ha godt av at komme ind i nye forhold. Det var kjøpmann Bakke, som tilskyndet seminarist C. L. Clausen, den senere bekjendte pionérprest, til at utvandre, og da man i Muskego skulde til at bygge kirke, skjænkhet han 400 speciedaler til den. Antagelig har han ogsaa forsynt sin søn med endel penge. Blandt de nye settlere i Muskego aaret efter Bakkes ankomst var Even H. Hegg og svogeren Johannes Skofstad med familier fra Lier pr. Drammen. En av Hegg's sønner var den bekjendte Hans C. Hegg, oberst i 15de Wisconsin-regiment under borgerkrigen. Til Muskego kom i begyndelsen av firtiaarene ogsaa James D. Reymert fra Farsund. Settlementet blev snart et av de mest bekjendte og folkerikeste i Vesten.

Allerede i 1845 begyndte man i Muskego at snakke om at oprette en norsk avis. I 1847 var planerne bragt i orden og "Nordlyset" utkom i Town of Norway, Racine county. Even Hegg, Søren Bakke og James D. Reymert indskjøt den til foretagendet utkrævde "kapital". *Reymert* blev redaktør. Fra Chicago hentet man en norsk typograf, Erick Andersen som hadde arbeidet paa "Chicago Tribune", og med Heggs søn Ole og Johannes Skofstads søn Even som sætterlæringer hadde man i trykkeriet fuld besætning. Ole J. Carlson som senere blev en av pionéerne ved Colton, S. D., paatok sig at levere bladet omkring i de nærmeste bygder. Han fortalte, efter hvad der stod i "Sioux Falls Posten" for nogen aar siden, at hans betaling som avisbud skulde være et par "overalls" og tøj til en bluse det første aar; senere skulde han faa 10 dollars om aaret.

Bakke reiste efter et aars forløp tilbake til Norge, og utgivelsen af bladet fortsattes av Hegg og Reymert.

"Nordlyset" skulde være et organ for "free soil" bevægelsen mot negerslaveriets utbredelse. Det var disse prinsipper Reymert gjorde sig til talsmand for. "Det gik i Begyndelsen godt med at faa Abonnenter," skriver Knud Langland i sin bok om "Nordmændene i Amerika", "saa at deres Antal i Aarets Løb voxede op til 200 eller derover; men det var trange Tider for Indvandrerne, og da Betalingstiden kom, forekom Sagen dem ikke fuldt saa romantisk, og mange af dem glemte at indsende sin Kontingent. Det demokratiske Parti havde ogsaa et sterkt Anhang mellem de norske Indvandrere, og 'Nordlyset's' Politik modarbeidedes af mange. Da Bladet havde været holdt gaende i næsten to Aar med betydeligt Pengetab, blev Trykkeriet nedlagt."

Der ligger et skjær af romantik over "gamle Muskego." Saa meget som fik betydning i den norsk-amerikanske historie, har røtter i Muskegos grund. Dets saga har mørke blade der melder om sott og død. Koldfeber og kolera herjet og krævet hundreder av ofre i slutten av firtiaarene og begyndelsen av femtiaarene. Men gamle Muskego har ogsaa sine stolte kapitler. Her blev den første norsk-lutherske menighet i Amerika stiftet; her kneiste paa Indianerhaugen for over 70 aar siden en norsk kirke (som nu staar gjenreist ved Den forenede kirkes seminar i St. Anthony Park); paa den norske kirkegaard her har den kjække oberst Hans Hegg ben smuldret i 50 aar; her var det, at man først følte behovet for en norsk avis, og til dette sted er knyttet flere av de navn, der staar som de mest lysende i den første pionértid.

Blandt de ledende mænd i dette settlement var *James Denoon Reymert* — den første norske redaktør i Amerika. Han tilhørte en gammel slekt. Hans forfædre hadde i fire slektled været prester i et

og samme sogn (i Sætersdalen), fra 1636 til 1738. Han var født i Farsund i 1821, yngste søn av toldkasserer Kristian Reymert og hustru, født Jessie Sinclair Denoon, en skotsk dame. To av hans morbrødre deltok i den amerikanske frihetskamp. En anden morbror, Rev. Alexander Denoon, var i 50 aar prest ved en presbyteriansk kirke i Caledonia, N. Y. Femten aar gammel reiste Reymert hjemmenfra, utdannet sig for Laudelen i Kristiania og drog saa til sine slegtninge i Skotland, var først ansat i et handelshus i Leith, senere i et sakførerkontor i

JAMES D. REYMER.

Edinburgh. Saa fik han Amerika-feberen og kom i 1842 til New York hvor bibliotekaren i Mercantile Library, en skandinav, raadet ham til at reise til Vesten. Han tok hyre paa en kanalbaat og paa innsjøerne til Milwaukee. I Muskego-settlementet slog han sig ned og giftet sig med Caspara Hansen fra Fredriksvern. Med hans utdannelse var det selvsagt, at Reymert blev udset til redaktør av "Nordlyset". Skjønt dette blad kun paaførte utgiverne pengetap, bragte det dog Reymert ind paa den politiske bane. Han var medlem af Wisconsin's konstitutionsforsamling, i 1848, senere af legislaturen, i 1849, fredsdommer, skole-superintendent, medlem af statssenatet, den første norsk-svenske vice-

konsul for de vestlige stater, president-valgmand, receiver for De forenede staters landkontor og skatkammerets underavdeling, disbursing agent for de nordvestlige stater og indehadde ogsaa andre offentlige tillitshverv. Han var en ven av Stephen A. Douglas, og da denne var Lincolns motkandidat til president, fik Reymert den demokratiske nomination til kongressen. Efter at være slagen som kongreskandidat flyttet han i 1861 til New York, hvor han fik en meget stor sakførerpraksis. Han var ogsaa en tid president for et assuranceselskab. I 1873 eller 1874 reiste han til Chili i Syd-Amerika, hvor han drev forretning. I 1876 kom han tilbage og nedsatte sig i Pinal, Arizona; hvor han befattet sig med grubedrift som chef for J. D. Reymert Silver Mining Company, praktiserte som sakfører og utgav og redigerte ukebladet "Pinal Drill". Da han var 70 aar gammel, trak han sig tilbage med en formue og kjøpte et gods nær Los Angeles, hvor han døde, 75 aar gammel, for 18 aar siden. Reymert var en ualmindelig begavet mand; han behersket flere sprog og bevæget sig lige let paa engelsk som paa norsk i bunden saavel som i ubunden stil. Som sakfører hadde han i sin tid et ry som neppe nogen norsk jurist i Amerika nogensinde har hat. Under hans veiledning har fire Reymertes—en søn og tre brorsønner—tilegnet sig jus, nemlig: Thorvald Reymert (brorsøn), i sin tid countydommer i Burnett Co., Wis., død og begravet i Vaage, Gudbrandsdalen; James D. Reymert (søn), sakfører i Los Angeles, hvor han døde i 1912; Theodore D. Reymert (brorsøn), sakfører i Los Angeles, hvor han døde i 1911, og August Reymert (brorsøn), som fremdeles praktiserer som sakfører i New York.

Fra 1825, da "Restaurationen" kom med sin første ladning emigranter, til 1847 er hele 22 aar, og det synes merkelig, at man kunde greie sig saa længe uten noget norsk blad, for der hadde da været adskillige tusener norske i landet i flere aar. Da begyndelsen engang var gjort, kom der dog fart i tingene, og bare seks aar efter "Nordlyset"s første fremkomst, var utviklingen kommen saa vidt at der kunde skrives en avhandling om "den skandinaviske presse i Amerika" og hele otte mere eller mindre heldige journalistiske foretagender nævnes. "Skandinavisk" betød i de tider egentlig "norsk"; men da som nu var det bestandig nordmændene, som heiste det skandinaviske flag.

Forfatteren av den nævnte avhandling, som staar i "Emigranten" for 20. mai 1853, sier, at han "har hørt Reymert selv beklage de i alle Henseender uheldige og utilstrækkelig forberedte Omstændigheder, hvorunder han arbeidede, ligesom han heller ikke selv den hele Tid forestod Redaktionen, da *Paul Andersen*, nu (1853) Præst i Chicago, redigerede Bladet, medens Reymert sad i Legislaturen".

“Democraten”, utgit først fra Racine siden fra Janesville, optraadte paa “Nordlyset”s ruiner. Hegg og Reymert solgte bladet til *Knud Langland*, den senere bekendte journalist og forfatter, og dennes svoger, *O. J. Hatlestad*, senere formand i den norske Augustana-synode. “Nordlyset”s politik havde ikke været videre populær blandt de norske, og de nye utgivere lot bladet skifte politik saavel som navn. Langland forestod redaktionen.

Om “Democraten” heter det i den nævnte avhandling: “— Det var et Blad redigeret i demokratisk Aand, og bedømt i Forhold til den forberedende Dannelse, som Hr. Langland besad for en Blad-udgivers Hverv, maa man tilstaa, at Bladet ei blev redigeret uden et vist Spor af Talent for sit Hverv. Han var temmelig vel bevandret i de politiske Forholde, havde taget en bestemt Partistilling i Democraternes Række, og forsvarede denne vel imod sin Rival og Opponent Whigbladet “De Norskes Ven”, som paa samme Tid udgaves fra Madison. Men i mange andre Henseender udviste Langland et Vægelsind og Ustadighed, samt Mangel paa Takt i Bladets Redaction, som viste sine ødelæggende Følger for ham da, som siden. Han holdt kun et slet Politie inden sit Blads Spalter og oftere viste der sig Opsatser, som ei burde have seet Dagens Lys. Det døde derfor ogsaa hen af en tærende Sygdom, ikke meget over et Aar gammelt.”

“De Norskes Ven” begyndte at udkomme i Madison sommeren 1850 med *O. Torgersen* som utgiver og gik ind efter et halvt aars kummerlig tilværelse. “Det var” — sier samme bladkritikus fra 1853 — “et aldeles mislykket Forsøg paa at etablere en whiggisk Presse blandt de Norske. Det maatte mislykkes; thi Forsøget blev gjort af en Mand, som dertil var uden Talent, og aldeles ikke formaaede at hanle op med sin demokratiske Modstander i Racine. Det er mig ikke bekjendt, at dette Whigblad gjorde en eneste Proselyt under sin politiske Løbebane. Forresten var det et godmodigt Blad, som ei indlod sig paa nogen personlig Polemik. Saavel “Democraten” som “De Norskes Ven” iagttog under deres Partistridigheder en anstændig Tone, og jeg kan ikke erindre noget Exempel paa, at det kom til egentlig Grovheder eller personlige Udfald mellem dem. Hvad der meget betog disse Blade deres Indflydelse, og gjorde dem mindre tiltalende for deres Landsmænd, var det daarlige Norsk, hvori de redigeredes. Især Oversættelserne fra Engelsk var saa slette, at de meget vel kunde bruges i Lighed med Sagens og Hansens Stilebøger, som til Øvelse forelægges Skoledrengene for at rettes. Ordene var vel norske, men Ordvendingerne engelske. Stundom fandt man vel ogsaa Ord, som ei fandtes i Norsk, f. ex. overtoges i Betydningen at indhente (overtake), saa at jeg i Førstningen, før jeg

havde lært noget mere Engelsk, kunde have Møje med at forstaa enkelte Sætninger. Men dette maatte undskyldes hos Mænd, som ei havde lært deres Modersmaal grammatikalsk."

Aaret 1851 var et merkeaar i den norsk-amerikanske presses historie. Fire norske blade gik det aar af stabelen, og et femte forberedtes, saa det første numer utkom paa nyaaret 1852. Saa stort har vel antallet av norsk-amerikanske bladfødsler neppe været noget enkelt aar siden. Ved begyndelsen av aaret 1851 var der intet norsk blad i Amerika. Da "Democraten" paa grund af pengemangel gik ind, delte Langland og Hatlestad trykkeriet mellem sig.

I mars 1851 utkom det første numer af "Maanedstidende for den norsk-evangelisk-lutherske kirke i Amerika", utgit af presterne *A. C. Preus*, *C. L. Clausen* og *H. A. Stub* og trykt i Langlands trykkeri der blev flyttet til Inmansville, Rock rounty. En bror af den bekjendte prof. Conradi arbeidet en tid som typograf paa "Maanedstidende". Nogen uker efter "Maanedstidende"s fremkomst begyndte Hatlestad at utgi "Kirketidende" fra sit trykkeri i Racine. I New York utkom i slutningen av aaret "Skandinaven", utgit, som det hette, av tre skandinaviske republikanere. Dette blad faar følgende skudsmaal af den strenge avis-censor i "Emigranten":

"— Dette Blad var redigeret i den ægte parisiske Kneipemaneer; dets største Glæde syntes at bestaa i at fortælle allehaande skandaleuse Historier fra alle Verdens Hjørner og Riger, dog helst fra Sverrig, uden Hensyn til om de var sande eller ei. Dets Politik, dersom den ei var communistisk—rød Republicanisme, saa var den kun noget taabeligt, usammenhængende Sludder, uden enten Indgang eller Udgang. Den blev udgivet for det meste det halve paa Norsk og det andet halve paa Svensk, undtagen naar de skandaleuse Historier fra Sverrig var saa overflødige, at de fyldte Avisen. Tilsist kom Dr. Dass, og i sin velmente Iver og Nidkjærhed for at hjælpe den paa Fode slog han den i sin Ubehændighed og Ukyndighed ihjel. Siden har ingen hørt eller spurgt den i henved et Aar."

"Friheds-Banneret" var ogsaa et meget radikalt blad, som begyndte at utkomme i Chicago i Slutningen af 1851 og eksisterte i mindre end et aar. Dets første redaktør var *Joh. Mauritzon*, som av kolleger utskjældtes for en "rød republikaner" og tildels det, som var meget værre. Blandt utgiverne var foruden Mauritzon ogsaa *B. O. Dahly* og *Niels H. Ellichson*. Sistpaa blev *Geo. P. Hanson* redaktør. Han var mere moderat i sine uttryk i de feider, som han i en avis med et saa manende navn var nødt til at føre.

"Allerede Navnet har noget paafuglagtig ved sig", siger vor Hjem-

melsmand om "Friheds-Banneret", "ligesom Avisen selv i hvert eneste Numer har mindet os om denne hovmodige indbildske Fugl. En aldeles umaadelig Arrogance, hvis Lige under en offentlig Fremtræden jeg aldrig mindes at have seet, er Grundtrækkene i denne Avises Character. Det hænder stundom, at en saadan hovmodig Arrogance, hvor den er forenet med en Smule Kundskab og Talent, kan gjøre noget Indtryk og ligesom indgyde en Smule Frygt, men saa aldeles blottet for al Grund og Adkomst er denne Hovmod og denne Indbildskhed hos "Friheds-Banneret", at Redacturen kun bliver til en Nar, en Hans Wurst og politisk Don Quixote for alle sine Læsere."

Videre heter det om "Kirketidende":

"Kirketidenden, udgivet i Racine af *O. Hatlestad* og Compagnie, begyndte sin Løbebane omtrent samtidig med Maanedstidenden, kun nogle Uger senere. Ideen var laant fra de norske Præsters Plan med Maanedstidenden og var formodentlig, saavidt erindres, Begyndelsen til den Række Efterligninger, som de toneangivende Herrer mellem de Norske i Racine og Chicago have forsøgt efter de norske Præster. Jeg ved vel, at naar jeg rører ved denne Streng, da rører jeg ved Herrernes Øiesten; thi det er jo det samme som at føre det klareste Bevis paa Herernes Aandsfattigdom, naar de maa borge deres faa Ideer endog der, hvor de allermindst maatte ville søge dem. — — — I Sandhed, Hatlestad og Compagnie er nogle snurrige Fætttere! Snart ser man dem med en høistærværdig Mine, Briller paa Næsen og andægtige Sukke at læse et Stykke af Pontoppidans Hyrdebrev eller en anden aandelig Forfatter; men just som de er inde i dette, bryde de tvert af, for at give hin eller denne af de norske Præster et dygtigt Spark og nogle drøje Grovheder. Snart heise de Flag for Pierce og King, snart for Hale og Julian! Hvad der mest røber Aandsslægtskabet med Frihedsbanneret og Kirketidenden, er deres Tungemaal; thi de skrive præcis det samme Sprog og have omtrent samme Færdighed i at radbrække vort gode Modersmaal, skjønt Kirketidenden i det Stykke maaske vinder Prisen. Jeg læste for nogen Tid siden i den et Stykke om Opdragelse, oversat fra Engelsk skulde det være; det indtog henimod 3 Spalter af Avisen, men indeholdt 94 Sprogfeil, uden at regne Feil i Bogstavering og Skilletegn; thi dem tællede jeg ei!"

Disse uttalelser om datidens presse var skrevet for "Emigranten", og dette blad faar naturligvis mange lovord. Skjønt artikelen som et hele betragtet gir indtryk av, at forfatteren forsøker paa at dømme uhildet, maa dog det standpunkt, ut fra hvilket han skriver, tas i betragtning.

"Maanedstidende"s utgivere besluttet sist i 1851 at utgi et politisk

blad. "Den skandinaviske presseforening" blev stiftet for at forestaa utgivelsen og det første nummer av "Emigranten" utkom 23. januar 1852. Følgende midlertidige direktion valgtes for presseforeningen: *C. L. Clausen, G. F. Dietrichson, A. C. Preus og John Holfeldt*. Past. Clausen blev valgt til redaktør. Planen om presseforeningen og bladet var utkastet av ham. Han sier i "Emigranten"s andet nummer, at han slet ikke vilde ha redaktørposten, men blev paa forslag av en av sine embedsbrødre enstemmig valgt. Ved foreningens stiftelse var der endel medlemmer som vilde, at bladet skulde støtte whigpartiet, andre at det skulde være demokratisk; vedtat blev det, at bladet skulde være "uafhængig demokratisk". "Vi slutter os til det politiske Parti, som vi tror har størst Ret", sier redaktør Clausen. Bladet skal redigeres i demokratisk aand; men han gjør opmærksom paa, at benævnelsen "demokratisk" ikke maa tas i den "indskrænkede partiske Betydning, men forstaaes i sin fulde Betydning og Udstrækning".

Den 10. mars 1852 holdt presseforeningen generalforsamling hos *G. F. Dietrichson* paa Luther Valley prestegaard. *James D. Reymert*, "Nordlyset"s første redaktør, blev optat i foreningen og valgt til formand. *John Holfeldt* blev ansat som bokholder og regnskabsfører. En beretning om møtet er undertegnet av følgende direktionsmedlemmer: *A. C. Preus, G. F. Dietrichson, H. A. Preus, J. D. Reymert, J. Ingebrigtsen*.

I "Emigranten" for 27. august 1852 tar Clausen avsked med abonnerterne som redaktør. Han fortæller, at det meste av redaktionen i to maaneder har været besørget av *Carl Martin Riise*, en dansk student (senere major i 15de Wisconsin), som overtar redaktionen helt og holdent efter Clausen. Clausen sier, at hans stilling har været vanskelig, især da han har bragt i erfaring at et flertal av presseforeningens direktion har meget forskjellige anskuelser angaaende adskillige vigtige gjenstande. Den 3. september oplyser Riise, at han har overtat redaktionen. Om sin politiske troesbekjendelse sier den nye redaktør, at den er demokratisk, men at han henregner sig til det saakaldte "free soiler"- eller antislaveri-parti. Det var virkelig en stridende presse som i de dage eksisterte blandt nordmændene i Amerika. Og det er jo ikke at undres paa, da de fem blade saa at si repræsenterte likesaa mange avskygninger i politisk og kirkelig henseende.

Om de mænd som paa dette tidspunkt indtok de mest fremskutte pladse i den norsk-amerikanske presseverden, kan her indskytes nogen biografiske oplysninger:

Pastor Claus Lauritz Clausen, "Emigranten"s første redaktør, var født paa Ærø, Danmark, i 1820. Under et ophold i Norge blev han

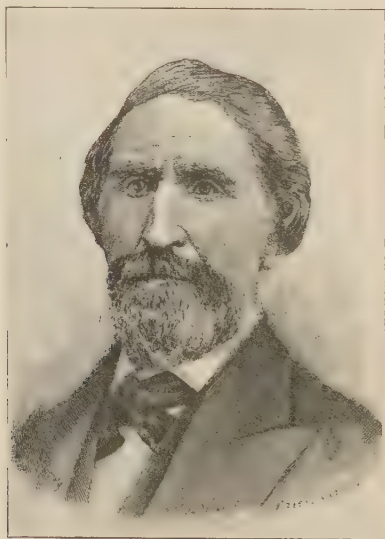
kaldt til prest for den nylig oprettede norske menighet i Muskego-settlementet, hvortil han kom i 1843, og blev kort efter ordinert til prest. Han var med at stifte den norske Synode og begyndte samme aar sammen med presterne A. C. Preus og H. A. Stub at utgi "Maanedstidende for den norsk-evangelisk-lutherske kirke i Amerika". Da dette blads utgivere ogsaa besluttet at utgi et politisk blad, blev past. Clausen dets redaktør, hvilken stilling han fratraadte efter otte maaneders forløp. Ved oprettelsen af 15de Wisconsin-regiment blev han dets feltprest, men daarlig helbred tvang ham til at ta avsked allerede 1862. Han flyttet kort efter til St. Ansgar, Mitchell Co., Iowa, hvor han grundet et stort norsk settlement. I 1856-57 repræsenterte han sit distrikt i Iowas legislatur og var i 1867 statens kommissær til utstillingen i Paris. Han var i 1870 med at stifte "den norsk-danske Konferentse", hvis første formand han var. Sit siste pretekald hadde han i Austin, Minn. Han døde 1892 i Poulso, Wash., hos sin ældste søn. En anden søn, Charles W. Clausen, er nu statsauditor i Washington.

Carl M. Riise (Charles M. Reese), som avløste past. Clausen som redaktør av "Emigranten" og senere var redaktør av "Den norske Amerikaner" og "Nordstjernen", var født i Danmark 1823. Han blev major i 15de Wisconsin regiment, men fratraadte denne stilling i august 1862. En tid efter lot han sig hverve som menig i et Illinois-regiment. Ogsaa efter krigen var han beskæftiget som journalist.

Knud Langland som i henvend 40 aar var knyttet til den norske presse i Amerika, var født i Samnanger, Os ved Bergen, 1813. Ved selvstudium og privat undervisning erhvervet han sig et rikt forraad av kundskaper og blev skolelærer og klokker nær sit hjemsted. I 1835 tilbragte han seks maaneder i England. I 1843 udvandret han, kom i 1846 til Racine Co., Wis., kjøpte i 1849 sammen med sin svoger, O. J. Hatlestad, "Nordlyset" (senere "Demokraten"), var knyttet til det av *Elias Stangeland* oprettede blad "Den norske Amerikaner" i Madison, men ophævet sin forbindelse med det, da bladet skulde understøtte Buchanan's valg til president og Langland var utpræget abolitionist og anti-slaverimand. Flyttet til Chicago i 1866 og overtok redaktionen av "Skandinaven". I 1872 hævet han sin forbindelse med dette blad for at overta redaktionen av "Amerika"; dette blad blev senere solgt til "Skandinaven", hvis redaktør han atter blev indtil begynnelsen av ottiaarene. Han døde i Milwaukee 8. februar 1888. Langland blev 1860 valgt til medlem af Wisconsin's legislatur. I 1880 valgtes han til president-valgmand for Wisconsin og blev utkaaret til at kaste statens stemmer for James A. Garfield.

O. J. Hatlestad som en tid var med at utgi "Nordlyset" og der-

efter "Demokraten" og—efterat det siste blads trykkeri var delt,— i to aar utgav og redigerte "Kirketidende" i Racine, var født 1823 i Skjold, Stavanger amt, og kom med sine forældre og søskende til Amerika i 1846. Han var først lærer paa Jefferson Prairie. I 1854 blev han ordinert til prest og virket dernæst i to aar i Forest City, Iowa, hvorpaa han blev kaldt til en menighet nær Decorah, Iowa, hvor han virket til sin død i 1891. Han var en av de ledende prester i den norske Augustana-synode, dennes formand fra 1870 til 1880 og atter igjen fra 1888 til 1890, da samfundet blev en del af Den forenede kirke. I 1887

KNUD LANGLAND.

utgav han "Historiske Meddelelser om den norske Augustana-Synode", det betydeligste norsk-amerikanske historiske arbeide, som op til den tid var utgit.

Mellem "Emigranten" og Hatlestad's "Kirketidende" har forholdet helt fra begyndelsen neppe været videre kollegialt. Den første foranledning til, at en feide brøt ut, var, at presseforeningen røk uklar med Knud Langland som derpaa formodentlig har optraadt mot bladet og foreningen i Hatlestad's blad. "Kirketidende" blir beskyldt for at føre et felttog mot "Emigranten", dens redaktør og de norske prester i almindelighet. Saalænge Clausen var ansvarlig redaktør av "Emigranten", synes dog kampen væsentlig at være blet ført av motparten. Denne strid gir et morsomt billede af datidens presseforhold. J. D.

Reymert drar i en artikel i "Emigranten" for 23. juli 1852 tilfelts mot "Kirketidendes Basunblæser". Han oplyser, at "da 'Emigranten' ikke vilde have noget med Fyren (Langland) at bestille, saa gik han over til Oppositionen, hvor han gjerne kan faa Lov til at blæse al Kirketidendens Smuds gennem sin 'Trompet'. "Kirketidende"s kjæreste Thema, dens Livarie", — sier Reymert i samme artikel — "er Had mod de norske Præster, som opholder sig i Amerika".

Den 14de september 1852 skriver G. F. Dietrichson fra Luther Valley prestegaard et indlæg i denne diskussion. Han begynder saaledes: "I 'Kirketidende', der lige fra den Dag den saa Dagens Lys har været et Organ for de Opsatser, som et anstændigt og nogenlunde vel redigeret Blad maatte udelukke af sine Spalter, findes ogsaa et Stykke fra Hr. K. Langland, der i Aand og Tone ikke vanslægtet fra, hvad man stadig ser og kan vente fra det Parti, hvorfra den er udgaaet." Dernæst utreder han presseforeningens og Langlands mellemværende. Langland synes at ha gjort fordring paa at være medlem af foreningen. "Det havde været Tale", sier Dietrichson, "mellem Langland, Clausen og Holfeldt om, at Langland skulde faa en Aktie mod, at han afstod en Jernramme til Bogtrykkeriet samt en Liste over Abonnenter paa 'Democraten', forat vi deraf kunde se, til hvem vi skulde sende 'Emigranten', og Hr. Langland vilde indestaa for mindst 50 Subskribenter blandt disse." Dietrichson vilde ikke gi sit minde til en saadan transaktion, da folks navne var ham en hittil ukjendt handelsvare.

Knud Langland forsvinder nu for en tid fra den journalistiske skueplads. Han blir ialfald ikke omtalt i "Emigranten", før "Den Norske Amerikaner" dukker op. "Kirketidende" gik ind i 1853, omtrent paa den tid, O. J. Hatlestad blir kaldt til prest i Leland, Ill.

Den norsk-amerikanske presse for over et halvt hundre aar siden befattet sig med politik i langt større utstrækning, end den gjør nutil dags. Høsten 1852 holdes presidentvalg, og "Emigranten" indeholder i hvert numer den sommer og utover høsten lange artikler om den politiske situation. Bladet beflitter sig især paa at stille general Franklin Pierces fortjenester i den mest flatterende belysning og bruker ved en anledning ikke mindre end syv spalter hertil. General Scott, whig-partiets presidentkandidat, fremstilles for bladets læsere som en farlig mand. Under overskriften "Advarsel" bringer "Emigranten" den foruroligende meddelelse, at der i Racine er blet trykt en mængde eksemplarer av general Scotts biografi paa norsk for at utdeles i de norske settlementer. "En saadan Samling af Svulst og Overdrivelse, som der findes i denne Bog", sier bladet, "bringer en til at væmmes og til uvilkaarligt at anstille en Sammenligning mellem den saaledes

beskrevne General Scott og den fordringsløse, ædle og høihjertede Franklin Pierce." Det oplyses ogsaa, at whigpartiet stiller sine garn for de norske vælgere ved at utgi paa norsk en af Horace Greeley skreven artikel: "Hvorfor jeg er whig." I samme numer oplyses desuten, at O. J. Hatlestad har begaaet den forbrydelse at lade den norske oversættelse af general Scotts biografi trykke i "Kirketidende"s trykkeri. Det gale bestaar i, at "Kirketidende" har opstilt Pierce som presidentkandidat og dog har utført det nævnte trykkeriarbeide. Der blir især gjort et numer av general Scotts uvilje mot indvandrerne.

"Emigranten"s redaktør anker under denne valgkamp over, at de norske ikke har den repræsentation i Wisconsin's legislatur, som de burde ha. Det overslag redaktøren her gjør over den norske befolkning i Wisconsin paa den tid, er aldeles overraskende. Han sier nemlig, at der i staten findes mellem 50,000 og 60,000 norske (1853). Af dem som redaktionen trygt kan anbefale til legislaturen, nævnes: I Rock county: past. C. L. Clausen og Thore Helgeson paa Jefferson, der begge fungerer som fredsdommere. I Racine county: J. D. Reymert, som alt tidligere har været i legislaturen. I Dane county: Gabriel Bjørnsen, som fungerer som fredsdommer og før har været i legislaturen; C. Corneliussen og Alexander Norman (Aslak Olsnæs).

I 1852 forekommer der adskillige artikler om den bekjendte agitator Marcus Thrane, som blir forestilt for "Emigranten"s læsere paa en for ham alt andet end smigrende maate. Han blir dog tat i forsvar av "forhenværende Medlemmer af Arbeiderforeningen i Norge". "Emigranten" gir plads saavel til angrep som til forsvar.

Der er allerede fremkommet en hentydning til dr. Dass i forbindelse med "Skandinaven". Denne dr. *Johan Christian Dass* (født paa Helgeland 1815, død i Milwaukee 1883) eller *Dundas*, som han senere kaldte sig—en efterkommer av den berømte nordlandsdigter Petter Dass, sagde han selv—figurerte ofte i pressen og optraadte med bidrag baade i bunden og ubunden stil, eller han var gjenstand for angrep fra forskjellig hold. I en av en prest indsendt artikel i "Emigranten" om ham heter det blandt andet: "—J. C. Dass, boende i Cambridge og kaldende sig *doctor medicina*, imedens han ogsaa har vist sig som

frugtbar Forfatter av Vers,
som halte paa kryds og paa tvers,

samt derimellem udkramme et ufordøiet Sammensurium af philosophiske Floskler uden Mening og fremstille et Karricatur af akademisk Dannelse —."

Da en "Skandinavisk demokratisk forening" blev stiftet sommeren

1852, var dr. Dass blandt indbyderne. Love blev vedtat, og blev underskrevet av flere, deriblandt ogsaa av J. C. Dass; men han optræder straks imod foreningen og beskylder de andre stiftere for at fare med fusk, idet han sier, at hans navn er blet sat under lovutkastet uten hans vitende og samtykke. Efter en diskussion som optar en hel del spaltemum i "Emigranten", forklarer dr. Dass sig slik, at han underskrev lovene, idet han vedføjte sit navn den bemærkning, "at J. C. Dass havde seet ovenstaaende Love". Av indlæggene i denne diskussion fremgaar det, at lederne i foreningen har været Bern. Madsen, B. A. Frøiseth, Johannes Hauge, Gabriel Bjørnsen, P. C. A. Pettersen, Ole Lawrence og Ole Rasmussen.

I den norsk-amerikanske presses barndom var *Ole Bull* i Amerika, og han og hans kolonisationsforetagende blir ofte omtalt. John Holfeldt som fratræder sin stilling som presseforeningens bokholder for at bli Ole Bulls agent, har i "Emigranten" for 6. december 1852 en lang, rosende beskrivelse av kolonien. I et "Tilbageblik paa Aaret 1852" omtaler redaktør Riise pastor C. L. Clausens kolonisationsforetagende i den nordlige del af Iowa og Ole Bulls i Potter county, Pennsylvania. "Det første af disse er vel i det smaae", sier han, "da der efter Pastor Clausen's egen Mening neppe vil blive Plads til mere end omtrent 100 Settlerne, men Landet skal være særdeles godt, og fortrinligt Vand haves overalt. Det andet er derimod storartet nok, idet Ole Bull har kjøbt 128,000 Acres, og har Forkjøbsret paa 200,000 endnu. Denne Coloni har været beskrevet her i Bladet af Hr. Holfeldt, og vi ville derfor ikke gaa ind paa nogen nærmere Beskrivelse af den; hvad det angaar at fælde nogen Dom over den, da vil enhver let indse, at dette er os umuligt, da vi ikke selv have seet den eller kjender noget nøiere til Forholdene, men vi vide, at det er paatænkt til Foraaret at sende 3 kompetente Mænd derned for at undersøge baade Landet og den Sikkerhed, Emigranterne have for, at de dem givne Løfter blive opfyldte, og skeer dette, da vil disse Mænds Beretning i sin Tid offentligt blive fremsat i 'Emigranten'."

Nogle maaneder senere raader "Emigranten" sin læsere til ikke at tro Ole Bull blindt paa hans ord, og atter nogle maaneder senere advarer bladet landsmænd mot at reise til kolonien. Endelig fortælles det i august 1853, at landet ligger 60 mil fra jernbane, er raat og bergfuldt og aldeles ikke skikket til jordbruk. I det hele er der i Oleana, oplyses det, 5 blokhuse, hvorav et beboes av violinisten, det andet av dr. Jørgs familie, det tredie av en dansk familie, det fjerde av en ungarsk officer og det femte av—hr Bulls stuttrihingst. Kolonisterne var allerede begyndt at reise sin vei. Ole Bull var blet bedraget. Det viste sig, at

han ingen hjemmel hadde til landet. Han hadde utgit omkring en kvart million dollars uten at faa noget igjen for det. Den jernbane, som straks skulde forbinde kolonien med yterverdenen, er først nu nylig kommen dit. For nogle aar siden—i 1904—bragte bladene meddelelse om at August Svendsen, den siste av Ole Bulls kolonister, var død, sultet ihjel i en elendig rønne halvt skjult under en stenrøis, hvor to vedhuggere fandt hans stivfrosne lik. Han hadde i mange aar levet som en eneboer.

Ole Bull kom vestover i 1854, og den svenske episkopalprest C. N. Unonius gir i "Emigranten" en liten karakteristik av "den norske Ola". Foranledningen til Unonius's skriverier var Ole Bulls optræden under et besøk i Chicago. De nærmere omstændigheter kan det være værd at omtale, da de gir et litet bevis paa, at nordmændene ogsaa i den tid hadde sin skjødesynd at strides med.

Der hadde i 1853 været uaar i Europa, og til nordmændene i Amerika var kommet efterretning om stor nød blandt landsmænd hjemme. Et møte holdtes i Norway kirke for at tale om nødhjælpen. Omfattende planer blev vedtat om at koste arbeidsføre men dog fattige og trængende personer fra Norge til Amerika. En korresponderende komite valgtes, bestaaende af P. Jacobson, Hans Hegg og Elias Stangeland. I samme numer som indeholder referatet av møtet i Norway kirke, beklager "Emigranten" sig over de forsøk, som gjøres paa at vække mistillid til dem som er blet sat i spidsen for nødhjælpen. Past. Unonius's indsendelse er i samme numer af bladet. Han beretter om de bestræpelser som skandinaverne i Chicago gjør for at hjelpe dem derhjemme. Indsamlingen for de nødlidende er blet vanskeliggjort ved, at "One Who Knows" har skrevet i Chicago "Tribune", at der slet ikke er nogen nød i Skandinavien. To foreninger stiftes i Chicago for at ta sig av denne sak; men de synes ifølge Unonius's brev at ha faat det saa travlt med at motarbeide hinanden, at der ikke blev megen tid tilovers til "sagen". "The Scandinavian Society" og "The Scandinavian Union" var navnene paa de rivaliserende foreninger.

Det er i forbindelse med den førstnævnte forening, at past. Unonius, som selv var en av stifterne av den anden, nævner Ole Bull. Det fortælles, at det skandinaviske selskab fik istand en fest til violinkongens ære, og at Bull uttrykkelig hadde forlangt, at ingen svensk eller dansk skulde tillates at delta. Det sies, at nogle svenske, som hadde kjøpt indtrædelseskort til festen, maatte gi dem tilbake.

Inden Bull dengang forlot Chicago, stiftet han en tredie forening under navnet "Norge". Hvad disse tre foreninger fik utrettet, derom tier historien.

For over 60 aar siden blev der ogsaa skrevet en hel del om de norskes amerikanisering. Det er ganske pudsigt her at finde de samme talemaater, som man nu ofte støter paa om, at det ikke vil vare længe før norsk sprog er uddøet blandt os. "Saalænge Emigrationen fra Norge vedvarer i den store Maalestok som for nærværende Tid", sier "Emigranten" den 22. juli 1853, "vil naturligvis Sproget bevare sig, idetmindste i de større Settlementer; men naar Udvandringslysten taber sig, og en ny Slægt, født her i Amerika, voxer op, vil rimeligvis ogsaa det engelske Sprog faa Overhaand." Flere slegter, født i Amerika, er rokset op siden den tid, og endnu gaar det neppe an at si, at det engelske sprog har faat overhaand i "de større settlementer".

Man træffer ogsaa paa udtalelser om landsmænd, som finder feil ved alt amerikansk, og andre, som synes "alt hvad der kaldes amerikansk, at være overordnet alt andet, og paa den latterligste Maade søge de at efterligne Yankeerne."

Carl M. Riise redigerte "Emigranten" omtrent halvandet aar. "Kirketidende" og "Friheds-Banneret" holder det hele tiden gaaende med angrep og harcellas; men han gir svar paa tiltale. Han kunde tildels være ganske drastisk i sine uttryk. Forat "Bannerets" redaktør skal ta sig moralen til indtægt, minder han i en artikel om, at Eyvind Skreya fik det beste bevis paa, at normannakongen ikke var flyet eller falden, ved at denne med sit sverd kløvet baade hans hjelm og hoved. "Langt var det fra os", sier Riise, "just at ville kløve deres Hoved, skjønt Arbeidet hermed neppe vilde være svært, eftersom det efter al Rimelighed er temmelig indholdsløst." Et halvt aars tid efter er det med aapenbar skadefryd, at Riise meddeler, at "Friheds-Banneret" er avgaat ved døden av en sygdom, som, ifølge Riises diagnose, bestod av "Hjernebetændelse med periodiske Anfald af Galskab". Under artiklen er billedet av en kanon, hvormed en "Æressalve affyres for den Hedengangne".

"Friheds-Banneret" faar ogsaa en avskedshilsen fra "en norsk farmer fra Illinois", som skriver i "Emigranten", at F. B. "lige fra det første Numer til det sidste, som er udkommet, ikke indeholder en eneste Artikel, som efter min Overbevisning er værd at læse af et fornuftigt Menneske; og det er jo rimeligt, naar man ved, at Redaktør Hr. Mauritzen er et ganske ungt Barn, og dernæst at F. B. staar aabent for Opsatser fra Dr. Dass, Charles Wilson og K. Rønne, som vistnok har den Fortjeneste, at de har aabnet de Norskes Øine for, hvor vidt Galskab og Grovhed kan gaa i dette Land."

To aar efter "Emigranten"s første fremkomst var av de fem blade, som begyndte at utkomme omtrent samtidig, bare "Emigranten" og

“Maanedstidende” igjen. Og det kan her noteres, at begge disse endnu — 60 aar efter — utkommer i fortsættelser: “Minneapolis Tidende” og “Evangelisk-luthersk Kirketidende”.

Nyaar 1854 skriver Riise: “Atter staar “Emigranten” som den eneste norske Avis i De forenede Stater. Abonnentlisten er stadig i Tiltagende; den tæller mellem fem og sex Hundrede Navne.”—“Maanedstidende” er et organ for de norske prester og regnes egentlig ikke som avis. Kort efter kom det til brud mellem Riise og presse-

KNUD J. FLEISCHER.

foreningen som følge av et forsøk fra hans side paa at kjøpe trykkeriet. Da handelen skulde avgjøres kunde han ikke skaffe pengene. Riise blir fra den tid av en av presseforeningens fiender. “Emigranten”s redaktion overtas av en komite, blandt hvis medlemmer er Knud Johan Fleischer, som vistnok har utført det egentlige redaktionsarbeide.

Knud Johan Fleischer kom til Amerika i 1854 og blev straks knyttet til den norsk-amerikanske presse. Han bodde i fire aar paa Rock Prairie og flyttet i 1857 til Madison som blev hans hjem til 1872, da han søkte sig et nyt hjem i Otter Tail county, Minn. Han døde den 12. oktober

1890, noget over 70 aar gammel, i Chicago. Mens han bodde i Madison var han i en lang aarrække norsk-svensk vicekonsul, og hans hjem var et centrum for de norskinteresserte. Selv var han sterkt literært og musikalsk interessert og det var en selvfølge, at han som journalist og konsul blev en fører inden de aandsdannedes kreds. Som ældre mand levet han tilbaketrukkent paa sin farm i Otter Tail county. Han var en fætter av Frederick Fleischer som i 1864 oprettet "Fædrelandet".

Elias Stangeland spilte en ganske fremtrædende rolle blandt de norske i Wisconsin i femtiaarene. Han var født paa Avaldsnes i nærheten av Stavanger. I de senere aar av sit liv levet han som farmer i Rock Dell, Olmsted co., Minnesota. Han døde i Boston den 30. september 1878. Stangeland blev i den første halvdel av femtiaarene indviklet i en affære, som tiltrak sig megen opmerksomhet. "Affæren Stangeland", eller "korstoget mot Stangeland", som han selv og hans venner kaldte den, dukket op i "Emigranten" da bladet var bare nogle maaneder gammelt og lægger gjennem flere aar beslag paa en masse spalterum i "Emigranten", "Den Norske Amerikaner" og "Nordstjernen".

Det var vanskelig for de norske indvandrere, som kom til New York og skulde reise vestover, at klare sig, fremmede som de var med sprog og forhold. I mars 1852 findes der i "Emigranten" et opsæt undertegnet af A. C. Preus, H. A. Stub, G. Dietrichson, C. L. Clausen, H. Preus og N. Brandt (alle prester og vistnok medlemmer av den skandinaviske presseforening), hvori de sier, at de "tror, det vil vække Glæde blandt Landsmænd at erfare, at Aslak Olnæs fra Koshkonong og E. Stangeland fra Muskquigo, paalidelige, redelige og christelig sindede Mænd, har paataget sig at reise til New York for at være norske Emigranter behjælpelige, afslutte Contract med et sikkert Compagni og være Tolke —."

Hvordan Stangeland egentlig har baaret sig ad er ikke godt at si. Nede i New York skal han ha forsøkt at bli engagert av Ole Bull til at reise til Norge for at lokke folk til hans koloni i Pennsylvania. Da der ikke blev noget engagement av, reiste Stangeland til Norge, hvor han beskyldes for at ha motarbeidet Ole Bulls kolonisationsforetagende. Han kom imidlertid tilbake med emigranter. Der kom snart klager i massevis over Stangeland. Han beskyldes for at ha bedraget emigranterne. Dietrichson, Preuserne og Clausen finder det paakrævet at bekjendtgjøre i "Emigranten", at de intet har med Stangeland at bestille. Stangeland blir ordentlig hudflettet for sin adfærd likeoverfor emigranterne. Men han tar sin mon igjen. Han oppretter en egen avis.

I december 1854 begynder "Den Norske Amerikaner" at utkomme i Madison med Elias Stangeland som redaktør og utgiver. Som med-

arbejder faar han Carl M. Riise som, siden han et halvt aar forut var redaktør av "Emigranten", synes at være blet amerikanisert, da han nu heter Chas. M. Reese. Knud Langland var ansat som sætter ved den nye avis. Det sees saaledes, at omtrent alt som "Emigranten" kunde kalde for opposition, forenet sig under "Den Norske Amerikaner"s banner. Hans Borchsenius (senere stabsofficer i 15de Wisconsin) var ogsaa ansat ved bladet. I biografier av Knud Langland nævnes, at han var redaktør av "Den Norske Amerikaner"; men han blir aldrig angit som saadan av bladet selv. I politisk henseende var det nye blad ogsaa "Emigranten"s motstander.

"Den Norske Amerikaner" trær frem paa skuepladsen med en utfordring til "Emigranten". Den vil helst prøve en dyst straks; den er "beredt til at optage Stridshandsken, om vor ærede Modstander skulde have Lyst til at optage Kampen". Stridshandsken blir ogsaa optat. Af-færen Stangeland tærskes over og over igjen i "Emigranten", og "Den Norske Amerikaner" gir svar paa tiltale til "Præste-Organet" og "Emigrantrunner-Organet", som er nogen af de hyppigst benyttede benævnelser for "Emigranten". Reese undskylder sig for sine skriverier i "Emigranten" mot Stangeland; han lægger skylden paa "en Drivfjeder bag Koulisserne". Den 27. december 1856 oplyser Stangeland, at han fratrær redaktionen av "Den Norske Amerikaner", og at den overtas av Chas. M. Reese. Den 4. april ophører Stangeland ogsaa at være bladets utgiver. Baade han og abonnenterne er formodentlig blet kjede av angrepene paa de norske prester. Som grund for sin fratræden anfører han imidlertid, at trykningen av "Luthers Huspostil" vil opta al hans tid. Det blir i samme numer oplyst, at "den skandinaviske demokratiske Presseforening" overtar utgivelsen og at bladets navn efter aargangens udløb vil bli forandret til "Nordstjernen". Fra at være "et blad for folket" forandres "Den Norske Amerikaner" samtidig til "et nationalt-demokratisk blad", hvilket prædikat bibeholdtes av "Nordstjernen".

Den skandinaviske demokratiske presseforening blev stiftet den 1. april 1857 med Gabriel Bjørnsen som president og Chas. M. Reese som sekretær. Følgende direktion valgtes: J. D. Reymert, Aslak Hansen, R. M. Smith, Asle Gundersen, Gregor Halvorsen, A. A. Bird, Jacob Seeman, Ole H. Lawrence, Gullik Thomsen, Ole Thompson, Gabriel Bjørnsen, A. Sanderson, L. H. Bøvre, J. C. Fairchild, John J. Berge. De fleste av disse var farmere i Dane county med nogle amerikanske politikere iblandt. Den skandinaviske presseforenings tidligere formand, J. D. Reymert, sees ogsaa at være gaat over til oppositionen. Formodentlig har han som demokratisk politiker ikke kunnet taale "Emi-

granten's iver for anti-slaveri-bevægelsen. Kort efter den nye forenings stiftelse optræder han i "Nordstjernen"s spalter mot "Emigranten".

Det er forresten ikke bare i de politiske spørsmåal, at stridskræfter fra de to leire tørner sammen. Ole Bull besøker paa den tid Madison. Begge blade skriver naturligvis i smukke ordelag om den berømte gjæst. I "Nordstjernen"s prishymner er der dog adskillige molakkorder. Redaktøren sier (den 8. juli 1857) blandt andet, at "der er almindelig Klage i Byen over, at Fleischer lagde saa meget Beslag paa Ole Bull, at det var næsten umuligt for Smaafolk at faa ham at se, langt mindre at tale med ham".

Omtrent samtidig med denne omveltning inden oppositionen indtræffer ogsaa forandringer i "Emigranten". A. C. Preus blir uvenner med Fleischer, hvem han beskylder for at lefle med Guds ord og andet. A. C. Preus og Dietrichson og maaske andre av de prester, som har været medlemmer av den skandinaviske presseforening, trær ut og Fleischer udsteder en erklæring om, at prestevældet i "Emigranten" er brudt. H. A. Preus vedblir dog at staa som medlem af foreningens direktion helt til dens opløsning. Hvad som er foregaat bak kulisserne fremgaar ikke av bladets artikler; men i april 1857 (samme maaned som Stangeland fratrær utgivelsen av "Den Norske Amerikaner") tar den komite som har forestaat "Emigranten"s redaktion, over K. J. Fleischers navn avsked med publikum. Omtrent paa denne tid flytter "Emigranten" fra Inmansville til Madison. C. Fr. Solberg overtar redaktionen, idet han i sin tiltrædelsesartikel blandt andet erklærer: "Vort Løsen er: Intet Slaveri hverken for Sorte eller Hvide." Slaveristriden er nemlig blet dagens altopslugende tema. "Nordstjernen" proklamerer som sit program at ville "rive Masken af den sorte Republikanisme". Da "Emigranten" har tillatt sig at bemerke, at det neppe kunde ansees som en forbrydelse for en slave som led ondt hos sin herre, at rømme, svarer "Nordstjernen" med en av retfærdig harme glødende artikel.

Det første nummer av "Nordstjernen" utkom den 10. juni 1857. I titelen heter det, at det er et "national-demokratisk blad", hvilket demokrati formodentlig skal være en motsætning til "Emigranten"s. "Emigranten" kalder sig nemlig helt op igjennem slaveristriden og borgerkrigen "et uafhængig demokratisk blad", men støtter stadig anti-slaveribevægelsen og republikanerne. Av de meninger som fremkommer i dette blad gjennom de ti aar forut for borgerkrigen, fremgaar ganske tydelig at negerslaveriets avskaffelse er en av dets programsaker. Det synes derfor merkelig at de ledende prester i et samfund som er blet beskyldt for i sin tid at ha støttet slaveriet, skulde ha været de toneangivende i det norske blad som paa den tid, dette store spørsmåal var aktuelt, ivret mest for denne reform.

“Emigranten” bringer sine læsere underretning om “Nordstjernen”s fremkomst paa følgende sarkastiske maate: “Enkelte af vore Læsere ville maaske af en i “Emigranten” nu og da henkastet Bemærkning have gjættet, at “Nordstjernen” er Navnet paa en af Kometerne paa den demokratiske Himmels Firmament.” Diskussionen mellem de to blade blir saa het høsten 1857, at opfordring stilles til Reese og Solberg om at møde hinanden i offentlig debat.

Med det omslag i den politiske stemning som paa denne tid fandt sted overalt i nordstaterne, er det en selvfølge at “Nordstjernen”s dage var talt. I to maaneder — oktober til december 1857 — utkom intet nummer af bladet. Det utkom uregelmæssig en længer tid og indeholdt stadig besværligheder over abonnenternes og aktieeiernes ulyst til at punge ud, saa driftsomkostningerne kunde bestrides. Den skandinaviske demokratiske presseforening havde endnu ikke haft bladet et aar, da den solgte det til *Hans Borchsenius* som fortsatte utgivelsen omtrent to aar og solgte det til *C. Fr. Solberg* som imidlertid var blet “Emigranten”s udgiver.

Hans Borchsenius var født 1832 i Næstved paa Sjælland og utvandret 1856, fra 1858 til 1860 redaktør og udgiver av “Nordstjernen”, blev i 1861 utnævnt til adjutant i 15de Wisconsin-regiment, senere major ved samme regiment, indehadde forskellige offentlige tillitshverv, studerte retsvidenskab ved Wisconsin universitet og erholdt sakførerbevilgning i 1872, udgav i 1876 et republikansk kampagneblad, “Wisconsin Banner”, flyttet i 1877 til Baldwin, Wis., hvor han drev land- og bankforretning og flere gange var mayor. I 1891 blev han utnævnt til Bureauchef i internal revenue departementet i Washington. I 1893 vendte han tilbage til Baldwin og blev i 1896 valgt til medlem af Wisconsin legislatur. Han døde den 20. april 1908 i Madison.

C. F. Solberg, “Emigranten”s mangeaarige redaktør, er den eneste af pionérpressens ledende mænd, som endnu lever. Han bor i Milwaukee og fyldte den 8. juni sidstleden 80 aar. Han er født i Kristiania. Ti aar gammel kom han til Danmark for at erholde sin utdanning, blev uteksaminert fra Sorø akademi og kom til De forenede stater i 1853. Hans far, Olaus Solberg, som ogsaa indtok en fremskutt stilling blandt pionérerne og en kort tid var løjtnant i 15de Wisconsin, blev under et ophold i New York av Ole Bull engageret som bestyrer for kolonien i Pennsylvania. Dit kom da ogsaa familien. *C. F. Solberg* opholdt sig der i tre aar og kom i 1856 til Rock Prairie i Wisconsin. I april 1857 blev han “Emigranten”s redaktør. I 1860 overtok han ogsaa utgivelsen og kjøpte samme aar “Nordstjernen” som han slog sammen med “Emigranten”. Han redigerte og udgav “Emigranten” indtil han i 1868 solgte

bladet til Frederick Fleischer. Solberg var en meget energisk og foretagsom journalist. "Emigranten" avgir i krigsaarene klart vidnesbyrd om, at Solberg følte sit ansvar som redaktør og forstod at bringe sine abonnenter saadant læsestof som fanget deres interesse. Mens han fra 1868 til 1870 bodde i La Crosse, studerte han lovkyndighed hos Hugh Cameron. I 1869 var han postmester i Wisconsin's legislatur og leverte korrespondancer til "Fædrelandet og Emigranten". I 1871 eller 72 kom Solberg til St. Paul. Han skrev en tid artikler for et av Gumelius utgit svensk blad. I 1872 startede han "Minnesota" i Minneapolis med Hjalmar Eger som redaktør. Solberg hadde utsigt til at bli nominert til statssekretær men paa grund av en splittelse inden partiet like før konventet blev det ikke noget av nominationen. Efter valget fik han dog en post som assisterende statssekretær, eller statistisk kommissær, som han beklædte til 1876. Solberg hadde godt haap om at "Minnesota" skulde bli et stort blad og beklager, at Eger der imidlertid var bliet medutgiver, under hans fravær solgte bladet til demokraterne. Solberg var sekretær for jernbanekommissæren i Minnesota fra 1876 til 1880. I denne stilling reiste han en hel del og sendte jevnlig korrespondancer til "Fædrelandet og Emigranten" og "Skandinaven". I 1881 kom han til Milwaukee og overtok en stilling hos Milwaukee-banens sekretær. Denne stilling oppgav han i 1883 paa grund av daarlig helbred og har siden været assurance-agent. Solbergs far døde for seks aar siden i Blue Earth county, Minn., i den høie alder av 95 aar.

"Emigranten" fik stadig større tilslutning hos publikum under den paagaende politiske strid. I 1858 er der i bladets spalter næsten ingen strid med kolleger eller personlig kjævl. Lederne omhandler for det meste de storpolitiske spørsmaal, unionens bestaaen og slaveristriden. Skjønt nogen av de prester som hadde tat en ledende del i utgivelsen av "Emigranten", var traadt ut, sees dog H. A. Preus fremdeles at tilhøre direktionen. Et cirkulære fra den skandinaviske presseforenings direktion, dateret i august 1858, er undertegnet av C. Corneliusen, H. A. Preus, Ole Torgersen (den samme, som i 1850 utgav "De Norskes Ven"), Chr. Winge, L. S. Heyerdahl.

I mai 1858 utvides "Emigranten" fra seks til syv spalter. Alle blade i den tid hadde bare fire sider. "Nordlyset", det første blad, hadde bare fire spalter paa hver side. Indholdet var ganske anderledes ordnet end nutildags. Det redaktionelle stof og specielle artikler eller indsendelser om aktuelle spørsmaal hadde den mest iøinefaldende plads, dagsnyheterne syntes at spille en underordnet rolle. Avertissementer var der ganske mange av; men de svarer ikke til nutidens typografiske begreper om smukt og smakfuldt.

Aviserne for 1859 tyder paa, at det er bevægede tider for de norske i Amerika. Nordmændene spiller for første gang en fremtrædende politisk rolle, idet det fremholdes av de amerikanske politikere at de norske vælgere er en faktor som man maa regne med. Om høsten holdes statsvalg i Wisconsin, og i begge partiets statskonventer gjør hensynet til de norske vælgere sig gjældende. Der er paa denne tid fire norske blade, alle i Wisconsin. De to fornemste kirkelige leire har hver sit organ i "Norsk luthersk Kirketidende" og "Kirkelig Maanedstidende", og de politiske partier har hver sit norske organ i "Emigranten" og "Nordstjernen".

"Emigranten" oplyser at tre landsmænd aspirerer til plads paa de to partiets statsvalgseddel, nemlig Reymert, om hvem bladet som altsaa støtter det modsatte politiske parti, sier, at han er "alt andet end populær blandt de norske", idet det minder om at Buchanan (den demokratiske president) har ansat ham ved landkontoret i Hudson; Henry Fleck, farmer i Dodge co., som ogsaa er demokrat og siges at være utset til statskasserer eller statssekretær, samt Carl Olsen i Milwaukee, republikaner, som er paa tale til statsfængselskommissær som da var et folkevalgt embede i Wisconsin. Der var to norske delegater i det demokratiske statskonvent, J. D. Reymert fra Hudson og Ole Hegg fra Racine co. Henry Fleck blev nominert til fængselskommissær. Det var første gang at en nordmand blev nominert til et statsembede i Amerika. Han blev ikke valgt. De amerikanske politikere gjorde her for første gang det træk som siden har været gjentat utallige gange, naar en norsk-amerikaner har aspireret til embede. De gav Fleck en norsk motkandidat. Republikanerne holdt kort efter sit statskonvent, hvor *Hans Christian Hegg* blev nominert til fængselskommissær. Han blev ogsaa valgt—den første norske statsembetsmand i Amerika. Han blev to aar senere nominert til gjenvalg, da han frasa sig nominationen for at delta i borgerkrigen som oberst i 15de Wisconsin. Idet han av delegat Bean fra Dane co., i 1859, blev nominert til embedet, gjorde denne konventet opmerksom paa, at der i Wisconsin var 15,000 norske vælgere, at demokraterne hadde opstilt en nordmand til dette embede for at fange norske republikanske stemmer, og han foreslog at det republikanske konvent skulde gjøre et mottræk og opstille Hans Hegg til samme embede. Det fremholdtes som et argument for Hegg's nomination at "han er en Søn af Even H. Hegg, som i Forbindelse med Reymert oprettede det første norske Blad i Amerika, "Nordlyset", der forfægtede de Grundsætninger, som nu danner den republikanske Platform".

Ogsaa paa andre steder merkes i 1859 politisk interesse blandt de

norske. Erik Ellefsen nomineres til legislaturen av republikanerne i Allamakee co., Iowa, Lars K. Aaker nomineres af samme parti til legislaturen i Goodhue co., Minn., og Knud Langland nomineres til legislaturen av partiet i Racine co., Wis.

Man kan blade litt videre i "Emigranten" for 1859 og vil da finde at vore landsmænd dog ikke har det travlere hverken med politik eller nybyggerstrabadser end at de kan ofre litt tid paa fornøielse. I Madison opfører norske og danske dilettanter i julen Heibergs "Supplikanten" og "Kong Salomon og Jørgen Hattemager". Allerede i julen 1853 opførtes paa Buxtons teater i New York Hostrups "Gjenboerne".

Den skandinaviske presseforening som utgav "Emigranten", ophørte at eksistere i januar 1860. Den hadde bestaaet i vel otte aar. Bladet blev solgt til C. Fr. Solberg, som da hadde redigert det i tre aar med undtagelse av tre maaneder sommeren 1859, da Chr. Winge forestod redaktionen. En kort tid senere kjøpte Solberg ogsaa "Nordstjernen".*

Sin siste generalforsamling holdt presseforeningen den 11. januar 1860. Følgende direktion blev da valgt: H. A. Preus, Chr. Winge, Gunder Mandt og T. J. Widvey. Sistnævnte var formand og Winge sekretær. Som komite til at underhandle med Solberg nedsattes K. J. Fleischer, C. Corneliusen og E. Trøan. I nummeret den 23. januar 1860 oplyses at Solberg har overtat utgivelsen af bladet. Den skandinaviske presseforening gaar dermed ut av sagaen—denne forening, hvis store anstrengelser var aarsak til forandringen i den norske stemmegivning fra demokratisk til republikansk (A. C. Preus i "Em." 4. mai 1858).

"Nordstjernen" blev av Solberg slaat sammen med "Emigranten" som et par aar forblev det eneste norsk-amerikanske nyhetsblad. "Maanedstidende", hvis utgivelse Solberg en tid ogsaa forestod, var et organ for den norske Synode. I julen 1863 utkom i New York det første nummer af "Skandinavisk Post", som blev utgit av Svensken *Gustav Øbom*. Avisen var virkelig "skandinavisk". "Gamle Øbom", som utgiveren hette i alle de 25 aar han levet i Brooklyn, var "skandinav", og han indrettet sit blad saaledes, at "de tre" blev broderlig behandlet. Hver nation fik sit antal spalter og tok tur med at ta den beste plads i avisen. I begyndelsen hadde "Skandinavisk Post"—ifølge John Volk i "Nordlyset"—en hel hær medarbeidere; blandt dem var ogsaa James D. Reymert. Øbom lagde an paa at levere netop slikt stof som interesserte New Yorks skandinaviske koloni. Fester, teaterforestillinger og foreningsmøter blev utførlig referert.

* En i Norge utdannet typograf, C. J. Ambli, som kom til "Emigranten" 1858, lever endnu i Decorah, hvor han arbeidet ved "Decorah-Posten" fra dens første begyndelse til 1912.—J. B. W.

“De første Aargange af “Skandinavisk Post” var lovende”, siger Volk, “og saa længe Øbom virkelig interesserede sig for den Indflydelse, hans Blad kunde faa paa den skandinaviske Koloni i Brooklyn og New York, for videre strakte hans Ærgjerrighed sig ikke, gik det godt; men da det syntes, at han ikke længere behøvede at kjæmpe for en Existens, da han var kommen saa vidt, at han fik Annoncer, saaledes at han tilsidst kunde begynde et Dagblad, da forførte Mammon den Gamle, og saa faldt Medarbejderne af — netop da de var mest nødvendige; — og saa faldt Bladet.”

“Skandinavisk Post” var dog et lokalblad. “Emigranten” var under borgerkrigen det eneste norsk-danske blad med nogen videre utbredelse. “Emigranten” fik først i 1864 en kollega, da Frederick Fleischer og Joh. Schrøder i La Crosse oprettet bladet “Fædrelandet”. *Frederick Fleischer* havde tidligere en kort tid været medarbeider i “Emigranten”. Han blev i det afsnit av pressehistorien som følger like paa borgerkrigen, en af de mest fremtrædende skikkelser. I 1868 kjøpte han “Emigranten” og slog det sammen med “Fædrelandet” under navnet “Fædrelandet og Emigranten”.

Nedskriveren spurte engang en av det 15de Wisconsin veteraner, hvordan han kom til at dra i krigen. Han fortalte at han og en ven av ham en søndag var hos en nabo ved Springdale i Dane co., Wis. En av dem læste høit i “Emigranten” om nederlaget ved Bull Run. Slaget hadde spredt rædsel blandt Nordens folk. Man forstod nu at det vilde koste mange menneskeliv at redde unionen. En av de tilstedeværende lo av beretningen om nordstatssoldaternes vilde flugt. Da reiste den ene sig vred og utbrøt: “Slikt kan du le av? Det er jo *vore* folk som slagtes. Det er *vort* land, som er i fare. Naar min tid hos — er ute, lar jeg mig hverve.” Den anden blev revet med: “Gaar du, Halvor, saa gaar *jeg*.” Slik gik det til at nordstatshæren fik disse to 20-aarige rekruter. Denne historie gjentok sig i talrige norske settlementer. Mens manden i stilhet gik og tænkte paa, hvordan kone og barn skulde greie sig, dersom han drog ut, kunde det ofte hende at en rask beslutning fattedes ved en bemerkning fra hustruen som: “Du lyt nok inlista deg, Ola!”

Da det 15de Wisconsin regiment den 2. mars 1862 forlot Madison, medfulgte “Emigranten”s redaktør, C. Fr. Solberg, som krigskorrespondent. Han var borte i to maaneder og sendte i denne tid flere breve til bladet. Det 15de gjorde paa reisen til Syden et kort ophold i Chicago, hvor den norske loge Nora overrakte regimentet en fane som hadde stjernebanneret paa én side og paa den anden striberne og i det blaa felt det norske vaaben. Der manglet ikke norskhetfølelse blandt disse

amerikanske krigere. Da de den 17. mai laa i leir paa Island No. 10 i Misissippifloden, holdt de fest i anledning av dagen. I næsten hvert eneste nummer av "Emigranten" er der gjennem krigen breve fra soldater i felten. Ofte meddeler brevskriverne fra forskjellige andre regimenters end det 15de Wisconsin, at "de fleste i kompaniet er norske", eller at "der er mange norske i kompaniet". Bladet indeholder ogsaa hyppig fortegnelser over norske medlemmer av dette eller hint kompani. Al- lerede den 18. august 1862 meddeler "Emigranten", at 47 mand af 15de Wisconsin er afgaaet ved døden. Den 19. og 20. september 1863 stod det blodige slag ved Chickamauga. Den 5. oktober meddeler "Emigranten", at Major Wilson av 15de Wisconsin skriver til John A. Johnson (Gis- holt) i Madison, at dennes bror, oberstløjtnant Ole C. Johnson (Skibs- næs) er tat tilfange, at oberst Hans Hegg blev saaret i slaget den 19. og døde den 20., at halvparten av regimentet er dels faldne, dels saaret eller savnet. I hvor stor utstrækning nordmændene i nordveststaterne meldte sig til tjenesten, har man et ekempel paa i en meddelelse vaaren 1864 om at 300 norske hadde hvervet sig i to countyer i Minnesota: Houston og Fillmore.

Men ogsaa denne medalje har sin revers. Det fremgaar av en noksaa livlig avisdiskussion at mange af vore landsmænd gjør alt muligt for at undgaa krigstjenesten. B. W. Suckow angriber den norsk-svenske konsul, Gabriel Bjørnsen, fordi denne ikke sørger for at nordmænd som ikke er borgere—ikke har avgit sin stemme ved noget valg—fritas for indskrivning. I "Emigranten" averterer Otto Tank, vicekonsul for Wisconsin, Minnesota, Iowa og N. W. (?), at han vil utstede konsular- certifikater til norske og svenske undersaatere som vil fritas for militær- tjeneste. Den 12. oktober 1864 meddeler "Emigranten", at Gabriel Bjørnsen har tat avsked som norsk konsul og at Carl Otto Nielsen er utnævnt til norsk-svensk vicekonsul i La Crosse.

Der findes ogsaa en beretning om skandinaver som deltok i borger- krigen paa sydstaternes side. I New Orleans blev der dannet en "skandi- navisk garde". Den bestod af danske, svenske og et par norske. Garder gjorde ikke nogen langvarig eller berømmelig tjeneste for rebellerne. Da det i 1862 forlangtes, at de skriftlig skulde forpligte sig til 6 maaneders tjeneste, gjorde de mytteri. Der var først endel krangel om betalingen. Da de hadde faat sin betaling for maaneden, negtet de at lystre en ordre til at gaa ombord, tok ned rebelflaget i sin leir og heiste et dansk flag istedet, og da de endelig faldt tilføie og marscherte avsted, var det til tonerne av "Den tapre landsoldat".

Sommeren 1862 ankom det første skip direkte fra Norge til Chicago. "Sleipner", kaptein Waage, kom med 150 passagerer fra Bergen og en

ladning konsigneret til Svanøe & Synnestvedt i Chicago. Dette foretagende omtales utførlig i "Emigranten". Der var en officiel mottagelse av "Sleipner" i Chicago. "Sleipner" gjorde ialt 3 ture, den siste sommeren 1864.

De forskjellige opgaver som i "Emigranten" forekommer over indvandringen fra Norge, tyder paa, at denne indvandring var betydelig større end den officielle statistik gaar ud paa. At statistiken i denne tid var meget mangelfuld er ofte blet fremholdt. "Emigranten" meddeler saaledes den 6. oktober 1862, at "det skrives fra Norge at der i dette aar alene fra Kristiania har udvandret 11,000 mennesker, foruten endel mormoner over Kjøbenhavn". Ifølge amerikanske opgaver var indvandringen fra Norge og Sverige hele aaret 892. I juli 1863 meddeles at antallet av norske emigranter over Quebec alene i 1862 var 4,915 og av svenske 395. I 1865 meddeler "Emigranten" efter "Morgenbladet", at 73,355 personer er utvandret fra Norge til Amerika mellem aarene 1836 og 1864.

Blandt de spørsmåal som i 1862 lægger beslag paa en hel del spaltesrum i "Emigranten", er den saakaldte slaveristrid. Høsten det aar er den store indianeropstand i Minnesota, da mange norske nybyggere blev nedslagtet, og i næsten hvert nummer af bladet i august, september og oktober forekommer beretninger om blodbadet.

Man kan av "Emigranten" merke, hvordan grænsepælene for de norske settlementer stadig rykker lenger mot vest. I 1863 begynder man at skrive om Dacotah Territory. Den første norske settler i Dakota kom i 1859, og i begyndelsen av 60-aarene kom der vistnok adskillige norske ditut, fornemmelig fra de ældre settlementer i Wisconsin. "Emigranten" meddeler den 2. januar 1864, at ved organisationen af territoriet Dacotah er der tre nordmænd i legislaturen, Lasse Bothun fra Clay co., i senatet og O. Bottolsen fra Clay co. og Knud Larsen fra Yankton co. i repræsentanthuset.

I 1864 holder beretninger om krigen i Slesvig paa at konkurrere med krigsefterretningerne fra Syden om spaltesrummet.

Den maate hvorpaa 50-aarsdagen for Norges selvstændighet blev feiret i Amerika, vidner klart om den rent idylliske skandinavisme som hersket her i nybyggertiden. Den 17. mai 1864 blev i Madison feiret i den skandinaviske forenings lokaler. Student J. W. Magelssen gav en historisk fremstilling av Norges konstitution, H. Borchsenius en fremstilling av Danmarks forhold, sadelmager C. Hammer talte over det norske flags historie, foreningens formand, K. J. Fleischer, over patriotisme, og John A. Johnson Skibsnæs over frihet like overfor aristokrati og herskesyke. Dagen feiredes i Lawrence, Kan., med taler

og hurraer ikke bare for Norge, men ogsaa for Danmark og Sverige, og i Quebec var der ogsaa en fest med taler og skaaler for Norge, Sverige og Danmark.

Der er i 1864 en merkbar forandring med hensyn til ordningen av stoffet i "Emigranten". Det hadde før været noksaa blandet. Nu er der Iowa-efterretninger, Minnesota-efterretninger, en særskilt afdeling for landbruk, særskilte rubriker for Norge, Danmark, legislaturen, blandinger, o. s. v. Den 14. mai oplyser utgiveren, at han paa grund av formindskelsen i værdien av seddelpengene maa forhøje abonnementsprisen fra \$1.50 til \$2.00. I en artikel paa to spalter gjør han rede for bladets økonomi. Han gaar litt tilbake i tiden og meddeler, at de forandrede konjunkturer i 1857 nødte ham til at forandre bladet fra 7- til 8-spaltet. Høsten 1862 steg papirpriserne til det dobbelte, og han blev nødt til at gjøre bladet 5-spaltet. Guldkursen er — sier han — \$1.70; en seddeldollar er værd bare 65 cents. Sætningen av bladet har medført en utgift til arbeidsløn av \$15 uken eller 780 dollars mere end aaret før; trykningen en forøket utgift av over \$300; papiret \$1,500 mere end aaret før. Det oplyses at bladet har faat 800 abonnenter flere, saa det nu ialt har 3,500. En anden gjenvordighet som "Emigranten" hadde at kjæmpe med, var personalets forsvarsiver. Den 4. mars 1865 beklager bladet sig over, at saa mange af dets personale har drat i krigen. To af sætterne har da netop gaat ind i 45de Wisconsin-regiment.

Det er presidentvalg høsten 1864. Lincoln er oppe til gjenvalg. Vel var en overvældende majoritet av de norske tilhængere av Lincoln; men der var ogsaa demokrater blandt dem. George B. McClellan var demokraternes kandidat. "Emigranten" meddeler at B. A. Frøiseth i St. Paul har utfærdiget et oprop paa norsk som den demokratiske nationalkomite sies at ha trykt i 40,000 eksemplarer. De skandinaviske folk i Illinois, Wisconsin, Iowa og Minnesota sies at sidde inde med "Balancen af Overvægten af de oponerende Partier" og bedes "iklæde sig Sandhedens Vaaben og afgive sin Stemme for Nationens valgte Kjæmper for Frihed og Ret" — McClellan og Pendleton.

Gabriel Bjørnsen (f. 1820 i Drammen), hvis navn allerede er forekommet nogle gange i denne beretning, var ved vaarvalget i 1865 kandidat for countydommer i Dane co., Wis. "Emigranten" bringer en meget utførlig biografi av ham. Den del heraf som kommer ind paa pressehistorien, gjengives:

"Som man allerede vil have forstaaet, var Gabriel Bjørnsen en af de Nordmænd, der vedblev at holde fast ved det gamle demokratiske Parti, efterat Nebraskabillens Antagelse i 1854 og den deraf følgende Oprettelse af det republikanske Parti havde løsrevet saa mange af vore

Landsmænd og bragt dem tilligemed deres gamle demokratiske Blad "Emigranten" til at gaa over til at blive Republikanere. Bjørnsen, som ved sine politiske Forbindelser og Tendenser bragtes til at se større Fare for Unionen i Modstanden til Slaveriet, end i den slavokratiske Aand i Pierces og Buchanans Regjeringer, begyndte at interessere sig særlig for den demokratiske norske Presse, efterat "Emigranten" havde forladt hans Parti, og da den i 1854 af Elias Stangeland anlagte "Norske Amerikaner" var død kort efter Buchanans Valg i 1856, saa fik Bjørnsen et nyt demokratisk Blad anlagt. I Forening med James D. Reymert, Anders Sandersen i Perry, Tollef Gjermundsen og Lars Bøvre paa Koshkonong, Jacob Seeman og andre stive norske Demokrater oprettede Bjørnsen den "demokratiske skandinaviske Presseforening". Den var grundet paa Aktier af 10 Dollars Stykket, og Bjørnsen og øvrige nævnte Mænd var dens Direktion. For en Pris af 1,700 Dollars kjøbte de den "Norske Amerikaner" af Stangeland og begyndte at udgive det demokratiske Blad "Nordstjernen" Vaaren 1857. Udgivelsen af et politisk Blad blandt de Norske i Amerika er imidlertid ikke saa ligetil, men mulig af alle Foretagender det vanskeligste at faa til at bestaa i Længden, udkrævende ikke blot grundig Kjendskab til Forholdene og til Landets og Partiernes Historie, journalistisk Dannelse, Takt og Forretningsdygtighed, men ogsaa den største Flid og Taalmodighed, den seigeste Udholdenhed. Disse Rekvisiter manglede den demokratiske Presseforening, allerhelst da Bjørnsen ikke kunde ofre sin Tid paa Bladets Ledelse. Man var uheldig i Valget af sin Redaktør, Hr. Carl M. Riise eller, som han kaldte sig, Charles M. Reese, en Student fra Kjøbenhavn Universitet, der vel "skrev let for sig", men baade manglede Grundighed og Stadighed. Følgen var, at "Nordstjernen" ikke udmærkede sig ved andet end sine ugentlige taktløse Angreb paa "Emigranten" og gik istaa efter neppe to Aars dyre Tilværelse. Man søgte siden at vække den til nyt Liv ved at udleie den til Hr. H. Borchsenius, men forgjæves; efterat Hr. Borchsenius ved Høstvalget i 1860 var overvunden af John Skibsnæs som Kandidat til County Clerk i Dane Co., gav han det op i Fortvivelse, solgte Abonnentlisten til "Emigranten", som han anbefalede paa det bedste til sine forrige Læsere, og traadte det følgende Aar ind i Armeen som Unionsmand og Adjutant for det norske Regiment.

"Hr. Bjørnsen havde gjort sit bedste for at holde Bladet oppe, og inden han blev færdig med Historien, kostede den ham mellem 1,800 og 2,000 Dollars, for hvilke Penge han tilsidst kun fik de i Sætningen af Stangelands Huspostil halvt udslidte Typer. Dem solgte han ifjor for en Bagatel til Hr. Ole Monsen, som overlod dem til D'Hrr. Fleischer & Schrøder, der førte dem til La Crosse som Trykkeri for sit paatænkte

Blad "Fædrelandet", og hvor de omkom ved en Ildebrand sidste Sommer. Det var det sidste af den "Norske Amerikaner" og "Nordstjernen". Requiescat in Pace!"

Det fremgaar af følgende meddelelse i "Emigranten" for 4. mars 1865, hvor helt og holdent norsk befolkningen var i enkelte nye countyer i Wisconsin:

"Guvernøren har udnævnt følgende Countyembedsmænd for det nys oprettede Burnett County: Martin B. Johnson, Sheriff; Peter Anderson, Register of Deeds; Magnus Nelson, Clerk of County Board of Supervisors; Knud Anderson, Kreds-Clerk; Jacob Larsen, Distriktsadvokat; Adam Seed, Coroner; Michael Jensen, County-Landmaaler; Ole Aslakson, Superintendent for Countyets Skolevæsen."

I 1864 var overlæge i Bergen J. A. Holmboe paa besøk i Amerika og skrev i "Norsk Magazin for Lægevidenskaben" en avhandling om spedalsheten blandt de norske i Amerika og i denne forbindelse om forholdene ellers blandt sine utvandrede landsmænd. Da denne avhandling var skrevet i en saa ganske anden tone end man var vant til i skildringer i blade i Norge av forholdene i Amerika, blev den gjengit i "Emigranten". Skjønt der ikke findes saa faa spedalske blandt de norske som er utvandret til Amerika, fastslaar dr. Holmboe det som en kjendsgjerning, at spedalskheten vil forsvinde blandt de norske i Amerika. Som hovedaarsaken til sykdommens forsvinden anfører han, at utvandrene i Amerika har saa uendelig meget mere nærende og god kost end folket hjemme i Norge i almindelighet maa nøies med.

Efter at ha omtalt de strabadser som de første settlere maatte gjennomgaa, skriver dr. Holmboe:

"Det er nu en Fornøielse at reise igjennem de lidt ældre Settlementer og se, hvad Udbytte deres Arbeide har givet dem; de har store, herlige Gaarde, mange Gange paa flere hundrede Acres Land. . . . Man kan reise igjennem saadanne Settlementer, hvor Mændene er kommen over for 15 a 20 Aar siden uden en Skilling at begynde med, hvor de alene har havt sine Hænders Arbeide at stole paa og hjælpe sig med, og aldrig har indladt sig paa nogen Snarvei til Lykken gjennem Spekulationer, og hvor de nu har Gaarde, som med Huse og Inventarium er værd 4 a 6, ja 10 a 12 Tusind Dollars. . . . De har i sine Huse indrettet sig komfortabelt og hyggeligt, med mangt et Luxusmøbel og mange Ting til Bekvemmelighed, som de aldrig før vidste eksisterede. Ogsaa Sindet og Forstanden er der kommen mere Liv i, og de har Tid til at kultivere den; naar Dagværket er endt, anvender de ikke saa liden Tid til Læsning og følger med i Dagens Spørgsmaal. Deres Børn har faaet en efter amerikanske Forhold god Opdragelse, meget

ydre Sving og Politur, ofte spiller de Pianoforte eller Orgel, og det hele Husliv har en oplivende Frihed og Friskhed ved sig. Selskabeligt Samliv mellem Naboerne, især i den opvoxende Generation, giver Livet mere Afvexling og Interesse. Sansen for Renlighed og Komfort er vaagnet; det gamle sløve Svineri, som findes i de fleste Bygder paa Vestkysten, er forsvundet. Deres Husstel er renligt og ordentligt, og af Amerikanerne har de lært at indrette sig mere civiliseret, end de selv kunde hitte paa."

Dr. Holmboe tilføjer dog at paa andre steder, især der hvor folk fra samme bygdelaag i Norge har settlet sammen, skorter det adskillig paa renlighed og velstelhed, selv om velstand raader.

"Ogsaa Arbeidet er forskjelligt", skriver dr. Holmboe videre. "De maa nok arbeide haardt i Amerika, kanske ligesaa haardt som i Norge overhovedet; men det er jevnt, regelmæssigt Arbeide, visse Ting om Dagen, med regelmæssige Hvilestunder, og efter Arbeidet den nødvendige Hvile, aldrig denne Persen af Kræfterne til det yderste og udtømmende Brug af dem, som saa ofte hos os angives som sidste og første Aarsag til Spedalshedens Udbrud."

Dr. Holmboe mener, at nordmændene i de nye forhold ikke viser saa sterk tilbøielighet til sindssygdum som i Norge. Han skriver:

... "paa enkelte ganske faa Idioter nær findes der ialfald meget faa Sindssyge blandt de Norske i Amerika, medens som bekjendt Moderlandet har det sørgelige Privilegium at opvise et langt større Antal af saadanne ulykkelige end de fleste Lande. Norge har 1 sindssyg for omtrent hver 550 Indvaanere, Idioter ikke medregnet; regner man nu kun 150,000 Norske i Amerika, skulde man efter samme Forhold der ventet henimod 300 sindssyge, men saameget som jeg reiste omkring og netop spurgte efter, kunde jeg kun faa Undervisning om nogle ganske faa, saa at jeg under enhver Omstændighed tør antage som vist, at deres Tal er meget mindre, end blandt et lignede Antal Norske i Norge."

Dr. Holmboes iagttagelser skriver sig fra et tidsrum 50 aar tilbage. De tas med i pressehistorien fordi de fra et formentlig upartisk hold fremholder som en kjendsgjærning ting som netop i den senere tid er blet hævdet i en stik motsat retning.

I det tidsrum av pressehistorien som strækker sig fra 1847 til borgerkrigens slutning, var der følgende 12 blade: "Nordlyset" (1847-49), "Demokraten" (1849-51), "De Norskes Ven" (1850), "Kirketidende" (1851-53), "Skandinaven", N. Y., (1851-52), "Friheds-Banneret" (1851-53), "Maanedstidende" (1851-—), "Emigranten" (1851-—), "Den norske Amerikaner" (1854-57), "Nordstjernen" (1857-1860), "Skandinavisk Post", N. Y., (1863-—), "Fædrelandet" (1864-—).

Den norsk-amerikanske presse var for de mænd og kvinder som i aarene før og under borgerkrigen utvandret fra Norges bygder og byer og grundet sine hjem her, et av de væsentligste kulturførende elementer. Den spændte over et vidt felt omend bladene ikke var mange. Man kan neppe tænke sig et eneste omraade blandt os, uten at pressen har bidrat i betydelig mon til at berede jordbunden og muliggjøre en senere rik høst. Pressen—med dens mænd og dens abonnenter—utgjør i én forstand det begrep som ofte benævnes "det norske Amerika". Den er rammen om alt det andet, har end-meget av billedet faat saa sterke farver og antat saa imponerende former, at rammen fortoner sig som bare luft.

At de norske emigranter i 50- og 60-aarene her fandt blade, som i deres eget sprog bragte dem underretning om begivenheternes gang og som opdrog dem til loyale amerikanske borgere, har hat en betydning som vanskelig kan overvurderes. De var kommet ind i nye forhold. For at seire i kampen for tilværelsen maatte de ha veiledning og retledning. De sat i sine tarvelige hytter inde i skogene eller ute paa prærierne overlatt til sig selv og sit arbeide. Naar undtages de besøk som av og til vanket fra en pionérprest eller en omvandrende prædikant, var det ikke andet end de norsk-amerikanske aviser som kunde løfte dem op over døgnets stræv og slit.

Pionérpressen hadde vel sine feil og mangler, skjönt dens indhold sammenlignet med den almindelige amerikanske landsbypresse nutildags slet ikke stod noget tilbake for den. Det kan snarere sies, at dens artikler røbet en betydelig videre horisont hos redaktøren, end tilfældet er med den amerikanske landsbypresse, likesom man ogsaa merker at den norsk-amerikanske pionérjournalist er sig sit ansvar bevisst. Sin største fortjeneste har dog pionérpressen av at ha gjort indvandrerne bekjendt med dette lands institutioner og vakt deres loyalitet til adoptivlandet til bevissthet. Saa utførlig var de store politiske spørsmaal som satte sindene i bevegelse i begyndelsen av forrige aarhundredes siste halvdel, blet behandlet i de norsk-amerikanske blade og saa tændende hadde deres indlæg for unionens sak været, at da borgerkrigen brøt ut, avgav de norske indvandrere en større kontingent til unionens forsvar end nogen anden fremmedfødte. Ikke engang de indfødte kunde maale sig med dem i forsvarsiver. En sjettedel av de norske indvandrere lot sig hverve, mens en ottendedel av de indfødte meldte sig som frivillige.

Det var denne presse som bragte indvandrerne bud og hilsen fra det gamle fædreland. Av den tilførtes dem tanker og impulser som næret og vedligeholdt kjærligheten til Norge. Ikke bare i de store settlementer, hvor hjemlandets sprog var den talende tunge men ogsaa i

byerne, hvor indvandrerne bodde væg i væg med og stadig hadde omgang med folk av andre nationaliteter, var det de norsk-amerikanske aviser som gav deres høiere interesser næring. Naar pionérene endnu — trods 50 og 60 aar i Amerika — for en stor del følger og tænker som norske, har pressen ingenlunde minst ære derav.

I politisk henseende øvet pressen allerede i den første tid en meget stor indflydelse. Den underviste indvandrerne i grundsætningerne og lærte dem at kjende sin egen magt.

Naar man nu hos norsk-amerikanere av anden og tredie generation tidt finder et forbausende godt kjendskab til Norge og levende interesse for norsk kultur, skyldes det sikkert i første led den norsk-amerikanske pionérpresses indflydelse. Hvor ofte træffer man ikke paa en saadan norsk-amerikaner som gir hele løsningen paa den gaate, at han i et fremmed land kan ha bevart eller tilegnet sig norke interesser, i det svar: "Mine forældre holdt "Nordlyset" — eller "Emigranten", eller et av de andre ældre blade. Vel hadde far og mor fortalt dem lidt om Norge; men forældrene i nybyggerhjemmene hadde ofte ikke saa megen tid tilovers til at fortælle barnene om "svundne tider". Dette var jo "fremtidens land". I settlementerne var der ikke megen adspredelse for de unge og naar bladet kom, da slukte de indholdet med begjærighet. Der var beskrivelser av Norges natur, der fandtes digte, der stod Bjørnsons fortællinger, der læste de om en forunderlig digter, som hette Wergeland, der var av og til eventyr om hulder og nisse, brudstykker av historien, og alt fik gjennem avstanden et forklaret skjær. For disse unge blev Norge deres drømmeverden. Hvad hadde det at si at far og mor hadde slitt tungt og lidt ondt derborte! Ofte blev der hos den opvoksende slekt en mere utpræget norskhetsinteresse end hos den indvandrede.

Efterhvert som aarene gik blev det mindre nødvendigt at holde et norsk blad for at følge begivenheternes gang; men allikevel holdt norsk-amerikanerne fast paa sit blad. Det var likesom det de læste i sit eget sprog, stod mere til troende. Desuten hadde norsk-amerikanerne sine særinteresser. Naar kirken strakte sine arme ut, hadde den i pressen en mægtig bundsforvandt. Gjennem pressen blev der slaat til lyd for de saker og bevægelser som skulde samle kræfterne til fælles virke. I pressen blev saker og bevægelser motarbeidet. Der stod kampgny om den. Der blev liv. Gjennem aviserne kom personer med fælles interesser i berøring med hinanden og et norsk foreningsliv fremstod og florerte i Amerika. Var der nød i det gamle land, blev der gjennem aviserne banket paa hjertedørene, og sjelden forgjæves.

II. Pressen efter borgerkrigen.

Av *Johs. B. Wist.*

I har i det foregaaende set, hvorledes den første norske nybyggerpresse her i landet artet sig. Naar man betænker, at de norskes antal herover endnu op til 1860 var forholdsvis litet, at de sat i smaa kaar og for en stor del var fremmede i landet, for ikke at tale om, at de rent journalistiske forudsætninger ofte var ringe nok, maa det som sagt indrømmes, at denne presse hævdet sig kreditabelt ved siden av datidens presse i det hele. At den senere norsk-amerikanske presse, fra nutidens synspunkt, er kommet til at indta en ganske anderledes fremskutt plads, er selvforstaaelig. Hvorvidt den ogsaa relativt har været av større betydning, skal vi la staa derhen. Sikkert er det, at pionérpressen for sin tid var indvanderne en trofast og nyttig tjener, og fremforalt har den *den* fortjeneste, at den var med at lægge det grundlag, hvorpaa den senere udvikling hviler. At denne udvikling er blet saapas frugtbar, som den er blet, tør vi maaske betragte som et av de kraftigste vidnesbyrd om, at bladene i den ældre tid har gjort sin gjerning vel. Nye tider har skapt nye krav, og det er blet de senere blades sak at tjene disse med de midler, som stod til deres raadighet. Dommen over deres arbeide og indflydelse er forbeholdt eftertiden. Kun saameget vet vi, at den andel de har i norsk-amerikansk fremskridt, ikke har været ringe, selv om deres betydning i dens fulde utstrækning endnu vanskelig lar sig paavise.

FÆDRELANDET OG EMIGRANTEN.

Som allerede nævnt, begyndte ukebladet "Fædrelandet" at utkomme i La Crosse 1864. Grundlæggerne var *Frederick Fleischer* og *Johan Schrøder*. La Crosse er et av de ældste norske centrer i landet. Mange norske interesser floreret tidlig der og gav sig efterhaanden utslag i et virksomt foreningsliv, vel arrangerede norske fester, organisert norsk mandssang o. s. v. Allerede ved de tider "Fædrelandet" begyndte, var nordmændene i La Crosse en betragtelig faktor i det norskarbeide, som er blet slik en magt iblandt os, men som endnu dengang var i sin

første vorden. Byens opland hadde ogsaa en forholdsvis talrik norsk befolkning, og La Crosse utpekte sig saaledes i mer end én henseende som det rette sted for utgivelsen av et norsk blad.

I karakter skilte "Fædrelandet" sig ikke i merkbar grad fra sin ældre kollega "Emigranten". Det var republikansk i politik og hældet kirkelig til den retning, som representertes av Den norske synode. Dette samme politiske og kirkelige præg bevaret det i stor utstrækning, saalænge det eksisterte.

FREDERICK FLEISCHER.

Kompaniskapet mellem Fleischer og Schrøder hævedes allerede sommeren 1865, da førstnævnte i Schrøders sted optok i firmaet sin fætter, *Wilhelm Fleischer*. "Fædrelandet" later til at ha hat ganske god fremgang alt fra begyndelsen av. Det var imidlertid først efter 1868, da Fleischer kjøpte "Emigranten" og slog dette blad sammen med "Fædrelandet", at foretagendet begyndte at bli noget av en virkelig magt. Wilhelm Fleischer traadte nu ut av bladet, og Frederick Fleischer fortsatte som eneutgiver av "Fædrelandet og Emigranten" til sin død.

Ved siden av "Skandinaven" var bladet i tidsrummet 1868–1884 det

mest indflydelsesrike norske republikanske blad i landet og nødt med rette stor utbredelse og anseelse.

Fleischer tok personlig med dygtighet og iver aktiv del saavel i stats- som nationalpolitiken og fik efterhaanden en betydelig indflydelse inden sit parti. 1871 blev han valgt til kasserer for La Crosse county, 1872 til president-valgmænd for hele staten ("at large"); 1875 blev han utnævnt til registrator ved De forenede staters landkontor i La Crosse og beklædte dette embede til sin død 1878.

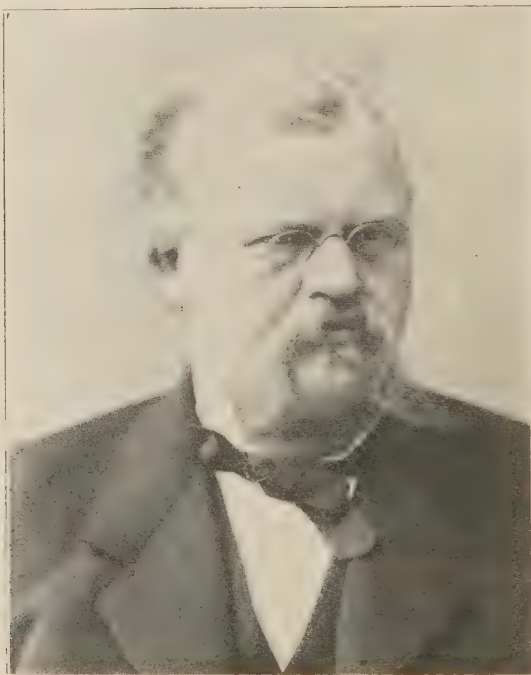
Frederick Fleischer var født i Vaaler prestegjeld 1821. Søn av sogneprest Isak Fleischer tok han eksamen artium 1840 og juridisk embedseksamen 1844. Først virket han som sakfører en kort tid, men slog sig saa paa forretning og oparbeidet en stor bedrift omfattende foruten jordbruk, et teglverk, saapesyderi og skibsrederi; men ugunstige konjunkturer indtraadte, og forretningen var ikke vel nok grundfæstet til at bære de dermed forbundne byrder. 1852 maatte den driftige mand gi det hele op og reise til Amerika. Efter en otte aars tid at ha forsøkt sig med guldgravning og meget andet i California, kom han 1861 til Wisconsin, hvor hans fætter, Knud Fleischer, hadde bodd siden 1854. Frederick begyndte som sjømand paa Michigan-sjøen, blev derefter lærer i Lafayette county og endelig medredaktør ved "Emigranten", som fætteren utgav i Madison. Til La Crosse flyttet han 1863, og her oprettet han altsaa det følgende aar "Fædrelandet".

Ved Fleischers død blev "Fædrelandet og Emigranten" kjøpt av *F. A. Husher*, og han vedblev som bladets utgiver og redaktør, indtil det 1890 solgtes til *T. Guldbrandsen*, for senere at bli slaat sammen med "Minneapolis Tidende".

"Fædrelandet og Emigranten" blev 1886 flyttet til Minneapolis, der mer og mer hævdet sig som det betydningsfuldeste norske centrum vestenfor Chicago. Det større virkefelt blev imidlertid ikke av den vigtighet for bladet, som man syntes at kunne ha grund til at haape. "Nordvesten" i St. Paul hadde i de nærmest foregaaende aar oparbeidet en stor utbredelse blandt de norske republikanere, og foruten de øvrige blade kom saa "Minneapolis Daglig Tidende" 1887 og blev snart en formidabel konkurrent. Farmeralliancen og de skiftende kirkelige forhold var ogsaa faktorer, som hadde begyndt at gjøre sig gjældende og øvet sin indflydelse paa pressens stilling.

I likhet med sin forgjænger, Frederick Fleischer, oparbeidet Ferdinand A. Husher sig en sterk position i det politiske. Han tok aktiv del i de politiske valgkampe baade gjennom sit blad og ved personlig at gaa ut og arbeide for partiet. Dette belønnet da ogsaa dette hans arbeide, idet han alt 1879 blev utnævnt til Fleischers eftermand som registrator

ved landkontoret i La Crosse. Dette embede indehadde han til 1883. Aarene 1879-1884 var han medlem av Wisconsin's republikanske statskomite, og det sistnævnte aar valgtes han til president-valgmand "at-large". Efter at han 1886 hadde flyttet til Minnesota, blev han (1887) av statens daværende guvernør, McGill, utnævnt til medlem av reform-skole-kommissionen, og 1888 valgtes han til medlem av legislaturen. Endelig blev han 1890 av president Harrison utnævnt til De forenede staters konsul i Port Stanley og St. Thomas, Canada. Her blev han,

F. A. HUSHER.

til han, efter vanlig skik i de dage, 1893 blev fjernet av den nyvalgte demokratiske president, Grover Cleveland.

Om Husher kan forøvrig her berettes, at han var født i Viborg, Danmark, 1825. Hans forældre flyttet tre aar senere til Norge, hvor han blev student 1845 og cand. teol. 1850. Efterat han i tidsrummet 1851-1864 hadde virket som lærer og skolebestyrer i forskjellige byer, blev han det sistnævnte aar prest i Nissedal og arbeidet i dette kald, til han 1869 reiste til Amerika. Han kom til La Crosse og blev her straks ansat som medredaktør av "Fædrelandet og Emigranten". I denne

stilling forblev han, til han 1873 blev redaktør og medutgiver av "Budstikken" i Minneapolis. To aar senere kom han imidlertid atter tilbage til La Crosse, denne gang som hovedredaktør av "Fædrelandet og Emigranten", hvis eier han tillike blev 1878. Husher døde som redaktør av "Normanden" i Grand Forks 1894.

Husher stod i sin tid i et mer intimt og direkte forhold til sit blads publikum end maaske nogen anden norsk-amerikansk avismand. Han var tidt og ofte i bladets interesse paa reise i de norske settlementer, og blev derigjennem personlig kjendt med et stort antal av sine landsmænd. Lunt og interessant fortalte han efterpaa i "Fædrelandet og Emigranten" om sine iagttagelser og oplevelser paa disse reiser. Særlig blandt de ældre var disse hans reiseskildringer meget populære. Sjelden vel underrettet som han var i alle politiske og kirkelige anliggender, var han i særegen grad skikket til at lede et større bladforetagende. Personlig var han en yderst elskværdig mand. Der var over hele hans væsen og fremtræden en festivitas, som gjorde ham avholdt i vide kredse.

Efterat "Fædrelandet og Emigranten" var solgt til T. Guldbrandsen, redigertes bladet først av *R. S. N. Sartz*, siden (fra 1891) av *S. Spørensen*. Det gik ind i "Minneapolis Tidende"s ukeutgavé 1893.

SKANDINAVEN.

"Skandinaven" indtar i visse henseender en særstilling i vor norsk-amerikanske presse. Den har været det politiske blad par excellence, likesom den stedse har grepet kraftig ind paa det kirkelige omraade og i det hele været en faktor, som man har regnet med i de forskjellige rørelser, som har været oppe blandt de norske i Amerika. Bladet har derved skapt sig en sterk position og øvet stor indflydelse paa mange maater. Denne indflydelse strækker sig over en lang periode av norsk-amerikansk historie, da bladet er en av de ældste norske aviser i landet, adskillig ældre end noget andet nu bestaaende blad i det norske sprog herover.

"Skandinaven" blev oprettet to aar senere end "Fædrelandet". Det første nummer utkom 2den mai 1866. Grundlæggerne var *John Anderson* og *Knud Langland*, og bladet blev oprindelig stiftet som et organ for det "lavkirkelige" element blandt norsk-amerikanerne, i modsætning til de "høikirkelige" begreper, som man beskyldte de prester, der var kommet herover fra Norge, for at ville sætte i system blandt de indvandrede.

Firmanavnet var *Anderson & Langland*. Medeiere den første tid var desuten *Andrew Nilson Brekke* og *Iver Larsen* (*Lawson*), far til *Victor Lawson*, den senere bekjendte utgiver av "Chicago Daily News" og andre engelske dagblade i Chicago. *Langland* var redaktør, og *Anderson*

bestyret forretningen. Efter nogen aar kjøpte Anderson sine kompagnoners andel i bladet og blev dets eneieier. Langland blev dog staaende som navngiven redaktør til vaaren 1872, da han fratraadte for sammen med *John A. Johnson*, den fra et senere tidsrum velkjendte statssenator og fabrikant i Madison, Wis., og Iver Lawson at begynde et nyt norsk blad i Chicago. Dette fik navnet "Amerika". Imidlertid døde Iver Lawson kort efter, og følgen blev en overenskomst, hvorefter "Skandinaven" og "Amerika" sloges sammen under navnet "Skandinaven og Amerika", med Anderson, Johnson og Lawson som utgivere, idet Victor F. Lawson nu tiltraadte firmaet i sin fars sted. Tillægsnavnet "Amerika" blev snart opgitt, og bladet fortsatte under navnet "Skandinaven".

John A. Johnson solgte snart sin andel i forretningen til firmaets to øvrige medlemmer, og firmanavnet blev nu Anderson & Lawson. 1878 traadte Victor Lawson ut av firmaet, og Anderson blev igjen eneieier, nu under firmanavnet John Anderson & Co.

1890 blev forretningen inkorporert under navnet John Anderson Publishing Company. Inkorporatørerne var John Anderson, Franklin S. Anderson og Anton M. Fougner. Anderson var selv firmaets president til sin død. F. S. Anderson var i flere aar vicepresident og sekretær. Lars J. Lee blev indvalgt i direktionen efter Anton Fougner ved dennes død 1892 og var kasserer til 1895. Nævnte aar valgtes Chr. Solberg til vicepresident og A. N. Rygh til sekretær. 1900 blev J. B. Nordhem valgt til sekretær. Fra 1906 til Andersons død var firmaets embedsmænd: John Anderson, president og kasserer; J. B. Nordhem, vicepresident; A. V. Eilert, sekretær. De nuværende embedsmænd er: *Louis M. Anderson*, president; J. B. Nordhem, vice-president; A. V. Eilert, kasserer og sekretær.

Bladets annonceforretning bestyrtes i flere aar av *Franklin S. Anderson*, der likeledes i aarevis bestyret forretningen i forbindelse med det store akcidenstrykkeri.

"Skandinaven" utkom i førstningen kun som ukeblad. Dets dagsutgave blev begyndt 1870. En europæisk (tougkkelig) utgave paabegyntes 1872. Denne blev dog senere nedlagt. En speciel søndagsutgave, med en lokalutgave for Minneapolis, er utkommet siden 1892.

John Anderson begyndte 1872 utgivelsen av et maanedsskrift i almindelig bokformat, "Husbibliothek", der sist i ottiaarene blev betydelig utvidet og i nogen aar utgit i stort format, med O. M. Peterson som redaktør. Senere gik det over til at bli et følgeblad til "Skandinaven". 1898 blev ukeutgaven av "Skandinaven" utvidet og er senere utkommet med to utgaver om uken, skiftevis med 12 og 16 sider. Bladets dagsutgave utkommer med 8 sider, syvspaltet format.

Foruten bladforretningen driver John Anderson Publishing Co. en større bokhandel, der blev oprettet av forretningens grundlægger 1877. I forbindelse med bokhandelen har firmaet utfoldet en ret betydelig forlagsvirksomhet. Det har derved ogsaa bidrat til, at endel norsk-amerikanske forfattere har vundet sig et publikum. Et bokbinderi drives likeledes av firmaet. Forretningen har sin egen store bygning paa Peoria street og en filial i Minneapolis.

Siden 1877 har firmaet utgit et mindre ukeblad, "Verdens Gang", der især er beregnet paa den del av publikum, som ønsker en billigere avis end "Skandinaven".

Knud Langland efterfulgtes 1872 som "Skandinaven"s redaktør av professor *Svein Nilsson*, denne 1886 av professor *Peter Hendrickson*. 1892 overtok *Nicolay A. Grevstad* bladets redaktion, og siden 1911 har det været redigert av *John Benson*.

Blandt de mange redaktionelle medarbeidere ved "Skandinaven" i aarenes løp faar vi her indskrænke os til at nævne nogen faa. Paa bladets redaktionsstab har i kortere eller længere tid blandt andre følgende gjort tjeneste: F. Sneedorff Christensen, David Monrad Schøyen, John Heinse, I. T. Relling, Gustav Meuller, Edvard Larssen, Hoffmann-Smith, John Hatseland, Jon Bjarnason, Herman Levanger, P. B. Olsen, Allan Sætre (forfatter av den i sin tid meget læste fortælling "Marit Kjølheth"), Morris Salmonsén, John Graah, Chr. Brandt, Hjalmar Eger, S. Bryhn, L. Chr. Bryhn, Th. Bothne, L. J. Siljan, professor Wilhelm Pettersen. Medarbeidere i redaktionen er for nærværende: Chr. Solberg, f. 1858; Alfred Aakerman, f. 1886; H. N. Hasund, f. 1857; dr. Ingeborg Rasmussen, L. C. Grundeland, f. 1875; Haldor Hanson, f. 1856; Ivar Wessell, f. 1884.

"Skandinaven"s historie er i dens store træk den heldige norske pionérs historie her i landet. Likesom bladet altid har bestræpt sig paa at være et organ for vore nybyggere og i det store og hele har forstaat at træffe deres smak og tankegang i vigtige spørsmåal, saaledes har det væsentlig gennemgaat den samme kamp som de for at naa frem til at bli et stort og indflydelsesrikt blad.

At dette er lykkets saa vel, skyldes visselig i allerførste række bladets grundlægger, John Anderson. Han var selv en mand av folket og følte sig i pakt med sine indvandrede landsmænd. Som saa mange av dem hadde han faat i vuggegave et temmelig utpræget hat til alt, som skulde gjælde for fint og aristokratisk. Han var den jevne utilslørte vikingnatur i nyere utgave og var den han var, fordi han var for ægte til at skape sig til efter andre. Saaledes syntes han, at norsk-amerikanerne i det hele skulde være.

Dette grundsyn har i stor utstrækning præget det blad, han stiftet, og dette er igjen en av de væsentligste grunde til, at "Skandinaven" har erhvervet sig den magtstilling i det norske Amerika, som den ubestridt indtar. John Anderson var noget av en grundtype paa en ægte uforfalsket norsk-amerikaner, og hans blad blev uttryk for meget av det, som typen bærer i sig.

At Knud Langland blev "Skandinaven"s første redaktør, og at han efterfulgtes av en mand som Svein Nilsson, tjener yderligere til at understreke dette forhold. Begge disse mænd var i stor utstrækning repræsentanter for det samme tænkesæt, der karakteriserte John Anderson selv. Det er derfor den naturligste ting av verden, at da commonskolesaken var det alt opslukende diskussionsemne blandt de norske herover, saa maatte det særlig bli "Skandinaven", som gjorde sig til talsmand for den amerikanske folkeskole og tok parti mot de prester, som i den tid fandt det amerikanske religionsløse skolevæsen forkastelig og holdt saa sterkt paa, at nordmændene her i landet burde oprette sine egne skoler.

Ikke mindre naturlig er det, at det blev "Skandinaven" som overhodet stillet sig i opposition til den formentlige høikirkelighet, der var kommet ind i vore første menigheter gjennom teologer fra Norge, og forsvarte lavkirkeligheten og lægpartiet. Skjønt forholdet i flere henseender har forandret sig siden den tid, betragtes endnu den dag idag "Skandinaven" blandt mange av arvtakerne efter de første haugianske ledere herover som et organ for den retning, som disse var med at omplante i den norsk-amerikanske kirke. Dette forklarer meget, specielt i betragtning av, at bladet i de siste tyve aar neppe direkte har ofret denne sak synderlig opmerksomhet. Publikum har set en fortsættelse av det gamle redaktionelle grundsyn selv der, hvor det har ophørt at være en virksom faktor.

Politisk har "Skandinaven" alle dage været de norsk-amerikanske republikaneres organ og mægtige støtte. Det har optraadt med myndighet i politiske spørsmåal, og ved den særstilling, det har indtat som et sterkt utbredt politisk blad, har det for politikere været en likesaa eftertragtet ven som frygtet motstander.

John Anderson var vossing og født 1836. Med sine forældre kom han til Chicago 1845. Faren døde fire aar senere av kolera. Dermed endte guttens skolegang. Fra nu av var det at slite for føden til sig selv og hjælpe til med at underholde moren og sin lille søster. Paa forskjellige maater forsøkte han at skaffe sig fortjeneste. Han solgte æpler paa Chicagos gater, var visergut i en butik og avisbud for "Commercial Advertiser", hvis hele oplag ikke var større, end at han og en

anden gut kunde ombringe bladet til alle abonnenterne. Efter en seks maaneders tid ombyttet han denne beskæftigelse med en anden, idet han nu blev læregut i "Advertiser"s trykkeri. Der gaar underlige frasn om, hvad læregutter maatte døde i tidligere dage i de europæiske lande, men læregutter danset heller ikke paa roser i Chicago i 40- og 50-aarene i forrige aarhundre. Saaledes paalaa det blandt andet unge Anderson at bringe de tunge avisformer fra sætteriet i 77 Lake street til Zebina Eastmans trykkeri nær hjørnet av Randolph og Clark street, hvor han

JOHN ANDERSON.

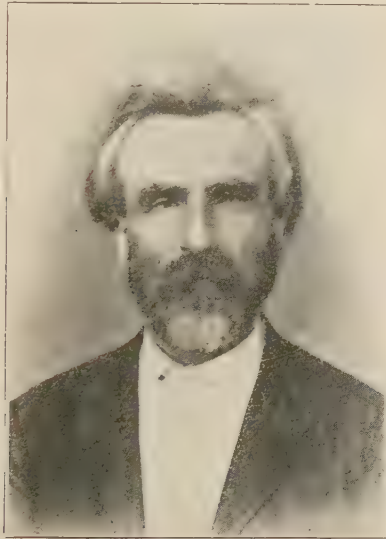
maatte bære dem op i tredje etage. Senere fik han ansættelse i Ben Seatons akcidenstrykkeri, som dengang var endel av det gamle "Argus"-trykkeri. Et aar derefter blev baade "Argus" og Seatons akcidenstrykkeri solgt til utgiverne av "The Democratic Press", Scripp & Bros. Anderson arbeidet nu for dette firma, indtil "Democratic Press" og "Tribune" blev konsolideret under navnet "Press-Tribune". Ved disse tider var han fuldbefaren typograf og fik stilling som annoncesætter, og som saadan arbeidet han, til han begyndte utgivelsen av "Skandinaven". Anderson var i sin tid, efter samtidiges udtalelser, den beste typograf i hele Chicago og tjente som sætter mere end nogen anden.

Om alt det haarde arbeide, som ventet ham i "Skandinaven", særlig i de første aarene, foreligger der ingen nedtegnelser, men det er uten tvil korrekt, som det heter om ham i en beretning ved hans død, at "han arbeidet nat og dag", og at "han paatok sig personlig saa meget arbeide, at det stadig har været gjenstand for beundring fra alle deres side, som kjendte til, hvad han hadde at staa i, at han kunde overkomme det". Mange ældre folk vet at fortælle om, at da de kom som emigranter til Chicago i de dage, var "Skandinaven" noget av det første de støtte paa. Den møtte dem paa jernbanestationen, hvor der stod gutter og solgte den. Flere av nykommerne var imidlertid, advart som de var blet mot at indlate sig paa nogen slags handel med fremmede, saa mistænksomme, at de vægret sig for at kjøpe bladet. Da John Anderson blev gjort bekjendt med dette, gav han sine gutter ordre til at gi slike bladet gratis. Dette baade kloke og pene træk er ikke blet uten gode følger for bladet. Mange kom paa denne maate til at gjøre sig bekjendt med det straks ved sin ankomst til landet, og det resulterte gjerne i, at de kom til at holde det. Det gjaldt i det hele at nytte anledningerne for at faa avisen utbredt, og John Anderson hadde sin egen maate at gjøre det paa. Det saa mørkt ut for forretningen mangen gang, men med sit sjelden gode "business"-vet fandt han altid en utvei, og der var heller ikke ret lang tid gaat, før han hadde den tilfredsstillelse at se sit foretagende skyte en glædelig vekst. Og belønningen for alt det ihærdige arbeide kom litt om senn. John Anderson har i sit blad reist sig et monument, som er hans seige utholdenhet og tro paa den norske folkekarakter værdig. 1903 blev han av kong Oscar II utnævnt til ridder av St. Olavsordenens 1ste klasse for de fortjenester han gjennom "Skandinaven" hadde indlagt sig av norsk nationalitet. Han døde 1909 som en av millionbyens første borgere.

"Skandinaven"s første redaktør, *Knud Langland*, hadde likesom John Anderson mistet sin far, da han var meget ung, og da familien var i forholdsvis smaa kaar, fik han tidlig prøve livets alvor. En av de ting, som støtte ham i de hjemlige forhold paa Norges vestland var, efter hvad han selv fortæller, standsforskjellen. Han følte, at hans overordnede saa ned paa ham, og undertiden blev der gjort nar av ham, fordi han var daarlig klædt. Der er neppe tvil om, at disse indtryk fra barne- og ungdomsaarene kom til at faa betydning for hele hans liv. At de har sat sit præg paa hans gjerning som bladmand er utvilsomt. Det er forsaavidt betegnende, at han, da han blev redaktør av "Skandinaven", med sin indgrodde uvilje mot norske øvrighetspersoner særlig la sin elsk paa de norske teologer herover, der i hans øine representerte samme aandsretning som embedsmændene i Samnanger i hans lærertid derborte.

Som ivrig abolitionsmand kastet han sig med liv og sjæl ind i slaveri-striden. Ogsaa paa dette omraade saa han blandt de norske de samme to aandsretninger brytes. I forbindelse med den del han tok i common-skole-striden, kan det være av interesse at nævne, at skoleraadet i Chicago opkaldte en av byens offentlige skoler efter ham, som anerkjendelse for den kamp han hadde ført i "Skandinaven" for den religionsløse statsskole. Langland var for sin tid en dygtig redaktør, smidig i polemik og vel hjemme paa de felter, der berørtes av bladets interesser. I sin bok, "Nordmændene i Amerika", har han fortalt interessant om sig selv og de personer og forhold han kom i berøring med i sit liv.

SVEIN NILSSON.

Svein Nilsson, "Skandinaven"s anden redaktør, var født i Namdalen 1825. Utdannet som seminarist, la han sig siden efter studiet av naturfag og matematik. I flere aar opholdt han sig i Kristiania, hvor han dels ernærte sig som manuduktør og dels virket ved bladene. En tidlang stod han i "Morgenbladet"s redaktør, Chr. Frieles tjeneste som politisk detektiv og medarbeider. Det forbauset tidt den politiske verden, hvor godt underrettet "Morgenbladet" var om allehaande politiske kabaler. Litet anet man, at det var Svein Nilsson, som paa sin egen fiffige maate holdt Friele a jour med mange av de vigtige ting, som passerte bak kulisserne, saa at han i næste morgennummer kunde si paa en prik, hvad som hadde hændt, uten at "Morgenbladet" hadde været inden hørevidde.

1867 kom Nilsson til Amerika, hvor han først bosatte sig i Dane county, Wisconsin. Han var en kort tid ansat ved "Emigranten"s redaktion i Madison, og senere redigerte han det av boktrykker B. Suckow utgivne "Illustreret Billed-Magazin". Det meste av denne tid var han tillike lærer ved Augustana-Synodens skole i Marshall, Wis. Som andetsteds omtalt, skrev han for nævnte skrift sine artikler om den norske indvandring og de første norske settlementer. 1870 blev han ansat som medredaktør av "Skandinaven", og 1872 blev han bladets chefredaktør, for senere at fortsætte i "Skandinaven"s tjeneste til 1886, kort før han overtok redaktionen av "Nordvesten" i St. Paul. Her blev han henvend halvandet aar og flyttet da atter tilbake til Chicago, hvor han døde 1908. Nilsson var personlig en yderst fordringsløs, beskeden og venlig mand, som det var let at komme ut av det med. Som redaktør av "Skandinaven" var han ikke altid saa enkel og medgjørlig, hvad hans ledende artikler under flere av de ældre avisfeider tydelig bevidner. Efter hele sit naturel passet han fortrinlig ind i "Skandinaven"s program, og dette søkte han da ogsaa trofast at gjennomføre til punkt og prikke. Paa sine gamle dage, efter at han hadde forlatt "Skandinaven" og "Nordvesten", blev han sterkt interessert i sociale spørsmåal, og arbeiderbevegelsen optok meget av hans opmerksomhet. Saaledes redigerte han ogsaa i 90-aarene en kort tid et norsk arbeiderblad i Chicago.

En av de betydeligste journalistiske kræfter, som i aarenes løp har været knyttet til "Skandinaven", var *David Monrad Schøyen*. Han var født i Kristiania, hvor han indtil slutningen av 1860-aarene var sakfører. Efter sin ankomst til Amerika var han i en række av aar ansat ved "Skandinaven"s redaktion. Senere redigerte han "Verdens Gang" og endnu senere "Vort Land". Han fratraadte sistnævnte blads redaktion 1887, da han flyttet til Madison, Wis., og blev redaktør av "Skandinavisk Tribune". 1890 blev han ansat som redaktør av "Normannen" i Stoughton, Wis. De siste 3-4 aar av sit liv tilbragte han i tilbaketrukkenhet. Han omkom i 90-aarene ved et ulykkestilfælde paa jernbanen mellem Madison og Stoughton. Schøyen var en usædvanlig begavet mand med grundige og omfattende kundskaper og en hukommelse, som endog op i en mer fremskreden alder syntes at holde sig temmelig usvækket. Det er især som forfatter, han har gjort sig bemerket. Han skrev saaledes en "Lovbog for Hvermand", som i sin tid opnaadde at faa en stor læsekreds, og en "Amerikas Historie" i tre bind, der likeledes blev meget utbredt, foruten flere andre bøker. Samtlige utkom paa "Skandinaven"s forlag. Schøyen var en bror av forfatterinden Elisabeth S.

"Skandinaven"s tredie redaktør, professor *Peter Hendrickson*, var en anset skolemand og kom 1886 til bladet fra Beloit college, Beloit,

Wis., hvor han hadde virket som lærer i sprog i nær femten aar. Han var født paa Skiens-kanten 1842 og kom tre aar senere til Amerika med sine forældre, som bosatte sig i Racine county, Wis. 1859 blev han elev ved Beloit college, fra hvis klassiske kursus han uteksaminertes 1867. Derefter opholdt han sig et aars tid ved Kristiania universitet, hvor han især la sig efter studiet av literatur, filologi og filosofi. Det følgende aar fortsatte han sine studier ved universitetet i Erlangen, og da han kom tilbake til Amerika, fuldentde han sine studier ved Chicago teologiske seminar. Sin lærergjerning begyndte han som lærer i græsk, men underviste det meste av tiden i de følgende aar i moderne sprog. En tid efter at ha fratraadt som redaktør av "Skandinaven" kjøpte han det gamle Albion Academy i Albion, Wis., hvor nogen av de best kjendte norsk-amerikanere i den første nybyggertid hadde faat sin utdannelse, og her virket han nu endel aar, indtil han trak sig tilbake til privatlivet. Hendrickson var en av de studenter, som paa president Lincolns oprop om 300,000 frivillige i 100 dage hvervet sig i unionsarmeen under borgerkrigen. Foruten som skolemand og redaktør av "Skandinaven" har han ogsaa optraadt som forfatter. Saaledes har han utgit en bok, "Farming med Hoved og Hænder", som i sin tid blev meget læst. Han har ogsaa utgit en oversættelse fra fransk, "Napoleons Soldat", som paa "Skandinaven"s forlag opnaadde stor utbredelse. Han var alle dage sterkt politisk interessert og en stø og principfast republikaner. Av sit parti blev han under valgkampene meget benyttet som politisk taler. Han bor nu paa en landeiendom, som han for nogen aar siden kjøpte i nærheten av Portland, Maine.

Nicolay A. Grevstad tilførte, da han 1892 overtok "Skandinaven"s redaktion, bladet baade en overlegen journalistisk dygtighet og et anset journalistisk navn. Skjønt grundtonen i "Skandinaven" i stor utstrækning blev den samme som før, fik redaktionen i flere henseender et langt mer tidsmessig præg. Der ligger da ogsaa et tidsrum av 25 aar mellem Langland og Grevstad. I denne tid hadde meget forandret sig i det norske Amerika. De første nybyggere, som i Langlands dage endnu slet med fattigdommen, var blet velstandsfolk; mange av dem var kommet til hæder og værdighet i politik, i forretningslivet og paa andre omraader. Nordvesten var ikke lenger en udyrket mark, hvor faa mennesker bodde. Nordboerne hadde tat den i besiddelse og skapt den om til en bugnende have. Chicago selv var vokset op til en gigant, et metropolis, med en norsk befolkning paa henimot 100,000, stort og smaat, og nye centrer var dukket op lenger vest. Nordmændene var fra et litet uanselig nybyggerfolk blet en stormagt, som man regnet med politisk og ellers. Grevstad la "Skandinaven"s redaktion paa høide med den utvikling,

som saaledes hadde foregaat. Resultatet viste sig i øket prestige og ditto utbredelse. Især blev bladet fra nu av en endnu større magt i det politiske end det før hadde været.

Født i Sjøkelven, Søndmør, av fattige husmandsfolk 1851, var Grevstad i sin grønne ungdom en tid handelsbetjent, gjennomgik derpaa Stord lærerseminar og blev elev ved Heltbergs skole i Kristiania 1872 med laante penge til et aars ophold. Allerede det følgende aar kunde han underkaste sig eksamen artium med laud. Han var russelagets

NICOLAY A. GREVSTAD.

magister bibendi og ansaas for at være et av de lyseste hoder blandt de yngre academici. Som juridisk student ernærte han sig væsentlig med at undervise ved Maribogatens skole. Han tok juridisk embeds-eksamen 1878 med laud. Efter et par aars ansættelse i justitsdepartementet og som advokatfuldmægtig blev han sakfører, men han hadde henledet opmerksomheten paa sig ved sin kvikke og kvasse pen, og da redaktørstillingen ved "Dagbladet" blev ledig 1880, faldt valget paa Grevstad. Hans redaktion bragte bladet op, men han var ivrig Sverdrupmand, og dette blev 1883 aarsaken til hans fjernelse fra "Dagbladet".

Samme aar reiste han til Amerika og blev straks ved sin ankomst hit ansat som medredaktør ved "Nordvesten" i St. Paul. 1886 fik han anmodning av Sverdrup om at komme tilbake til Norge. Han reiste ogsaa og blev hjemme et halvt aars tid. Der var planer igjære om at oprette et nyt regjeringsorgan med Grevstad som redaktør. Disse planer gik dog overstyr. 1887 blev han saa medarbeider ved "Minneapolis Tribune" og var "leading editorial writer" fra 1888 til 1890. Han overtok da "Minneapolis Times" og kastet sig ind i kampen mot W. R. Merriam, som det aar var kandidat til guvernør. Bladet gik hurtig op, men pengemændene var paa grund av dets utprægede holdning under valgkampen ikke videre glad i det, og da en større sum maatte skaffes tilveie for at møtte en betydelig fordring, viste det sig umulig at faa den fornødne kredit. Grevstad blev derfor nødt til at gi foretagendet op. Vaaren 1892 gik han saa ind i "Skandinaven"s redaktion for som Minnesota-emand at varetta bladets betydelige interesser i denne stat. Høsten samme aar overtok han redaktionen, og denne stilling indehadde han, til han 1911 blev udnævnt til De forenede staters minister i Uruguay og Paraguay. Grevstad er en stor journalistisk arbeidskraft, kundskapsrik paa snarstagt alle felter, levende interessert i praktisk politik og har visst at staa i utmerket rapport med sit publikum. At alt dette under hans 20-aarige ledelse av "Skandinaven" i høi grad er kommet bladet tilgode, er en selvfølge. Av og til har han levert artikler til de amerikanske tidsskrifter om norske emner, saaledes om forliksvæsenet, som gjennem hans initiativ er indført i nogle av vore stater. Allerede kort tid efter sin ankomst til landet henledet han opmerksomheten paa sig ved den sikkerhet, hvormed han visste at gjøre bruk av det engelske sprogs idiomer. Det hører til sjeldenheterne, at en, der er indvandret som voksen mand, i den grad kan tilegne sig sprogets indre hemmeligheter og gjøre anvendelse av dem til den fuldkommenhet, som Grevstad har forstaaet at gjøre. "Skandinaven" indeholdt under hans redaktionstid ofte ledende artikler paa engelsk, noget som vistnok især var av betydning for bladet i politisk henseende.

"Skandinaven"s nuværende redaktør, *John Benson*, er likeledes en anset og dygtig journalist, idet han som redaktør og medredaktør har været knyttet til flere av vore blade. Han er født i Mandal 1862 og kom til Amerika 1887. I sin tid redigerte han det av Gudmund F. Johnson i Minneapolis utgivne blad "Normanna". Senere redigerte han norske aviser i Fargo, Nord Dakota, indtil han for henved 14 aar-siden kom til Chicago og siden, indtil han blev chefredaktør, har hat ansættelse ved "Skandinaven"s redaktion som medredaktør. Da Grevstad skulde forlate bladet, faldt valget naturlig paa Benson som den rette mand til

at fortsætte hans arbejde. Benson har vist sig at kunne gjøre dette med den kløgtige og vel rutinerede redaktørs hele dygtighet og konduite. I tidligere aar dyrket han ved siden av sin journalistiske gjerning undertiden poesien, og der er mange, som beklager, at en chefredaktør av et blad som "Skandinaven" ikke har tid tilovers for literære sysler. Endel av Bensons digte foreligger i en ganske liten samling "Ved Gry

JOHN BENSON.

og Kveld", der indeholder flere ting, som vidner om en lyrisk begavelse av høi rang.

"Skandinaven"s filial i Minneapolis blev oprettet 1892. Den bestyrtes til 1904 av *Bernhard Hage* (født i Værdalen 1863, utvandret 1887, død 1907). Siden den tid har Minneapolis-kontoret været bestyret av *C. M. Lahn* (født 1857 i Bergen, utvandret 1883). Inden han overtok denne stilling, var han i flere aar knyttet til bladets hovedkontor i Chicago.

Den norske pionierpresse i Minnesota.

“Nordisk Folkeblad” var det første norsk-danske eller dansk-norske blad i Minnesota. Det blev oprettet 1868* i Rochester av utgiverne av “Rochester Post”, Leonard & Booth. Disse hadde i de nærmest foregaaende aar været vidne til en forholdsvis stor indflytning av nordmænd til Olmsted og omliggende countyer, likesom indvandringen av nordboer til staten i det hele hadde begyndt at ta ganske ordentlig fart. Det syntes derfor ikke utenfor alle muligheter, at et norsk blad her vilde vise sig at bli baade en regningssvarende forretning og en faktor i det politiske.

Utgiverne av det nye norsk-danske organ engagerte senere dansk vicekonsul *F. Sneedorth Christensen* som redaktør og forretningsbestyrer. Denne satte sig straks det prisverdige maal at virke for, at nordboerne i størst mulig utstrækning skulde gjøre sig gjældende i det offentlige liv. Gjennem bladet ivret han sterkt for, at de skulde være representert ved besættelsen av de politiske embeder i staten. Saavidt vites var han den første mand i Minnesota, som offentlig hadde begyndt en slik agitation. Det viste sig ogsaa snart, at den ikke hadde været ført forgjæves, for naar oberst *Hans Mattson* (svensk) allerede 1869 valgtes til statssekretær, saa skyldtes dette sikkert ikke minst agitationen i “Nordisk Folkeblad”.

Det økonomiske utbytte av bladforretningen blandt de norske har dog aapenbart ikke svaret til de amerikanske bladmænds forventninger, for alt utpaa høsten samme aar gik Leonard & Booth træt og solgte “Folkeblad” til Christensen. Denne flyttet bladet til Minneapolis, hvor senere oberst og generalkonsul i Rotterdam, *Søren Listoe*, nu tiltraadte dets redaktion.

1870 blev Christensen utnævnt til landkommissær for St. Paul & Duluthbanen og solgte bladet til *W. T. Rambusch* og *Hjalmar Eger*. De nye utgivere blev dog paa grund av økonomiske vanskeligheter om vel saa et aars tid nødt til at gi foretagendet op. “Nordisk Folkeblad” kom nu i hænderne paa daværende sherif i Hennepin county, *George H. Johnson*, som ansatte sin svoger, *Edvard Larssen*, som redaktør. *George Johnson* var en mand med politisk talent og gode forbindelser. Dette fremgaar ogsaa derav, at han som nordmand i de dage kunde opnaa at bli valgt til countyets betydeligste embede, for nordboerne var ikke nogen betydelig politisk magt i Minneapolis paa den tid; dertil var de endnu ikke talrike nok.

En samtidig, forhenværende dommer *Andreas Ueland*, har git en

* Et politisk kampagneblad, “Folkevennen”, utkom 1868 en kort tid i Winona med *Theo. Seeman* som redaktør.

karakteristik av periodens norske bladmænd.* Hans dom over enkelte av dem er maaske litt for avfeiende, men det han fortæller er interessant og støtter sig til førstehaands indtryk, hvorfor det har sin værdi til forstaaelse baade av bladene og de personer, som var knyttet til dem. Om George Johnson uttaler Ueland, at han blandt andet hadde det fortrin fremfor saa mange, at han var en *vakker* mand. Desuten talte han flytende engelsk og slet norsk. Naar saa hertil kommer, at han hadde været i borgerkrigen, saa er man et godt stykke paavei til at forstaa, at han maatte ha flere utmerkede forutsætninger for en politisk karriere. Det var i egenskap av politibetjent Johnson hadde begyndt sin offentlige løpebane, og denne stilling blev ham en stige til sherifværdigheten. Om "Nordisk Folkeblad" i nogen grad blev ham til støtte i hans politiske ambition, skal vi la være usagt, nok er det, han blev gjenvalgt til sherif baade 1872 og 1874. Efterat bladet var gaat ind, blev han 1877 valgt til medlem av statens legislatur.

George Herman Johnson er født i Rosendal 1843 og kom seks aar gammel til Amerika. Hans forældre bosatte sig i Illinois, og her vokste han op. Han deltok i borgerkrigen som artillerist og flyttet 1869 til Minneapolis. Her har han siden bodd, med undtagelse av aarene 1883-1886, da han opholdt sig i Dakota, hvor han i denne periode var medlem av territorial-legislaturen i Bismarck.

1872 fik "Nordisk Folkeblad" en konkurrent i bladet "Minnesota". Denne avis blev grundlagt av *C. F. Solberg* med *Hjalmar Eger* som redaktør. Utgivelsesstedet var Minneapolis, og det nye blad kom saaledes "Nordisk Folkeblad" temmelig nær ind paa livet.

"Minnesota" var forøvrig ikke det næstældste norske blad i staten. Denne ære tilkommer "Nordlyset", som var stiftet i Northfield 1870. Den senere bekjendte rikmand og bankier *Harald Thorson* var bladets utgiver, og *Ove Westergaard* var redaktør. I denne avis gjorde ogsaa den for sine mange bladforetagender og avisfeider velkjendte *Michal Wesenberg* sit første* buk for et norsk-amerikansk publikum. Hans egentlige stilling ved "Nordlyset" var at forestaa det typografiske arbeide, men han blev snart almindelig faktotum og medarbeider. "Nordlyset" gik ind efter en kort tid, men gjenoptoges senere. 1878 blev det kjøpt av *S. Listoe* og *Daniel Husher*, med den siste som redaktør. 1879 sees det at være ophørt at utkomme for godt.

Imidlertid var Wesenberg havnet i "Minnesota". Dette blads levetid blev ikke lang. Efterat Solberg hadde overtat embedet som assisterende statssekretær 1873, blev bladet ledet af Eger, som imens var blet med-

* Foredrag i Den norsk-danske presseforening, aarsmøtet 1912, offentliggjort i "Minneapolis Daglig Tidende" 23. oktober s. a.

utgiver. Han la det over i demokratisk retning og arbeidet blandt andet for Erik N. Falks valg til statssekretær; men Falk blev ikke valgt, og ikke længe efter trak "Minnesota" sit siste suk. Men saalænge bladet utkom, laa det i kamp med de andre eksisterende presseorganer, og da specielt "Nordisk Folkeblad". Ueland har i det hele vistnok ret i, at tonen i datidens norske blade herover ikke var saa elevert, som man kunde ønske det, skjønt man har oplevet noget av hvert i den retning ogsaa i nyere tid.

Blandt "Nordisk Folkeblad"s første bidragsydere av betydning var *Paul Hjelm-Hansen*, hvis reisebeskrivelser fra Red River-dalen 1869 først saa dagens lys der, for siden at gjøre sin runde i den øvrige norske presse. Disse artikler vakte med rette stor opmerksomhet og blev aarsaken til, at nordmændene i de følgende aar begyndte at bosætte sig i denne indtil da ganske ukjendte egn. Hjelm-Hansen var 1870-1871 ansat som redaktør av "Nordisk Folkeblad", efter i mellemtiden uten held at ha forsøkt sig med et tidsskrift, "Norsk Maanedstidende".

Under Edvard Larssens redaktion av "Folkeblad" var en tid *John W. Arctander* hans medredaktør. Ueland var i de dage ansat som kontorist paa Arctanders sakførerkontor — som han selv fortæller med en løn av \$3.50 pr. uke — og utførte av og til sin chefs journalistiske arbeide med avisen.

Mens baade Hjalmar Eger og Paul Hjelm-Hansen, og ikke mindre C. F. Solberg, efter hele sit naturel hadde sterke tilbøieligheter til at leve i fred med sine omgivelser, saa lot dette sig under de daværende presseforhold vanskelig gjøre. Vanskeligheten økedes, da Wesenberg blev medarbeider i "Minnesota". Wesenberg er vel overhodet den norske bladmand i Amerika, som har været mest oplagt til kamp. Edvard Larssen, der ellers ikke var blind for en redaktørs værdighet, fandt det hellerikke under denne at bruke skarpt skyts, naar den minste anledning syntes at kræve det. Hvad endelig Arctander angaar, saa var han likesaalitt som sine stridbare kollegaer av dem, som la fingrene mellem, naar en motstander skulde barberes. Man skjønner herav, at der faldt mangt et drabelig hugg i disse første norske blade i Minnesota.

"Nordisk Folkeblad" synes at ha hat mange betingelser for at bli en permanent institution, men desværre har nok ikke tilgangen paa abonnenter staat i noget rimelig forhold til det stadig økende antal nordmænd, som flyttet ind i staten, og George Johnson gik tilsist træt av sin opgave som bladmand. "Nordisk Folkeblad" blev nedlagt 1875 og abonnentlisten solgt til "Skandinaven".

"Minnesota"s trykkeri solgtes 1873 til *Gudmund F. Johnson* og *Johan E. Gjedde*, som det aar oprettet "Budstikken".

“Nordisk Folkeblad”s første redaktør, *Ferdinand Sneedorff Christensen*, var født i Kjøbenhavn 1837. Han tok 1864 del i den dansk-tyske krig og mottok for utvist konduite som soldat kongens fortjenstmedalje. 1866 utvandret han til Amerika, hvor han i Chicago et aars tid var medarbeider i “Skandinaven”s redaktion. Derpaa flyttet han til Rochester, Minn., hvor han altsaa blev redaktør av “Nordisk Folkeblad”. Ved sin utnævnelse til landkommissær for St. Paul & Duluthbanen 1870 flyttet han til Rush City, Minnesota, og her bodde han til sin død 1896. Han gjorde i sin tid meget for at faa landet i den del av staten optat av nordboer, og det var paa hans initiativ, at den danske koloni Dane-wood blev grundlagt. 1882 oprettet han Bank of Rush City, hvis president han siden var. 1880–1882 var han assisterende statssekretær i Minnesota. Allerede 1879 hadde han været medlem av statens legislatur, og fra 1883 var han dansk vicekonsul. Christensen var ogsaa med at oprette bladet “Nordvesten” i St. Paul og var en kort tid hovedmanden i dette foretagende. I sin ungdom hadde han i Danmark skrevet en digtsamling, der blev vel mottat i den literære verden. I det hele var han en alsidig begavet mand og en elskværdig, sympatisk natur.

Det samme kan i likesaa høi grad sies om *Hjalmar Eger*, som sammen med *W. T. Rambusch* overtok “Nordisk Folkeblad” efter Christensen. Hans sjelden vennesele væsen og fine karakter er endnu i friskt minde hos flere, som hørte til hans omgangsvenner. Eger var født 1843 i Kristiania, hvor han tok artium i midten av 1860-aarene. Til Amerika kom han 1867. Aaret efter fik han ansættelse ved “Nordisk Folkeblad” som nyhetsredaktør. Efter senere at ha forsøkt sig som avisutgiver, først av “Nordisk Folkeblad” og siden av “Minnesota”, blev han ansat i “Skandinaven”s redaktion i Chicago, men kom 1882 atter tilbake til Minneapolis, denne gang som bestyrer av “Nordvesten”s nyoprettede filial der. Senere (1883–1884) var han medredaktør i bladet. Eger var en meget populær skikkelse blandt de norske i Minnesotas tvillingbyer, ja, for den sags skyld, blandt nordboerne i det hele, og byerne var paa den tid nok saa “skandinaviske” baade i det privat-sociale og i foreningslivet. I det siste tok Eger virksom del og var i begynnelsen av 70’erne president for Den skandinaviske forening. Han gjorde sig paa mange maater fortjent til den popularitet, han nød blandt sine landsmænd. Især vil mange indvandrere fra denne periode mindes ham med taknemlighet for den uegennyttige interesse, hvormed han altid gik dem tilhaande og talte deres sak. Saaledes skyldtes det i første række ham, at der i Minneapolis blev bygget et immigranthus, hvor nyankomne kunde finde tilhold, mens de ventet paa anledning til at fortsætte reisen videre. Eger var ogsaa en av de beste talere blandt de norske i tvillingbyerne. At ingen

av hans bladforetagender lykkets, og at han overhodet hadde saa daarlig held med sig i det forretningsmæssige, var ham en bitter skuffelse, som tjente til at formørke hans siste levetid. Han døde i Minneapolis 1888 og ligger begravet paa Lakewood gravlund.

Om *Edvard Larssen* kan det sies, at han i flere henseender var en ganske anderledes robust anlagt personlighet. Ialfald synes han at ha befundet sig rigtig vel i kampens bulder. Men nogen praktisk mand var han egentlig ikke, han heller, og nye forhold kræver fremforalt praktiske folk. Han var født i Stavanger 1840, hadde faat en god uddannelse og en tid været redaktør av "Bergens Tidende". Han hadde i sine yngre dage ogsaa reist meget i flere europæiske lande. Til Amerika kom han 1864 og bodde en tid i Lowell, Mass., inden han kom vestover. Hans første befatning med den norsk-amerikanske presse var som medredaktør av "Skandinaven" i Chicago. Sammedets begyndte han litt senere (vaaren 1870) et norsk dagblad, "Norsk Aftenblad", men der utkom ikke mange numre av dette, da det snart maatte opgis av mangel paa driftskapital. Larssen reiste nu til Madison, Wis., hvor et nyt avisforetagende, "Den norske Immigrant", som han oprettet der, likeledes blev av kort varighet. Til Minneapolis kom han 1871, og her bodde han nu, til "Nordisk Folkeblad" gik ind. Han flyttet da til Benson, Swift county, Minn., hvor han i en række av aar drev som farmer og frøavler. Imens utgav og redigerte han i Willmar, Minn., et engelsk blad, "Western Minnesota Press". I midten av 90-aarene drog han ut til Montana, og her døde han faa aar senere. Larssen var 1879, samtidig med Sneedorff Christensen, medlem av Minnesotas legislatur fra Swift county. Han optraadte ogsaa i sin tid som forfatter og har blandt andet skrevet et skuespil, "Politiske Røvere, eller hvor David kjøbte Øllet" — en harcellas over politiske foreteelser blandt de norske i Chicago i begyndelsen af 70-aarene.

John W. Arctanders forbindelse med den norsk-amerikanske presse har været av mer forbigaaende art. Han syslet forøvrig med journalistiken, ogsaa før han kom til Amerika. Saaledes var han flittig bidragsyder til "Vikingen" og skrev radikale politiske artikler for dagspressen, hvorved han henledet opmerksomheten paa sig. Som 20-aarig student (han blev født av norske forældre i Stockholm 1849) havnet han i Chicago, hvor han blev medarbeider i "Fremad", som *S. Beder* ved de tider hadde flyttet dertil fra Milwaukee. Efter Chicagos store brand, da "Fremad"s etablissement brændte, drog Arctander med emigrantstrømmen vestover til Minneapolis. Her var han altsaa en kort tid medarbeider i "Nordisk Folkeblad" og virket ellers som sakfører. En række av aar bodde han senere i Willmar, Minn., hvor han ved siden av en stor sakførerpraksis

en tid var utgiver og redaktør av "Willmar Argus". Siden flyttet han igjen tilbake til Minneapolis, og i de senere aar har han praktisert som sakfører i Seattle. Arctander har skrevet en haandbok over Minnesotas lovgivning, levert en oversættelse av Ibsens "Bygmester Solness" og er desuten forfatter av en bok om fader Duncans episkopale indianerkoloni i Alaska.

BUDSTIKKEN.

Vi har i det foregaaende set, hvorledes Minnesotas tre første norske blade i slutten av 60- og begyndelsen av 70-aarene dukket op og paa ganske kort-tid igjen forsvandt fra skuepladsen, idet dog "Nordisk Folkeblad" blev ved at utkomme til 1875. Endnu forinden dette blad var gaat ind, begyndte, som nævnt ovenfor, 1873 et nyt norsk avisforetagende i Minneapolis, nemlig "Budstikken". Stifterne var Gudmund F. Johnson, Johan E. Gjedde og Paul Hjelm-Hansen, med sistnævnte som redaktør.

Hjelm-Hansens befatning med bladet blev foreløbig av meget kort varighet, idet han allerede efter et par uker solgte sin andel i "Budstikken" til *F. A. Husher*. Den egentlige grund til, at Hjelm-Hansen trak sig tilbake var den, at Husher stod i begrep med at oprette en norsk avis i Red Wing. Dette syntes Hjelm-Hansen var ensbetydende med en skjæbnesvanger konkurrance, og heller end at se en slik plan virkeliggjort, overlot han sin plads i "Budstikken" til Husher. Denne redigerte nu bladet til 1875, da han overdrog sin andel til de to andre utgivere og flyttet tilbake til La Crosse. Johnson og Gjedde fortsatte derefter "Budstikken"s utgivelse, til bladet 1889 blev solgt til *T. Guldbrandsen*. Guldbrandsen utgav "Budstikken" som selvstændig avis til 1893, da han lot den gaa ind i "Minneapolis Tidende"s ukeutgave, sammen med "Fædrelandet og Emigranten", som han hadde kjøpt 1890.

Da Husher fratraadte "Budstikken"s redaktion 1875, blev Paul Hjelm-Hansen atter bladets redaktør et aars tid. Han efterfulgtes 1876 av *Jon Bjarnason*, som redigerte det til november 1877. Redaktionen blev da overtat av *Luth Jaeger*, som var ansvarshavende redaktør til 1ste januar 1884, da han paa grund av uoverensstemmelse med eierne angaaende den redaktionelle ledelse fratraadte som navngiven redaktør, mens han dog endnu vedblev at forestaa redaktionen noget over et aar. Under Jaegers fravær paa en Norges-reise sommeren og høsten 1881 redigertes bladet av *O. S. Hervin*. Jaegers eftermand var *Tom Overland*, som igjen 1887 efterfulgtes av *Jørgen Jensen*. Denne redigerte saa bladet, indtil det solgtes 1889. *R. S. N. Sartz* var fra den tid av redaktør til 1891; der-efter *S. Sørensen*, indtil bladet blev slaat sammen med "Tidende".

"Budstikken" var, særlig i den siste del av 70-aarene og langt op i 80-aarene, et utpræget oppositionsblad. Især var dette tilfældet i det

politiske, idet det den største del av denne periode avgjort støttet det demokratiske parti. Men ogsaa paa det sociale omraade uttalte det tidt anskuelser, man ikke var vant til at finde i datidens norsk-amerikanske blade, paa etpar ultra-radikale undtagelser nær. I det kirkelige indtok bladet et uavhengig standpunkt. I de senere aar stod det dog mere utenfor den politiske døgnsstrid, likesom det i det hele mer antok karakter av et nyhets- og familieblad.

Blandt "Budstikken"s medarbeidere i den første halvdel av 80-aarene var den bekjendte forlængst avdøde episkopalprest *Erik L. Petersen*, som leverte regelmæssige bidrag, blandt andet under titelen: "Studier ved Læsebordet", literaturanmeldelser og andre artikler. "Budstikken" gav i det hele i størst mulig utstrækning anledning til fri diskussion over tidens spørsmål, og mange av periodens beste penne søkte derhen med sine produkter.

Bladets stifter, *Gudmund F. Johnson*, var født i Skien 1844, lærte boktrykkerfaget og arbeidet som typograf, dels i Kristiania og dels i Kjøbenhavn, indtil han 1866 utvandret til Amerika. Efter en tid at ha slitt haardt i det paa Chicagos trælasttomter, i mangel av anden beskæftigelse, begyndte han i nævnte by et litet kirkelig ukeblad, "Ebenezer", sammen med *pastor S. M. Krognæs*. Bladet gik snart ind, og han forsøkte sig nu med et politisk blad, som fristet samme skjæbne. Han reiste da til Menomonie, Wis., og kort efter til La Crosse, hvor han sammen med den i sin tid velkjendte demokratiske politiker "Brick" Pomeroy en tid utgav "Skandinavisk Demokrat". 1871 forlot Johnson La Crosse for at bli landmand i Becker county, Minn., men planen blev opgit, og han kom istedet til Minneapolis 1872. Her arbeidet han som typograf paa "Nordisk Folkeblad", indtil han sammen med Gjedde og Paul Hjelm-Hansen oprettet "Budstikken". I slutten av 80-aarene var Johnson under president Cleveland "Deputy Internal Revenue Collector". I de senere aar har han bodd paa sin landeiendom ved Lake Minnetonka i nærheten av Minneapolis. Han døde i august 1913.

Paul Hjelm-Hansen hører til den norsk-amerikanske presses mest sympatiske skikkelser. Uagtet hans virke som praktisk journalist hverken var meget langvarig eller i og for sig hvad man vil kalde betydelig, saa er hans fortjenester av sine landsmænd allikevel for en saa stor del knyttet til pressen, at han med rette anses for en av dens fornemste banebrytere. Det var nemlig hovedsakelig gjennom det, han skrev i bladene, at ogsaa hans øvrige arbeide kom til at faa sin store betydning. Han var født bergenser 1810 og virket i mange aar som sakfører og konstituert sorenskriver i Seljord, Telemarken, hvor han likeledes hadde en større jordeiendom. Siden utgav han en avis i Fredrikshald, indtil

han flyttet til Kristiania, hvor han var medarbeider, først i "Morgenbladet", senere i "Aftenbladet" og tok aktiv del i drøftelsen av de forskjellige brændende spørsmål, som var paa tapetet i de dage. Under arbeideropstyret i 50-aarene optraadte han i pressen til forsvar for den senere landsforviste Harro Haring og paadrog sig derved intelligens-partiets unaade, hvilket blev ham en hindring for den karriere paa embedsbanen, som hans utmerkede evner ellers vilde gjort ham berettiget til. Han kom til Amerika 1867, delvis som utsending fra Selskabet for folkeoplysningens fremme for at

PAUL, HJELM-HANSEN.

undersøke forholdene herover og beskrive tilstandene, saaledes som han fandt dem, for det norske publikum. Hjelm-Hansen delte ved sin ankomst til landet den i Norge paa den tid almindelige fordom mot De forenede stater, og som saa mange andre fik han andre tanker ved at lære forholdene bedre at kjende. Hans første virksomhet i pressen herover var ved "Fædrelandet og Emigranten"s redaktion i La Crosse. Her var han i to aar, og i denne tid blev han temmelig god norsk-amerikaner. Han foretok da sommeren 1869 sin bekjendte reise gjennom Red River-dalen.

Det var Minnesotas "Board of Immigration", som bekostet Hjelm-

Hansens reise. Det gjaldt at lede immigrantstrømmen ut til statens vestlige egne, og et tusen dollars blev av nævnte kommission stillet til hans raadighet. Lars K. Aaker, som dengang var statssenator fra Goodhue county, og F. Sneedorff Christensen, som hadde lært Hjelm-Hansen at kjende i La Crosse, hadde henledet opmerksomheten paa ham som den rette mand til at undersøke egnen og beskrive den. Reisen varet flere maaneder. Med okseskyds og "prairie-schooner" gjennomstreifet han og undersøkte temmelig grundig hele Red River-distriktet paa Minnesota-siden. Resultatet av sine iagttagelser meddelte han, som ovenfor nævnt, i breve til "Nordisk Folkeblad". Hjelm-Hansen var begeistret over egnens frugtbarhet og ubegrensede muligheter, og han hadde den glæde at leve længe nok til at bli vidne til den store indflytning av nordmænd til Red River-dalen i 70-aarene, som var en direkte frugt av hans reise og korrespondancer. Hadde han levet nogen aar til, vilde han oplevet at se endog sine dristigste forhaapninger til det gjennomreiste strøk overtruffet. Merkelig nok, blev det ellers Dakota, som først kom til at høste fordel av hans undersøkelser og beskrivelse, idet strøket paa vestsiden av Red River blev optat av settlere adskillig tidligere end det paa Minnesota-siden. Personlig hadde Hjelm-Hansen betydelig utbytte av sin reise, om ikke netop i økonomisk henseende. Han var giftbruden og nedbrutt, da han drog ut, men kom frisk og styrket tilbake. 1874 utgav Selskabet for folkeoplysningens fremme i Norge resultaterne av hans undersøkelser i form av et skrift, "Om Nord Amerika", som tillægshefte til "Folkevennen". Det er en bekjendt sak, at dette skrift mægtig bidrog til emigrationens økning i de nærmest følgende aar, og at saa mange norske utvandrere netop i den tid satte kursen for det dengang fjerneste strøk i det fjerne vesten. 1878 utgav Hjelm-Hansen et "Business Directory of Scandinavians in Minnesota". Vi har ovenfor nævnt "Norsk Maanedstidende", som han utgav 1870-1871. Der utkom omtrent en halv aargang av dette skrift. 1879-1880 utgav han et litet ukeblad, "Minnesota Skandinav", hvorav der utkom omtrent en aargang. Hans helse hadde ved disse tider begyndt at svigte, og skjønt hans aandsevner var usvækket, utholdt han ikke lenger det opsplitende arbeide, som er en nødvendig følge av at være pot og pande i en avis. Han manglet ogsaa den fornødne driftskapital. "Minnesota Skandinav" tok hans siste kraft. Et nerveonde, som satte sig i hans høire arm, antok en saa ondartet karakter, at han fra nu av intet arbeide kunde utføre mer. Utpaa høsten 1880 reiste han derfor til sin gamle ven dr. Chr. Grønvold i Goodhue county, Minn., for at tilbringe vinteren der. Her døde han 5te mai 1881. Man fandt ham sittende død paa en bänk ute i haven om formiddagen. Hans ansigtsuttryk var lyst og venlig som vanlig, fortæller dr. Grønvold. Et

vakkert monument, reist av hans venner, viser hans siste hvilested paa Hauges menighets kirkegaard ved Aspelund.

I denne forbindelse kan passende nævnes, at da de skandinaviske bladmænd i august 1880 foretok en utflugt med Northern Pacific-banen gjennom Red River-dalen og Nord Dakota fra øst til vest, var det med aapent øie for Hjelm-Hansens fortjenester av Red River-dalens bebyggelse. I en længere beretning om denne reise i "Budstikken" for 24de august 1880 heter det bl. a.:

"Før selskapet opløstes, takkedes hr. O. J. Johnson, vor vært paa den lange reise, samt presidenten, hr. redaktør Husher, og følgende resolution fattedes: Da hr. Paul Hjelm-Hansen av Minneapolis, Minn., ved sine undersøkelser av Red River-dalen i aarene 1868 og 1869 mer end nogen anden mand har bidrat til at utbrede kundskap om dens underfulde hjælpekilder blandt vore skandinaviske landsmænd og drage dem derhen, derfor være det besluttet av deltagerne i de skandinaviske redaktørers utflugt, at vi i vore landsmænds navn hjertelig takker ham for, hvad han har gjort for dem, ønsker ham tillykke med, at hans dristigste forhaapninger om, hvad der i fremtiden ventet hin egn, er saa langt overtruffet av virkeligheten, og bevidner ham vor hjertelige og oprigtige agtelse og deltagelse."

"Budstikken"s redaktør efter Hjelm-Hansen, *Jon Bjarnason*, blev født 1845 paa gaarden Thvatta paa Island. Han gjennemgik latinskolen i Reykjavik og likesaa det teologiske seminar sammesteds. Efter en tid at ha været kapellan hos sin far i Kælfafell flyttet han 1870 til Reykjavik, hvor han underviste ved latinskolen til 1873, da han utvandret til Amerika. 1874-1875 hadde han midlertidig ansættelse som lærer ved Luther College i Decorah. Sammen med professor *Rasmus B. Anderson* utgav han 1874 etpar islandske sagaer paa engelsk. Høsten samme aar var han medredaktør i "Skandinaven", og 1876 overtok han, som ovenfor nævnt, redaktionen av "Budstikken". Hans redaktørvirksomhet blev imidlertid av kort varighet, for han mottok samme aar pretekald fra en islandsk menighet i Winnipeg, og her blev han til 1880, da han reiste tilbake til Island, hvor han nu virket som prest til 1884. Han blev da atter prest i Winnipeg og virker fremdeles i den islandske synode i Canada, et samfund, som han 1885 var med at stifte, og hvis formand han i en lang række av aar har været.

Skjønt *Luth Jaegers* navn ogsaa er knyttet til et senere bladforetagende, har han uten tvil nedlagt sit varigste og betydeligste journalistiske arbeide som redaktør av "Budstikken", som han ogsaa redigerte længer end nogen anden av bladets redaktører. Jaeger hører i det hele til vor norske presses ypperste kræfter her i landet og øvet i sin

tid en merkbar indflydelse paa norsk-amerikansk utvikling. At han ikke blev ved i pressens tjeneste, er derfor noget, som der er grund til at beklage. Aarsaken laa vel nærmest i det personlige syn han efterhaanden fik paa de indvandrede i deres relation til national-amerikansk utvikling, og som kun i uegentlig forstand tillot ham at se en fortsættelse av noget virkelig norskhetsarbeide i Amerika. Luth Jaeger blev født 1851 i nærheten av Arendal og blev student 1870. Efter et aars studium ved universitetet utvandret han i 20-aarsalderen til Amerika. Han fik an-

LUTH JAEGER.

sættelse hos bankierfirmaet Fleischer & Jurgens (senere Wilson & Jurgens) i Madison, Wis., flyttet i 1872 med dette firma til La Crosse, og her blev han til 1876, da han blev medredaktør i "Norden" i Chicago. Om et aars tid flyttet han saa til Minneapolis og overtok "Budstikken"s redaktion. Efter at ha hævet sin forbindelse med bladet 1885, var han etpar aar "Deputy Collector of Internal Revenue". Det demokratiske parti viste ogsaa paa andre maater sin paaskjønnelse av Jaegers politiske fortjenester. Saaledes var han 1886 dets kandidat til statssekretær. Alle partiets kandidater blev imidlertid slagen ved valget. 1890 valgtes han til medlem av

Minneapolis' skolestyre og bidrog i denne egenskap ikke litet til forbedring av byens skoler og opplysningens fremme i det hele. Sammen med sin svigerfar, oberst Hans Mattson, begyndte han 1889 utgivelsen av bladet "The North", et engelsk organ for skandinaviske amerikanere, og var dets redaktør, indtil foretagendet maatte oppgis 1894. Jaegers hensigt med dette blad var at gjøre det til et organ for den del av vort skandinaviske publikum, som i første række foretrækker det engelske sprog, og han haapet gjennom bladet ogsaa at kunne vække større interesse for og sprede kundskap om nordisk aandsliv blandt det amerikanske publikum i almindelighet. At han var den rette mand til at forestaa et slikt blad, er hævet over al tvil. Han var vel underrettet om forholdene i de nordiske lande, en dygtig journalist, nobel og fordomsfri i sin tankegang og en varm beundrer av vore republikanske institutioner. Men jordbunden var endnu ikke moden for et foretagende av denne art, og Jaeger blev nødt til efter flere aars ihærdig arbeide at opgi sin yndlingsplan. Nogen særlig befatning med pressen har han siden ikke hat. Han har nu i mange aar drevet forretning i grundeiendomme i Minneapolis.

Jørgen Jensen blev født i Værnes hovedsogn, Nedre Størdalen, 1851. Efter en tid at ha gaat paa omgangsskole, derefter paa bygdens faste skole og senere, som frielev, paa en videregaaende privatskole, kom han som meget ung mand til Trondhjem, hvor han søkte og fik ansættelse ved handelen. Imidlertid var den bekjendte prest, grundtvigianeren Fr. Wexelsen, blet opmerksom paa den begavede yngling og bevæget ham til at gaa den studerende vei, idet han lovet ham den nødvendige hjælp. Jensen læste da et halvt aars tid med gutterne i latinskolens øverste klasse, blandt hvilke var den senere, nu afdøde biskop og forhenværende kirkestadsraad Vilh. A. Wexelsen og den senere saa bekjendte retslærde, professor Bernh. Getz. Efter nu en tid at ha gaat paa Trondhjems latinskole, hvor han blandt sine klassekamerater ogsaa tælltet den senere professor, statsminister og minister i Kjøbenhavn, Francis Hagerup, blev han 1868 elev ved Bergens lærde skole, hvorfra han dimittertes til universitetet høsten 1870. Efter at ha tat eksamen artium med laudabilis og andeneksamamen med præceteris læste han nogen tid til realeksamen, men udvandret 1873 til Amerika, hvor han allerede hadde to brødre og en søster bosatte. Han kom til Goodhue county, Minn., hvor han en kort tid holdt norsk religionsskole og derefter var huslærer hos pastor B. J. Muus. 1874 blev han ansat som lærer ved Augsburg seminarium i Minneapolis og forblev i denne stilling til 1877, da han reiste en tur tilbake til Norge. Siden han det følgende aar vendte tilbake til Amerika, har han for det meste været i journalistisk virksomhet. Blandt de forskjellige blade, ved hvilke han har været ansat, kan foruten "Budstikken"

nævnes "Grand Forks Tidende" og "Daglig Tidende" i Minneapolis. 1880 var han en kort tid redaktør av "Red River Posten" i Fargo, og da dette blad av M. Wesenberg blev solgt til kaptein Carey, slog Jensen følge med førstnævnte og flyttet til Grand Forks. Her blev nu "Nordstjernen" oprettet med Jensen som første redaktør. Han kan fortælle interessant om de mange gjenvordigheder, han maatte gennemleve i denne tid. Sist var Jensen ansat som redaktør av "Fram" i Fargo, indtil dette blad gik over til det nye aktieselskab 1911. Han bor dog fremdeles i Fargo. Han var i sine beste dage en av den norsk-amerikanske presses alldydgtigste journalister, førte en sjelden skarp og kvik pen og utmerket sig særlig paa det kritisk-polemiske omraade.

"Budstikken" raadet fra 1875 til 1880 grunden alene i Minneapolis, og nogen synderlig konkurranse hadde den i denne periode heller ikke andetstedsfra i staten. Vi har før omtalt "Nordlyset" i Northfield, der gav nyt livstegn fra sig 1878, men kun for snart efter helt at forsvinde. 1878 oprettet Erik N. Falk et demokratisk blad, "Tiden" i St. Paul — "det eneste uavhengige norske blad i De forenede stater" —, men det gik snart ind. 1878 begyndte M. Wesenberg og F. Henning et norsk blad i Red Wing, "Minnesota-Posten". Efter nogen maaneder blev Wesenberg alene om dette blad, idet Henning traadte ut av firmaet, og det levet ikke længe, da den eventyrlystne Wesenberg igjen hadde fundet andre og som han trodde fetere græsgange. Nogen rolle kom saaledes ikke "Minnesota-Posten" til at spille, likesaalitt som dr. Falks blad i St. Paul. Et bladforetagende blev begyndt i Albert Lea allerede 1879, men bladet fik ingen almindelig utbredelse og kan forsaavidt sættes ut av betragtning som konkurrent. Det var først i 80-aarene, at den norske Minnesota-presse begyndte at sprede sig vidt og bredt over staten og nye norske aviser dukket op snartsagt i ethvert litet norsk centrum. Men denne periode skal vi nærmere behandle i det efterfølgende.

Andre blade i syttiaarene.

Før vi gaar over til at omtale den senere norsk-amerikanske presse skal her ogsaa nævnes følgende aviser, der utkom i syttiaarene:

"Den Norske Immigrant", utgit i Madison, Wis., 1870 av *Edvard Larssen*. Bladet utkom kun en meget kort tid, og intet av særlig interesse knytter sig til dets navn.

Ovennævnte dr. E. N. Falk utgav i syttiaarene "Minnesota Falls Journal", halvt norsk og halvt engelsk, og det første blad i Yellow Medicine county, Minn.

"Nordvesten", demokratisk, nispaltet, firesidet ukeblad, oprettet av

Lars J. Grinde og *Hans Spilde* i Madison, Wis., 1875. Spilde traadte ut det følgende aar, og Grinde fortsatte utgivelsen til 1877, da bladet gik ind. *Jac. R. Ellerston* erhvervet abonnentlisten, som han derpaa solgte til "Arbeideren" i Chicago. Sistnævnte blad utkom senere med *N. Nilson* som utgiver under navnet "Folkets Røst", men ophørte at utkomme allerede samme aar. Dets trykkeri, som da tilhørte boktrykker *H. C. Rasmussen*, senere bosat i Devils Lake, N. D., blev solgt til Den norske synode, som 1877 oprettet sit eget trykkeri i Decorah.

"Skandinavisk Demokrat" blev utgit af "*Brick*" *Pomeroy* og *Gudmund F. Johnson* i La Crosse, Wis., 1870–1871. Det kom ikke, som beregnet, til at spille nogen rolle i politiken og opnaadde kun at faa en liten læsekreds.

"Wisconsin Banner", syvspaltet, firesidet ukeblad. utkom sommeren og høsten 1876, likeledes i Madison, Wis. *Gabriel Bjørnsen* var utgiver og *Hans Borchsenius* redaktør. Bladet var republikansk og en ivrig talsmand for nordmanden *Hans B. Warners* valg til statssekretær. Det opnaadde som bekjendt ogsaa at se ham valgt.

"Nordstjernen" utkom en kort tid 1879 i Whitehall, Wis., utgit av *M. Wesenberg*.

"Folkets Avis" blev oprettet 1879 i Racine, Wis., og utgaves av *Edward Jensen*. Jensen var nordmand, født i Sarpsborg, men bladet var hovedsagelig beregnet paa danske, hvorav der i den siste halvdel av sytti-aarene begyndte at bli en ganske talrig koloni i Racine. Bladet vedblev at utkomme til Jensens død 1905. Det redigertes den største del av tiden av den velkjendte danske musiker og sangleder *Th. Elberg*, død 1913.

I Milwaukee utkom i slutningen av 70-aarene "Folkebladet". Det sees 1879 at være gaat over i professor *N. C. Frederiksens* hænder, og han forsøkte at faa dannet et aktieselskab til dets utgivelse. Hvorvidt dette er lykkets, vites ikke. Under alle omstændigheter utkom det ikke ret længe efter den tid. I april 1879 finder vi i samtidige aviser den nyhet, at en utgave av "Folkebladet" skulde begynde at utkomme i Eau Claire, Wis., og at der til sætter og redaktør, forenet i en person, var antat *P. Gulseth*, en ung nordmand fra Minneapolis. Det later til, at denne plan igjen er blet opgit. Imidlertid hadde *Jac. R. Ellerston* i Madison en kort tid utgit et maanedsbld paa engelsk, "Scandinavia", som efter at *Frederiksen* hadde overtat "Folkebladet" blev slaat sammen med dette. Senere (1883) begyndte *Frederiksen* selv et skrift paa engelsk under samme navn.

"Frihed og Fangenskab" blev utgit 1879–1880 i Chicago. *C. T. Thisted* og *C. M. Albertson* sees at ha representert dette blad paa de skandinaviske redaktørers utflugt over Northern Pacific-banen høsten 1880.

VED ARNEN — DECORAH-POSTEN.

“Decorah-Posten”s forhistorie er følgende: *B. Anundsen* oprettet 1866 i La Crosse, Wis., et litet underholdende maanedssblad, “Ved Arnen”, og med dette flyttet han 1868 til Decorah, hvor bladet fortsatte til 1870. Ved siden av “Ved Arnen” hadde han 1869 begyndt at utgi et lokalt nyhetsblad, “Fra Fjærnt og Nær”. Dette gik ind samtidig med “Ved Arnen”. Da bladene ophørte at utkomme, hadde “Fra Fjærnt og Nær” 75 abonnenter, “Ved Arnen” 1400 — d. v. s. saa mange navne var det paa bladets liste, men da denne skulde eftersees og revideres, opdaget utgiveren, at den var i en alt andet end trøstelig forfatning. Alle tidligere og senere avisutgiveres arvefiende, den efterlatende abonnent, dukket op, som det mangelhødede trold han er, ret som det var paa den lille liste. Anundsen, som hadde slitt haardt i det for at faa ut de fire beskedne aargange, blev derfor enig med sig selv om, at en fortsættelse vilde paaføre ham et større aarlig underskud end han i sin daværende økonomiske stilling kunde bære, og lot derfor foretagendet fare.

Imidlertid fortsatte han sin boktrykkerforretning i Decorah og ventet paa en anledning til paany at forsøke sin lykke som bladutgiver. Hvad anledningen var 1874, da han begyndte “Decorah-Posten”, foreligger der intet om; nok er det, at det aar blev bladet oprettet. Det utkom som ukeblad til 1897. Siden er det utgaat to gange om uken. Det begyndte som lokalblad for Decorah og omegn, men vokset sig efterhaanden ut over lokalniveauet og fik en betydelig utbredelse over hele nordvesten. Det er dog først siden midten av 80-aarene, at bladet har vundet mer alment terræn. I de siste 25 aar har det været et av de største og mest utbredte norske blade i Amerika.

“Ved Arnen”s redaktion besørgetes for største delen av Anundsen selv. “Fra Fjærnt og Nær” redigertes i den siste tid av *John Anderson*, senere bladutgiver og sakfører i Albert Lea, Minn., hvor han døde 1912.

Efterat “Decorah-Posten” var begyndt, bistod Anundsen likeledes selv med redaktionen av dette blad og vedblev dermed, eftersom tid og leilighet tillot det, længe fremover, likesom han senere, efterat “Ved Arnen” var optat som følgeblad, med forkjærlighet syslet med valg av stof for denne. Knud Hjelte var i den allerførste tid behjælpelig med redaktionen. En hr. Hassell hadde ogsaa noget journalistisk arbeide i bladet, men den første egentlige redaktør var senere prest i Den norske synode, *B. Askevold*. Sistnevnte blev født i Søndfjord 1846, utvandret 1873, cand. teol. 1882; indtil 1912 prest i Minnesota og Iowa; reiste da tilbake til Norge, men vendte høsten 1913 atter tilbake til Amerika; særlig bekjendt som forfatter, idet han har skrevet flere fortællinger, en mængde digte og etpar bøker av religiøst indhold.

Grundtanken med "Decorah-Posten" var at gjøre den til et nyhets- og underholdningsblad; altsaa egentlig kun en utvidelse av det program, som utgiveren hadde forsøkt at gjennomføre i "Ved Arnen". Han gikk ut fra, at de allerede bestaaende norske aviser, hvori der vanket en rikelighet av meningsutvekslinger, saavel om kirkelige som politiske spørsmåal, tilfredsstillet alle rimelige krav i *den* retning. Skulde man vinde indgang for et nyt blad, gjaldt det at finde det mer fredelig-sindede publikum, som vel ønsket at følge med sin tid, men ikke følte sig særlig tiltrukket av striden og kjævlet. Hvor korrekt han regnet, viser bladets historie.

"Decorah-Posten" stillet sig strengt refererende til nærsagt ethvert offentlig spørsmål og vedblev dermed længe efter at være bleit en virkelig magt i vor norske presse herover. En undtagelse herfra dannet ved sjeldne anledninger dets holdning til lokale saker i Winneshiek county, hvor det utkommer. I alt dette er der ganske vist sket nogen forandring i senere aar, da nye tider nødvendigvis fører nye krav med sig, men i det store og hele er bladet forblet sit grunnleggende princip tro, det nemlig ikke at være et politisk eller kirkelig partiorgan.

"Ved Arnen" blev gjenoptat 1884 og har siden utgjort en meget væsentlig bestanddel av "Decorah-Posten", likesom dette følgeblad overhodet tilkommer meget av æren for "Posten"s store fremgang og popularitet.

Professor *Lyder Siewers* var knyttet til "Decorah-Posten"s redaktion fra 1877 til 1908, en stor del av tiden som chefredaktør. *Erik S. Gjellum* var ansat ved redaktionen fra 1885 til 1900, de siste aar som chefredaktør. Siden 1901 har *Johannes B. Wist* været chefredaktør. Følgende har i løpet av aarene været medredaktører: Løytnant *Dietrichsen* (dansk); *Oscar Nelson* (død for nogen aar tilbake i California); *Ragnar Monrad* (filologisk kandidat fra Norge, professor ved Luther College 1883-1887, senere ansat ved "Skandinaven"s redaktion, og ved "Decorah-Posten" til 1903, død 1904); *Grunde Grundesen* (født i Sætedalen 1864, graduent fra Luther College, cand. teol. ved Luther Seminar, senere en tid ansat ved "Normanden"s redaktion, fortiden lærer); professor *Th. Bothne*; *Kristian Prestgard*; *Chr. Brandt*; *H. A. Engen* (født i Nordre Land 1860, utvandret 1868, i flere aar ansat i "Fædrelandet og Emigranten"s trykkeri, senere faktor i "Decorah-Posten" til 1908). De tre siste virker fremdeles i redaktionen.

Anundsen var selv forretningsfører, indtil han 1910 organiserte B. Anundsen Publishing Company til bladets overtagelse og drift med følgende embedsmænd: B. Anundsen, president; R. B. Bergesen, vice-president; F. H. Anundsen, sekretær; C. J. Weiser, kasserer og Johs. B.

Wist, chefredaktør. *R. B. Bergesen* har siden været forretningsbestyrer. Han er født i Decorah 1880, har været ansat ved "Decorah-Posten" siden 1901 og bestyret i flere aar bladets annonce-afdeling.

Julius J. Hopperstad (født i Capron, Illinois, 1861, nu "Circulation Manager" i Augsburg Publishing House, Minneapolis) var i 26 aar indtil 1911 ansat i bladets forretningsafdeling, det meste av tiden som chef for subscriptionsafdelingen. Denne stilling indehaves nu av *Einar Josephsen* (født i Arendal 1885).

Knud Throndsen var i den første tid en hyppig bidragsyder til "Decorah-Posten"s spalter. *Pastor J. Müller-Eggen* (død 1913) redigerte i nogen aar før og efter århundreskiftet bladets kirkelige nyheter. *Mrs. prof. Gisle Bothne* har i en lang række av aar redigert husholdnings- og kvindespalten. Professor *Bothne* vikarierte, mens han bodde i Decorah, til forskjellige tider i redaktionen. *Pastor Abraham Jacobson*, som foruten at være prest ogsaa var praktisk farmer, redigerte til sin død 1911 farmavdelingen. *Kristian Bredesen*, Kensett, Iowa, har i lang tid levert regelmæssige bidrag om forskjellige emner under det kjendte merke "Br." Han er soløring og lever som landmand i Worth county, Iowa; foruten sit medarbeiderskap i "Decorah-Posten" har han ogsaa iblandt skrevet for andre aviser, fornemmelig "Skandinaven".

Foruten en ukentlig Kristiania-korrespondance har "Decorah-Posten" regelmæssige korrespondancer fra et stort antal norske fylker og bygder.

Sammen med bladforretningen drev utgiveren i flere aar bokhandel og bokbinderi. Disse sidegrene blev dog efterhaanden opgit og al opmerksomhet henvendt paa avisen. Et større bok- og akcidenstrykkeri drives imidlertid fremdeles i forbindelse med bladet.

Naar "Decorah-Posten" har formaadd at svinge sig op fra en yderst tarvelig begyndelse til at bli et av det utvandrede Norges storblade, saa skyldes det naturligvis i allerførste række dets dygtige og aarvaakne grundlægger og utgiwer, *B. Anundsen*. I likhet med vore to andre store bladutgivere, *John Anderson* og *Thorvald Guldbrandsen*, hadde *Anundsen* det fortrin at være fagmand, d. v. s. boktrykker, og det er utvilsomt mer end en tilfældighet, at det blev bogtrykkerne, som her seiret i den brogede avis konkurrence, for, som en bekjendt norsk-amerikansk forfatter, redaktør og boktrykker har sagt, kommer det for en avisutgiwer mer an paa, at han kan "brække om" en "form", end om han har lært sin latin. Med andre ord, den praktiske mand har i praktisk virksomhet chancer, som teoretikeren ikke har og kanske aldrig faar.

B. Anundsen forenet forøvrig i sig mange betydelige egenskaper, som naturlig utpekte ham som den rette mand til at oparbeide et stort

bladforetagende. Han var en rikt begavet natur, med et sterkt islæt av ægte generøsitet. Av erfaring hadde han lært penges værdi, men uten derfor at ta skade paa sin sjæl. Paapasselig i det smaa gjorde det ham ondt at se den minste ting gaa tilspilde, som muligens engang kunde komme tilnytte, men han hjalp ofte og beredvillig, hvor det trængtes. Han kunde lægge et stykke hyssing, som var vundet om en bog, han netop hadde faat med posten, forsiktig bort i sin bordskuffe, mens han ventet paa en fattig student, som han hadde lovet et laan paa mange

B. ANUNDSEN.

hundre dollars, saa han kunde fortsætte sin utdannelse, og han pruttet ikke paa et tusen eller to, naar det gjaldt en offentlig velfærdssak. Som forretningsmand var han klok og varsom. Han drog ikke altid til staden den dag han sadlet, men han kom altid tidsnok til at faa utført det han vilde. Og det blev vel utført, for alting var vel overveiet. Anundsen var ogsaa en stor arbeidskraft, hvad der særlig kom vel med i de første aarene. Faa som kjendte ham vil forundre sig over, at hans livs verk blev en succes, for ved siden av andre fortrinlige evner besad han ogsaa den at kunne lægge hele sit vennesæle væsen ind i sit blad. Publikum

fandt det ialfald der snartsagt i enhver forbindelse, selv efterat hans aktivitet var forbi, saa det hovedsagelig var bare traditionen, som gik igjen. Den, som i *den* grad kan sætte sin personlighets præg paa sin gjerning, er ingen almindelig mand.

Brynild Anundsen var født i Skien 1844 i et fattig hjem. Alt som barn matte han ut at tjene sit brød. Neppe syv aar gammel begyndte han den kamp for tilværelsen, som skulde vare langt op i hans manddoms alder. I 12-13-aarsalderen blev han boktrykkerlærling. Efterat være utlært fór han etpar aar tilsjøs, og 1864 utvandret han til Amerika. Han kom til Wisconsin og prøvet sig her med noget av hvert, indtil han omsider havnet som sætter i "Fædrelandet" i La Crosse. 1865 hvervet han sig som soldat under borgerkrigen og laa i syden en tid, men kom ikke til at gjøre aktiv tjeneste. Efter krigens slut finder vi ham igjen "ved kassen" i "Fædrelandet", men da han aaret efter begyndte "Ved Arnen" og ikke kunde anvende hele sin tid i førstnævnte trykkeri, fik han avsked.

Da "Ved Arnen" var et aar gammel, maatte han ut paa veiarbeide for at tilveiebringe en smule balance i den lille forretning — om man ellers kan benævne hans virksomhet paa den tid med et saa fordringsfuldt navn. Det syntes for alle et aldeles haapløst foretagende, og vennerne, deriblandt "Fædrelandet"s utgiver, Frederick Fleischer raadet ham paa det indstændigste til at la galskapen fare. Det vilde bare bli den svarte elendigheten, sa de. Men Anundsen mente, det skulde gaa, og blev ved.

Saa hændte det sig, at Den norske synode 1868 saa sig om efter en boktrykker, som kunde flytte til Decorah og overta trykningen av kirkesamfundets publikationer. En av Anundsens bekjendte henledet opmerksheten paa ham, idet han bemerket, at han rimeligvis vilde slaa til, da det jo maatte bli like fedt for ham, enten han svalt ihjæl i Decorah eller La Crosse. Og Anundsen slog til. Trykkeriet og alt han eiet og hadde, utgjorde, da han skulde til at flytte, to almindelige vognlæs, og endda var der godt rum paa den ene vogn baade til chefen selv og hans assistent, hans unge hustru. (Om hende talte han altid med ømhet og erindret hende især med en rørende taknemlighet som sin eneste medarbeider i "Ved Arnen" de første tunge aarene).

Med de to smaa vognlæs toget altsaa aar 1868 familien Anundsen ind i Synodens faste borg Decorah. Her trykte han nu "Kirkelig Maanedstidende" og andre ting, som nævnte kirkesamfund i de dage befordret i trykken. Og samtidig fortsatte altsaa "Ved Arnen". Det gik ikke rart. Anundsen pleiet selv at fortælle om den tid, da man ikke vilde sælge ham to pund smør paa kredit i den by, hvis første borger han skulde opleve at bli om ikke ret mange aar.

Vi har set, hvorledes han blev nødt til at la sit lille blad gaa ind 1870. Det var selvsagt saart for ham dette, men det kunde ikke anderledes være. Dog, tanken paa at drive det til noget som avisutgiver forlot ham ikke, og 1874 vovet han altsaa forsøket paany, denne gang med "Decorah-Posten". Litet anet han dog sikkert, da han satte de første typer paa det nye blad, at dette med aarene skulde bli en av den norske presses giganter. Men *det* forstod han, at skulde han i det hele faa det til at gaa, saa gjaldt det om ikke at spare paa kræfterne, og han gjorde da ogsaa minst to mands arbeide i disse aar. Heldigvis hadde han Synodens trykning at støtte sig til. Det hjalp. Men 1877 fandt saa Synoden, at den hadde saa meget at trykke, at den trængte sit eget trykkeri, og dette blev besluttet oprettet. Hvordan denne beslutning virket paa Anundsen, kan man let tænke sig. Det var nemlig meget langt fra, at "Decorah-Posten" lønnet sin mand 1877. Han fortæller selv, at bladet det aar gav et underskud paa \$465. Noget maatte gjøres, men hvad?

Da var det, B. Anundsen efter moden *overveielse* kom til det resultat, at skulde der nogen gang bli noget av ham og hans avis, saa maatte "Decorah-Posten" bli noget mer end bare et lokalblad. Han tok skridtet. Om to uker utkom bladet i betydelig forøket størrelse og med nogenlunde tilsvarende forbedring paa det redaktionelle omraade. Om virkningen av dette under omstændighetene ganske dristige eksperiment fortæller han, at "det aar betalte "Decorah-Posten" for sig selv, føden til familien og lidt til forfalden gjæld". Og saaledes blev det ved til 1884.

Dette var det aar, da den senere bekjendte norsk-amerikanske forfatter, *H. A. Foss*, hadde forsøkt at anbringe fortællingen "Husmandsgutten" hos bokhandler Relling i Chicago og faat den returnert som ubrukelig. Anundsen var blet kjendt som noget av en alle daarers formynder, og saa sendte Foss som et siste forsøk, før han ofret sit opus til flammerne, manuskriptet til "Decorah-Posten". Den gløgge utgiver saa øieblikkelig, at her var noget, som folk vilde læse. Han kjøpte fortællingen og brukte den som føljeton i bladet. Resultatet var en slik tilgang paa abonnenter fra alle kroker av landet, at det holdt paa rent at ta pusten selv fra Anundsen, og forfatteren var sikkert minst likesaa overrasket.

Omtrent samtidig hermed hadde Anundsen utklækket den utmerkede forretningsidé at la "Fadervor" utgi paa norsk i et vakkert farvetrykt billede til ophængning i hjemmene. Med dette som premie og "Husmandsgutten" som føljeton gjorde bladet en fremgang, som paa meget kort tid gav det plads blandt de mest utbredte norske aviser i verden. Og siden øket det paa for hvert aar, "so det var ein hugnad aa sjaa".

Vi har set ovenfor, hvorledes Anundsen (1885) gjenoptok utgivelsen av "Ved Arnen", som siden blev saa populær blandt "Decorah-Posten"s læsere. Hans ungdoms drøm om dette blad, som hadde kostet ham saa mangen vaakenat, kom saaledes til at gaa i opfyldelse, om end paa en noget anden maate, end han fra først av hadde tænkt. I "Ved Arnen" er der i aarenes løp, blandt en mængde anden folkelig-underholdende literatur, blet trykt flere fortællinger av nyere norske forfattere, dels ogsaa av nogen av de *nyeste*, og det fortjener at nævnes i denne forbindelse, at B. Anundsen altid kjøbte retten til at offentliggjøre disse i sit blad og betalte forfatterne liberale honorarer.

B. Anundsen var de siste tyve aar av sit liv en velholden mand og kunde ved sin død i mars 1913 efterlate sin familie en endog meget betydelig formue. Hertil bidrog for en del ogsaa, at han med aarene blev finansielt interessert i flere ting utenfor bladforretningen, som kastet gode penger av sig.

Anundsen var med at stifte Den norsk-danske presseforening 1895 som en av indbyderne. Han blev dens første president og gjenvalgtes til denne stilling flere gange, indtil han tilsist bestemt maatte frabe sig gjenvalg. For alt norsk var han alle dage sterkt interessert. Saaledes var han en av grundlæggerne av Det norske selskap i Decorah, der stiftedes 1878 og er en av de ældste nu bestaaende norske foreninger i landet, og bidrog mer end nogen anden til dets vekst og trivsel. Han var likeledes 1903 med at stifte Det norske selskap i Amerika og var dettes president og beste støtte i flere aar. Han ydet villig av sine midler til dets forskjellige formaal, likesom man i det hele kunde regne med B. Anundsen, naar det gjaldt at fremme gode norske foretagender, det være sig her i landet eller i Norge. Kong Haakon utnævnte ham 1906 til ridder av St. Olavsordenens 1ste klasse for hans fortjenester av norskdomen ute og hjemme.

Høsten 1910 fik Anundsen paralytisk slag og forblev hjælpeløs fra den tid til sin død. Med stor ømhet og opofrelse blev han de siste 2½ aar pleiet av sin anden hustru.

Bladets utgivelse fortsættes av B. Anundsen Publishing Company.

Professor *Lyder Siewers*, der i saa lang tid var knyttet til "Decorah-Posten"s redaktion som redaktør og medredaktør, kom til Amerika 1863 paa kald fra Luther College, hvor han virket som lærer til han 1877 blev ansat ved bladet. Født 1830 i Fredrikstad tok han eksamen artium 1850 og andenekamen 1852. Derpaa fulgte han lærergjerningen ved høiere skoler i Kristiania til 1861, hvorefter han etpar aar studerte naturvidenskap og matematik i Tyskland. Siewers var en bror av den i Kri-

stiania velkjendte skolemand Hans Siewers. Likesom denne var han en mand med betydelig begavelse. Foruten sin redaktionsvirksomhet i "Decorah-Posten" var Siewers, som andetsteds nævnt, nogen aar en av redaktørerne av tidsskriftet "For Hjemmet". Den statelige og venlige mand var til sin dødsdag en populær skikkelse i Decorah. Han var en poetisk natur, glad i barn, blomster og smaa fugle — en ægte representant for den gamle romantik.

Professor Siewers var i flere aar "Decorah-Posten"s eneredaktør.

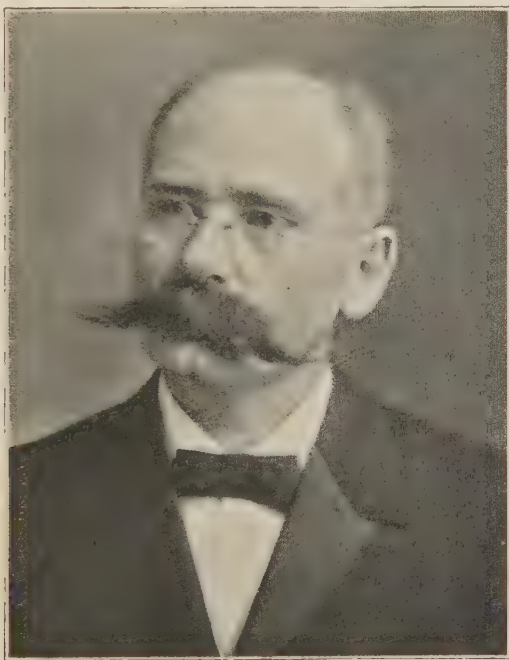

JOHS. B. WIST.

Eftersom bladet utvidedes, blev det imidlertid nødvendig at knytte flere og yngre kræfter til redaktionen. *Erick S. Gjellum* blev da ansat som medredaktør 1885, og det redaktionelle ansvar gik efterhaanden over paa hans skuldre. Han vedblev som hovedredaktør til 1900, da han paa grund av svækket helbred maatte søke hen til et mildere klima og flyttet til Fowler, Colorado. Her døde han i februar 1914. Gjellum var født i Utica, Wis., 1852. Han uteksaminertes ved Luther College, studerte derpaa ved Iowas universitet og to aar ved Johns Hopkins universitet i Baltimore. Fra 1883 til 1885 var han redaktør av "Albert Lea Posten" i Albert Lea,

Minn. Mellem Gjellum og "Decorah-Posten"s utgiver var der hele tiden et utmerket samarbeide, styrket ved en sjelden gjensidig tillit og et personlig venskap, som varet livet ut. Gjellum nedla da ogsaa et betydelig arbeide i bladet og har sin store andel i dets usædvanlige fremgang.

Johns. B. Wist, "Decorah-Posten"s chefredaktør siden 1901, er født 1864 paa Inderøen, ved Trondhjemsfjorden, var etpar aar huslærer i Østerdalen, idet han samtidig læste, hovedsagelig privat, til artium og indimellem virket som bladkorrespondent og referent ved mange av den

KRISTIAN PRESTGARD.

tids stormende politiske folkemøter paa oplandene. Med artium blev der intet av, og han kom 1884 til Amerika. Her arbeidet han først i en "lumberyard" i Minneapolis, derefter i en grocerybutikk og holdt siden skole i Pope county, Minn., indtil han høsten 1885 startet bladet "Fak-kelen" i Glenwood. Da dette efter et halvt aar gik ind, flyttet han tilbake til Minneapolis, hvor han fra høsten 1886 til sommeren 1887 redigerte et norsk arbeiderblad. Han fik samme aar ansættelse som medredaktør i "Skandinavisk Tribune", som da blev oprettet i Madison, Wis., og opholdt sig i denne by til 1889, delvis som medarbeider ved et av de engelske

dagblade. Nævnte aar blev han ansat som medredaktør i "Nordvesten" i St. Paul. Her forblev han til 1897 og var bladets hovedredaktør 1892-1893. 1899 begyndte han i Granite Falls, Minn., utgivelsen av bladet "Norge", som han solgte 1900 forat tiltræ "Decorah-Posten"s redaktion. Siden 1906 har han været norsk vicekonsul for staten Iowa.

Kristian Prestgard kom til "Decorah-Posten" 1898, efter i nogen aar at ha været knyttet til C. Rasmussens blade i Minneapolis samt redigert "La Crosse Tidende" og "La Crosse Posten" i La Crosse. Han er født i Hedalen, Vaage, 1866 og uddannet ved de norske folkehøiskoler og ved Askov højskole i Danmark, hvor han opholdt sig i to aar. Siden var han en vinter lærer ved Ullmanns højskole i Seljord. Han reiste 1893 til Amerika som korrespondent ved verdensutstillingen i Chicago for norske, svenske og danske blade. Prestgard er utpræget norsk nordmand fra Norge og sjelden vel hjemme i alle norske spørsmåal. I "Decorah-Posten" ofrer han sig hovedsagelig for "Ved Arnen" og redigerer bladets Norges-nyheter. Han er en mand med sterkt udviklede literære interesser. Paa B. Anundsens forlag udgav han 1906 "Norske Kvad", et meget skjønsomt udvalg av norsk lyrik med en fortrinlig literaturoversigt. Sammen med Johs. B. Wist begyndte han 1905 det literære skrift "Symra", hvis redaktion han siden har været med i.

Ældre og nyere avisforetagender.

Som vi har set, var allerede tidlig flere dansker knyttet til vore norske blade, dels som udgivere og dels som redaktører. Da indvandringen fra Danmark først begyndte at anta nogen større dimensioner i 70-aarene, mens der hadde været en forholdsvis betydelig indvandring av nordmænd saa langt tilbage som 40- og 50-aarene, er det selvsagt, at bladene for største delen var beregnet paa et norsk publikum, uten hensyn til, om det var norske eller danske, som ledet dem, og adskillige velutdannede dansker vedblev i lang tid fremover at virke i vor presse, som endnu dengang var fælles for begge nationaliteter. Skjønt der fremdeles er danske blade, som har norske læsere, er forholdet dog efterhaanden blevet betydelig forandret, idet sammenligningsvis temmelig faa norske læser danske aviser, mens et ganske stort antal danske holder og læser de norske blade. Enkelte av de store norsk-amerikanske aviser har flere tusen danske abonnenter. En av grundene til dette er vistnok den, at de mest utbredte norske blade som regel er større og byr paa et mer alsidig og avvekslende læsestof end de danske. Den omstændighet, at de norske aviser saaledes maa regne med et delvis dansk publikum, gjør spørsmålet om deres overgang til en nyere norsk retskrivning til et ikke helt uvæsentlig økonomisk problem.

Et av de blade, som hovedsagelig henvendte sig til et norsk publikum, skjönt det var ledet av danske, var "Fremad", som begyndte at utkomme i Milwaukee 1868, altsaa omtrent samtidig med "Nordisk Folkeblad". Bladet blev oprettet ved sammenskud av demokratiske politikere i anledning av den forestaaende presidentvalgkamp mellem Grant og Seymour. Som redaktør ansattes kjøbenhavneren *Just M. Kahn* (senere hjemvendt til Danmark, hvor han stiftet "Dagsavisen" og ikke lang tid derefter døde). Efter et par aars forløp blev bladet overdrat til cand. jur. *S. Beder*, som hadde været dets forretningsfører. Beder, som stod paa en intim fot med den i de dage indflydelsesrike danske bankier *Ferdinand S. Winslow* i Chicago, flyttet nu "Fremad" til denne by, hvor det blev utgit for Winslows regning. Bladets politik blev samtidig forandret til republikansk.

Winslow var en flot herremand og oprettet et efter datidens forhold temmelig kostbart etablissement. *Gustav Mueller* blev ansat som chef-redaktør og assistertes i det redaktionelle arbeide av cand. phil. *Hoffman-Schmidt*, en nordmand ved navn *Dahl* og den populære og dygtige danske *Volkmar Johnsen*. Den senere bekjendte amerikanske forfatter, nordmanden *Hjalmar Hjorth Boyesen*, var likeledes i denne tid ansat ved bladets redaktion, endvidere senere advokat *John W. Arctander*.

Det gik godt, saalænge Winslow var den store og mægtige mand, men pludselig ramlet det finansielle korthus, han hadde bygget, og der indtraadte magrere dage for "Fremad". Under Chicagos store brand 1871 brændte saa hele etablissementet, og de selskaper, hvori der var assurert, gik fallit, saa man tapte alt, man hadde sat i foretagendet. Beder reiste nu til New York, hvor han en kort tid fortsatte utgivelsen av bladet, men maatte snart gi det hele op.

Gustav Mueller var maaske den mest interessante av de danske mænd, som var knyttet til "Fremad". Han var født kjøbenhavner og søn av hofprædikant Mueller. Han hadde været reserveløjtnant i den dansk-tyske krig 1864 og blev ridder av dannebrog for utvist tapperhet i felten. Til Chicago kom han 1868 og blev her straks en populær skikkelse. Han kunde holde en god tale ved enhver anledning og var en poetisk begavelse, hvis digte stod høit i kurs i kolonien. Men han hadde sine svakheter, som tjente til at formørke de siste aar av hans liv. De blev ogsaa aarsak i, at han maatte vike pladsen som ansvarshavende redaktør av "Fremad" for Hoffman-Schmidt. Senere var han en tid medredaktør av "Skandinaven". Flere fortællinger og digte fra hans haand blev offentliggjort i denne avis' følgeblad "Husbibliothek" og H. Harthes "Illustreret Familieblad".

I denne forbindelse kan ogsaa passende nævnes bladet "Friheden", som utkom en kort tid under Hoffman-Schmidts redaktion, efterat

“Fremad” hadde gaat ind. Det var en tysk avisutgiver, som oprettet dette blad, særlig for at motarbeide temperancebevægelsen og slaa et slag for den “personlige frihet”. “Friheden” tok ogsaa kraftig tilorde mot den tids knownothingisme og lignende foreteelser.

Av langt større betydning var bladet “Heimdal”, som begyndte at utkomme i Chicago 1874. Stødet til dets tilblivelse blev git av den senere bekjendte danske politiker *Henry L. Hertz*, men foretagendet vilde neppe bli til noget, hvis det ikke hadde været for en ung fædrelandssindet dansk mand ved navn *Olaf Riechel*. Denne hadde en liten formue, som han satte i bladet, og blev dets utgiver. Nylig avdøde *M. Salmonsens* blev redaktør. Efter nogen tid blev “Heimdal” overtat av et aktieselskab, og da dette ikke hadde videre held med bladet, gik det over i hænderne paa den blandt datidens Chicago-dansker velkjendte bygningsentreprenør *William Harlev*, som den korte tid han var bladets utgiver hadde den glæde at se dets utbredelse vokse efter en maalestok, som for et skandinavisk blad i de dage var respektindgydende. Harlev opgav imidlertid snart “Heimdal”, og *Olaf Riechel* blev atter dets utgiver og redaktør. Men snart blev der igjen skifte. *Riechel* solgte bladet til bokhandler *Fritz Frantzen*, og denne ansatte den netop fra Danmark ankomne professor *N. C. Frederiksen* som redaktør. *Frederiksen* kjøpte saa baade “Heimdal” og *Frantzens* bokhandel. *Frederiksen* gav bladet et mer tidsmæssig indhold og utstyr, og det indeholdt mange utmerkede ting i den tid, han utgav det, dels skrevet av ham selv, dels av hans medarbeidere. Blandt disse var litteraturhistorikeren *Clemens Petersen*, de bekjendte socialistførere *Louis Pio* og *Poul Geleff*. *David M. Shøyen* leverte ogsaa av og til bidrag til “Heimdal”s spalter. Den senere berømte danske læge og kirurg *Chr. Fenger* skrev ukentlige artikler under fællestitelen “Lægeraad for Farmere”, og dr. *Dundas* og *J. W. Borchsenius* ydet poetiske bidrag. Betydelig interesse frembyr en artikkelrække av *Frederiksen* selv i aargangen 1878, “Mit Liv og min Virksomhed”. Trods den gode redaktion gik imidlertid bladet mer og mer tilbake, og det nævnte aar blev det nedlagt. Abonnentlisten blev solgt til “Skandinaven”.

“Heimdal”s første redaktør, *Morris Salmonsens*, var kjøbenhavner, likesom de fleste danske avismænd i Chicago i de dage. Han hadde usædvanlige sproglige evner og tilegnet sig i sin ungdom et temmelig rikt forraad av kundskaper paa dette omraade, saa at han som privatist tok eksamen i sproglige fag ved universitetet. 1870 kom han til Chicago, hvor han døde vaaren 1913. Efter sin forbindelse med “Heimdal” blev han medredaktør i “Skandinaven” og var ogsaa et aars tid ansat som lokalredaktør ved “Norden”. Fra 1882 indtil for faa aar siden var han

ansat som "Marriage License Clerk" i Cook county, hvor Chicago ligger. Salmonsens har ogsaa optraadt som forfatter; saaledes har han skrevet "From the Marriage License Window", en ligesaa lærerik som fornøielig studie over den vrimmel av mennesker og nationaliteter, han i embeds medfør var kommet i berøring med. Efter hans død 1913 utkom "Brogede Minder fra fyrretyve Aars Ophold i Chicago", en høist vel-skreven og interessant bok.

Professor *N. C. Frederiksen* var i flere henseender en merkelig mand. Han var i sin tid professor i statsøkonomi ved Kjøbenhavns universitet, hvor han utmerket sig som en grundig videnskapsmand, hvis ry endog naadde utenfor Danmarks grænser. Hans energiske, virksomme natur trak ham imidlertid ind i forretningslivet, hvor han likeledes i nogen aar spillet en meget fremtrædende rolle, men desværre, konjunkturernes føiet sig ikke efter de dristige planer, og det hele brast. Han blev centralfiguren i et av de største krach man endnu hadde hørt om i de nordiske lande paa den tid. Da han kom til Amerika 1877, var det vel med det haap, at han her skulde finde et virkefelt for sine store evner, hvor de kunde utfolde sig med bedre resultat. Det saa ogsaa en tid ut til, at disse forhaapninger skulde gaa i opfyldelse, men skuffelserne meldte sig paany. Hans djervt anlagte foretagender syntes ufravigelig dømt til undergang. Dette kaster et tragisk skjær over denne rikt begavede mands rastløse liv. Efter i flere aar at ha drevet en omfattende forretning i landeiendom og grundlagt flere blade, som alle gik ind, reiste han i 90-aarene tilbake til Europa, hvor han de siste aar av sit liv bodde dels i London, dels i Paris og Kjøbenhavn, idet han nu atter søkte at avvinde videnskapslige og literære sysler den tilfredsstillelse, som det travle forretningsliv i længden hadde nægtet ham. Blandt frugterne av hans forfatterskap fra denne siste tid er en bok om Finland, oprindelig skrevet paa engelsk, men oversat til flere sprog og et velkjendt verk vistnok overalt i Europa. Frederiksen var født 1840 og døde 1905.

Poul Geleff var en av lederne for den danske socialistiske bevægelse i begyndelsen av 1870-aarene. Da han ankom til Amerika 1876, utgav han en pjese, der bærer den fordringsfulde titel "Den rene skære Sandhed", og hvori han gav en fremstilling av den socialistiske feide, slik som han saa den. Der var blandt hans tidligere socialistiske hundsforvante høist delte meninger om, hvorvidt "den skære sandhed" i alle dele var saa "skær", som den saa ut for Geleff, men saa meget fremgik der av det hele, at den socialistiske strids indre historie hadde været av en nok saa mangfoldig art. Siden "Heimdal" ophørte at utkomme, gik Geleff over i den tysk-amerikanske presse, men han skrev i flere aar fremover ofte i "Den Danske Pioneer".

Louis Pio var en overordentlig begavet mand og en usædvanlig dygtig journalist. Han arbejdede med forbausende lethed og kunde skrive interessant om snarst sagt alt mulig under himmel og jord. Han var i sin tid knyttet til flere blade, og hans medarbejderskap var høit skattet overalt. Som en av hovedlederne for den danske socialistiske bevægelse kom han ilde utav det i Danmark, og da han i midten av syttiaarene kom til Amerika, var det hovedsagelig av den grund, at han her haapet at se sine socialistiske drømme virkeliggjorte. Han vilde oprette en socialistisk stat i Kansas, og saa fuldt og fast trodde han paa de planer, han hadde undfanget i den retning, at han fik overtalt flere av sine forbundsfæller til at slaa følge med. Blandt disse var Poul Geleff og W. A. Hansen ("Sorte Hansen"). Hele Pios kapital var \$2,000. Af denne forstrak han flere av sine socialistiske reisefæller med penge til overfarten, likesom han senere skjænket flere hundre dollars til socialist-kolonien. "Pio var storartet liberal", uttaler "Sorte Hansen" om ham. "At være hans ven betød, at man kunde disponere over alt, hvad han havde." Med den socialistiske stat i Kansas gik det naturligvis galt. Geleff, der var mindre av en sangviniker, tok itide avstand fra hele projektet, men Hansen og de andre gjorde et ærlig forsøk paa at gjennomføre Pios ideer. Dette viste sig dog umulig, baade fordi ideerne i sig selv var høist upraktiske, og fordi man manglet de fornødne penge til at klare sig gjennom de første trængsler. Pio var en drømmer, vistnok et nobelt og uegennyttig menneske, men upraktisk. Han var i flere aar ansat ved N. C. Frederiksens landforretning og dennes høire haand i flere bladforetagender. Han døde i Chicago 1904.

Det ovenfor nævnte "Illustreret Familieblad" begyndte først at utkomme 1879 og gik ind ved utgiverens død 1880. Henrik Harthe hadde da bodd i Chicago i ti aar. Alt i Danmark hadde han gjort sig bemerket ved endel smukke leilighetsdigte. Efter sin ankomst til Amerika ernærte han sig som sproglærer, men skrev hyppig i aviserne, baade i bunden og ubunden stil. Meget av det røbet en betydelig begavelse.

1881 begyndte *C. Rasmussen* i Chicago "Illustreret Ugeblad", som senere flyttet til Minneapolis. Dette og Rasmussens øvrige avisforetagender omtales andetsteds.

NORDEN, DAGBLADET, m. m.

Et av de blade, som i sin tid indtok en ledende stilling inden den norsk-amerikanske presse og øvet en betydelig indflydelse blandt vore indvandrede landsmænd, var ukebladet "Norden", som blev oprettet i Chicago høsten 1874 av I. T. Relling & Co. Dette firma bestod i de første tretten aar av bokhandler *I. T. Relling* og norsk vicekonsul *Peter Svanøe*,

siden av Relling alene. Bladet redigertes fra dets stiftelse til 1882 av forhenværende prest i Den norske synode, *Hallvard Hande*. Han fra-
traadte det nævnte aar paagrund av svækket helbred, og redaktionen
blev nu overtat av professor *Thronð Bothne*, som redigerte bladet i to
aar. Derpaa blev Hande igjen redaktør og blev i denne stilling til sin
død 1887. Han efterfulgtes da av *Peer Strømme*.

1890 blev "Norden" overdrat til et aktieselskap med Relling som
president. Strømme blev kort efter avløst som redaktør av *Sigvart*

I. T. RELING.

Sørensen, men snart blev der atter redaktørskifte, idet *Sørensen* 1891
overtok redaktionen av "Minneapolis Tidende" og "Budstikken". Ved
Rellings død 1891 blev bankier *Paul O. Stensland*, som allerede dengang
var en av Chicagos mest ansete norske forretningsmænd, bladets eier,
og cand. jur. *R. S. N. Sartz* overtok 1892 redaktionen. Stensland gik
imidlertid snart træt av avisforretningen, og optat som han var med sine
mange andre gjøremaal, overdrog han 1894 "Norden" til Sartz og *H. O.
Oppedal*, som i fællesskap fortsatte bladets utgivelse til 1895, da først-
nævnte traadte ut. Oppedal, som nu blev alene om utgivelsen, gav endelig

bladet op 1897. I de siste to aar forestod han baade forretningerne og redaktionen.

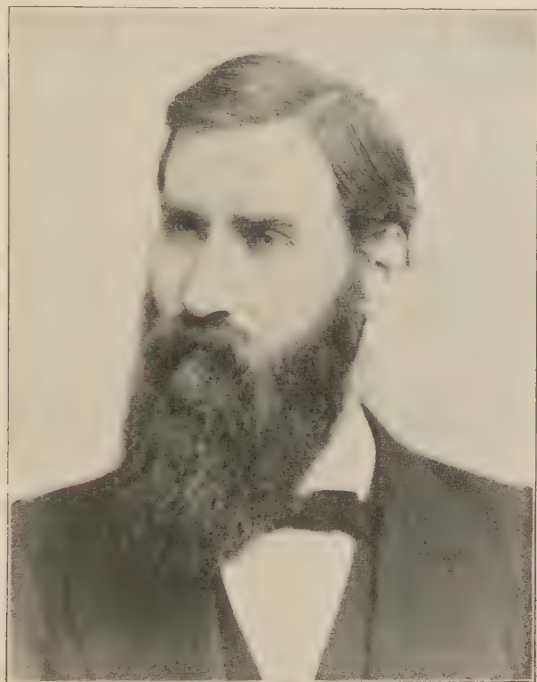
Til trods for, at der var nedlagt et dygtig arbeide, kunde "Norden" ikke længer bringes til at bære sig. Dette skyldtes uden tvil for endel de daarlige tider, men sikkert ikke mindre den stedse mer og mer formidable konkurrance i den norske bladverden herover. Ledende ældre aviser, som "Skandinaven" og "Decorah-Posten", med sin raskt voksende utbredelse, hadde faat et forsprang, som i høi grad vanskeliggjorde stillingen for deres mindre mægtige kollegaer. "Minneapolis Tidende" var nu ogsaa rykket op i de farlige konkurrenters række. Hvorvidt den omstændighet, at "Norden" i amerikansk politik i mange aar mot slutten av sin tilværelse tok avgjort standpunkt for det demokratiske parti, kan sies at ha hat nogen større indflydelse i nedadgaende retning, lar sig vanskelig avgjøre, men bladets politiske holdning har neppe tjent til at gjøre dets skjæbne blidere, for gjennomgaaende har det norsk-amerikanske publikum sluttet sig til det republikanske parti. I dette forhold hadde der ganske vist begyndt at bli nogen forandring i 90-aarene, men kursændringen kom ikke i nogen større utstrækning demokraterne til gode. Det var det nye folkeparti, som særlig vandt terræn i disse aar, og denne nye politiske bevægelse skapte, som vi senere skal se, nye bladforetagender blandt de norske længer vest, saa der blev konkurrance ogsaa fra den kant. Oppedal solgte bladets abonnentliste til "Amerika".

"Norden" var gjennomgaaende et fortrinlig redigert blad og raadet i aarenes løp over nogen av vor presses allerdygtigste kræfter. Under Handes og Bothnes redaktion gjorde bladet sig sterkt gjældende paa det kirkelige omraade, som i saa lange tider var stormcentret i omtrent al aandelig bevægelse blandt de norske i Amerika. Det var et av de blade, hvor de kirkelige uoverensstemmelser i de forskjellige lutherske leire fik lov til at brytes, og redaktionen var selv levende med paa den ene eller anden side i den teologiske strid. Under Strømmes redaktion blev denne tradition endnu i stor utstrækning respektert. Under Sørensens, Sart's og Oppedals ledelse blev "Norden" mer utpræget politisk.

Flere dygtige folk var knyttet til bladets redaktion ogsaa i underordnede stillinger. Blandt dets flittigste bidragsydere var den velkjendte literat *P. P. Iverslie*, som tidt brøt en lanse i "Norden's" spalter med baade prester og profeter og leverte velskrevne artikler over forskjellige emner. Mens Bothne var redaktør, var nuværende statsraad *Omholdt* "Norden's" Norges-korrespondent. *Louis Pio* var en tid medarbeider i redaktionen under S. Sørensen, og *O. M. Peterson* vikarierte som redaktør til forskjellige tider. *Luth Jaeger* var medredaktør et aar (1876-1877).

"Norden's" grundlægger, *I. T. Relling*, var født i Norddalens preste-

gjæld, Søndmøre. Han var i sin ungdom ved handelen i Aalesund, men drog vaaren 1859 ind til Kristiania, hvor han en tid gik paa Qvams latinskole. Her var det, han første gang kom sammen med Hallvard Hande. "Trange kaar og matematik," som han selv uttrykte det, var den væsentligste grund til, at han opgav tanken om at naa frem ad den studerende vei, og 1866 utvandret han til Amerika, som han hadde fattet stor interesse for paagrund av borgerkrigen. Efter sin ankomst

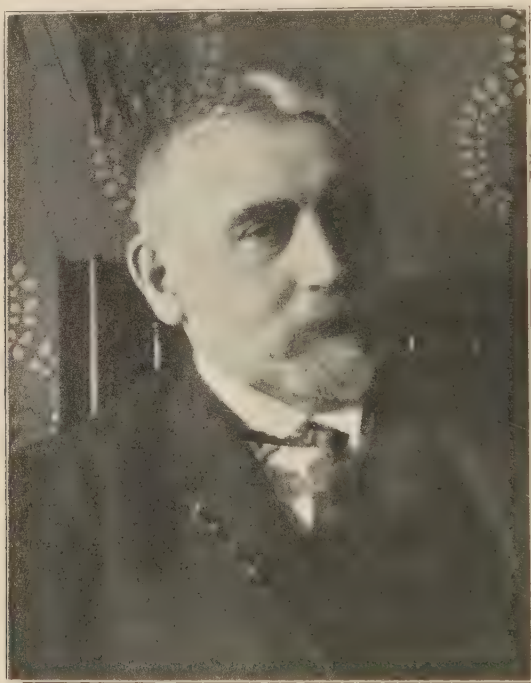

HALLVARD HANDE.

hit var han et aars tid handelsbetjent i Winona, Minn. Derefter var han fra 1867 i to aar medredaktør i "Skandinaven." Han reiste da tilbake til Norge, giftet sig og opholdt sig der et aar. Efter samraad med flere forleggere i Kristiania reiste han 1870 tilbake til Chicago og blev bokhandler. I forbindelse med bokhandelen, som han snart arbeidet op til en lønnende forretning, begyndte han veksel- og dampskibsagentur, som ogsaa efterhaanden blev en ganske betydelig affære. Relling døde, som ovenfor nævnt, 1891.

Hallvard Hande var født i Valdres 1846. Dimittert fra Gjertsens

skole tok han artium 1866. Han studerte derpaa en tid filologi og filosofi, men blev av pekuniære hensyn nødt til at ta plads som huslærer, og paa egen haand begyndte han nu at studere teologi og tok sin embeds-eksamen allerede 1871 med beste karakter. Aaret efter reiste han til Amerika, hvor han var kaldt til prest for Estherville og annekterte menigheter i Iowa. Her virket han i to aar, og paa de ofte lange og møisommelige reiser lagdes grunden til hans senere sykdom. Han stod, av hensyn til sin helbred, netop i begrep med at reise hjem til Norge,

R. S. N. SARTZ.

da posten som redaktør av "Norden" 1874 blev ham tilbudt. 1882 reiste han til Texas for at forsøke et varmere klima, men kom tilbake igjen 1884 og redigerte nu atter bladet etpar aar, indtil den tærende sykdom kastet ham paa dødsleiet. Hande var en usædvanlig begavet mand med stor journalistisk dygtighet. Især gjorde han sig bemerket som en slagfærdig polemiker, en evne, som der under norsk-amerikanske presseforhold har været rikelig anledning til at utvikle. Hans langvarige sykdom fostret i hans sind en spire til bitterhet, som var paatagelig i meget av det han skrev. I 1870-aarene utgav han anonymt en liten komedie

paa landsmaal, "Ei Hugvending", som blev meget populær og endnu opføres i ungdomslag i Norge.

"Norden"s redaktør fra 1892 til 1895 *R. S. N. Sartz* er født i Nordfjord 1852, blev student ved Kristiania universitet 1870 og cand. jur. 1873. Til Amerika kom han 1879 og bodde i Philadelphia og New York til 1887. I sistnævnte by var han i flere aar ansat ved Castle Garden. Samtidig utgav han en tid vittighetsbladet "Krydseren". I begyndelsen av 1887 kom Sartz til Minneapolis, hvor han var ansat i en bank, indtil han i februar 1889 overtok redaktionen av "Daglig Tidende" og "Budstikken". I denne stilling fortsatte han indtil slutten av 1891. Han var da en kort tid i landforretning, og 1ste juli 1892 overtok han redaktionen av "Norden". Da han 1895 traadte ut av dette blad, var grunden den, at hans helbred nødt ham til for en tid at trekke sig tilbake fra aktiv virksomhet. I de siste femten aar har han bodd i hovedstaden Washington, hvor han er departementsmand og bladkorrespondent. Det meste av denne tid har han levert korrespondancer til "Decorah-Posten" og "Skandinaven". Han har de siste par-tre aar tillike været "Nordmandsforbundet"s faste korrespondent her i landet og er ogsaa korrespondent for Kristiania-bladet "Tidens Tegn". Sartz er en av stifterne av det norske selskap i Washington og dets første president, en ærespost som han indehadde en række av aar. Som journalist har han utfoldet en betydelig virksomhet, ikke minst gjennom sin forbindelse med Kristiania-pressen i de senere aar. Han var den egentlige ophavsmand til tanken om en hædersgave fra norsk-amerikanske academici til Kristiania universitet i anledning av dets hundreaars-jubilæum 1911 og var ogsaa den, som paa givernes vegne overrakte gaven under jubilæumsfestlighetene. 1912 blev han av den norske konge hædret med St. Olafsordenens ridderkors av første klasse.

Nogen tid efter at *H. O. Oppedal* hadde nedlagt "Norden", reiste han tilbake til Norge, hvor han først virket som redaktør av "Varden" i Skien. Han var derpaa i en række av aar chefredaktør av "Dagsposten" i Trondhjem og overtok høsten 1913 redaktionen af "Verdens Gang" i Kristiania.

I. T. Relling & Co. utgav 1889-1891 "Dagbladet". Det redigertes, den tid det var i firmaets eie, først av *Peer Strømme* og senere av *S. Sørensen*, i forbindelse med "Norden". "Dagbladet" gik ind 1891. Bladet var, nogen maaneder før det blev overtat av Relling & Co., blet startet av professor *N. C. Frederiksen* som konkurrent til "Skandinaven", og det redigertes i denne tid av Frederiksen selv, *Louis Pio* og normanden *Zakkarias Hermansen*.

“Dagbladet” hadde ellers en forhistorie: Et aktieselskap av dansker begyndte sommeren 1888 et ukeblad, “Nordisk Folkeblad”. Det var like-
som flere av sine forgjængere anlagt særlig paa de norske, skjønt ut-
giverne var dansker. Bladet hadde fortrinlige kræfter til sin raadighet.
Redaktør, men vistnok hovedsagelig kun i navnet, var en norsk mand
ved navn *L. Brandt*, der omtales som en overmaate hyggelig og elskværdig
mand, men vistnok ikke i særegen grad skikket til avisredaktør. Han
døde i begyndelsen av 90-aarene.

Den bekjendte danske literaturkritiker, magister *Clemens Petersen*,
var en av bladets medarbeidere. Forfatteren redaktør *Waldemar Ager*,
som dengang var en meget ung mand og syslet med typograffaget i det
trykkeri, hvor det nye “Nordisk Folkeblad” blev sat, fortæller, at han
godt erindrer *Clemens Petersens* “fine haandskrift og violette blæk”.
“Der var”, siger han, “næsten aldrig en rettelse at se paa hans manu-
skript. Og saa skrev professor *Frederiksen* artikler av historisk indhold.
Der gik saaledes en hel serie om danskerne og nordmændene i England
og Skotland. Hans haandskrift husker jeg ogsaa. Jeg var vistnok den
eneste, som kunde læse den, og fik ekstrabetaling for at sætte hans
manuskript. Fru *Frederiksen** skrev ogsaa artikler for bladet, saa der
var mange dygtige medarbeidere.” Efter et aars tid at være utgit som
ukeblad, gik “Nordisk Folkeblad” over til at bli dagblad under navnet
“Dagbladet”.

Efter at denne forandring var indtraadt, begyndte *Louis Pio* og
“Folkeblad”s danske faktor, en mand ved navn *Madsen*, et maanedsskrift,
“Samfundet”, der baade hvad utstyr og indhold angaar var det mest
pretentjose, der endnu paa det omraade hadde været forsøkt blandt norske
og danske i Amerika. Desværre maatte det snart opgis.

Et andet ukeblad, som hører denne periode til, var “Den norsk-
amerikanske Independent”, som allerede 1876 blev begyndt i Chicago av
nævnte *O. M. Peterson*. Hensigten med bladet var, at det skulde være et
selvstændig politisk organ for de norske i Amerika. Godt anlagt som
bladet var, baade redaktionelt og med hensyn til utstyr, kunde det for-
tjent en bedre skjæbne end det fik. Utgiveren var nok saa meget av en
idealist, og bladet var for ham mer en idésak end en pengesak. Men en
idé sak kan undertiden utvikle sig til at bli en temmelig broket pengesak,
og det blev *Petersons* “Independent” for ham. Efter tre aars ufor-
trødent arbeide maatte han la bladet gaa ind 1879. Abonnentlisten
solgtes til “Norden”.

O. M. Peterson har, foruten ved sin bladvirksomhet, henledet oppmerk-

---

* En datter av biskop *Monrad*.—RBD.

somheten paa sig ved sine norske lærebøger. Saaledes har han utgit en norsk læsebok, en bok for selvstudium i engelsk, en grammatik og andre ting i den retning. Nogen smidig journalist var han egentlig ikke, men det han skrev, var godt og grundig. Han flyttet for mange aar siden til Texas, hvor han levet som landmand.

Det av Edvard Larssen 1870 begyndte "Norsk Aftenblad" er kortelig omtalt paa et andet sted, og da dets tilværelse var av yderst kort varighet, er der intet at tilføie her. Derimot skal vi med etpar ord i denne sammenheng omtale *Julius Anker Midling* og hans to vittighetsblade, som mange, der bodde i Chicago paa den tid, endnu vil ha i friskt minde. Det første av disse blade var "Figaro", der begyndte at utkomme 1877. Det holdt sig ikke længe oppe, men efterfulgtes 1880 av "Vikingen", som fik en noget lenger levetid. Begge bladene var karakteristiske for tidsrummets norske forhold i byen. Der var meget at kritisere, og kritikken var ikke sjælden av en temmelig nærgaaende art. Anker Midling var bergenser, født 1845, og der var baade digter- og skuespillertalent i slægten (hans søster Marie, senere fru Edvard Bull, var en av de kræfter, som dannet Det nationale teater i Bergen 1850 under Ole Bulls ledelse). Som meget ung oprettet Anker Midling sammen med Henrik Klausen Det bergenske gutteteater, og han erindret med stolthet, at blandt de berømte personligheter, som hadde overværet forestillinger paa denne scene, var ogsaa Bjørnstjerne Bjørnson. Senere blev han *virkelig* skuespiller og debuterte paa Møllergatens norske teater under Henrik Ibsen 1861. Han fungerte i denne tid ogsaa tildels som digterens sekretær. Anker Midling kom til Amerika 1868 og bodde her først i Kansas City og senere i Chicago, idet han ernærte sig som bankmand, men ofret norsk skuespilkunst sine ledige timer. Det var under hans ledelse, at der blev oprettet en norsk scene i Chicago. Denne bestod dog ikke i ret mange aar. Som forfatter har han ogsaa efterladt sig forskjellige ting, der er præget av mer eller mindre lokalfarve fra datidens Chicagø, deriblandt lystspillene "Paa Veien til Skolen", "Paa Streik", "Digterbesøg" og "Under Election" samt en mangfoldighet av leilighetsdigte. Anker Midling døde i begyndelsen av 90-aarene. Hans hustru, f. Dunker (død 1883), var ogsaa en begavet skuespillerinde.

Marcus Thrane og hans blade.

Til den norske Chicago-presse i det første tidsrum hører ogsaa *Marcus Thrane*s bladforetagender. Blandt de mænd, som gjennem aarene har spillet en mer eller mindre fremtrædende rolle i den norsk-amerikanske avisverden, indtar Thrane i flere henseender en særstilling. Hvad

maal og tænkesæt angaar, kommer han maaske nærmest i samme klasse som de danske socialister, der fik en viss betydning i vore blade i 70- og 80 aarene. Og dog formaadde han ikke som disse at akceptere forholdene som de var, hadde ikke deres evne til at slaa av og endog for en tid glemme sine radikale anskuelser og vie sig til praktisk virke i det nærmeste krav. Hans meninger om samfundsforholdenes skjævhed og ufuldkommenhet hadde i den grad gaat ham i blodet, at det var blet til ortodoks religion, og denne holdt han med fanatikerens hele brændende sjælsiver fast ved til det siste. Det var blet ham et indre kald at kjæmpe for det, som syntes uopnaalig, og hans fanatisme ledet ham saa tidt paa vildspor i valg av midler i denne haapløse kamp. Thrane var agitator, intet mer, intet mindre, og han hadde en fortid, som egget til vedholdende agitation, siden det oplevede ikke helt hadde formaadd at knække ham.

Det er unødvendig her at gaa nærmere ind paa Marcus Thranes bevægede livsførelse, inden han kom til Amerika. Thrannerbevegelsen er i sine hovedtræk publikum bekjendt. Man vet, hvorledes det hele endte med, at myndighetene skred ind for at faa ende paa optøjerne, hvorledes Thrane selv og et stort antal av de andre ledere ved høiesteretsdom av 10de april 1854 blev dømt til strafarbeide og fængselsstraf, og at han selv tjente sine fire aar i bodsfængslet.

Efter i nogen tid at ha ernært sig som fotograf i Norge kom han 1864 til Amerika. Han bodde først et aars tid i New York, men flyttet senere til Chicago, og det er til denne by alle hans bladforetagender her i landet knytter sig. Mest bekjendt blandt det store publikum herover er han maaske gjennom sin "Wisconsin-Bibelen". I denne bok, som er skrevet i etslags bibelsk form, bestreper han sig især paa at latterliggjøre de norsk-amerikanske prester, navnlig nogen av deres førere. Undertiden holdt Thrane foredrag i byerne, men hans tilhængere var ikke talrike, og nogen større betydning fik hans virksomhet ikke. De siste aar av sit liv tilbragte han hos sin søn, dr. Thrane i Eau Claire, Wis., og her døde han 30te april 1890, 72½ aar gammel. Konsekvent til det siste insisterte han paa, at ingen prest maatte tillates at tale ved hans baare.

Personlig var Thrane en gjennom elskværdig mand. Som helhet kan vistnok passende anvendes paa ham, hvad der blev skrevet om ham i et Kristiania-blad ved hans død: "Han var en av disse ulykkelige, som allerede fra første færd av kommer i skjæv stilling til det bestaaende, fordi de mer lytter til hjertets end forstandens røst. Den gamle i sin tid saa frygtede agitator var i virkeligheten helt til sin alderdom et saa stort barn, som nogen av vort aarhundredes idealoger kan sies at være. Barnets lyter og dyder var hos ham like sterkt fremtrædende. Rolig,

kold beregning fattedes ham aldeles. Derfor fik Ueland ogsaa delvis ret, naar han engang sa, at som helhet betragtet var hans gjerning kun en barnestrek. Men det skal være sagt til Thranes ære, at egen nytte og smaalig egenkjerlighed var ham helt fremmed."

"Den norske Amerikaner" var det første blad, Thrane begyndte i Chicago. Det utkom 1865-1866 og solgtes det sistnævnte aar til Anderson & Langland, der benyttet abonnentlisten som grundlag for "Skandinaven", som da blev oprettet.

Det næste blad, hvortil Thranes navn knytter sig, var "Dagslyset". Det utkom regelmæssig fra 1869 til den store brand 1871. Det utgav sig for at være "et filosofisk-religiøst maanedssblad" og havde følgende motto: "Løgnen skyr Sandheden; hvo, som elske Sandheden, følge den". Efter branden ophørte bladet en kort tid at udkomme, men dukket op igjen i januar 1872 og utkom nu regelmæssig, til det i november 1873 tok sig en ny og længer hvile. I januar 1875 gav det atter livstegn fra sig, nu utgit av Chicago skandinaviske Fritænkerforening. Ottende og siste aargang av bladet blev utgit av *O. Westergaard* i Becker, Minn. Saalænge Thrane hadde noget med bladet at bestille, var det selvsagt præget av hans religiøse og sociale radikalisme og drev en likesaa larmende som ørkesløs propaganda for denne. Da det gik ut av hans hænder, blev det ikke mindre aggressivt, skjønt det neppe redaktionelt længer var istand til at holde sig paa høide med sin tradition. Det underlige er, at bladet kunde holde sig oppe saa længe, som det gjorde. Den omstændighet alene vidner om ikke liten kampiver og offervillighet blandt den tids mest yderliggaaende norsk-amerikanske oppositionsmænd, for synderlig stor kan flokken ikke ha været.

Endelig redigerte Thrane en tid "Den Nye Tid", som oprettedes i Chicago 1878 av de danske socialister med *Louis Pio* som redaktør. Thrane overtok bladet noget senere. I begyndelsen av 80-aarene blev det overdrat til nordmanden *P. Petersen*, som var dets utgiver, til det ophørte at udkomme 1884. I den siste tid var blandt andre nuværende sakfører i Chicago, *Olaf O. Ray*, knyttet til redaktionen. Saalænge Pio redigerte bladet, var det utelukkende et organ for socialismen, uten i nogen synderlig utstrækning at berøre religiøse spørsmaal. Siden blev den fritænkernes retning mer og mer utpræget. Det gjorde sig specielt bemerket ved sine hadske utfald mot presterne, og dets indhold var tidt av en frivol, ikke sjælden blasfemisk natur.

Olaf Ray er trønder, søn av avdøde redaktør *Olai Olsen*, grundlægger av bladene "Nordenfjeldsk Tidende" paa Levanger og "Dagsposten" i Trondhjem.

Norske blade i ottiaarene.

Ottiaarene var en frugtbar tid for norsk-amerikanske aviser. Ihvertfald økedes i dette tiaar deres antal sterkt. De fleste av de nye blade, som da dukket op, er ganske vist for længe siden gaat til sine fædre, men flere ogsaa av *disse* har øvet en indflydelse, som anviser dem en hædersplads i vor presses historie. Blandt de forholdsvis faa av ottiaarenes aviser, som har været istand til at ride tidens storme av, er der igjen enkelte, som er kommet til at indta en fremskutt og anset stilling, hvilket vidner om, at netop denne periode i mange maater var av likesaa grundlæggende betydning for de norske aviser herover, som den viste sig at være det for vort folk paa saa mange andre omraader.

Der slog et friskt veir av norskdom ind over det norske Amerika fra Norge netop i de aar. Den politiske vækkelse, som gav sig utslag i statsraadernes adgang til stortinget og andre politiske seire i fædrelandet, blev i ikke ringe utstrækning ogsaa forplantet hitover og resulterte i et mer bevisst norskarbeide over hele linjen. Norske aviser kom i høiere kurs end nogensinde og grep sterkere ind i utviklingen paa alle hold. De politiske og kirkelige forhold herover hadde ogsaa i dette tidsrum begyndt at anta en karakter, som gjorde, at der hos vort publikum var et voksende behov for en vaaken presse. Vi skal begynde vor omtale av denne periodes blade med at nævne Minnesotas ældste nu bestaaende kirkelig-politiske nyhetsblad,

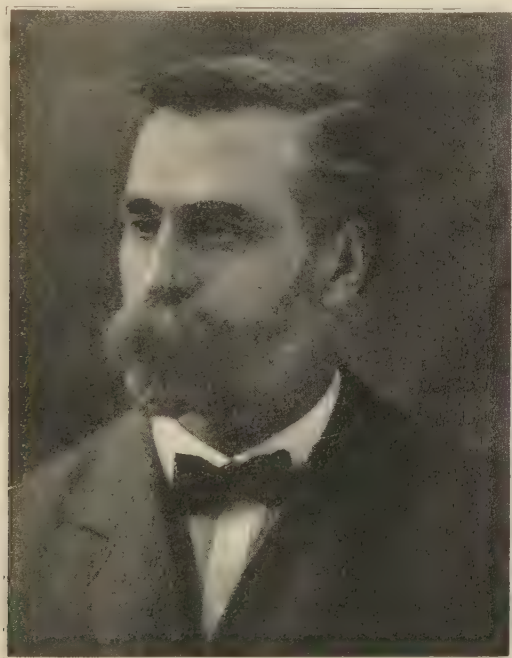
“FOLKEBLADET.”

Egentlig blev dette blad begyndt allerede 1877. Dets første numer utkom i august det nævnte aar, og det redigertes av professor *Sven Oftedal*. Formaalet med bladets utgivelse var at hjælpe til med indsamlingen til Den norsk-danske konferens' gjæld. “Gjældsindsamlingen” lyktes, og kun seks maanedlige numre av “Folkebladet” utkom for det første. Men i september 1879 blev bladet paabegyndt igjen, denne gang i fondsindsamlingens interesse. Det gjaldt at samle et fond paa \$50,000 til Augsburg seminarium. Professor Oftedal stod igjen i spidsen. Det var fremdeles maanedsblad indtil i oktober 1880. Da begyndte det at utkomme som ukeblad og er siden fortsat dermed. I august 1881 traadte professor *G. Sverdrup* ind i redaktionen sammen med Oftedal. De to professorer eiet bladet. 1882 blev *J. J. Skjærdalsvold* ansat som lønnet og ansvarlig redaktør og redigerte bladet et par aars tid.

I slutningen av 1883 blev “Folkebladet” overtat av et aktieselskab, og *Chr. Hilstad* var i flere aar forretningsbestyrer. *K. F. Heiberg* redigerte bladet fra 1884 til 1887. Sistnævnte aar blev pastor *A. M. Arnitzen* redaktør og senere ogsaa eier av de fleste av aktierne i bladet. 1893

blev Folkebladet Publishing Co. omorganisert og A. M. Arntzens aktier kjøpt. Pastor *K. B. Birkeland* blev redaktør og forretningsfører og styret nu bladet et aars tid. Ved Birkelands fratrædelse blev *O. A. Hain* ansat som forretningsbestyrer, og hans bror, *Iver Hain*, blev redaktør. Sistnævnte har nu i mange aar ogsaa været forretningsfører.

“Folkebladet” var under pastor Birkelands redaktion nærmest et organ for det populistiske parti. Forøvrig har det gennemgaaende indtatt et uafhængig standpunkt i amerikansk politik. Kirkelig har det alle

IVER HAIN.

dage været organ, først for konferensen, siden Den lutherske frikirkes dannelse for denne. Bladet er en ivrig forkjemper for avholdssaken. Flere av Augsburg seminariums professorer har i aarenes løp skrevet i bladet om kirkelige spørmaal.

Johannes J. Skjørdalsvold er født 1853 paa gaarden Skjørdalsvold nær Meraker-banen, paa det sted, hvor den gaar over den svenske grænse. I gutteaarene gjætet han forældrenes buskap om sommeren og fanget ryer om vinteren, fortæller han selv. Siden 1869 har han bodd i Minnesota. I sine yngre dage hjalp han sin far at rydde en skogfarm i nær-

heten av Osakis. 1876 blev han elev ved Augsburg seminarium og fik sin baccalaureus-grad 1881. Efter at ha fratraadt "Folkebladet"s redaktion 1883 tok han et femaarig kursus ved Minnesota universitet og fik den literære baccalaureus-grad der 1888. Derpaa opholdt han sig ved universitetet i Berlin til vaaren 1890. Han har været en flittig bidragsyder til vore norske aviser, og siden 1897 har han skrevet skandinaviske, og siden 1902 tyske nyheter for et "Patent Inside Company"—det største paa det omraade i verden. Han har ogsaa i aarevis været kirkelig referent for flere blade, deriblandt "Decorah-Posten". Skjørdalsvold har i sit travle virke ogsaa fundet tid til at oversætte flere engelske bøker til norsk og omvendt norske til engelsk. Han er med i styret for Fremad Publishing Co., som eier og utgir avholdsbladet "Reform", og har i det hele været en virksom avholdsarbeider. I flere aar har han i Minneapolis drevet en sterkt søkt aftenskole, særlig for skandinaviske nykommere.

K. F. Heiberg er født i Bergen 1850 og er student fra Kristiania universitet. Han kom til Amerika 1882. Siden han sluttet som redaktør av "Folkebladet", har han været ansat som bibliotekar ved Minneapolis Public Library.

Pastor A. M. Arntzen blev født i Hatfjelddalen 1857 og kom som gut med sine forældre til Amerika, hvor de bosatte sig i Chippewa county, Minn. 1875 begyndte han som elev ved Augsburg seminarium og fortsatte med et par avbrytelser sine studier, indtil han 1886 tok teologisk eksamen og blev prest.

"Folkebladet"s nuværende redaktør og bestyrer, *Iver A. Hain*, er født i Hedalen, Søndre Aurdal, Valdres, 1865. Han kom med sine forældre, Anders O. Hain og hustru Kari, f. Ildjernstad, til Amerika 1875. Familien bosatte sig i Green county, Wis., og her arbeidet han i gutte- og ungdomsaarene paa farmen og gik paa distriktets almueskole. Fra høsten 1884 til 1887 frekventerte han Augsburg seminarium og fortsatte ved Minneapolis Academy 1888. I "Folkebladet" har han været siden 1894 og arbeidet sig efterhaanden op til redaktør.

"NORDVESTEN."

En av de aviser, som i sin tid øvet en meget betydelig politisk indflydelse i Minnesota, og som paa nogen faa aar vokste op til at bli en magt der i staten, som med god grund kunde gi konkurrerende blade noget at tænke paa, var "Nordvesten" i St. Paul.

Bladet blev grundlagt sommeren 1881 av et aktieselskab, hvis president var senere statssenator Lars K. Aaker. Selskapets sekretær var F. Sneedorff Christensen. Medlemmer av direktionen var, foruten disse, senere statssenator S. D. Peterson, L. J. Markhus, A. E. Rice, S. Listoe,

Geo. H. Johnson, P. C. Sletten og A. E. Johnson. O. S. Hervin og senere redaktør i Norge, *Johannes Lavik*, besørget redaktionen den første tid. *George H. Johnson*, som vi kjender fra "Nordisk Folkeblad" i Minneapolis, var bladets første forretningsbestyrer. Høsten 1881 blev *Christian Brandt* ansat som redaktør, og stillingen som forretningsfører blev overtat av kaptein *H. O. Carey*, en englænder, født i Danmark, hvor faren hadde været generalkonsul. Efter en tid at ha tjent som officer i den engelske armé, var han kommet til Amerika og omsider havnet i Fargo,

CHRISTIAN BRANDT.

og herfra kom han nu ved Brandts indflydelse til "Nordvesten". 1883 kjøpte Brandt bladet og utgav det til 1887 under firmanavnet Chr. Brandt & Co.

Blandt "Nordvesten"s medredaktører i denne periode var, foruten O. S. Hervin, til forskjellige tider *Hjalmar Eger* og *Nicolay Grevestad*. Mens Brandt var utgiver, hadde bladet en endnu i den tid ganske usædvanlig fremgang og blev et av de mest utbredte politiske nyhetsblade i det norske sprog i landet.

1887 blev "Nordvesten" kjøpt av Nordvesten Publishing House, med

J. L. Lee som bestyrer og professor *Svein Nilsson* som redaktør. *A. B. Lange* blev ansat som medredaktør. Men allerede det følgende aar efterfulgtes *Lee* av *Søren Listoe* som bestyrer, og han overtok ogsaa bladets redaktion. Nogen tid efter kjøpte *Listoe* bladet, og *F. C. Listoe* indtraadte som forretningsfører og kompagnon. Fra 1889 til 1897 var *Johs. B. Wist* medredaktør og forestod 1892–1893 redaktionen som ansvarshavende under *S. Listoes* fravær i Europa som amerikansk konsul i Düsseldorf.

Da *S. Listoe* sommeren 1897 blev utnævnt til amerikansk konsul i Rotterdam, overdrog han sin andel i avisen til *F. C. Listoe*, og redaktionen blev nu atter overtat av *Chr. Brandt*. Denne kjøbte lidt senere en halvdel i bladet, som nu blev utgit av *Listoe & Brandt*, indtil det 1907 blev solgt til *T. Guldbrandsen* og slaat sammen med "Minneapolis Tidende". Professor *John Dahle* var medredaktør et par aar under *Brandts* siste redaktion av bladet.

Spør man om grunden til, at "Nordvesten" med sin lovende begyndelse maatte gaa den gang, som saa mange norsk-amerikanske aviser er gaat, saa maa den fornemmelig søkes i omstændigheter, som hadde sin rot i den politiske utvikling, saaledes som denne begyndte at arte sig mot slutten av 80-aarene. Bladet var et utpræget republikansk partiorgan, og det hadde forsaavidt i flere aar utover den allerbeste betingelse for at staa sig godt hos det daværende norske publikum, som for den allervæsentligste del soknet ind under det republikanske parti. Men netop i de aar begyndte farmeralliance-bevægelsen at gripe mægtig om sig blandt den norske landbefolkning i de nordvestlige stater, og især var dette tilfældet i de strøk, hvor bladet hadde sin største læsekreds. Oprindelig var denne bevægelse ikke av partipolitisk beskaffenhet, men som separatistisk agrarbevægelse var det naturligt, at den utviklet sig mer og mer i den retning, og da den snart efterfulgtes av et nyt støjiende og kampivrig politisk parti, det saakaldte *Peoples Party*, saa var dette kun en konsekvent følge av det, som hadde gaat forut.

"Nordvesten" var ikke det eneste blad, som fik lide for dette nok saa pludselige politiske omslag blandt en saa stor del av vore landsmænd i vesten, men der er neppe tvil om, at det led mer end noget andet blad, fordi det i saa stor utstrækning hadde sit operationsfelt netop i de distrikter, som populismen særlig hadde valgt for sine herjinger. Der kan være andre faktorer, som har spillet ind, saaledes den gjængse formodning, at bladet en tid stod i et nært forhold til en bekjendt jernbanefyrste, men den ovenfor nævnte aarsak alene var betydelig nok til, at den kunde tat vinden ut av seilene paa hvilket som helst blad, der var

stillet slik, som "Nordvesten" var. Folkeparti-bevægelsen sopte i store strøk av Minnesota alt med sig, og partiet var sterkt nok til to gange at vælge sine kandidater til kongressen, begge nordmænd, i statens nordvestlige distrikt. Og eftersom partiet blev sterkere, fik det ogsaa sine egne organer blandt de norske. Da "Nordvesten" siden blev mindre av et partiorgan, og populismen paa sin side hadde revet av sig sin første ungdommelige kraft, uten at verden var blet synderlig bedre, var det forsent at gjenoprette bladets synkende aktier.

"Nordvesten"s mangeaarige utgiver og redaktør, *Chr. Brandt*, er født i Vestre Slidre, Valdres, 1853. Han gjennomgik Aars og Voss' latin- og realskole og dimittertes til krigsskolen 1872. Som kadet gjennomgik han skolens første avdeling, men kunde av økonomiske grunde ikke fuldende det hele kursus, hvorfor han gik ind paa instruksionskolen og uteksaminertes derfra 1874, hvorefter han ansattes som sekondløjtnant i 2den akershusiske infanteribrigade. 1875 reiste han til Aachen i Tyskland, hvor han et aar studerte til civilingeniør, og kom til Amerika 1876 med den tanke at faa ansættelse ved et eller andet jernbaneanlæg. Som følge av den kort forut stedfundne store økonomiske krise var imidlertid saagodtsom al jernbanebygning indstillet. Han reiste nu en tid som agent og korrespondent for "Skandinaven" og blev vaaren 1877 ansat som lokalredaktør ved bladets dagsutgave. Denne stilling indehadde han til det paafølgende aar, da han blev medredaktør i "Fædrelandet og Emigranten" i La Crosse. Her forblev han til 1880, da han kjøpte "Red River-Posten" i Fargo, som han det næste aar igjen solgte for at overta stillingen som chefredaktør i "Nordvesten". Kort efter sin ankomst til St. Paul hvervet han sig som frivillig i statens nationalgarde og blev av guvernør Hubbard utnævnt til adjutant paa hans stab med rang av oberst. Da han 1887 ophævet sin forbindelse med "Nordvesten", mottok han ansættelse som generalinspektør for statens tropper med rang av brigadegeneral og beklædte denne stilling til 1889. 1890 blev han utnævnt til "Deputy Collector of Internal Revenue". Det følgende aar begyndte han utgivelsen av ukebladet "Heimdal" i St. Paul, men solgte det igjen allerede 1893. Siden var han i to aar medarbeider i "Minneapolis Tidende"s redaktion, indtil han sommeren 1897 atter overtok redaktionen av "Nordvesten". Siden dette blad gik ind, har han været medredaktør av "Decorah-Posten". Under den spansk-amerikanske krig organiserte Brandt et norsk regiment, som stod færdig til at gjøre aktiv tjeneste. Dette regiment tælltet blandt sine medlemmer et stort antal militærvante mænd fra Norge, deriblandt mange forhenværende underofficerer, der hadde stillet sig til tjeneste. Da det kom til stykket, fik imidlertid ikke regimentet tillatelse til at træ ind i arméen, paagrund av, at staten allerede

var representert av sin procentmæssige andel av frivillige. At dette blev en skuffelse for mange, og ikke minst for oberst Brandt, om hvis militære anseelse og personlige popularitet regimentet var et saa smukt vidnesbyrd, er selvsagt.

Ældre læsere av "Verdens Gang" i Kristiania vil mindes et velkjendt pseudonym, som i den siste del av 1870-aarene forekom under en række velskrevne, sarkastiske artikler, der handlet snart om militærlivet, saaledes som det artet sig paa Gardermoen og andre steder, snart om politik og embedsvæsen. Disse artikler vakte i sin tid betydelig opsigt og bidrog vistnok ikke litet til "Verdens Gang"s popularitet i den nævnte periode. Senere forekom i samme blad og fra samme pen lignende artikler om politiforholdene i Kristiania, som blev læst med samme interesse landet over. Pseudonymet var "*Herm. Wang*", og det er i aarenes løp blet like-saa kjendt herover, som det dengang var i Norge. Det virkelige navn som længe skjulte sig bak dette nom de plume, er *Ole S. Hervin*. Han er født i Stange paa Hedemarken 1852, gjennemgik underofficersskolen og blev sersjant 1873. Ved siden av sin militære stilling var han en tid politikonstabel i hovedstaden. Han utvandret 1880 til Amerika, og har her været knyttet til flere blade, deriblandt "Budstikken", "Nordvesten", "Skandinaven" og "Nationaltidende", som han redigerte 1895-1896. 1901 begyndte han i St. Paul et litet maanedsskrift, "Smuler", hvori han paa sin egen karakteristiske maate gav sine meninger tilkjende om mænd og magter blandt os. "Smuler" utkom regelmæssig til 1912; siden er det utgaat leilighetsvis. Hervin fører en skarp pen og besidder som skribent ikke ringe originalitet og et betydelig fond av humor.

Som man vil ha set av det foregaaende, hører *Søren Listoe* til vore ældste skandinaviske bladmænd i Amerika. Han blev født i Kjøbenhavn 1846, mottok en god utdannelse i Danmark og kom til Amerika 1866. Han var en tid ansat ved "Emigranten" i Madison og senere ved "Fremad" i Milwaukee, som redaktionssekretær. Derpaa flyttet han til Minneapolis, hvor han hadde ansættelse ved "Nordisk Folkeblad"s redaktion til 1871, da han overtok en stilling som postbetjent paa jernbanen og bosatte sig i Breckenridge, Minn. 1874 blev Listoe valgt til medlem av statens legislatur og var den første danske, som hadde sæte i denne forsamling. 1875 utnævntes han til registrator ved De forenede staters landkontor i Alexandria og beklædte dette embede i otte aar. Derefter tilbragte han nogen aar paa sin landeiendom ved Breckenridge, indtil han 1888 blev redaktør av "Nordvesten". Listoe tok meget aktiv del i politiken, saavel gjennom bladet som ved praktisk arbeide utenfor dette. Som anerkjendelse for de værdifulde tjenester han ydet det republikanske parti, utnævnte president Harrison ham 1892 til Forenede staters konsul

i Düsseldorf, men da det nye demokratiske styre kom til magten 1893, blev han i likhet med andre republikanske konsuler fjernet fra sin stilling. Ved sin tilbagekomst til Minnesota overtog han atter redaktionen av "Nordvesten". Efterat det republikanske parti paany hadde besat tabu-retterne i Washington 1897, fik Listoe utnævnelse som amerikansk konsul i Rotterdam. Der er han fremdeles, nu i egenskap av generalkonsul. 1886 blev Listoe utnævnt til major paa guvernørens stab og avancerte til

SØREN LISTOE.

oberst. Som politiker og journalist er Listoe en mand av den gamle skole, litet tilbøielig til at eksperimentere med ideer og reformer, som ikke har staat sin prøve i det praktiske liv. I ledige stunder har han med forkjærlighet beskæftiget sig med literære sysler. Saaledes har han oversat til dansk Judge Tourgees bekjendte fortælling fra rekonstruktionstiden efter borgerkrigen i syden, "A Fool's Errand", og utgit et bind smaafortællinger, "Fra Krigen og fra Grænsen". Begge bøger er utkommet paa kjøbenhavnsk forlag. Den første gik dog først i "Decorah-Posten"s følgeblad "Ved Arnen".

MINNEAPOLIS TIDENDE.

“Minneapolis Tidende” indtar en ubestridt rang som det største norske bladforetagende, som nogensinde har været begyndt i staten Minnesota. Det er ogsaa en av de tre største og mest utbredte norske aviser i landet.

Som store ting flest er bladet vokset op fra en liten begyndelse. Begyndelsen var i dette tilfælde et for tilværelsen haardt kjæmpende litet lokalblad i Grand Forks, N. D. Dets navn var “Grand Forks Tidende”. Stifteren av denne avis var *Tellef Grundysen*, og den begyndte at utkomme 1880. *Thorvald Guldbrandsen* var fra begyndelsen av knyttet til bladet og var for største delen den, som forestod dets forretninger. Om etpar aars tid kjøpte han det og var siden dets utgiver, saa længe det utkom.

Der laa hverken i foretagendet selv eller i forholdene dengang nogen antydning til eller løfte om, at der ut av denne bladspire skulde utvikle sig en stor og mægtig avis med en indflydelse omspændende hele det norske Amerika, og det i et tidsrum, da det utvandrede Norge er hundreder gange større og mægtigere, end da “Grand Forks Tidende” gik av stabelen i den lille nybygger-landsby, som Grand Forks endnu dengang var i ordets mest bokstavelige betydning. Og dog er det selvfølgelig meget langt fra, at denne utvikling har været blot og bart en tilfældighet.

Det, som gjorde utslaget, var den fremsynte og foretagsomme utgivers trang til at skape sig en større livsgjerning og de tilsvarende evner han besad til at virkeliggjøre en slik tanke. Vi kan se nu, at om han hadde slaat sig tilro med sin avis i Grand Forks, saa vilde han sikkert ogsaa der været istand til at oparbeide en betydelig bladforretning, men vi forstaar ogsaa, at selv under de gunstigste omstændigheter vilde resultatet rimeligvis ikke taalt sammenligning med, hvad “Minneapolis Tidende” har drevet det til i den raskt voksende storby. Det var derfor den dag, da den dristige idé slog ned hos Guldbrandsen, at Minneapolis burde ha sit norske dagblad, i likhet med Chicago, at hans lykke var gjort. Vistnok var der andre ting, som skulde til, før slaget var vundet, men det viste sig snart, at de nødvendige forutsætninger for at bringe foretagendet ind i smult vand paa det større virkefelt var rikelig tilstede.

I førstningen saa forresten Guldbrandsens plan om at begynde en dagavis i Minneapolis nok saa forfløien ut. Neppe nogen uten ham selv trodde den var gjennomførlig. Men det rokket ham ikke i hans beslutning, og i januar 1887 blev flytningen foretat. Det første numer av “Minneapolis Daglig Tidende” utkom den 24de samme maaned. Der skulde ikke litet mot til at ta skridtet, men Guldbrandsen hadde en ubetinget tro paa Minneapolis som det fremtidige handelscentrum for nordvesten og som

et midtpunkt for den aarlig sterkt økende norske befolkning i denne del av landet. Den senere utvikling har git ham mer end ret.

“Grand Forks Tidende” blev ved at utkomme som ukeblad i Grand Forks, fremdeles med T. Guldbrandsen som utgiver, indtil 1888. Han hadde villet ha den trumf i bakhaand. Om det nu allikevel *skulde* gaa galt i Minneapolis, saa stod retrættten ham aapen. Men han kom aldrig til at benytte denne anledning. Det nævnte aar flyttet han “Grand Forks

THORVALD GULDBRANDSEN.

Tidende” til Minneapolis, og bladet blev nu utgit som en ukeutgave av “Daglig Tidende”.

Som det var at vente, gik ikke forretningen fremover med stormskridt de første par aar, men dens vekst var jevn og solid, og utgiveren hadde snart en tryk følelse av, at hans beregninger saa nogenlunde vilde slaa til. Allerede 1888 var han blet saapas mægtig, at han kunde begynde at underlægge sig andre aviser, idet han kjøpte “Budstikken”, som han vedblev at utgi som selvstendig ukeblad til 1893, da det blev slaat sammen med den ukentlige “Tidende”. 1890 gik ogsaa “Fædrelandet og

Emigranten" over i Guldbrandsens hænder. Dette blad blev likeledes konsolidert med "Tidende"s ukeutgave 1893.

1889 paabegyndtes en særskilt søndagsutgave av "Daglig Tidende", og likesom den regulære dagsutgave har ogsaa søndagsutgaven opnaad en stor læsekreds, navnlig i Minneapolis, men ogsaa utenfor. "Daglig Tidende" var fra først av utelukkende henvist til selve byen, men i aarenes løp har den skaffet sig indgang over hele nordvesten. Utviklingen har i det hele været dagbladene gunstig i de siste 10-15 aar, og dette har selvsagt ogsaa hat sin betydning for de to norske dagblade.

"Daglig Tidende" begyndte 1887 at utkomme med et litet 4-sidet 5-spaltet numer. Bladets format har nu længe været 7-spaltet, og det utkommer ofte med op til 10 og 12 sider daglig.

Men har dagsavisen saaledes hat utmerket fremgang, saa er dette i endnu større grad tilfældet med ukeutgaven. Formelt er jo ogsaa dette blad en fortsættelse av det næstældste norske blad i landet, "Emigranten", som 1868 sloges sammen med "Fædrelandet" under navnet "Fædrelandet og Emigranten"; men dette har dog neppe synderlig at bestille med "Tidende"s store utbredelse og anseelse.

1891 lot Guldbrandsen sin bladforretning inkorporere under navnet T. Guldbrandsen Publishing Company. Selv er han kompaniets president, og John Bjørhus er sekretær og forretningsfører. Bjørhus er født i Drammen 1872 og kom som ung til "Tidende" 1887. I forbindelse med "Tidende" utgav Guldbrandsen ogsaa i nogen aar et romanblad, "Aftenlæsning", som han dog senere lot gaa ind. 1908 kjøpte han "Nordvesten" i St. Paul og slog det sammen med sine øvrige blade.

"Daglig Tidende"s første redaktør var Tom Overland. Han hadde tidligere været redaktør av "Budstikken" og "Grand Forks Tidende"; døde for flere aar siden i Superior. Han redigerte "Tidende" kun en kort tid, idet han allerede samme aar (1887) efterfulgtes av Hans Spilde. Hellerikke denne blev gammel i stillingen. Han avløstes nemlig 1888 av Octavius Arnesen (født paa Moss, død for mange aar tilbake), og han redigerte nu bladet til 1889, da redaktionen blev overtat av R. S. N. Sartz. Sartz var redaktør til 1891. Siden har "Tidende" været redigert av den nuværende redaktør, S. Sørensen, der saaledes vistnok har æren av at ha redigert et og samme blad i et længere tidsrum end nogen anden norsk-amerikansk redaktør. Det første aar bladet utkom, var den i sin tid nok saa meget omtalte ukykelige norske dekadente forfatter Arne Dybfest redaktionssekretær. Oberst Chr. Brandt var medredaktør fra 1895 til 1897. John Heitmann var ansat i redaktionen fra 1897 til 1900. Carl G. O. Hansen har været medredaktør siden 1897. Desuten har for tiden følgende ansættelse ved redaktionen: Alfred Adsem (født 1882 i

Stavanger) siden 1900, *Hans Christian Hjortaas* (født 1883 i Rosendal, Hardanger), siden 1909, og *Daniel Halvorsen* (født 1887 i Hjelmeland ved Stavanger) siden 1912. Fru S. Sørensen har i flere aar redigert bladets kvindelige afdeling.

“Minneapolis Tidende” er efter hele sit anlæg et nyhets- og underholdningsblad. Det blander sig kun undtagelsesvis, og ikke uten det gjælder fortjente landsmænds interesser, op i en politisk valgkamp. Dets oversigtsartikler saavel som de ledende artikler i det hele utmerker sig

SIGVART SØRENSEN.

ved sin saklighet og greie fremstilling. Bladet indeholder av norske ting, foruten en fortrinlig Kristiania-korrespondance om uken, en rikelighet av artikler fra de norske aviser over literære, politiske og samfundsøkonomiske spørsmåal, som i regelen ikke i synderlig utstrækning finder vei til andre norsk-amerikanske blade. I likhet med de fleste politiske nyhetsblade herover nu for tiden er “Tidende” kirkelig nøitral.

Thorvald Guldbrandsen, “Minneapolis Tidende”s stifter og utgiver, er født paa Moss 1854. Han gik i nogen aar paa byens borgerskole og reiste 17 aar gammel ind til Kristiania, hvor han lærte boktrykkerfaget

hos boktrykker B. M. Bensen. Efterpaa drog han til Tyskland og opholdt sig et aars tid i Hamburg. Til Amerika utvandret han 1874 og arbeidet efter ankomsten hit en tid i sit fag ved svenske blade i New York. Siden reiste han vestover til Chicago, hvor han i førstningen var beskæftiget som typograf i amerikanske trykkerier. Efter nogen tid kom han saa ind paa "Skandinaven" og blev der omtrent et aar. Derpaa oprettede og drev han et akcidenstrykkeri paa Chicagos vestside.

Det var i mai 1879, at Guldbrandsen fulgte emigrantstrømmen til Redriver-dalen. Alting var endnu nyt i dette strøk, men der var allehaande muligheter, som lokket unge driftige folk ditut. Han bosatte sig først i Grand Forks, hvor han en tid arbeidet for M. Wesenberg ved det av denne utgivne blad "Nordstjernen". Senere var han ansat ved "Red River-Posten" i Fargo, som den tid blev utgit av Christian Brandt, "Nordvesten"s senere utgiver og redaktør. 1880 flyttet Guldbrandsen tilbake til Grand Forks, hvor han nu, som ovenfor nævnt, kom i forbindelse med "Grand Forks Tidende" og kort tid efter blev dette blads eier og utgiver.

Paa den tid Guldbrandsen flyttet til Minneapolis, var der allerede flere norske ukeblade der, likesom der i det hele var mange slike blade paa forskjellige steder, som beilet til det norsk-amerikanske publikums gunst. Derimot var der i hele landet kun ett norsk dagblad, og mellem dette, der utkom i Chicago, og et lignende foretagende i Minneapolis, kunde det jo ligge nær at anta, at konkurransen ikke vilde bli ret stor. Vistnok hadde "Skandinaven" allerede den gang en betydelig utbredelse i Minnesota, men dette gjaldt hovedsakelig dens ukeutgave. Desuagtet skjønner man let, at det var forbundet med ikke liten risiko at vaage forsøket. Rigtignok hadde Minneapolis 1887 en ganske stor norsk befolkning, men i hvilken utstrækning den vilde slutte sig om et norsk dagblad, var det vanskelig at gjætte sig til, saameget mer som de engelske dagsaviser paa den tid, for at faa fastere tak paa skandinaverne, sterkt la sig efter nyheter fra den nordiske verden, ja endog hadde faste avdelinger med beretninger om de viktigste ting, som hændte i de skandinaviske lande og blandt nordboerne i Amerika. Men Guldbranden var en praktisk mand, praktisk boktrykker, praktisk forretningsmand og saaledes videre paa ethvert omraade, saa han med nogen grund kunde gjøre sig forhaapninger om, at det skulde gaa. At han i førstningen, i likhet med sine kollegaer i "Skandinaven" og "Decorah-Posten", maatte være snartsagt alt mulig i bladet, er omtrent selvsagt, for driftskapitalen var desværre temmelig begrenset. Det tok, som vi har set, ikke længe, før han hadde gjort "Tidende" til en fast institution i byen, og siden blev der en fremgang, som der er faa sidestykker til i den norsk-amerikanske bladverden.

Det følger av sig selv, at en mand, der med et saa usædvanlig held kan oparbeide en stor avisforretning, maa være meget av en personlighet, og T. Guldbrandsen har forstaat den fine kunst at la sin personlighet utvikle sig i skridt med bladets vekst og voksende krav til sin chef. Naar til dette kommer, at bladet har hat en vaaken redaktion, og at utgiveren i det hele i sjælden grad har forstaat at omgi sig med dygtige kræfter, saa kjender man hemmeligheten til "Tidende"s sukses.

Guldbrandsen har ogsaa gjennom aarene hat store forretningsinteresser utenfor avisen. I norske saavel som i andre kredse i Minneapolis indtar han en fremskutt og hædret plads. Privat og gjennom sine blade er han en av dem, som man aldrig forgjæves venter et kraftigt løft av for fædreland og nationalitet. Han er en av stifterne av Den norske presseforening, hvis president han har været. Likesaa er han en av stifterne av den bekjendte skandinaviske Odin Club i Minneapolis og har ogsaa været dens president.

"Minneapolis Tidende"s redaktør 1887-1888, *Hans Spilde*, var født i Hardanger 1849 og kom med sine forældre til Wisconsin 1850. Fra 1864 til 1866 var han elev ved Luther College, la sig derpaa efter handelsfag og var siden et aars tid ansat i "Emigranten" i Madison. 1874 tok han juridisk eksamen ved Wisconsin universitet, hvorefter han praktiserte som sakfører en kort tid i Red Wing, Minn., og La Crosse, Wis., indtil han vaaren 1875 sammen med advokat Lars J. Grinde begynte utgivelsen av det norske ukeblad "Nordvesten" i Madison. Fra 1876 til 1883 praktiserte han som sakfører i Madison, derefter til 1887 i Grand Forks, N. D., og fra 1889 til sin død i Tacoma, Wash. Mens han bodde i Grand Forks, var han behjælpelig med redaktionsarbeidet i "Grand Forks Tidende". Den tid han var redaktør av "Daglig Tidende", redigerte han 1888 "Minneapolis Journal"s skandinaviske avdeling, "Normannaheimen". Efter at ha tat ophold i Tacoma skrev han hyppig artikler i "Tacoma Folkeblad", "Tacoma Budstikke" og "Washington-Posten", likesom han ogsaa iblandt leverte bidrag til den engelske presse. Han døde og ligger begravet nær sit barndomshjem i Dane county, Wis. Spilde var en begavet mand, men en noget ustadig natur, som hadde vanskelig for at finde et blivende sted, hvor hans evner kunde faa tid til at utfolde sig.

Det er naturligvis især under *Sigvart Sørensen*s redaktion, "Minneapolis Tidende" har hat sin største fremgang. Han har da ogsaa nedlagt et meget betydelig arbeide i den stilling, han i saa lang tid har indehat ved bladet. Sørensen er for tiden den ældste norske redaktør i landet. Han er født i Kristiania 1849 og gik paa Qvams skole fra 1861 til 1866. Sistnævnte aar utvandret han med sine forældre til Amerika og bodde i Chicago til 1868. Han flyttet da til Madison, Wis., hvor han

fik ansættelse hos bankierfirmaet Fleischer & Jurgens og fortsatte i dette firmas tjeneste i La Crosse fra 1870 til 1875. 1874 begyndte han sammen med Luth Jaeger et literært tidsskrift, "Norsk Maanedsskrift", som imidlertid gik ind efter et halvt aars forløp av mangel paa driftskapital. 1875 blev han engageret av "Fædrelandet og Emigranten"s daværende eier, Frederick Fleischer, som netop av president Grant var utnævnt til registrator ved De forenede staters landkontor i La Crosse, og dette kontor bestyret han i otte aar under Fleischer og hans eftermand, F. A. Husher.

CARL, HANSEN.

I den tid arbeidet han ogsaa fra tid til anden ved bladet. Under sit ophold i La Crosse tok han adskillig del i politiken og skrev mange politiske artikler i norske og amerikanske blade. Han valgtes ogsaa syv gange som demokraternes kandidat til ligningskommissær (City Assessor). 1889 flyttet Sørensen tilbake til Chicago, hvor han fra 1890 til 1891 redigerte "Norden", indtil han det sistnævnte aar overtok redaktionen av "Minneapolis Tidende".

Sørensens styrke som chef for et stort blads redaktion er hans aldrig svigtende saklighet, en beundringsværdig nøkternhet og et sterkt utviklet

judicium. Han har ogsaa en sjælden evne til at gi sine tanker uttryk i en klar og koncis form. Der er aldrig et ord for meget. Al effektjagende retorik er ham en vederstyggelighed. Ingen situation er saa broket, at han ikke rolig og selvbehersket kan overskue den. I amerikansk politik har Sørensen altid været demokrat, og hans redaktion av "Norden", som var et partipolitisk blad, var sterkt præget av hans politiske syn. Sørensen er et virksomt medlem av Den norsk-danske presseforening, hvor han har været president og indehat andre tillidposter. Han har skrevet en Norges-historie paa engelsk, som 1898 utkom paa P. T. Colliers forlag, New York, og som har opnaadd en stor udbredelse. Op til denne tid (1914) er dette den fyldigste og omhyggeligst utarbejdede Norges-historie paa engelsk, der er utkommet her i landet.

"Minneapolis Tidende"s mangeaarige dygtige medredaktør, *Carl G. O. Hansen*, er født i Trondhjem 1871. Han har siden 1898 redigert en musik-afdeling i "Tidende", hvor læserne er blet holdt a jour med, hvad som er hændt i musikverdenen, og da naturligvis særlig i nordisk musikliv. Disse artikler har fundet et forstaaelsesfuldt og interessert publikum. Som aktiv deltager i det norske foreningsliv i Minneapolis i henved 30 aar har han ogsaa bidrat meget til, at "Tidende" har kunnet gi korrekt og fyldig underretning om denne ikke lidet vigtige side av norsk-amerikansk virke. Hansen har i det hele stor fortjeneste av, at bladets dagsutgave har hævdet sig som et stedse mer og mer aarvaakent nyhetsblad for Minneapolis, med skjønnsom varetagelse af alle de vigtige norske interesser, som her møtes.

Hvilken rolle et norsk dagblad nødvendigvis maa spille i et av nordmænd saa talrikt befolket centrum som Minneapolis, efter først at ha tilkjæmpet sig en fast position, forstaas av sig selv. Der er for tiden kanske nær paa 75,000 norske i denne by, med smaat og stort av første og anden generation, og en betydelig norsk indvandring foregaar dertil hvert aar. Der er hundrevis av norske forretningsmænd, hvorav mange sitter i endog meget store virksomheter. Hvert av de norske kirkesamfund har flere store menigheter i byen. I St. Paul er der likeledes et sterkt norsk element, og de to byer er nu paa det allernærmeste sammen-vokset, og samkvemmet mellem nordmændene i Minnesotas "Twin Cities" er blet sterkere for hvert aar. Flere høiere norske skoler er henlagt til denne del av staten. Der er et norsk college og en presteskole i selve Minneapolis, to norske presteskoler i St. Pauls forstæder, midt mellem byerne, to høiere skoler i det nærliggende Red Wing og det store St. Olaf College i Northfield, som kan naaes med vel saa en times kjørsel paa jernbanen fra Minneapolis. Byerne har et stort antal norske foreninger

av alle slags, og Minneapolis er hovedsæte for den store norske landsforening "Sønner af Norge", med dens vidt forgrenede virksomhet over hele vesten og endnu videre. Her er ogsaa flere norske barmhjertighetsanstalter, hospitaler og lignende institutioner. Ved statens universitet, likeledes i Minneapolis, hvor der er omkring et halvt hundre skandinaviske lærere, derav 30 norske, er der et stadig økende antal av norske studerende. Der er et skandinavisk departement ved universitetet, hvis chef er nordmand, og der er en kraftig bevægelse igang for at gjøre Minnesotas universitet til et endnu mer virksomt centrum for skandinaviske studier, end det allerede er. Norsk er indført som fag ved flere av byens høiskoler. Og saaledes videre.

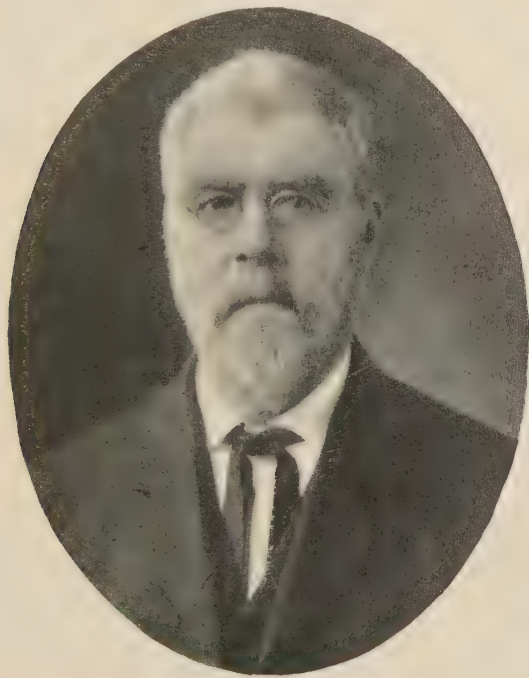
Med denne bakgrund af norske og nordiske interesser, forstaar man, hvor rikt et virkefelt en norsk dagsavis har i denne by, og hvilken vigtig faktor et slikt blad er til disse interessers videre vekst, naar den er ledet med den rette forstaaelse av det liv, som rører sig i dette eiendommelige og interessante norsk-amerikanske kulturcentrum. "Minneapolis Tidende" har vistnok utenfor al tvil hat sin allerstørste betydning netop ved det, den har bidrat til at samle og styrke disse mange norske interesser, og det arbeide, den paa andre maater har utført for at muliggjøre i denne by et slikt kulturcentrum, som endnu væsentlig kun var en drøm, da bladet blev oprettet 1887. I beste fald var alt dette den gang i sin første vorden. At bladet har tjent denne sin opgave saa vel, er sikkerlig det beste vidnesbyrd om, at de mænd, som har ledet det, har været gode bygmestre.

AMERIKA.

Ukebladet "Amerika" blev oprettet i Chicago av Norwegian Publishing Company, som blev inkorporert i juli 1884 og bestod av prester og andre fremstaaende mænd i Den norske synode i forskjellige dele av nordvesten. Bladet skulde dog ikke være et organ for synoden som saadan, men et politisk nyhetsblad med synodevenlige tendenser. Presterne *O. Juul* og *A. Mikkelsen* var medlemmer av direktionen. Professor *Th. Bothne* var redaktør og *Bjørn Edwards* forretningsbestyrer. Det begyndte at utkomme regelmæssig i januar 1885. Edwards efterfulgtes som bestyrer om en kort tid av pastor *H. B. Hustvedt*. (H. er født i Wisconsin 1852, var en tid bestyrer for synodens lærerseminar i Sioux Falls, likesaa for synodens bokhandel og forlagsvirksomhet og er fortiden kirkesamfundets kasserer. Efterat synoden oprettet sit engelske blad, "Lutheran Herald", var han i tre aar dettes redaktør.) Hustvedt fratraadte som "Amerika"s forretningsbestyrer 1886, og *Lauritz Thoen* var en kort tid hans eftermand. Imidlertid var *O. M. Kalheim* indtraadt som medarbeider, og han avløste

Thoen som bestyrer. Bothne vedblev som redaktør til 1887, da Kalheim ogsaa blev redaktør. Kort efter overtok *George Markhus* posten som forretningsfører. (M. er født i Lisbon, Ill., 1862, uteksaminert ved Luther College 1881, reporter i Minneapolis og Chicago før han blev ansat ved "Amerika", senere i 12 aar lærer ved Luther College, nu bosat i Minneapolis.) Fra 1888 utgav Kalheim og Markhus bladet et par aars tid for egen regning, hvorefter det atter gik over til interessentskapet. Kalheim vedblev imidlertid som redaktør, og *O. M. Eidsmore* var i flere aar

THROND BOTHNE.

medredaktør og utførte saagodtsom hele redaktionsarbeidet det siste aar før Kalheims død, da sistnævnte paa grund av tiltagende sykdom litet orket.

Høsten 1895 solgtes bladet av Norwegian Publishing Company til Amerika Publishing Company. Dette bestod av endel i nærheten av Madison, Wis., bosatte mænd, som ansatte *Peer Strømme* som redaktør. Vaaren 1896 kjøpte selskapet "Wisconsin-Normannen"s eiendom og flyttet sit hovedkontor til Madison. Et aar senere kjøpte det ogsaa "Norden" og slog dette blad sammen med "Amerika". Bladet utkom nu en tid under

navnet "Amerika og Norden", men det siste navn blev senere sløfet. Strømme vedblev at redigere bladet til 1898, da det solgtes til professor *Rasmus B. Anderson*, som siden har utgit det. Anderson hadde en tid som medredaktør *miss Hanna Larsen*, nu ansat ved American Scandinavian Society i New York; likesaa cand. teol. *H. N. Hasund*, nu ansat i "Skandinaven".

"Amerika" inntok de første aar politisk et moderat republikansk standpunkt. Under Kalheims ledelse blev det efterhaanden ganske uavhengig av de politiske partier. Efterat Strømme var blet redaktør, antok det en mer og mer demokratisk farve. Under professor Anderson er det atter blet republikansk og har i de senere aar været utpræget konservativt i politiken.

Bladets kirkelige holdning var i førstningen git med det grundlæggende selskaps og redaktionens sammensætning. Det kom derfor i den offentlige bevissthet til at staa som et quasi-officielt verdslig organ for Den norske synode. Imidlertid hadde ogsaa andre kirkelige retninger en vis taleret i dets spalter. Under Strømmes redaktion blev det et mer almindelig politisk og kirkelig nyhetsblad, uten specielt at hælde til noget enkelt samfund.

Da professor R. B. Anderson overtok bladet, var vistnok forutsætningen, at det hovedsagelig skulde være et synodevenlig organ, men det er gjennom aarene kommet til at indta en mer fri stilling til alle kirkelige retninger, mens det dog særlig har gjort sig til talsmand for den kirkelige opfatning i synoden, som overfor de andre kirkesamfund holder urokkelig fast ved en traditionel haandhævelse av visse læreprinciper, som har dannet et uoverstigelig skille mellem norske lutheranere i Amerika.

"Amerika" var i sine første aar nok saa meget av et kampblad, og især hadde det sine feider med "Norden" under Handes redaktion av dette blad. Siden professor Anderson blev bladets redaktør, har det omtrent til stadighet ligget i strid med baade verdslige og kirkelige magter.

"Amerika"s første redaktør, professor *Thronð Bothne*, er et av vor skoles og presses mest lysende navne. Født i Vikør, Hardanger, 1835, blev han dimittert fra Stord lærerseminar 1854 og blev lærer i Aasgaardstrand. Han virket her et aars tid, derefter i to aar som lærer paa Moss og fra 1858 ved Fredrikshalds lærde og realskole, indtil han 1875 med sin familie reiste til Amerika, efter at ha modtat kald som professor ved Luther College. Denne stilling indehadde han til 1882, da han flyttet til Chicago og blev redaktør av "Norden". Fra 1862 til 1865 var han redaktør av "Smaalenenes Amtstidende" og fra januar 1867 til juli 1875 av "Fredrikshalds Tilskuer". Efter at ha fratraadt sin stilling som redaktør

av "Amerika", var han i ca. 7 aar medredaktør av "Skandinaven", og senere var han i flere aar medarbeider i "Decorah-Posten"s redaktion, i begyndelsen fra Chicago, senere i Decorah indtil sin død dersteds 1907. Blandt hans skrifter er en norsk-amerikansk kirkehistorie. Bothnes journalistik var av en eiendommelig art. Hans stil var sterkt personlig, og det han skrev var altid præget av intens subjektivitet, et fænomen, som blir mer og mer sjælden i vor presse. Og saa docerte han bestandig. Endog i de mest urimelige forbindelser var han folkelæreren, og med

O. M. KALHEIM.

hans urokkelige tro paa norsk-amerikanerne og deres fremtid, syntes det ham aldrig ørkesløst at meddele dem nyttig lærdom. Han kunde undertiden avbryte midt i en nyhetsberetning og gi dem et litet foredrag i historie—eller kanske det var geografi, eller sproglære, eller genealogi—han var vel hjemme overalt. Slik var han ogsaa som lærer ved Luther College: han blev aldrig træt av at lære fra sig og gav generøst ut av sit breddfylde forraadskammer. Og bestandig forstod han, enten han skrev eller talte, at beaande sit emne og begeistre sit publikum, for det, han hadde for sig. Bothnes kundskaper var solide og omfattende;

han var i det hele en intellektuel gigant, som ikke kunde andet end sætte merker efter sig, hvør han virket. Personlig godheten og elskværdigheten selv, skjulte der sig et stridbart gemyt bag den hjertelige latter og de venlige blaa øine, der de forstaaelsesfuldt lyste en imøtte gjennom de buskede bryn, og blev hans retfærdighetssans krænket, kunde han bli heftig som en pludselig opfarende storm paa en mild maidag. Og som han var personlig og i det private, saaledes var han i sin gjerning i skole og presse. Han opmuntret med største beredvillighet alt som syntes ham godt og prisværdig, men overfor uretten og smaaligheten i alle dens skikkelser svinget han i dirrende harme revselsens tornede ris. Taknemmelige elever og venner har reist denne merkelige mand et vakkert monument paa hans grav paa Mt. Olive norske gravlund i Chicago.

“Amerika”s anden redaktør, *O. M. Kalheim*, Bothnes elev fra Luther College, var født i Haugesund 1864 og kom til Amerika som treaars gut. Fra sine forældres farm i nærheten av Lisbon, Ill., gik han 1879 ind paa Monona Academy i Madison, Wis., og blev høsten samme aar elev ved Luther College, hvor han uteksaminertes 1884. Aarene 1885–1886 var han lærer i latin ved St. Olaf College i Northfield, en stilling, som han opgav for at bli bladmand i “Amerika”. Her blev han til sin død 1896. Han opholdt sig dog det siste aar for det meste i syden for sin helbreds skyld. I flere aar hadde han nemlig lidt av tuberkulose, og denne sykdom blev hans bane. Den norsk-amerikanske presse mistet i ham en av sine mest habile kræfter. Han var usædvanlig begavet, levende interessert i tidens spørsmaal, slagfærdig i polemik og i det hele en født journalist. Paa det politiske omraade kunde han aldrig rigtig bekvemme sig til at slaa følge med noget bestemt parti, og eftersom aarene gik, stillet han sig mer og mer skeptisk overfor det politiske partigjænger i blandt de norske amerikanere. Mot slutten følte han sig sterkt tiltrukken av socialistiske ideer, og var medlem av en socialistisk forening.

Professor *Rasmus B. Anderson*, som siden 1898 har været “Amerika”s utgiver og redaktør, vil for efterverdenen især leve som den ihærdige norskhetsven, han alle dage har været. Det er paa dette omraade, han har indlagt sig sine største fortjenester. Anderson er født i Dane county, Wis., 1846. I 15-aarsalderen blev han elev ved den skole, som Den norske synode 1861 hadde oprettet i Halfway Creek nær La Crosse. Da skolen 1862 flyttet til Decorah og fortsatte under navn av Luther College, var Anderson en av dem, som fulgte med dit. Da han var paa det nærmeste færdig til at gaa op til afgangseksamen, kom han i skade for at sætte sig ut over nogen av skolens disciplinariske regler, og da den unge mand efterpaa nægtet at bli tat i tugt, blev han utvist av skolen. Anderson var ikke den mand, som lot en slik interessant begivenhet gaa hen ubemerket, og af-

færen voldte ikke liten staahei. 1890, efterat den opsætsige elev længe hadde været en bekjendt mand i politik, literatur og paa andre felter, gjorde colleget alting godt igjen ved at meddele ham den akademiske grad, han ved sin insubordination hadde forspildt anno domini 1864. Allerede 1866 blev A. lærer i græsk og moderne sprog ved Albion Academy, Albion, Wis., og her samlet han en talrik elevskare om sig. Siden studerte han videre ved Wisconsin universitet og blev 1869 ansat som lærer i sprog ved denne læreanstalt. I denne stilling fortsatte han til 1875, da han blev ansat som

R. B. ANDERSON.

professor i nordiske sprog og literaturer sammesteds, en lærerstol, som da netop var oprettet—den første i sit slags ved noget amerikansk universitet. Anderson kastet sig med stor energi over arbeidet, og baade ved sin personlige indflydelse over studenterne og ved sit arbeide blandt norske og amerikanere utenfor universitetet for norske kulturinteresser, likesom ogsaa ved sit forfatterskap, kom hans virke til at faa stor betydning for norskdomens utvikling herover. 1883 opgav han sin stilling ved universitetet, og 1885 blev han av president Cleveland utnævnt til De forenede staters minister i Kjøbenhavn. Under sit ophold i Danmark fandt han

tid til at fuldende flere literære arbeider. Efter sin tilbagekomst til Amerika 1889 og indtil han ni aar senere overtok "Amerika" var han engageret i forretning. Foruten at ha oversat til engelsk flere kjendte nordiske verker, "The Viking Tales of the North", "The Younger Edda", syv bind av Bjørnsons skrifter, Winkel-Horns literaturhistorie osv., har A. skrevet paa engelsk en norsk mythologi, "America not discovered by Columbus", m. m. Ved det siste arbeide har han indlagt sig megen fortjeneste av, at den engelsk-amerikanske verden efterhaanden kom til at anerkjende Leif Eriksons opdagelse av Amerika som en historisk kjendsgjerning. Han har ogsaa skrevet "The First Chapter of the Norwegian Immigration". Som anerkjendelse av hans mange bidrag til den norske presse herover, ogsaa før han blev bladredaktør, valgte Den norske-danske presseforening ham 1896 til æresmedlem. Professor Anderson er for tiden sysselsat med at skrive sine erindringer, som sikkerlig vil bli noget av det interessanteste paa dette omraade, som endnu har set dagens lys blandt de norske i Amerika.

FERGUS FALLS UGEBLAD.

"Fergus Falls Ugeblad" blev oprettet i Fergus Falls, Minn., i januar 1883 av *A. J. Underwood*, eier og utgiver av "Fergus Falls Journal".

"Ugeblad" var dog ikke det første blad i Fergus Falls. Allerede 1881 hadde *Johan Schrøder*, tidligere medutgiver av "Fædrelandet" i La Crosse, oprettet "Normanna Banner", og det vedblev at utkomme til 1882. "Banner" tok det nævnte aar livlig del i den politiske valgkamp mellem Knute Nelson og Kindred, kandidater for kongressen. Bladet stillet sig paa Nelsons side, men modstanderne oprettet sit eget organ, "Tiden", som talte Kindreds sak i denne mindeværdige kamp, der som bekjendt endte med Nelsons valg og dermed dannet begynnelsen til en av de merkeligste politiske karrierer i nordvestens historie. Kindred-organets redaktør var *H. Sphoel* (død for mange aar siden).

1883 blev der begyndt et "Nyt Normanna Banner" av *Strass & Anderson*. Det redigertes en tid av *John Story*. Da imidlertid "Ugeblad" ved disse tider ogsaa var begyndt at utkomme, og det var indlysende, at der ikke var stort nok felt for to norske blade, blev det nye "Banner" oppgit.

Underwood hadde erhvervet "Normanna Banner"s trykkeri for "Ugeblad", og alting saa lyst og lovende ut for dette bladforetagende. Imidlertid har forretningen aapenbart ikke gaat saa strykende, som utgiveren hadde ventet, for allerede senere paa aaret (1883) overdrog han avisen til et aktieselskap. Dette vedblev nu at utgi det til 1884, da det solgte bladet til *A. Solem*. Denne hadde siden 1881 været ansat, dels i Under-

woods engelske trykkeri og dels hos Schrøder og blev ved "Ugeblad"s oprettelse formand i dettes trykkeri. Bladet redigertes i førstningen av *A. K. Teisberg*. (Denne blev født i Wisconsin 1849, graduert fra Luther College, i flere aar lærer ved St. Olaf College og i de siste 25 aar ansat i det offentliges tjeneste, først som sekretær for Minnesotas jernbanelkommission, siden ved De forenede staters toldkontor i St. Paul som fuldmægtig.)

A. Solem var "Ugeblad"s utgiver fra 1884 til 1908, da han solgte det til et aktieselskap med *O. P. B. Jacobson* som redaktør og bestyrer indtil 1910, da han utnævntes til en stilling i Minnesotas korninspektion og efterfulgtes av *N. T. Moen* som redaktør.

Solem redigerte for en stor del selv avisen, skjønt *Torkel Oftelie* og andre fra tid til anden assisterte ham i redaktionen. *Solem* er født paa Strinden, Søndre Trondhjems amt, 1850, dimittertes fra Klæbo seminarium 1870, var siden i fem aar huslærer i Nordland, men da lærergjerningen ikke særlig tiltalte ham, gik han 1876 ind paa den tekniske skole i Trondhjem, hvorfra han blev uteksaminert tre aar senere. Til Amerika kom han 1879 og var her i førstningen beskjæftiget dels med farming, dels med at holde skole, indtil han fik ansættelse ved bladene i Fergus Falls. Han oparbeidet "Ugeblad" til en lønnende forretning og hadde lidt tilovers for sine gamle dage, da han solgte bladet og trak sig tilbake fra aktiv virksomhet, hvilket skete særlig av helbredshensyn.

"Fergus Falls Ugeblad" er hovedsagelig en lokalavis for Ottertail og nabocountyer, hvor det har en god utbredelse og har hat ikke liten indflydelse, politisk og i andre henseender. Bladet var oprindelig republikansk, blev siden sterkt farvet av populismen og er nu nærmest uavhengig.

REFORM.

Ukebladet "Reform" i Eau Claire, Wis., er et av vor presses best redigerte blade. Det er først og fremst et organ for den norske afholdsbevægelse herover, men har ikke liten utbredelse ogsaa utenfor avholdskredse.

Eau Claires første norske blad var forresten "Eau Claire Tidende", som begyndte at utkomme 1884 med *Emil Hirsch* som utgiver og redaktør. Dette blad gik imidlertid ind efter meget kort tid. Det efterfulgtes av "Arbeideren" 1886. Grundlæggerne av denne avis var daværende pastor, senere formand i Den forenede kirke, *G. Hoyme*, samt kjøpmændene Casper Syverson, Syver Brimi, Ole Ness og L. E. Strøm. Bladet redigertes den første tid av pastor Hoyme. Senere var *H. G. Saxe* og *Helge Kjørstad* medutgivere og fast ansat ved bladet, mens *Alfred G. Engelstad* utførte redaktionsarbeidet.

1880 hadde *Ole Br. Olsen* i Chicago begyndt utgivelsen av "Afholds-bladet", som utkom maanedlig, dog ikke regelmæssig før fra 1882 av. Dette blad blev 1888 flyttet til Eau Claire og slaat sammen med "Arbeideren". Olsen tiltraadte nu redaktionen, og de øvrige eiere blev utløst, med undtagelse av Engelstad. De to redigerte derpaa "Arbeideren", til sistnævnte nogen aar senere reiste tilbake til Norge.

1890 blev der inkorporert et aktieselskap til bladets utgivelse. Selskapet fik navnet Fremad Publishing Co., og bladets navn forandredes

WALDEMAR AGER.

til "Reform". Ole Br. Olsen vedblev at være sjælen i foretagendet til sin død 1903, med undtagelse av høsten 1893, da pastor *T. K. Thorvilson* var redaktør, og sommeren 1894, da det redigertes av *J. J. Skørdalsvold*. 1896 blev *Waldemar Ager* ansat som forretningsfører og medredaktør, og ved Olsens død overtok han redaktionen. Bestyrerposten har for kortere tidsrum været beklædt av *Alfred Gabrielsen* og *Peter Myrvold*, men Ager har det meste av tiden været baade redaktør og bestyrer og indehar fremdeles begge stillinger. Blandt bladets medarbeidere og flitigste bidragsydere i aarenes løp bør i første række nævnes digteren

Ole S. Sneve, J. J. Skjørdalsvold, E. E. Løbeck, Simon Johnson, F. L. Trønsdahl og O. S. Møst. Pastor Olav Refsdal har i flere aar været president for aktieselskapet.

Ole Broder Olsen og Waldemar Ager — de to navne der fornemmelig er identificert med "Reform" — har begge indlagt sig uvisnelig for tjeneste av avholdsbevægelsen blandt de norske i Amerika. De har paa dette omraade vist en utrættelighet, som er beundringsværdig. Imidlertid har "Reform" ikke været utelukkende et avholdsblad. Det hævder sig ogsaa i andre henseender som et av vore dygtigste blade. Særlig under Ager's redaktion har der været gjort meget for at opmuntre til selvstændig literær produktion blandt de norske i Amerika, og ikke litet av det, som saaledes er skrevet av norsk-amerikanske forfattere, har fundet vei til bladets spalter.

Ole Br. Olsen var født i Kristiania 1857. Som ung mand var han en tid handelsbetjent. Som bladmand optraadte han først i egenskap av utgiver og redaktør av et vittighetsblad, "Fakkelen", som dog gik ind efter nogen aar. 1879 utvandret han til Amerika og bosatte sig i Chicago, hvor han snart henledet opmerksomheten paa sig som en ivrig forkjemper for avholdssaken. Det ovenfor omtalte "Afholdsbladet", som han utgav i næynte by, var helt og holdent viet denne sak. Ved siden av sin redaktionsgjerning, først i Chicago og senere i Eau Claire, utfoldet Olsen en betydelig virksomhet som avholdstaler. Med sine utmerkede talegaver, sit varme hjerte og noble tænkesæt var han fortrinlig skikket til at opta arbeidet for ædruelighetens fremme blandt sine indvandrede landsmænd. Olsen nød med rette stor anseelse inden prohibitionspartiet og blev til forskjellige tider opstillet som dets kandidat til kongresmand, viceguvernør og andre embeder i Wisconsin.

Om mulig en endnu interessantere skikkelse er "Reform"s nuværende redaktør, *Waldemar Ager*. Født i Fredrikstad 1869, kom han vaaren 1886 til Chicago og bodde her i syv aar. Han lærte boktrykkerfaget ved "Norden" og redigerte i tre aar avholdsbladet "Templarbladet" i sine fristunder. Uten synderlig anledning til skolegang fandt han ogsaa tid til ved selvstudium at tilfredsstille en glupende læselyst og erhverve sig mange og nyttige kundskaper paa de mest forskjellige omraader, og han er en meget belæst mand i de fleste literaturgrene. Som bladredaktør har han tiltrukket sig opmerksomhet ved sin djerve uttrykksmaate og en stil, som helt hører ham selv til, noget der i og for sig er saare fortjenstfuldt under de herværende mislige sprogforhold, som endog skrivende folk nødvendigvis blir ofre for. Ager optraadte tidlig som forfatter. Det var drikken og den trafik, som den har avfødt, som gav ham stof til hans fortællinger, men disse var forskjellige fra det

meste av avholdsliteraturen deri, at de røpet et betydelig literært talent hos forfatteren. Det samme var tilfældet med de digte, der av og til fløt fra hans pen. Avholdsagitatoren var paatagelig nok, men i likhet med sin kampfælle, O. S. Sneve, aapenbaret han sig som en virkelig poetisk begavelse. I originalitet staar Agers forfatterskap maaske høiere end nogen anden norsk-amerikansk forfatters. En av hans fortællinger, "Presten Conrad Walther Welde", er ogsaa utkommet i Kristiania (hos Aschehoug). Ager har været meget benyttet baade som avholdstaler og som norsk folketaler ved patriotiske fester og tilstelninger rundt om i landet. Han er likeledes meget søkt som foredragsholder over norske emner. Særlig har han paa dette felt saavelsom gjennom sin avis stedse kraftig indprentet nødvendigheten av, at det norske sprog og norsk kultur holdes høit og i ære blandt norsk-amerikanerne.

SCANDIA.

"Scandia" blev oprettet av *Anton B. Lange* i Duluth 1889. Det optraadte med en gang som et aggressivt oppositionsblad og utmerket sig især ved den freidighet, hvormed det behandlet kollegaer i den norsk-amerikanske presse og revset mer "prominente" norsk-amerikanere, hvorav meget faa fandt naade for den altid kampberedte redaktørs øine. Bladet flyttet 1899 til Chicago, hvor det i samme tone blev fortsat til utgiverens død i oktober 1910. Lange var en usædvanlig dygtig journalist og kunde sat varige merker efter sig, om han hadde stillet sine betydelige evner i større opgavers tjeneste end de, der som regel beskæftiget ham. Han var født i Bergen og kom til Amerika i begyndelsen av 80-aarene. En tid var han medredaktør av "Nordvesten" i St. Paul, derefter, indtil han begyndte sit eget blad, redaktør for "Superior Posten" i Superior. Personlig kunde han være saa snil og imøtekommende som nogen, men saasnart han fik pen i haand, gik der av en eller anden uforklarlig grund galde i den, og hans journalistiske virksomhet blev derfor mer eller mindre en fortsat kamp baade mod gode og onde elementer blandt os.

Efter Langes død gik "Scandia" over til *L. H. Lunds* bokhandel. Lund hadde i begyndelsen to kompagnoner, men allerede i januar 1913 blev han eneieier og har siden ogsaa forestaat bladets redaktion. Han har helt forstaat at emancipere sig fra den kampmaate, som karakteriserte bladet under Langes redaktion, og har sikkert ikke tapt noget paa det. Det er fornemmelig som lokalt nyhetsblad for de norske i Chicago, "Scandia" har erobret sig en position. Hr. Lund kom til Amerika 1890, efter at han hadde været ved bokhandelen i Kristiania og en tid opholdt sig i Tyskland. Han hadde i nogen tid ansættelse i "Skandinaven", der-etter hos I. T. Relling og det store amerikanske forlagshus A. C. Mc-

Clurg & Co. 1895 reiste han tilbake til Norge og var i elleve aar fuldmægtig hos bokhandler Ed. B. Giertsen i Bergen. 1906 reiste han atter tilbake til Chicago, denne gang med et fuldt oplag av nordisk literatur, og siden har han været i bokhandlerforretning der.

I nittiaarene og senere.

UNGDOMMENS VEN.

Dette er det eneste større ungdomsblad blandt de norske i Amerika, og det baade nyter og fortjener stor anseelse som saadant. "Ungdommens Ven" begyndte at utkomme i den beleilige tid, nemlig da forholdene var modne for et norsk ungdomsblad. Det at gjøre noget specielt for ungdommen blev av letforstaaelige aarsaker ikke det første nybyggerne tænkte paa, og skjönt der tidlig blev oprettet skoler og stiftet menigheter, tok det tid, inden der blev noget særskilt ungdomsarbeide, men det var at forutse, at ogsaa dette maatte komme, og ved de tider "Ungdommens Ven" begyndte, var ungdomsbevægelsen i utmerket gjænge inden de forskjellige kirkesamfund. Avholdsbevægelsen var likeledes bleet en stor sak, som i betydelig utstrækning var en ungdomssak. Der var saaledes behov for et kristelig ungdomsblad, der kunde tilfredsstille de mange krav, som gjorde sig gjældende paa dette omraade. De mænd, som stiftet bladet, hadde da ogsaa i fuldt maal det rette syn for disse krav. Det var presterne *Lars Heiberg* og *B. B. Haugan*.

Det første nummer av "Ungdommens Ven" utkom i Minneapolis, Minn., 15de mars 1890. Pastor Heiberg var redaktør og pastor Haugan sekretær og kasserer. I bladets 5te nummer—juli 1890—berettes, at pastorerne *K. C. Holter* og *B. B. Haugan* nu var utgivere. Heiberg var nemlig flyttet til staten Washington, saa det faldt ikke længer bekvemt for ham at arbeide ved bladet. Pastor Holter var ved den tid en av de ledende avholdstalere, likesom han ogsaa hadde begyndt at ofre sig for ungdomssaken. Han har hele tiden siden været bladets bestyrer. Han er født 1851 i Nannestad prestegjæld og kom 1861 til Amerika med sine forældre. Faren døde tidlig, saa han i en ung alder maatte yde det han formaadde til sit eget og familiens underhold. Efter tre aars studium ved Augsburg seminarium reiste han i to aar som indremissionær i Hauges synode, og 1880 blev han ordinert til prest paa kald fra Nannestad menighet av Hauges synode ved Norway Lake, Minn. For denne menighet, som han hadde tilhørt siden den blev stiftet, samt Bethania menighet ved Long Lake i samme county, var han prest i syv aar. Senere virket han i Blue Earth, Minn., og derefter i Minneapolis, hvor han i tre aar betjente St. Pauli menighet. Han var ogsaa i 13

aar prest for Solør menighet i Rice county, Minn., nemlig indtil 1912, da han helt trak sig tilbage fra prestegjeringen.

Da Haugan var meget ute paa foredragsreiser, gled ogsaa redaktionen efterhaanden mer og mer over i pastor Holters hænder. I flere aar blev han med dygtighet assistert av sin hustru, forfatterinden Anna Marie Holter (f. Andersen 1863 i Klæbo), der leverte mange vakre og stemningsfulde digte til bladets spalter og paa andre maater bidrog meget til at gjøre "Ungdommens Ven" populær og velset i hjemmene. Da

K. C. HOLTER.

bladet blev begyndt uten kapital, gik det ofte paa livet løst de første aarene, tiltrods for, at det ganske snart begyndte at faa en forholdsvis stor utbredelse. Pastor Holter gav dog ikke op. Han trodde paa bladets fremtid, og hans forhaapninger er hellerikke blet gjort tilskamme. Haugan solgte sin andel i bladet 1896, men vedblev dog fremdeles at skrive for det og blev endog sendt til det hellige land som dets korrespondent.

N. N. Rønning blev knyttet til "Ungdommens Ven" 1897 og har siden 1898 — ialt femten aar — været bladets redaktør. Det hadde dengang

5,000 abonnenter; det har nu 15,000, og av specielle numre trykkes der op til 20,000 eksemplarer. Rønning er født i Bø, Telemarken, 1870 og kom til Amerika 17 aar gammel. Han er graduent fra Red Wing seminar og Minnesota statsuniversitet. Efter det, som er meddelt, er det overflødig at si, at han har vist sig at være en særdeles dygtig redaktør for et ungdomsblad. Han skriver let og populært og utmerker sig ved et sikkert judicium.

1905 organiseres K. C. Holter Publishing Co., og "Ungdommens

N. N. RØNNING.

Ven" eies nu av dette. Bladet utkom det første aar, efter at det var begyndt, en gang om maaneden med 16 sider. Senere er det utkommet to gange om maaneden, og det er blet utvidet flere gange.

Bladets store fremgang skyldes i ikke ringe grad den omstændighet, at det hele tiden har været utgivernes og redaktionens stræben ikke at lægge indholdet paa et høiere niveau end at dets publikum kunde følge med, i det hele søke at rette sig efter forholdene, gi publikum det som det behøvet og ønsket, naturligvis altid med det forbehold, at alting maatte være sundt, opløftende og forædlende. En ting, som har hat

sin store betydning for bladet, er at prester, lærere og forældre inden alle lutherske kirkesamfund har utført meget og virksomt frivillig arbeide for dets utbredelse. Det er derfor konsekvent nok, at "Ungdommens Ven" arbeider aapent og optimistisk for fordragelighet og forstaaelse disse samfund mellem.

Bladet har helt fra først av indeholdt en engelsk avdeling paa fra tre til seks sider, og i de første 12-13 aar var der neppe et numer, som ikke indeholdt fra en til fem sider sang og musik for menighetskor. Denne musik er samlet i sangboken "Frydetoner" paa tre bind med til sammen 400 sider. Mens "Ungdommens Ven" først og fremst er et ungdomsblad, er det gjennom aarene blet mer og mer af et familieblad, der omfattes med interesse baade av yngre og ældre. Det tar ogsaa mer end før del i behandlingen av de forskjellige kirkelige og andre norske spørsmaal, som rører sig blandt de norske i Amerika.

NYE NORMANDEN — RODHUGGEREN.

Vi nævner disse blade under en fælles overskrift, fordi begge var et typisk utslag av den populistiske bevægelse i 90-aarene.

"Nye Normanden" blev oprettet vinteren 1894 i Moorhead, Minn., av *H. A. Foss* og *Ed. Lund*. Da disse to vaaren 1893 solgte "Normanden" i Grand Forks, var det med den bestemmelse, at de ikke igjen skulde gaa ind i noget norsk avisforetagende, ialfald ikke foreløbig. Lund vendte tilbake til Norge, og Foss, der hadde været et stormcentrum i Nord Dakota-politiken fra sin redaktionsstol i Grand Forks, var for en stor del blev skuffet med frugterne av sit arbeide. Den politiske utvikling i staten tok ikke den retning, han hadde ventet, med de mænd, han hadde sat saa meget ind paa at faa valgt. Derfor syntes han, at han indtil videre hadde faat nok baade av politik og bladvirksomhet. Han var jo ogsaa, som han selv korrekt uttrykker det, mer politisk vækkelsesprædikant end praktisk politiker.

Efter salget av "Normanden" til republikanerne blev imidlertid Foss beskyldt for at ha solgt sig til fienden, og krænket ved en slik anklage bevæget han Lund til at komme tilbake til Amerika igjen, og "Nye Normanden" blev oprettet som et radikalt populistblad for at folk kunde overbevise sig om, at naar "Normanden" var blet solgt, saa var dette saa langt fra ensbetydende med, at Foss hadde opgitt sit politiske syn og ikke var mand for at slaa et nyt slag for de radikale ideer, at han tvertom fremdeles stod paa det tidligere standpunkt, rede til at kjæmpe og ofre for den store sak naarsomhelst. Det blev et dyrt argument for den ihærdige mand. At "Nye Normanden" med Foss som redaktør blev fortrinlig redigert, er selvsagt. Ikke destomindre uteblev den nød-

vendige støtte. Saa flyttet man da vaaren 1895 bladet til Minneapolis, i haap om bedre dage der. Men ogsaa dette haap blev beskjæmmet. Der var jo ogsaa alt for mange norske aviser i denne by, og "Nye Normanden" var desuten drøit radikal for det gjennemsnitlige norske publikum. Det endte med, at utgiverne kom i større og større gjæld, og tilsist blev bladet sommeren 1904 ved tvangsauktion solgt til et aktieselskap, med den danske politiker *C. A. Quist* i spidsen. Selskapet forandret navnet til "Politiken" og ansatte Peer Strømme som redaktør. Paa slutten, endnu før det gik over til aktieselskapet, redigertes "Nye Normanden" først av *Olav Kringen* til høsten 1896, siden av *E. L. Mengshoel*, idet Foss hadde set sig nødt til at gaa over i en anden stilling for at berge livet, og av *L. Stavnheim* fra 1ste mai 1902 til bladet solgtes 1904.

"Politiken" var demokratisk, saalænge Strømme redigerte bladet. September 1905 overtok *L. Stavnheim* det, og han gjorde det til et socialistblad. Han fortsatte utgivelsen til 1908, da han forandret det til et maanedsskrift under navnet "Ny Tid".

Faa bladmænd herover har spillet en saa fremskutt rolle i det politiske som *H. A. Foss*. Likesom han i sin tid var vor mest læste forfatter, saaledes var han i flere aar utvilsomt den største politiske faktor blandt nordmændene i Nord Dakota, og hans indflydelse var betydelig nok til at bli følt ogsaa paa Minnesota-siden av Red River. Dette var mens han redigerte "Normanden". Naar hans magt viste sig at være saa meget mindre, efter at han hadde begyndt "Nye Normanden", saa kan dette kun forklares i betragtning av de nye politiske kombinationer, som var opstaat inden selve den populistiske bevægelse. Det gik heller ikke lang tid hen, før det viste sig, at det populistiske parti hadde faat sit store knæk. Folk begyndte igjen at vende tilbake til de gamle partier, og andre havnet i socialismen. Ved de tider "Nye Normanden" ophørte at utkomme 1904, var populismen i nordvesten væsentlig en saga blot. Foss selv, der maaske har større andel i den populistiske agitation end nogen anden nordmand, var allerede dengang mer socialist end populist. Men likesom bevægelsen hadde sin utvilsomme betydning, saaledes kan ogsaa han nu paa sine ældre og roligere dage se tilbake paa kampaarene med den bevissthet at ha nedlagt et betydelig arbeide i vor presse i et tidsrum, da der var spørsmaal oppe blandt vort folk, som krævet ofre og handling ogsaa av pressens mænd.

Hans Andersen Foss er født paa en liten gaardpart nær St. Olavs bad paa Modum 1851. Han blev i en ung alder handelsbetjent og bokholder, idet han samtidig ved privatstudium søkte at bøte paa sin begrænsede skolegang. Saasnart han blev myndig, begyndte han egen

forretning, men det vilde ikke gaa. Saa reiste han til Amerika 1877. Det, som først bragte ham i skuddet her, var hans velkjendte fortælling "Husmandsgutten". Om dennes tilblivelse fortæller han, at han gjennem en søn av Johan Sverdrup hadde knyttet forbindelse med "Verdens Gang" om korrespondancer og artikler fra Amerika. En av disse artikler blev til en hel lang avhandling om norske husmandskaar. Da den viste sig at være for lang til at sende til "Verdens Gang", omskrev han den til en fortælling. Denne sendte han heller ikke til Norge, da han var ræd,

H. A. FOSS.

at et norsk forlag ikke vilde ha noget med den at bestille. Derimot sendte han den til Relling i Chicago og fik den returnert. Som andetsteds nævnt, blev fortællingen tilsist kjøpt av B. Anundsen og trykt i "Decorah-Posten", hvor den gjorde enestaaende lykke og derved kom til at gi anledningen til et vendepunkt baade i dette blads og i forfatterens egen karriere. Siden skrev Foss "Livet i Vesterheimen", "Kristine", "Den amerikanske Saloon", "Hvide Slaver" og andre fortællinger, som alle opnaadde at faa en stor læsekreds. "Husmandsgutten" er ogsaa utgit i Norge, hvor den likeledes i sin tid viste sig at være meget populær.

Det praktiske liv har i de senere aar lagt sterkt beslag paa Foss' kræfter, og det har desværre medført, at han har lagt sin forfattervirksomhet helt paa hylden. I midten av 1880-aarene blev han trukket ind i avholdsbevægelsen i Red River-dalen og blev en av dens ivrigste talsmænd. Han talte avhold, stiftet avholdsforeninger og redigerte avholdsblade i Nord Dakota, indtil han 1888 sammen med Ed. Lund kjøpte "Normanden" der under hans ledelse paa ganske faa aar blev et indflydelsesrikt blad og et lønnende forretningsforetagende. Siden 1906 har han været reisende representant i Nord Dakota for et stort kornfirma i Duluth — en ansvarsfuld og vellønnet stilling. Han bor i Minot, N. D.

Da "Kvindens Magasin" begyndte at utkomme i Minneapolis 1905, blev Foss ansat som ansvarshavende redaktør, og han er fremdeles medarbeider i dette blad, men det er vistnok væsentlig bare i navnet.

Lars Stavnheim, redaktør av "Politiken" og "Ny Tid", og i tidligere tid av norske aviser i Nord Dakota, er personlig en høit skattet mand inden de norsk-amerikanske pressemands kreds. Han er født i Sandnæs 1863 og kom til Amerika i 1889, efter at ha virket bl. a. som medarbeider i "Fedraheimen" og "Kristiania-Posten". Han bodde i længere tid i Fargo og nedla et betydelig arbeide i de norske blade der i 90-aarene. Som talsmand for socialismen blandt de norske i Amerika utviste han baade gjennom "Politiken" og tidsskriftet "Ny Tid" en usædvanlig journalistisk dygtighet, der har vundet ham respekt baade hos meningsfæller og motstandere. S. var i længere tid kasserer for den norsk-danske presseforening, som han 1895 var med at stifte. Siden juni 1909, da han nedla "Ny Tid", har han været hovedsekretær for den store norske landsforening "Sønner af Norge".

"Rodhuggeren" var litt ældre end "Nye Normanden". Ogsaa den hører til de forholdsvis meget faa norske aviser herover, som har spillet en meget vigtig politisk rolle og av den grund kunde fortjene en fremskutt plads i vor presses historie. Ole E. Hagen i Crookston, Minn., kjøpte 1893 et der i byen netop nedlagt blad, "Folkets Tidende", med den tanke at omdanne det til et organ for de norske populistler i nordvesten, idet han fandt, at de populistiske principer ikke hadde saa ivrige talsmænd i pressen, som de efter hans mening fortjente. Vistnok var der norske aviser, som talte populismens sak, men Hagen, som var noget av en født radikaler, syntes, at deres agitation var av en mildere art, end situationen efter hans syn paa saken var tjent med. Han underhandlet med Torkel Oftelie i Fergus Falls om projektet, og disse underhandlinger førte til, at "Folkets Tidende"s eiendom blev flyttet til sistnævnte by, hvor da "Rodhuggeren" blev begyndt. Bladet vedblev at utkomme til vaaren 1898,

da det blev slaaet sammen med et andet populistblad, "Fjerde Juli og Dakota", i Fargo. "Rodhuggeren" hadde som medutgivere en tid brødrene *Ulsaker*. Redaktionen besørgetes i fællesskap av Hagen og Oftelie, med førstnævnte som hovedredaktør. Bladets liberale anskuelser kom ikke alene til orde i det sociale og politiske, men tildels ogsaa i det kirkelige, dog uten at det her gjorde sig særlig gjældende. I navn som i gagn var bladet en virkelig rothugger. Dets kritik faldt frygtløst, undertiden hensynsløst, til alle sider. Det opnaadde en ganske stor utbredelse i nordvestlige Minnesota og østlige Nord Dakota, og der er ikke tvil om, at det i sin tid har øvet en betydelig indflydelse paa den politiske opinion blandt de norske i dette strøk.

Her kan med det samme nævnes, at der i Fergus Falls blev oprettet en ny "Rodhugger" av forhenværende kongresmand *Haldor E. Boen*, straks efter at den første hadde ophørt at utkomme der, men det nye blad blev ikke av nogen synderlig betydning og gik snart ind.

Ole E. Hagen er en interessant fremtoning i vor norsk-amerikanske presse. Av naturen en uforbederlig radikaler, med betydelige journalistiske gaver, djerv og hensynsløs, var det hans vis at gaa like løs paa en sak og slaa til uten persons anseelse. Desuten hadde han en egen evne til at skrive populært. Han var derfor som skapt til talsmand for den populistiske bevægelse, og denne hadde i ham en virkelig kraft, saalænge det stod paa. Hagen var født i Skjaaak i Gudbrandsdalen 1852 og døde 1909. Han gjennemgik den høiere almueskole i sin fødebygd og Gausdal folkehøiskole og kom til Amerika 1881. Her bodde han det allermeste av tiden i Crookston, hvor han ernærte sig som murer, indtil han 1896 blev valgt til skifteretsdommer i Polk county, et embede, som han med dygtighet beklædte i flere aar. Sit redaktionsarbeide i "Rodhuggeren" utførte han hovedsagelig i sine fristunder. 1904-1905 var han et aars tid redaktør av "Normanden" i Grand Forks.

Torkel Oftelie er telemarking og kom til Amerika 1886, var i flere aar medarbeider i "Fergus Falls Ugeblad" og efterat "Rodhuggeren" var slaaet sammen med "Fjerde Juli og Dakota" medredaktør i dette blad og senere i "Fram" indtil 1903. 1907 var han en av hovedmændene ved dannelsen av Teletaget og er som dettes sagaskriver ogsaa redaktør for det av laget utgivne kvartalskrift, "Telesoga". I dettes interesse har han reist meget i de telemarkiske bygder i nordvesten og samlet mange ting av værdi om telernes historie her i landet.

Olav Kringen er en anden interessant skikkelse i vor presse, dels paagrund av det han var, mens han var knyttet til den, og dels paagrund av den stilling han senere har inntatt i pressen i Norge. Kringen blev født 1867 i Sell, Gudbrandsdalen, utvandret 1887, studerte ved Augsburg

seminarium, virket en tid som lærer og derefter som journalist ved engelske og norske blade. Efter sin redaktionsvirksomhet i "Nye Norden" reiste han 1897 tilbake til Norge, blev medarbeider i "Socialdemokraten" og var fra 1903 til 1905 dette blads redaktør. Han har i det hele været en av lederne i den senere tids socialistiske bevægelse i Norge. Han var medstifter av Det internationale socialistiske Bureau 1900 og dets styresmedlem for Norge til 1906. Han har reist meget i utlandet som korrespondent for flere Kristiania-aviser og foruten en digtsamling, "Minnehaha", har han utgit adskillige brochurer om sociale spørsmåal. Han har ogsaa skrevet forskjellige ting for utenlandske tidskrifter.

VESTERHEIMEN.

81432 I Crookston, Minn., hvor der gjennem aarene har været utgit ganske mange norske blade, er der for tiden bare ett igjen. Dette blad er "Vesterheimen". Oprindelig utkom bladet fra 1892—som andetsteds nævnt—i Hatton, N. D., under navnet "Banneret". G. T. Hagen kjøpte bladet 1895. Han forandret navnet til "Vesterheimen" og flyttet det til Mayville, N. D., hvor han utgav det til 1900. Han flyttet da til Crookston, Minn., og der er det siden utkommet med Hagen som redaktør og utgiver. "Vesterheimen" er et reformvenlig ukeblad, der har sin utbredelse hovedsagelig i Polk og omliggende countyer i Minnesota.

G. T. Hagen er født i Sigdal, kom som ung mand til Amerika og bodde i flere aar i Elbow Lake, Minn., hvor han en tid var med at utgi bladet "Samhold", før han overtok "Vesterheimen". Han har utgit en i nordvesten meget solgt bok, "Per Kjølsest, Manden til Marit".

VISERGUTTEN.

"Visergutten" blev oprettet i Story City, Iowa, 1894 som et lokalblad for Story county, hvor der er en ganske stor norsk befolkning, som hører til de ældste settlere i staten. Saaledes fortsatte bladet til 1901. Gustav Amlund blev da redaktør og bestyrer. Amlund hadde en idé, og med den har han utrettet det utrolige. Fra et ubetydelig lokalblad har han oparbeidet "Visergutten" til et stort og lønnende avisforetagende. Idéen bestod i at gjøre bladet til et korrespondance-organ for læsekredsen, saaledes at abonnenterne ikke alene kunde utveksle meninger om alt mulig, som laa dem paa hjerte, og meddele allehaande nyheter fra sine respektive distrikter, men ogsaa faa trykt i avisen breve til fjerntboende slægt og venner. Naar der f. eks. er hændt noget i familien, som man vil fortælle sine slægtninger i Norge, saa sender man det bare til "Visergutten", og den bringer det videre. Bladet er paa denne maate blet et

bindeled mellem tusener. Dets indhold bestaar for en meget væsentlig del av slike breve. Det er, forretningsmæssig set, en meget kløgtig plan, og "Visergutten" har ved en konsekvent gjennomførelse av den samlet om sig et talrik og stedse økende publikum. Redaktionelt har bladet tat avgjort standpunkt for den progressive retning i amerikansk landspolitik.

"Visergutten"s utgiver og redaktør, *Gustav Amlund*, er født paa Gjøvik 1849, søn av verksbestyrer Even Amlund ved Mustad & Sønns fabriker.

G. AMLUND.

Han utvandret til Amerika i 21-aarsalderen og har siden bodd i Story City. Hans to sønner, *Even G.* og *N. Arthur G. Amlund*, er associert med ham i forretningen.

GAA PAA.

Blandt de forskjellige socialist-blade, som har været forsøkt blandt nordmændene i Amerika, er der bare ett, som har hat livskraft nok til at holde sig oppe. Det er "Gaa Paa", utgit i Minneapolis, Minn., og redigert av *E. L. Mengshoel*, *mrs. Helle Mengshoel* og *A. O. Devold*.

"Gaa Paa"s historie er i korthet følgende: Den bekjendte socialistiske

fører *John Wayland*, utgiver av "Appeal to Reason" i Girard, Kansas, hadde 1903 besluttet at oprette et skandinavisk socialist-blad, og E. L. Mengshoel, som dengang bodde i Lake Mills, Iowa, blev ansat som det nye organs redaktør. Da Mengshoel og hustru kom til Girard, fandt de imidlertid, at Wayland hadde ombestemt sig. Han vilde vistnok gjerne se et skandinavisk socialist-blad utgit, men selv vilde han ikke være utgiver. Han opmuntret dog Mengshoel til at ta fat for egen regning, idet han lovet at skaffe typer og trykke bladet, til foretagendet kunde staa paa egne ben. Dette tilbud blev modtat, og om etpar uker utkom det første numer av "Gaa Paa". Mengshoel hadde lært at sætte typer, og hans hustru (f. Crøger, bekjendt arbeiderførerske fra Kristiania) mestret likeledes snart faget saapas, at de mellem sig kunde faa avisen ut. A. O. Devold, en søn av mrs. Mengshoel av et tidligere ægteskap, traadte kort efter til og tok sin del av byrden, og siden har de tre redigert, sat og utgit "Gaa Paa". At det, som hr. Mengshoel skriver, har været "up-hill work", er selvforstaaelig, og man maa i det hele beundre den utholdenhet og tro paa saken, som har ført dette bladforetagende over de mange skjær, indtil det dog nu er bragt derhen, at det lønner sine folk, om end ganske vist efter en tarvelig maalestok og under fortosat slitsomt stræv. Efter et aars ophold i Girard flyttet Mengshoel bladet til Minneapolis, hvor det altsaa siden er utkommet. "Gaa Paa" er det rødeste og radikaleste av alle norsk-amerikanske aviser, naturligvis alt for radikalt for det store norsk-amerikanske publikum; men gjennemgaaende maa det siges, at det hele tiden har været godt redigert ut fra det standpunkt, det har valgt for sin agitation.

Emil Lauritz Mengshoel er født paa Gjøvik 1867. Han fik som gut ved siden av en almindelig folkeskoleutdannelse adskillig privat undervisning som forberedelse til en høiere utdannelse. Den eventyrlystne gut hadde imidlertid større lyst til at bli militær, helst ad den hurtigst mulige vei. Saa blev han musik-elev ved underofficersskolen og tok senere ser sjanteksamen. Kort efter underkastet han sig tillike middelskoleeksamen, og da han var langt fremme i flere fag, var det hans agt det følgende aar at gaa op til artium. Imens fik utfærdslysten fat i ham, og efter at ha streifet om tilsjøs i snartsagt alle verdenshave en fem aars tid, kom han høsten 1892 til Pensacola, Florida. Siden har han været bosat i Amerika. Han arbeidet først med farmarbeide i Alabama, hvortil han hadde vandret tilfots fra Florida, og tjente nok til at reise med jernbane til Sioux City, Iowa, hvor han hadde en halv søster. I Sioux City og omegn blev han i tre aar, og her var det, han begyndte som norsk-amerikansk bladmand, idet han fik plads som medarbeider ved "Sioux City Tidende". 1896 flyttet han til Minneapolis, hvor han først

arbeidet som typograf og senere blev redaktør av "Nye Normanden", en stilling, som han indehadde i tre aar. Fra 1901 til 1903 var han redaktør av "Republikaneren" i Lake Mills, Iowa.

SKØIERGUTTEN.

Dette er navnet paa et vittighedsblad, som siden 1912 er utkommet maanedlig i Oslo, Minn. Det utgives og redigeres av *Ben Johnson*.

FOLKETS VEN.

Dette er "et maanedssblad for avholdssaken og hjemmet" og utgis i Minneapolis av sekretæren for Minnesota Total Afholdsselskab, *Gustav Eide*. Bladet er i sin 7de aargang.

MAANEDLIG I. S. W. A. JOURNAL.

Dette er organet for Den uavhengige skandinaviske arbeiderforening med hovedsæte i Eau Claire, Wis., hvor bladet utkommer. Det redigeres av nævnte forenings sekretærer. *P. J. Smith* var redaktør i flere aar, og den nuværende redaktør er *Adolph Mellsness*.

Norske blade i Nord Dakota.

Nord Dakota har været et ganske frugtbart felt for norske aviser. Vor presse der er omtrent jevn gammel med den norske indvandring did, og efterhvert som antallet av nordmænd økedes i denne uhyre stat med den fete jord, dukket der op norske blade baade her og der. De fleste av dem fik ganske vist kun en kort levetid, men det skal sies om den norske Dakota-presse som helhet, at den i sjælden grad har forstaat at gjøre sig gjældende, og at den har øvet en indflydelse, som er betydelig i mange henseender. Den har saaledes været et kraftig middel til statens udvikling, baade kulturelt og materielt, og fremforalt en uvurdelig faktor i at vinde for vore landsmænd der den anerkjendelse paa flere hold, som de efter sit antal og sin dygtighet var berettiget til. Ikke minst gjælder dette i politiken.

Af samtlige norske Dakota-blade er der paa denne tid kun to igjen. Det gaar som regel slik, at smaablade efter kortere eller længere tid gaar ind i og erstattes av sine større og mer heldige kollegaer, og saaledes er det gaat til, at de nu bestaaende norske aviser i Nord Dakota har været istand til at underlægge sig store dele av det felt, hvor der i de siste 35 aar ialt har været paabegyndt likesaa mange norske bladforetagender.

Det største og mægtigste norske blad i Nord Dakota er

NORMANDEN.

Dette blad utkommer i Grand Forks og blev oprettet vaaren 1887 av *L. K. Hassell*. Han utgav og redigerte bladet et aar, hvorpaa han overdrog det til et aktieselskap, der ansatte forfatteren *H. A. Foss* som redaktør. Et par aar senere overtok Foss, sammen med *Ed Lund*, ogsaa bladets utgivelse, og under firmanavnet Foss & Lund fortsatte de som "Normanden"s utgivere til 1893.

"Normanden" var fra begynnelsen et prohibitionsblad. Mens det vedblev at være et avholdsblad, kom det dog snart politisk til at alliere sig med andre kræfter, og da farmeralliance-bevægelsen omkring 1890 begyndte at fæste rod i Dakota og Redriver dalen, blev "Normanden" bevægelsens ivrige talsmand. Da bevægelsen senere antok politisk karakter og gav sig utslag i et selvstændig politisk parti — populistpartiet — blev bladet dettes officielle organ. I denne egenskap øvet det en stor indflydelse paa de politiske forhold i Nord Dakota, og der er vistnok meget faa norske aviser i landet, som i en enkelt periode i den grad har formaadd at gripe ind i den politiske utvikling, som "Normanden" gjorde netop i denne tid, da *H. A. Foss* feiret sine triumfer som bladredaktør.

1891 brændte "Normanden"s trykkeri, og alting gik tapt. Mange spaadde, at bladet dermed vilde være færdig. Men de foretagsomme utgivere mistet ikke modet. Næste numer kom ut i rette tid, men med latinske typer istedetfor de almindelige tyske eller gotiske. Nyt trykkeri blev snart anskaffet, og bladet vokste og florerte som aldrig før.

Populistpartiet seiret ved valget 1892, men det blev en Pyrrhus-seir. Partiet hadde ødt al sin kraft for at komme til magten. Da det nu skulde til at bruke denne, stod dets representanter forlegne og raadvilde uten evne til at tilgodegjøre sig seirens frugter. Partiet fik sit første knæk midt i seiersrusen. Skuffet herover avhændet Foss & Lund 1893 "Normanden" til et aktieselskap av ledende skandinaver i og utenfor Grand Forks. Bladet gik nu over til at bli et republikansk organ, og forandringen, i forbindelse med de knappe tider, som indtraadte 1893, satte foretagendet paa en haard prøve. Den nye bestyrelse, med *P. O. Thorson* i spidsen, klarte imidlertid vanskelighetene, og inden længe var bladet igjen i en blomstrende forfatning.

"Normanden" redigertes nu en tid av *O. S. Hoel*, derefter av *F. A. Husher* til dennes død i februar 1894. Hoel redigerte derpaa atter bladet omtrent et aar, med assistance av *Kjetil Knutsson*. Sistnevnte var 1905 en kort tid ansvarlig redaktør, indtil høsten samme aar, da *A. Lindelie* overtok bladets redaktion. Lindelie fratraadte 1898, og Hoel

blev nu paany redaktør og fortsatte til høsten 1904, da han avløstes av *Ole E. Hagen*. Denne redigerte bladet til juni 1905, da Kjetil Knutsson atter overtok redaktionen. Knutsson var eneredaktør til 1ste december 1909, da *Peer Strømme* blev ansat som medredaktør. Vaaren 1910 fraadte Knutsson, og Strømme har siden været bladets redaktør. Han udførte det almindelige redaktionsarbeide indtil juni 1911, da han av bladet blev udsendt paa en reise rundt jorden for at skrive beretninger om sine iagttagelser paa færdens udelukkende for "Normanden". Som bla-

P. O. THORSON.

dets representant har han senere gjort flere slike reiser og foruten de nordiske lande besøkt England, Holland, Belgien, Tyskland, Østerrik, Schweiz, Serbien, Skotland, Frankrig, Italien, Rusland, Manchuriet, Japan og Kina. Ifjor tiltraadte han i bladets interesse en ny verdensomseiling over Kina, Indien, Palæstina og Europa. Det er i det hele meningen, at disse reiser skal fortsættes, og alting tyder da ogsaa paa, at det er en lønnende affære for "Normanden".

Ved Strømmes avreise 1911 blev *K. M. Næs* ansat som medredaktør, og han indehar fremdeles denne stilling. P. O. Thorson har hele tiden

siden 1893 været bladets forretningsbestyrer. Siden 1896 har han ogsaa eiet de fleste aktier i foretagendet og har saaledes den kontrollerende myndighet i Normanden Publishing Co.

Politisk er bladet nu retlinjet progressivt og en dygtig talsmand for de idéer, som det progressive parti søker gjennomført i retning av moderne folkestyre. Godt redigert som "Normanden" altid har været, staar det under den nuværende redaktion fuldt paa høide med sin tradition.

L. K. Hassell, "Normanden"s første utgiver og redaktør, er født i Biri 1862, flyttet med sine forældre til Ringsaker i otteaaersalderen, gik her paa den høiere almueskole og siden paa Hamar middelskole, hvor han tok avgangseksamen 1879. To aar senere kom familien til Amerika, og *L. K.* bosatte sig i Grand Forks, hvor han siden har virket. Han begyndte her som bokholder, men blev efter en tid medredaktør ved "Grand Forks Tidende" og siden dette blads ansvarshavende redaktør. Siden 1883 har han beklædt offentlige stillinger i byen og countyet. Saaledes har han i en lang række av aar været skifteretsdommer. Han er ogsaa bekjendt som sanger og instruktør af mandskoret "Bjarne". Da "Grand Forks Tidende" 1887 flyttet til Minneapolis, saa Hassell en utmerket anledning til at oprette et nyt norsk blad i Grand Forks og begyndte, som ovenfor nævnt, utgivelsen av "Normanden", der fik et godt grundlag for sin senere vekst den tid han utgav og redigerte det.

P. O. Thorson, "Normanden"s nuværende utgiver og bestyrer, har i de 20 aar, han har forestaat bladets forretninger, vist sig at være en sjælden dygtig avismand. Dette er naturligvis ogsaa en av hovedgrundene til, at bladet har tat sig saa godt op, at det har dobbelt saa stor utbredelse nu som det hadde, da han overtok det 1893, og at det i det hele er et av de mest lønnende norske avisforetagender i landet og indtar en indflydelsesrik stilling i sin stat. Thorson er født 1867 i Scandinavia, Wis., av forældre, som var indvandret fra Gudbrandsdalen. Han arbeidet som gut paa farmen om sommeren og gik paa folkeskolen om vinteren. Senere frekventerte han høiskolen i Waupaca, lærerskolen i Oshkosh og et handelsgymnasium i La Crosse. Efter derpaa en tre aars tid at ha været handelsbetjent i Black River Falls, flyttet han til Minneapolis, hvor han likeledes var ansat ved handelen, og 1888 bosatte han sig i Grand Forks. Her var han de tre første aar ansat i Iddings bokhandel. Som bladmand begyndte han 1891 i egenskap av reisende for det engelske blad "Grand Forks Herald." I denne stilling gjennomreiste han i tre aar hele staten og lærte forholdene grundig at kjende, likesom han kom i berøring med et stort antal personer i de mest for-

skjellige livsstillinger, noget som altsammen siden er kommet ham i høi grad tilgode som utgiver av "Normanden". Da dette blad 1893 blev kjøpt av det nye aktieselskap, blev Thorson utset til forretningsfører, og tiden har til overflod bevist, at man ikke gjorde nogen feiltagelse ved at lægge foretagendet i hans hænder. Han er ikke alene en solid og driftig forretningsmand, men ogsaa i besiddelse av den takt og det dristige fremsyn, som blir av stedse større og større betydning i ledelsen av et betydelig politisk bladforetagende.

Andreas Lindelie, "Normanden"s redaktør fra 1895 til 1898, er født 1866 i Guddal, Søndfjord, og er student fra Kristiania universitet 1887. Efterat ha tat artium læste han et aars tid til andeneksamen og samtidig jus, men opgav studierne og reiste vaaren 1888 til Amerika. Her ernærte han sig først som dagarbeider, blev siden lærer og fik endelig 1890 ansættelse i "Afholdsbasunen"s trykkeri i Hillsboro, Nord Dakota. Fra sætter avancerte han snart til hjælperedaktør og blev senere ansvarshavende redaktør og forretningsfører baade for "Basunen" og det engelske blad "Hillsboro Herald". Denne stilling indehadde han, til han høsten 1895 overtok redaktionen av "Normanden". Lindelie har nu i en række av aar opholdt sig paa Cuba, hvor han er i forretning.

Kjetil Knutsson var født i Bø, Telemarken, 1866. Nitten aar gammel blev han uteksaminert fra Kviteseid seminar og holdt derpaa et par aar skole. Han frekventerte derefter Ullmanns friseminar i Seljord, hvor han fandt rikelig næring for sine frisindede anskuelser. Han leverte i denne tid hyppige bidrag til aviserne, særlig "Fedraheimen", og hans fripostige uttalelser var til en vis grad aarsak i, at han fandt døren til en lønnende stilling som lærer stengt for sig. Han utvandret derfor 1891 til Amerika, hvor han de første aarene tok, hvad arbeide han kunde faa, indtil han 1894 blev ansat som medredaktør ved "Normanden". Derpaa studerte han en tid teologi, først ved Den norske synodes presteskole og siden ved Augsburg seminarium. Men Knutsson passet ikke til teolog, og hans opfatning af en teologisk students privilegier til at ta del i dagens strid blev hans første anstødssten paa den geistlige vei. Han lot snart det hele fare og gik tilbake til sin første kjærlighet, pressen. 1896 blev han redaktør av "Afholdsbasunen" i Hillsboro og forblev i denne stilling, til dette blad i december samme aar ophørte at utkomme. Han syslet nu et aars tid med literært arbeide og leverte samtidig bidrag til "Normanden" og "Dakota". 1897 blev han utgiver og redaktør av "Statstidende" i Hillsboro, og her blev han til 1904, da han blev redaktør av "Normanden". Da han fratraadte denne stilling, var det hovedsagelig av hensyn til, at tidsskriftet "Eidsvold", som han imens hadde oprettet, optok hele hans tid og kraft. Han arbeidet ogsaa ihærdig for en minde-

gave til Norge fra de norske i Amerika i form av et folkeuniversitet paa Eidsvold og reiste meget omkring i Norge og Nord Dakota for denne sak, som laa ham varmt paa hjerte. Knutsson døde 1912. Han var en usædvanlig begavet og dygtig journalist og var i flere aar en kraft i Nord Dakotas presse.

Peer Strømme er uten sammenligning den mest bereiste norske redaktør i Amerika. Neppe nogen norsk-amerikaner har en saa utstrakt bekjendtskapskreds som han. Alle mennesker kjender han, og overalt har

PEER STRØMME.

han været. Derfor er han ogsaa i særegen grad utrustet for sin gjerning med et kjendskap til personer og forhold, der gir ham fordele, som de fleste journalister fattes. I sin egenskap av reisende redaktør for "Normanden" har han formaadd at gjøre dette blad mer populært end nogen-sinde ved sine underholdende vandrebreve. Disse er ikke av de reisebeskrivelser vi vanligvis trakteres med. Vistnok beskriver han forholdene, hvor han færdes, men først og fremst strør han ut av sit rike fond av humor, og det maa være en isandhed tør situation, hvis ikke Strømme skal finde en komisk side ved den. Det er noget Mark Twainsk ved

Strømme. Hans humor er ikke altid ufarlig, og undertiden kan han være uventet dristig i sine meningsyttringer. Gjennemgaaende er han dog godmodig, og for hans friske, sollyse naturs skyld tilgir selv de mest ortodokse ham ting, som vilde merke en mindre freidig mand for livet. Peer Strømme er født i Winchester, Winnebago county, Wis., 1856. Hans forældre, Ole og Ellen Strømme, var indvandret fra Telemarken allerede 1848 og var saaledes blandt de første settlere der. 1869 blev Peer som 13-aars gut sendt til Luther College i Decorah, hvor han uteksaminertes 1876. Han studerte derpaa i tre aar teologi ved Concordia Seminar i St. Louis og tok teologisk eksamen 1879. Derefter var han prest i Hendrum og Ada, Minn., indtil februar 1886. Da Norman county blev organisert, utnævntes Strømme til skoledirektør og gjenvalgtes to gange til dette embede. 1886 flyttet han til Buffalo county, Wis., hvor han var prest i Lyster menighet til høsten samme aar, da han overtok en lærerpost ved St. Olaf College i Northfield, Minn. Hans hovedfag var matematik. Senere underviste han ogsaa i latin, engelsk og historie. Januar 1888 blev han ansat som redaktør av bladet "Norden" i Chicago, og i denne stilling virket han i flere aar. Senere redigerte han et aars tid "Superior-Posten" i Superior, Wis., og 1895 byttet han atter redaktionsstolen med katederet, idet han overtok posten som bestyrer for det norske akademi i Mount Horeb, Wis. Den journalistiske virksomhed hadde dog større tiltrækning for ham end lærergjeningen, og allerede 1896 finder vi ham igjen i bladmændenes rækker, denne gang som redaktør av "Amerika". Her forblev han til 1898. Derefter var han en tid ansat som "editorial writer" ved "Minneapolis Times", fra hvilken stilling han igjen gik over i den norske presse, idet han en tid redigerte "Politiken" i Minneapolis og senere tidsskriftet "Vor Tid". Til den norsk-amerikanske litteratur har Strømme levert flere værdifulde bidrag i form av større og mindre fortællinger og digte. Hans betydeligste arbeide er fortællingen, "Hvorledes Halvor blev Prest", der er utkommet i flere oplag og næst H. A. Foss' "Husmandsgutten" den mest læste norsk-amerikanske bok i sit slags. Boken indeholder mange træffende skildringer fra den første nybyggertid blandt de norske i Amerika og har, foruten at være av betydelig literær værd, sin specielle betydning som et utmerket bidrag til norsk-amerikansk kulturhistorie.

FRAM

er det andet nu bestaaende norske blad i Nord Dakota. Det utgis i Fargo og har en lang forhistorie, som daterer sig tilbake til et av de ældste bladforetagender i staten. Det nedstammer nemlig i like linje fra "Fargo-Posten", som begyndte at utkomme 24de januar 1885 med

P. T. Julseth som eneudgiver. I april 1887 indtraadte *A. A. Trovaten* som medeier, men fratraadte igjen i mai 1888, og Julseth blev nu atter alene om bladets udgivelse, indtil han i november 1888 overdrog det til *John O. Bye*. *Carl Bothne* hadde imidlertid redigert bladet fra august samme aar, og i mars 1889 solgte Bye det til Bothne & Glasrud. Senere traadte *Glasrud* ut, og firmanavnet blev nu Bothne & Tandberg til i slutten av mai 1889.

Da *Trovaten* traadte ud av "Fargo-Posten", begyndte han, likeledes i Fargo, med *Jørgen Jensen* og *G. Bie Ravndahl* som redaktører, i juni 1888 et nyt norsk blad, "Vesten" (oprindelig politisk uavhengig, men med demokratisk hældning, senere frisindet republikansk). Dette blad blev i januar 1889 overtat av Ravndahl og typograf *James Endresen*, der utgav det til mai samme aar. *Trovaten* kjøpte da baade "Fargo-Posten" og "Vesten" og slog dem sammen til ett blad under navnet "Dakota".

"Dakota" eiedes og utgaves av *Trovaten* til mars 1895. Det redigertes av *G. Bie Ravndahl* til september 1890, da han flyttet til Sioux Falls, Syd Dakota, for at overta redaktionen av "Syd Dakota Ekko". *L. Stavnheim* overtok da redaktionen av "Dakota". Det gik under valgkampen 1892 over til populistpartiet og redigertes med megen dygtighet i dettes frisindede aand av Stavnheim. I mars 1895 blev bladet kjøpt av Stavnheim og typograf *F. A. Henning*, og sistnævnte solgte i december samme aar sin andel til *A. E. Norman*.

Det følgende aar, 1896, begyndte Norman i Grand Forks, paa ruinerne af "Red River Dalen", som endel aar var blet utgit av *Adolf Bydal* i Crookston, Minn., "Den Fjerde Juli", og 1897 blev dette blad og "Dakota" slaat sammen, med Stavnheim og Norman som utgivere under det tungvindte navn "Fjerde Juli og Dakota". 1898 blev bladet yderligere konsolidert med "Rodhuggeren", tidligere utgit i Fergus Falls, Minn., og navnet blev nu forandret til "Fram".

Redaktionen blev til mai 1892 besørget av *L. Stavnheim* og *Ole E. Hagen*, derpaa et aars tid av *Hagen* alene. 1903 kjøpte *A. A. Trovaten* en andel i bladet og blev dets bestyrer. Han forestod ogsaa en stor del av tiden selv bladets redaktion. *Trovaten* solgte "Fram" 1911 til et aktieselskap, The New Fram Company, der blev dannet paa initiativ av Nord Dakota Afholdsselskab paa dets aarsmøte i Cooperstown i juli samme aar. Aktiekapitalen blev hovedsagelig tegnet inden nævnte selskap, og det overtok bladet 1ste november 1911. Aktiekapitalen er fordelt paa ca. femti hender, og selskapets love bestemmer, at 60 procent av aktierne skal kontrolleres av avholdsselskapets medlemmer.

De første tre maaneder efter at det nye selskap hadde overtat bladet, blev redaktionen besørget av professor *C. W. Quanbeck* og pastor *O. C.*

Farseth. Fra nytaar 1913 blev *Peter Myrvold* ansat som redaktør. Han hadde i mellemtiden været bladets forretningsfører. Bladet blev udvidet fra 6-spaltet til 7-spaltet format, og *G. N. Gundersen* blev forretningsfører og indehadde denne tilling til 1ste april 1913. Han trak sig da tilbage for at kunne vie "National Grain Grower", et blad, der eies av ham og før nævnte professor *Quanbeck*, hele sin opmerksomhet. *Alfred Gabrielsen* blev ansat som forretningsfører efter *Gundersen*, men han fratraadte i juli 1913 for at overta stillingen som direktør for Nord Dakotas deltagelse i Norges jubilæumsutstilling 1914. Siden har *Myrvold* været baade redaktør og forretningsbestyrer.

"*Fargo-Posten*"s grundlægger, *P. T. Julseth*, var utdannet ved Augsburg seminarium. Fra *Fargo* flyttet han til vestkysten, og der døde han i midten av 90-aarene.

Carl Bothne var søn av professor *Th. Bothne* og født paa *Fredrikshald* 1868. Han graduerte ved *Luther College* 1886; døde som medicinsk student i *Chicago* 1892.

A. A. Trovaten er født i *Telemarken*. Han fik sin utdannelse ved *Augsburg seminarium* og kom til *Fargo* 1878. Fra 1895 til 1902 var han kjøpmand i *Kent, Minn.*, og siden han for et par aar siden solgte "*Fram*", har han været ansat ved *Equity Coöperative Exchange* med kontor i *Minneapolis*. *Trovaten* har i aarenes løp spillet en fremskutt rolle blandt nordmændene i *Nord Dakota*, ikke mindst politisk.

A. E. Norman, medutgiver av "*Fjerde Juli og Dakota*", er født paa *Hedemarken* 1865 og kom til *Red River dalen* 1878. Han var en tid handelsbetjent i *Reynolds, Nord Dakota*. Senere gjennomgik han den unitariske skole i *Meadville* og studerte et aar ved *Harvard universitet*. Efterat *Kristofer Janson* hadde reist tilbake til *Norge*, blev *Norman* hans eftermand som prest for *Nasaret unitariske menighet* i *Minneapolis*, men nedla saa midlertidig prestegjerningen og flyttet 1895 til *Fargo*. Efter sin befatning med norske aviser der gjenoptok han sin virksomhet som unitarprest og betjener nu en norsk unitarisk menighet i *Brown county, Minn.*

Peter Myrvold, "*Frams redaktør*", er født paa *Østre Toten* 1882. Han frekventerte bygdens kombinerte amts- og middelskole, var senere ansat som kontorist hos sorenskriveren i *Toten*, derefter i en lignende stilling hos byfogden i *Fredrikstad* og endelig hos overrettssakfører *Castberg* paa *Gjøvik*. I *Fredrikstad* var han medarbeider i "*Fredrikstads Dagblad*", og paa *Gjøvik* var han knyttet til "*Gjøviks Blad*" ved siden av sin kontoriststilling. Han utvandret til *Amerika* 1903 og begynde som farmarbeider i *Fillmore county, Minn.* I mars 1906 fik han ansæt-

telse i "Reform", hvorefter han traadte i avholdsselskabernes tjeneste som taler og gjorde sig bemærket som en af de dygtigste og mest effektive avholdstalere blandt de norske i Amerika. Myrvold blev ansat som medarbeider i "Fram" i august 1911. Han har skrevet tre velutarbejdede og oplysende avhandlinger om emigration og emigrantforhold, der er utkommet hos Grøndahl & Søn, Kristiania.

Andre blade i Nord Dakota.

Nord Dakotas ældste norske blad var "Red River Posten". Det begyndte at udkomme 1878 med M. Wesenberg som redaktør og udgiver. Han drev bladet omtrent et aar. Det blev da kjøbt af "Fargo Argus", hvis udgiver dengang var major *Edwards*. Denne solgte det igjen til kaptein *Carey*, der udgav det fra 1879 til 1880, da han solgte det til Christian Brandt, som 1881 igjen overdrog det til major *Edwards*. Denne ansatte nu *John C. Miller* som redaktør og bestyrer. "Red River Posten" stod under Nelson-Kindred-valgkampen 1882 paa Kindreds side, hvilket ikke netop øket bladets popularitet blandt de norske. 1883 blev bladet overtat af *Julseth & Myhra*, som udgav det til sommeren 1884, da det blev solgt til Chr. Brandt, som da var redaktør og udgiver av "Nordvesten" i St. Paul, og slaat sammen med dette blad. "Red River Posten" var hele tiden republikansk i politiken.

John Collett Miller var i mange aar ansat ved "Fargo Argus" som bokholder og blev 1894 valgt til county auditor i Cass county. Han var i sin tid en meget benyttet leilighetstaler. Før han kom til Fargo, var han bosat i La Crosse, hvor han en tid var city clerk. Han var født i Flekkefjord og døde 1896.

Det næste norske Dakota-blad i kronologisk orden er "Nordstjernen". Dette blad blev likeledes oprettet av M. Wesenberg, som allerede tidligere i Whitehall, Wis., hadde utgit et blad med det navn. I Grand Forks begyndte "Nordstjernen" at udkomme 1879; det fortsatte til 1881, og redigertes av *Jørgen Jensen*. Det blev 1881 flyttet til Fargo, hvor det høsten 1882 blev solgt til et aktieselskap, der var interesseret i Nelson-Kindred valgkampen. Bladet støttet under valgkampen Kindred. Før omtalte *Edvard Larssen*, som stillet sig mod Nelson i denne mindeværdige kamp, berettes at ha hat noget med redaktionen at gjøre i denne tid, uagtet hans navn ikke var nævnt i bladet. 1883 eiedes bladet av boktrykkerne *Hallward* og *Ingolf Axelsen*, som under *J. O. Blichfeldts* redaktion drev det et halvt aars tid og derpaa solgte det til *T. Guldbrandsen*, udgiver av "Grand Forks Tidende". Denne overdrog igjen "Nordstjernen" til *Julseth & Myhra*. *Julseth* hadde nylig før i Fargo

begyndt "Den Norske Amerikaner". Myhra hadde en andel i "Grand Forks Tidende" og tilbyttet sig "Nordstjernen" for denne. Bladet blev nu slaat sammen med "Den norske Amerikaner", i hvilken Myhra blev medeier og medutgiver. "Amerikaneren" gik ind om faa aar.

"Grand Forks Tidende" blev oprettet i Grand Forks 1880 av sætesdølen *Tellef Grundyson*. Bladet redigertes en tid av *L. K. Hassell*. *T. Guldbrandsen* forestod det meste av tiden dets forretninger, indtil han efter et aars tid kjøpte det og siden var dets udgiver, indtil det 1888 blev flyttet til Minneapolis og utgit som ukeutgave av "Minneapolis Daglig Tidende". *Octavius Arnesen* og *Tom Overland* var til forskjellige tider knyttet til bladets redaktion.

1888 begyndte *Octavius Arnesen* i Grand Forks utgivelsen av bladet "Nordlyset". Det blev om en kort tid solgt til *W. R. Bierly*, og 1889 kjøpte *A. A. Trovaten* det og slog det sammen med det av ham i Fargo utgivne blad "Dakota".

1884 og 1885 blev der i Devils Lake utgit en norsk avis, "Devils Lake Tidende". *N. L. Ashem* var udgiver. Et andet norsk bladforetagende, "Statstidende", blev paabegyndt der i byen 1890 med *John O. Siverson* som redaktør. Bladet blev oprettet med støtte af endel politikere i anledning av kampen mellem *M. N. Johnson* og *H. C. Hansbrough* om nominationen til kongresmand. Denne kamp endte med, at *Hansbrough* blev slagen, og "Statstidende" ophørte dermed at utkomme.

"Dakota-Bladet" blev begyndt 1886 i Portland av *H. A. Foss* som organ for avholdsbevægelsen blandt de norske i Nord Dakota. Bladet utkom et aar.

"Folkets Røst" blev oprettet i Hillsboro 1886 av *L. P. Brevig* og *L. P. N. Muri*. Det følgende aar dannedes Afholdsbasunen Publishing Company til bladets utgivelse, idet navnet nu blev forandret til "Afholds-Basunen". Pastor *J. Lønne* var den ledende aand i foretagendet, som under det nye styre begyndte at ta sig godt op, saa at det med sin femte aargang 1891 kunde glæde sine venner med, at det nu hadde 3.000 abonnenter. Pastor *Lønne* var hovedredaktør til 1892. Indtil oktober 1890 var *T. T. Hov* medredaktør og efterfulgtes av *A. Lindelie*, som ved pastor *Lønnes* fratræden blev ansvarlig redaktør. Bladet var de første aar organ for de saakaldte 3die partis prohibitionister, men blev fra 1890 uavhengig republikansk. Pastor *Lønne* traadte ut av selskapet 1894, og det følgende aar traadte *Lindelie* av som redaktør. Han efterfulgtes av pastor *K. B. Birkeland*, der redigerte bladet som kirkeblad med populistisk hældning i det politiske. Det ophørte at utkomme ved juletider 1896.

Det næste blad i Hillsboro var "Folkets Avis", der blev oprettet av

Axel P. Trockstad, straks efter at "Afholds-Basunen" havde gaat ind 1896. Trockstad fortsatte bladets udgivelse til 1902, da det blev kjøbt av Kjetil Knutsson og slaat sammen med "Statstidende".

"Statstidende" blev paabegyndt av Kjetil Knutsson i Hillsboro 1897 og redigertes av ham til 1904, da han overtok redaktionen av "Normanden". Det gik da over i hænderne paa boktrykker *C. F. Bahnsen* (dansk), som udgav og redigerte det til det gik ind 1909.

"Banneret" blev 1892 oprettet i Hatton av bankmanden *S. M. Froslid*, der var en ivrig forkjæmper for enkeltskat-systemet ("single tax"). (1894) blev det solgt til *G. T. Hagen*, som gav det navnet "Vesterheimen" og flyttet det til Mayville og derfra 1897 til Crookston, Minn. (Sml. "Vesterheimen"). See P 129

"Den frie Presse" blev begyndt i Valley City 1895 av *Lars P. Sølness* (nu læge i Boston). Det gik ind 1896.

"Folkets Ven" begyndte at udkomme i Fargo høsten 1895 med *Martin Shirley* som udgiver og redaktør. Det flytted senere til Moorhead, hvor det gik ind 1897. Bladet støttet fra først av det populistiske parti, men blev senere republikansk.

"Landmanden" blev oprettet i Mayville 1894, men flyttet sommeren 1895 til Fargo, hvor det ophørte at udkomme november 1896. *C. Cranston* var bladets udgiver og *H. J. Kopperdahl* redaktør.

"Fargo-Posten" begyndte at udkomme sommeren 1897 i Fargo med *T. S. Nordgaard* og *H. J. Kopperdahl* som udgivere. Bladet var republikansk. Efter nogle faa aars kummerfuld tilværelse gik det ind 1903.

"Dagen" blev oprettet av *K. P. Wiig* i Fargo februar 1897, men flyttet senere til Moorhead, Minn. Det var oprindeligt dagblad, men utkom siden andenhver dag. Fra Moorhead blev det av Wiig flyttet til Grafton, Nord Dakota, hvor det utkom ukentlig under navnet "Det frie Ord". Bladet blev her solgt til *Einar Berge*, som nogen aar udgav og redigerte det under navnet "Nord Dakota-Posten".

"Mouse River Tidende" var det første norske blad i Minot. Det blev oprettet 1900 av forannævnte, nu avdøde *Martin Shirley* (tidligere prest, først i Konferensen og senere i Den norske synode). Det utkom et halvt aars tid.

P. H. Baukol, som hadde erhvervet "Mouse River Tidende"s trykkeri, begyndte 1904 det andet norske bladforetagende i nævnte by, "Minot-Posten". Han fortsatte bladets udgivelse til 1908. *K. P. Wiig* blev da dets eier og holdt det gaende et aars tid. Efter nogen maaneders hvil gjenoptok han udgivelsen, denne gang under et nyt navn, "Nordvesten". Dette blad gik ind ved juletider 1910.

"Fremtiden" blev utgit i Hillsboro fra 1901 til 1908. Bladet blev

oprettet av *Thorwald Nielsen*. Saalænge han utgav det, besørget han ogsaa selv dets redaktion. Sist paa blev det utgit og redigert av *Axel P. Trockstad*.

1904 begyndte Axel P. Trockstad i Grafton bladet "Norden", der efter en tid gik ind; men 1906 fik det en efterfølger i "Grafton-Posten", likeledes utgit av Trockstad. Ogsaa dette blad ophørte dog snart at utkomme.

I Abercrombie utkom en tid i 1905 "Balderposten" med *Ole Stafne* som utgiver.

"Williams County Skandinav" blev oprettet i Ray 1906 med *C. M. Hanson* som redaktør og utgiver. Det ophørte at utkomme 1909.

"Enderlin Folkeblad" blev 1898 begyndt i Enderlin av *H. Egeberg*, en dansk apoteker, og utkom et aars tid. Egeberg, der var en meget belæst mand, som blandt andet hadde lagt sig efter studiet av statsøkonomi, var ivrig socialist. Som utpræget idealist trodde han, at han gjorde verden en tjeneste ved i tide og utide at forkynde sit politiske evangelium og kom desaarsak op i mangehaande vanskeligheter. Saaledes fik han en ubehagelig injuriesag paa halsen, som blandt andet hadde til følge, at han en kort tid sat i fængsel i Fargo. Da han kom ut av denne affære, flyttet han til den socialistiske Ruskin-koloni i Tennessee, men ogsaa der blev han skuffet og reiste om kort tid tilbake til Danmark.

Norske blade i Albert Lea, Minn.

Blandt de byer, hvor der i tidligere aar har været forsøkt at oparbeide norske aviser, er ogsaa Albert Lea. Det første blad, som blev oprettet der, var "Albert Lea Skandinav". Det utkom fra 1879 og til vaaren 1880. Utgiveren var *Jac. R. Ellerston*. Denne solgte bladet til *August Peterson*, *John Anderson* og *Arthur Motzfeldt*.

Det nye aviskompani begyndte da i april 1880 et nyt blad, som de kaldte "Søndre Minnesota". I begyndelsen av november samme aar begyndte imidlertid Ellerston en konkurrerende avis sammen med amerikaneren *T. T. Pierce*. Bladet var delvis norsk og delvis engelsk. Den engelske del kaldtes "The North Star", den norske avdeling, der utgjorde omtrent en trediedel av bladet, "Nordstjernen".

Mot slutten av november overdrog John Anderson og Arthur Motzfeldt sin andel i "Søndre Minnesota" til Ellerston og August Peterson, som nu blev dette blads utgivere. Det levet ikke længe nok til at bli av nogen betydning. Men der var endnu dem i Albert Lea, som ikke hadde tapt troen paa, at et norsk blad maatte kunne bringes til at gaa der. Der dannet sig derfor et aktieselskap for at gjøre et nyt forsøk. Det nye

forsøk hette "Samvirke". Utgiverne var Albert Lea Publishing Co., og *N. Nelson* var redaktør.

"Samvirke" gik til sine fædre i juli 1882. Derpaa dannedes et nyt Albert Lea Publishing Co., bestaaende av følgende aktionærer: Ellend Erickson, H. G. Emmons, J. G. Grinager og H. O. Haukness. Disse kjøpte den eiendom, som "Samvirke" hadde efterladt sig, og begyndte 5te juli 1882 utgivelsen av "Albert Lea Posten" med *O. J. Hagen* som redaktør.

I begyndelsen av 1883 blev *E. S. Gjellum* ansat som redaktør og redigerte bladet til i april 1885, da det blev solgt til "Nordvesten" i St. Paul. Dermed var Albert Leas norske bladhistorie ute.

Norske blade i La Crosse, Wis.

Foruten "Fædrelandet og Emigranten," som blev utgit der til 1886, har der været forsøkt med flere bladforetagender i La Crosse, Wis. Denne by var jo allerede i en tidlig periode et viktig norsk-amerikansk centrum, og det tok tid, før man kunde gjøre sig fortrolig med, at der her ikke skulde være en norsk avis lenger. Grunden til at senere blade ikke har været istand til at holde sig oppe paa dette sted, er vel for endel den, at La Crosse er en av de gamle norske byer herover, hvor det er gaat tilbake med de norske interesser. Mange av de ældre norske, som i sin tid tok aktiv del i norskarbeidet, er flyttet bort, andre er døde, og de yngre har under den tiltagende amerikanisering hat vanskelig for at holde arbeidet vedlike. Men der er ogsaa andre aarsaker, deriblandt den sterkt tilspidsede konkurranse mellem nordvestens norske aviser og de store blades stedse økende overvegt, som efterhaanden har vanskeliggjort opprettelsen av nye norske aviser.

Endnu mens "Fædrelandet og Emigranten" blev utgit i La Crosse, paabegyndtes et nyt blad der 1881 av *T. J. Widvey*. Dets navn var "Varden", et stort 10-spaltet, 4-sidet ukeblad, der vedblev at utkomme til april 1883, da utgiveren meddeler, at han av helbredshensyn midlertidig maa indstille utgivelsen. Midlertidigheten blev permanent. "Varden" blev redigert av Widvey selv og cand. jur. *P. G. Dietrichsen* (senere ansat i "Skandinaven"s redaktion, forf. av "Det 15de Wisconsin-Regiments Historie", i 90-aarene hjemvendt til Norge, hvor han døde for flere aar tilbake).

Av andre bladforetagender av nyere dato i La Crosse har vi det av *P. O. Evensen* i begyndelsen av 90-aarene paabegyndte blad, som ogsaa kaldtes "Varden". Dette blad redigertes en tid av *L. A. Stenholt*, kjendt for sine populære, men paa et temmelig lavt niveau liggende bøker. "Varden" nr. 2 laa i Stenholt's tid paa høide med hans forfatterskap.

Paa slutten redigertes bladet av *O. A. Buslett*, som hævet det redaktionelle niveau, dog uten at være istand til at gjenoprette bladets synkende anseelse.

Litt senere i 90-aarene begyndte advokat *Martin Bergh* utgivelsen av "Folkevennen". Ogsaa dette blad redigertes en tid av Buslett. *Sigvard Sørensen*, senere ansat som bibliotekar i Chicago, var likeledes nogen maaneder bladets redaktør. (Sørensen var født i Kristiansund 1853, student ved Kristiania universitet og utvandret 1890. Indtil sin død 1913 var han i 18 aar ansat i Newberry Library, Chicago.)

Saa oprettedes 1895 "La Crosse Tidende". Dette blad gav en tid løfte om at skulle bli til noget. Det blev utgit av *Jacob L. Hjort* og redigert av ovennævnte *S. Sørensen*. Fra et ukeblad blev "Tidende" utvidet til to numre om uken. Sørensen fratraadte snart som redaktør, og Hjort besørget nu selv baade redaktionen og forretningerne. Vaaren 1897 blev *Kristian Prestgard* bladets redaktør, men allerede utpaa høsten samme aar gik det ind efter allehaande fortvilede forsøk fra utgiverens side paa at holde det ilive.—*J. L. Hjort* er født 1864 i Allamakee county, Iowa, søn af pastor *Ove Jacob Hjort*; var en tid elev ved *Luther College*; senere ansat ved "Fædrelandet og Emigranten" og forretningsbestyrer ved "Syd Dakota Ekko"; drev derefter en annoncefornetning i Minneapolis, indtil han 1895 begyndte "La Crosse Tidende"; bor nu i Reeder, N. D., hvor han er bankier og medlem av statens legislatur. Hjort er særlig kjendt som en fortrinlig sanger og sanglærer.

Efterat "La Crosse Tidende" var gaat til sine fædre, utgav "Decorah-Posten"s eier, *B. Anundsen*, et aars tid en speciel La Crosse-utgave av sit blad med *Kristian Prestgard* som lokalredaktør for La Crosse. Bladets navn var "La Crosse-Posten". Den blev nedlagt 1898 og *Prestgard* knyttet til "Decorah-Posten"s redaktion i Decorah. Siden har der ikke været noget norsk blad i La Crosse.

Blade i Syd Dakota.

I Sioux Falls, S. D., har der gjennom aarene været begyndt flere avisforetagender. Det første nævneværdige av disse var "Syd Dakota Ekko", der blev oprettet 1890 av et aktieselskap med *Gabriel Bie Ravn-dahl* som redaktør og bestyrer. Allerede saa tidlig som 1879 nævnes et norsk blad i Sioux Falls, "Folketidende", som dog aapenbart kun har levet et kort og ufrugtbart liv. *O. S. Nordvold* hadde imidlertid tidligere i 80-aarene kjøpt et blad, "Vesterheimen", som oprindeligen var oprettet i Flandreau, S. D., av *Hans Olson* og med *E. Sunde* som redaktør. Han flyttet bladet først til Sioux Falls og derefter til Brookings, men da "Syd Dakota Ekko" blev stiftet, blev "Vesterheimen" slaat

sammen med dette. Ravndahl vedblev som "Ekko"s redaktør til 1898. Bladet gjorde sig under hans redaktion sterkt gjældende paa det politiske omraade. Det blev, efter at R. fratraadte, redigert av O. C. Stuart i omkring fire aar, saa en ganske kort tid av H. A. Ustrud og dernæst av *Wollert Hildahl*, indtil det gik ind 1906. *Børre H. Lien*, nu receiver ved De forenede staters landkontor i Portland, Oregon, dengang en anset politiker i Syd Dakota, *A. Christopherson*, *H. H. Natvick*, *G. Skartvedt* og *O. S. Swenson* var alle medlemmer av det første aktieselskap, som eiet "Ekko", og nogle av disse støttet bladet ogsaa i senere aar.

G. Bie Ravndahl er født 1865, student 1883, philosophicum 1884, utvandret 1885. Efter i nogen aar at ha redigert norske blade i Nord Dakota, kom han til Syd Dakota 1890 og bodde der til 1898, da han blev utnævnt til amerikansk konsul i Beirut, Syrien. Under sit ophold i staten var han 1892-1893 medlem av legislaturen. Som konsul i Beirut blev han til 1905, da han blev forflyttet som konsul i Dawson City, British Alaska. Her blev han et aar og kom da tilbage til Beirut, denne gang som generalkonsul. Siden 1910 har han været generalkonsul i Konstantinopel. Ravndahl hører til konsulatetatsens dygtigste kræfter og har indlagt sig megen fortjeneste av amerikansk handel i orienten. Som norsk-amerikansk journalist utmerket han sig ved sin gode pen, sin taktfuldhed og sunde omdømme. Da Northwestern Scandinavian Singers Association blev stiftet 1891, blev han valgt som dens første president og tjente i denne stilling til 1893.

Fortiden har Sioux Falls to norske aviser, "Fremad" og "Sioux Falls-Posten". "Fremad" er utkommet siden 1894. Det blev oprettet av boktrykker *I. F. Strass*, som hele tiden har været dets utgiaver og redaktør. Det er et politisk nyhetsblad for de norske i Syd Dakota, blev oprindelig oprettet som et populistblad og er nu nærmest politisk uavhengig.

I. F. Strass er født i Trondhjem 1862 og kom til Amerika 1878. Han arbeidet i sin tid som typograf ved det av Johan Schrøder i Fergus Falls utgivne "Normanna Banner", som han, efter at Schrøder hadde git bladet op, fortsatte et aars tid under navnet "Nyt Normanna Banner" i kompaniskap med en anden. Senere fik han ansættelse som faktor i "Fergus Falls Ugeblad"s trykkeri og virket der, indtil han det foran nævnte aar flyttet til Sioux Falls og oprettet "Fremad".

"Sioux Falls Posten" blev stiftet av *Helge Opland* i november 1907. Som politisk ukeblad for nordmændene i Syd Dakota og østlige Minnesota tar det aktiv del i politiken. Bladet er progressivt-republikansk. *Opland* er født paa Voss 1874 og utvandret til Amerika 1896; var i flere aar fra 1899 reisende agent og korrespondent for "Skandinaven"; fra 1902 til 1905 i skoforretning i Canton, S. D.

Norske blade i Sioux City, Iowa.

I 1887 begyndte i Sioux City, Iowa, "Sioux City Tilskuer". Bladet blev utgit av *A. M. Olmen & Co.* 1888 forandredes navnet til "Vesterheimen" og firmanavnet til Vesterheimen Publishing Co., med Olmen som bestyrer. "Vesterheimen" forsvinder om kort tid fra skuepladsen og efterfølges av "Sioux City Tidende". Dette blad blev 1889 kjøpt av *O. M. Levang*, som var dets utgiver og redaktør til 1891. Det blev da kjøpt av *John Story*, som fortsatte dets utgivelse i Sioux City til 1897, da han flyttet det til Lake Mills, Iowa, og forandret dets navn til "Republikaneren". Da Story nogen faa aar senere reiste tilbake til Norge, gik bladet over i andre hender, idet det redigertes først et par aars tid av *E. L. Mengshoel* og derpaa av typograf Foss. Det gik ind 1903. Mens bladet blev utgit i Sioux City av Levang, var det demokratisk i amerikansk politik; under John Story blev det republikansk.

Da *Levang* forlot Sioux City 1891, bosatte han sig først i Minneapolis og reiste siden til vestkysten, hvor han nogen aar senere begyndte tidskriftet "Skirnir". Derpaa havnet han i den engelske presse og utgav i mange aar "Lanesboro Leader" i Lanesboro, Minn., hvor han blev en anset politiker og var en av hovedmændene i oppositionen mot kongressmand *J. A. Tawney*,—en opposition, som ledet til dennes nederlag ved valget 1910 og den unge sakfører *Sydney Andersons* valg. Levang kunde, efter hvad der blev sagt, selv faat nominationen som kandidat mot *Tawney*, men ønsket den ikke. Han er født i Nordland, tok middelskoleeksamen i Kristiania og læste videre med artium som maal, indtil han utvandret 1886. Efter en tid at ha arbeidet som typograf i Chicago og Cedar Rapids, Iowa, blev han reisende for *C. Rasmussens* bokhandel i Minneapolis, en virksomhet som han opgav 1889 for at bli utgiver av "Sioux City Tidende".

John Story (Støre) er født i nærheten av Levanger. Hans første forbindelse med den norsk-amerikanske presse var 1880 som medarbeider i bladet "Red River Tidende", der blev utgit i Moorhead, Minn., av *P. T. Julseth & Co.* Derefter redigerte han en kort tid "Nyt Normanna Banner" i Fergus Falls, Minn. Senere var han medeier og medarbeider i "Skandia", som i midten av 80-aarene blev utgit i Chicago av *J. P. Poulsen* og andre. Fra 1886 til 1890 var han ansat ved Chicago, Milwaukee & St. Paul-banen. Efterat han hadde flyttet til Lake Mills, blev han utnævnt til Deputy Oil Inspector. Han reiste tilbake til Norge 1902 og er for tiden "Morgenbladet"s nordenfjeldske representant.

Siden "Sioux City Tidende" gik ind, har man ikke hat noget norsk blad i Sioux City, likesom heller ikke nogen har vaaget et nyt forsøk i Lake Mills, efterat "Republikaneren" ophørte at utkomme.

Blade i Duluth og Superior.

DULUTH SKANDINAV.

Oppe ved Superior-sjøen ligger de to utmerkede byer Duluth og Superior, den første paa Minnesota-siden, den anden i Wisconsin. Nordmænd flyttet tidlig ind her, og den omliggende egn paa begge sider har likeledes en betydelig norsk befolkning. At der i dette strøk frembød sig et godt felt for et norsk avisforetagende, skjønner man derav, at der i Duluth har været et norsk ukeblad helt siden 1885. Bladets utgiver og grundlægger er M. Wesenberg, som vi kjender fra saa mange tidligere blade, og som her tilsist fandt et blivende sted og det rette felt for sine evner. Bladets navn er "Duluth Skandinav". Det har saagodtsom hele tiden været ledet av Wesenberg, i de senere aar med assistance av hans søn. I den siste tid har firmanavnet været Wesenberg & Simonson, og bladet er nu nylig overtat av *Severin Simonson*, siden af Simonson & Nelson med *P. A. Nelson* som redaktør.

SUPERIOR TIDENDE.

Allerede 1888 fik "Duluth Skandinav" en konkurrent i "Superior Posten", som det aar blev oprettet i Superior. Dette blad blev grundlagt av *Charles Lagro*, dengang en bekjendt eiendomsbesidder der i byen. Han drev det til høsten 1891, da det blev solgt til et aktieselskap med *O. M. Skinvik* i spidsen. Efter et aar blev Peer Strømme ansat som redaktør og bestyrer og fortsatte til 1893. Lagro overtok da paany bladet, men hans helse hadde begyndt at svigte, hvorfor han snart maatte slutte for at søke et mildere klima. Han reiste til vestkysten, og der døde han kort tid efter av tæring. To boktrykkere, *Hendricksen* og *Grønseth*, blev nu bladets utgivere og forandret navnet til "Superior Tidende". De nye eiere opgav dog snart foretagendet, og avisen blev nu overtat av *Simon Klov Dahl*, som drev den i to aar, indtil et nyt aktieselskap kjøpte den 1896. *Henry P. Peterson* blev redaktør og forretningsfører. Han blev senere hovedeier og vedblev at utgi bladet til høsten 1901, da det blev overdrat til *John L. Erickson* og *Georg A. Pettersen*. Erickson traadte om en tid ut av firmaet, og *John Wiig* blev medutgiver, indtil han om et aars tid blev utløst av Pettersen som siden har været alene om utgivelsen.

Bladets første redaktør var *A. B. Lange*. Siden han fratraadte 1889, har følgende til forskjellige tider forestaaet dets redaktion: Tom Overland, Adolf Bydal, John Benson, John Sønderaal, Henry P. Peterson, O. M. Skinvik, Peer Strømme, Chas. Lagro, Simon Klov Dahl, John L. Erickson, John Wiig og Georg A. Pettersen. Bladet har i det politiske været uavhengig og reformvenlig.

Den nuværende utgiver og redaktør, *Georg A. Pettersen*, er kristianienser og boktrykker og var i sin tid faktor i "Nordvesten"s trykkeri i St. Paul. Den tidligere mangeaarige redaktør, *Henry P. Peterson*, er likeledes født i Kristiania (1863). Han kom til Amerika 1879 og var en længer tid ved handelen i Minneapolis og Crookston, Minn. I Superior har han bodd siden 1889 og var her endel aar ansat i en bank, før han blev bladmand. For tiden har han en stilling ved det engelske blad "Superior Telegram". Peterson har været meget oppe i politiken og var i flere aar ansat som fabrikinspektør for Wisconsin's nordvestlige distrikt.

Anton B. Lange begyndte i Duluth bladet "Scandia" 1889. Dette blad, som 1902 flyttet til Chicago, er nærmere omtalt paa et andet sted.

1902 begyndte John L. Erickson, likeledes i Duluth, bladet "Duluth Banner", som efter nogen maaneder blev slaat sammen med "Superior Tidende".

I det ytterste vesten.

Den betydelige indvandring av norske til vore vestlige kyststater medførte, at der allerede i 80-aarene (for Californias vedkommende tildels endnu tidligere) begyndte at dukke op norske aviser i de fornemste byer derute. Og eftersom indvandringen øket, blev der i 90-aarene og det første tiaar av det nye aarhundre gjort stedse flere og flere forsøk med norske blade paa Pacific-kysten. Forholdsviis faa av disse aviser har havt kræfter til at overleve tidens mange storme og gjenvordigheter, men der er igjen et normalt og respektabelt totalresultat baade i antallet og kvaliteten av de bestaaende norske presseorganer i vore kyststater. Vi skal kortelig omtale disse først og siden meddele et og andet om de blade, hvis lod det blev at "kjæmpe kun og falde". Vi begynder med

WASHINGTON-POSTEN.

Dette blad blev stiftet i Seattle 18de mai 1889. Bladets første eier og redaktør var *Frank Oleson*, født i Trondhjem 1862, nu advokat i Seattle. I februar 1890 kjøpte Oleson "Washington Tidende" (stiftet i Tacoma en maanedes tid før "Washington-Posten" av *Erik Thuland*) og slog dette blad sammen med "W.-P". Høsten samme aar blev bladet solgt til Scandinavian Publishing Co., inc., et selskap, som bestod av nordmænd og svensker, idet dog størsteparten av aktierne var i hænderne paa nordmanden, senere advøde *A. Amunds*. Redaktør var i denne tid *Peter Røthe*, født i Sørffjorden, Hardanger, nu bosat i Harper, Wash. Bladet blev senere udleiet til *E. H. Evenson*, Seattle, og hr. Røthe.

Dette var 1892. "Washington-Posten" var til den tid utkommet i stort 7-spaltet format, men gik da "paagrund av haarde tider" over til et mindre, 6-spaltet format, idet det dog fremdeles utkom med 8 sider ukentlig. Leien av bladet gik siden over til *Fred Blomberg*, som fortsatte utgivelsen til 1895. Det følgende aar blev "Washington-Posten" kjøpt av *Asbjørn Thuland*, en søn av ovennævnte Erik Thuland og fremdeles bosat i Seattle. Han var nu utgiver og redaktør til aaret 1902, da bladet blev solgt til *A. H. Soelberg*, *H. P. Rude* og *Frank Oleson*. Sist-

GUNNAR LUND.

nævnte overtok nu igjen redaktionen et aars tid. Forsommeren 1905 blev saa bladet kjøpt av *Martin Apland*, født i Iowa av norske forældre, og med *Rockwell O. Egeland* som forretningsbestyrer drev han det nogen maaneder, indtil det i november 1905 blev overtat av den nuværende eier og redaktør, *Gunnar Lund*, der siden med stor dygtighet har utgit og redigert det. "Washington-Posten" er en av vore best ledede norske aviser og har en efter forholdene paa vestkysten meget betydelig utbredelse. Bladet er uavhengig republikansk og støttet 1912 Roosevelts kandidatur til president.

Gunnar Lund er født i Stavanger 1866, student fra Kristiania uni-

versitet 1887, cand. philos. 1888, læste retsvidenskap tre aar, hvorpaa han utvandret til Amerika sommeren 1891. Han kom til Seattle, hvor han først arbeidet paa Great Northern-banen ved Puget Sound og derpaa i sagbruket i Port Blakeley, Wash. Høsten 1891 reiste han til Portland, Oregon, og hjalp til med at rydde land i skogen der i nærheten. Sommeren 1892 flyttet han til Chicago, hvor han var lærer ved engelske aftenskoler vinteren 1892-1893; var derpaa ansat i et engros hus noget over et aar. Vinteren 1894 begyndte han egen forretning i smør, kaffe og te, men solgte sin andel 1899 og reiste hjem til Norge paa et kort besøk. 1900 kom han tilbake og bosatte sig i Seattle.

TACOMA TIDENDE.

Det første nummer av dette blad utkom 4de juli 1890, og utgiverne var Tacoma Tidende Publishing Co. Selskapet blev dannet av *Dirk Blaauw*, og flere av byens forretningsmænd var aksjonærer. Det gik over forventning godt, saa det ikke blev nødvendigt at indbetale mer end en trediedel av den tegnede aktiekapital. Dirk Blaauw redigerte og bestyrte avisen i syv aar. Ved disse tider var der indtraadt en stagnation i forretningsforholdene i kystbyerne, og det viste sig vanskeligere at holde bladet oppe. Blaauw solgte nu "Tidende" og begyndte anden forretning, idet han dannet et preservingsselskap for nedlægning av fisk og kjøt. Senere blev han kommissionær i laks og trælast, likesom han ogsaa begyndte en importforretning i norske varer, som i aarenes løp vokste op til at bli en betydelig affære. Endelig blev han representant paa vestkysten for Asiatic Petroleum Co. og fortsatte i denne stilling, indtil han vaaren 1913 reiste tilbake til Norge med den bestemmelse at slaa sig til der forgodt for resten av sine dage. Blaauw var i flere aar norsk vicekonsul i Tacoma. Han har indlagt sig ikke ringe fortjeneste av norsk utførsel til Amerikas veststater. "Tacoma Tidende" blev 1897 kjøpt av *John Blaauw*, som fortsatte bladets utgivelse til november 1911. Han besørget ogsaa, med undtagelse av et aar, da bladet blev utgit av *Jørgen J. Bagger*, selv redaktionen. Det nævnte aar solgte han bladet til *R. Blom Anderssen* og *Reidar Gjølme*. Førstnævnte har fra december 1911 været bladets redaktør og bestyrer. Da det nye firma overtok avisen, blev formatet utvidet fra 6 til 7 spalter.

Rudolf Blom Anderssen er født i Larvik 1879, student 1896, cand. philos. 1897, studerte et aar jus, men opgav den for at kunne vie mer av sin tid til literære og lignende sysler, som hadde større tiltrækning for ham end retsvidenskapen. Han tjenstgjorde nu som skibsintendant ombord i flere av marinens fartøier, senest ombord i panserskipet "Tordenskjold" 1905-1906. Han utvandret til Amerika vaaren 1907 og

fik samme aar ansættelse som sekretær ved det norske konsulat i Chicago. 1909 reiste han hjem til Norge paa et besøk og kom i december samme aar til Seattle, hvor han den følgende vaar blev ansat som redaktionssekretær i "Washington-Posten", en stilling han indehadde til han kjøpte "Tacoma Tidende".

Jørgen J. Bagger, der utgav "Tacoma Tidende" 1907-1908, er dansk, født i Kolding 1862, utvandret 1879 og har været ansat ved flere norske og danske blade, siden 1906 ved "Tacoma Tidende", hvis annonceanndeling han nu bestyrer.

BIEN.

Det første nummer av "Bien", som for tiden er det eneste dansk-norske blad i San Francisco og California, utkom i april 1882. Grundlæggeren var den norske prest, *I. L. P. Dietrichson*, nu bosat i Jersey City, N. J. Bladet begyndte som ukentlig billed-magasin. Pastor Dietrichson vedblev at utgi det i henved otte aar, og det utkom sistpaa to gange maanedlig. Paa slutten var *A. M. Sundheim*, nu ansat i Augsburg Publishing House i Minneapolis, medutgiver. Bladet gik 1890 over til danskerne *Leidecher & Mørch*, som nogen tid utgav det i tidsskriftformat. I slutningen av 1890 blev bladet overtat av et konsortium bestaaende av *C. Leidecher*, *W. Mørch*, *Sophus Hartwick*, *P. Frese* og *F. Iversen*. Man gjorde nu "Bien" til et almindelig nyhetsblad. Siden 1893 har Sophus Hartwick været eneieier og redaktør. Han er født i Roskilde, Danmark, 1868. Skjønt "Bien" er overveiende dansk, skjænker det dog de norske interesser i California adskillig opmerksomhet. For danskheten er det en ivrig talsmand og et virksomt bindeled mellem danskerne paa Pacific-kysten.

PACIFIC-SKANDINAVEN.

"Pacific-Skandinav" blev oprettet i Portland, Oregon, 1904 med *Harald Lange* som redaktør og *L. Christensen* som bestyrer. Senere blev bladet kjøpt av *H. J. Langoe*, som fremdeles utgir og redigerer det. Det er et politisk nyhetsblad for staten Oregon.

SPOKANE SKANDINAV.

"Spokane Skandinav" begyndte at utkomme i Spokane, Wash., i februar 1906. Det var et litet 4-spaltet, 4-sidet blad, men blev snart utvidet. Bladets stifter var *M. Marken*, som fremdeles utgir og redigerer det. Han er født i Vestnes, Romsdalen, 1868, utdannet ved Romsdals amtskole og kom til Amerika 1891, men reiste 1894 tilbake til Norge, hvor han drev landhandleri til 1904. Han utvandret da atter til Amerika,

landet i Halifax og gjennemvandret tilfods Nova Scotia, New Brunswick, staten Maine, Quebec, Ontario, Michigan, Illinois og Wisconsin, til han omsider havnet i Stoughton, hvor han opholdt sig noget over et halvt aar og i nogen maaneder utgav et litet norsk blad, "Norge." Til Spokane kom han i mai 1905 og har med et par korte avbrytelser hele tiden utgit og redigert "Skandinav".

BIKUBEN *m. m.*

Mormonerne har sit eget norsk-danske organ i Salt Lake City, Utah. Dets navn er "Bikuben", og det har en betydelig utbredelse blandt de mange norske og danske mormoner derute. Bladet blev oprettet av en svensk smed, *Anders W. Winberg*, og begyndte at utkomme 1876. Den nærmeste foranledning til "Bikuben"s oprettelse var, efter hvad Winberg fortæller i sin selvbiografi, at der 1875 var begyndt at utkomme et anti-mormonsk blad, "Utah Skandinav", der tok saa haardt fat paa de siste dages hellige, at det gjaldt om at knække dets indflydelse. Dette har Winberg rimeligvis opnaadd, for man hører ikke mer til oppositionsbladet. "Bikuben" blev efterhaanden mer av et nyhetsblad og synes at ha hat ganske god fremgang. Winberg hadde i aarenes løp flere kompagnoner, men kompaniskapet varet ikke i noget tilfælde ret længe. Et konkurrerende mormonblad, "Utah-Posten", blev begyndt av *Andrew Jenson* og *C. A. F. Orlob* 1885, men man blev snart enig om at slaa bladene sammen, og da Andrew Jenson, som nu tiltraadte "Bikuben"s redaktion, allerede det følgende aar forlot bladet, blev Winberg atter alene om utgivelsen. Han solgte det til *P. O. Thomassen* 1891. Det blev da betydelig utvidet og forbedret. Imidlertid døde Thomassen, og "Bikuben" gik over til et aktieselskap og senere til mormonsamfundet. Det er dog nu atter i privat eie. Til forskjellige tider, efterat Winberg solgte det, har det været redigert av Andrew Jenson, O. J. Anderson og *J. M. Sjødahl*. Siden 1909 har *H. J. Christiansen* været redaktør. Han er født 1849 i Roskilde, Danmark. *M. A. C. Nicolaysen* er medredaktør.

Om *Anders W. Winberg* kunde der skrives en roman. Født 1830 i Lund i Sverige, reiste han som smedesvend til Danmark, hvor han 1851 blev omvendt til mormonismen (efter at Gud, ifølge W.s eget utsagn, i en drøm om natten hadde aapenbart for ham, at dette var den rene og rette lære). Efter en frugtbart proselytvirksomhet utvandret han 1853 til Utah. Senere reiste han meget som missionær baade her i landet og i de nordiske lande og oplevet mange merkelige eventyr. Han døde 1909.

Foruten de nævnte blade har der blandt mormonerne været utgit et biografisk-historisk tidsskrift, "Morgenstjernen". Det var *Andrew Jenson*, som forestod dette foretagende, og der utkom to aargange av skriftet i

aarene 1882 og 1885. Desuten oprettet *Peter Andersen* 1884 bladet "Sandhedens Tidende", som senere blev solgt til mormonsamfundet, der lot det gaa ind. Av interesse kan det ogsaa være at høre, at der i Kjøbenhavn utgis et mormonblad for de skandinaviske lande, "Skandinaviens Stjerne", som nu er i sin 62de aargang. Et svensk og et tysk mormonblad utkommer likeledes i Saltsjøstaden.

Indgaaede blade paa vestkysten.

I San Francisco har der i aarenes løp med vekslende held været forsøkt med flere dansk-norske blade. Det første av disse var "California-Posten". Det blev oprettet av Ferdinand Iversen 1876. Dette blad var overhodet det første dansk-norske blad paa Stillehavs-kysten. Under allehaande vanskeligheter vedblev Iversen at utgi det et par aars tid. Saa maatte han opgi det hele.

Bladet blev imidlertid fortsat under navnet "Valkyrien" og gik snart over til en *Krutzmann*, som holdt det gaaende til 1886. Saa kunde hellerikke han lenger. "Valkyrien" gik ind, trykkeriet blev solgt, og utgiveren la sig til at dø (d. v. s. han tok sig avdage).

Sommeren samme aar begyndte "Pacific Skandinav" som etslags fortsættelse av "Valkyrien". Med endel pengemænd i ryggen og den ansete sønderjyde *James Madison* som utgiver syntes det at gaa lyse tider imøte. Kjøbenhavneren *I. C. Hansen* blev redaktør. Bladet hadde en blomstringsperiode de første aarene, men efter en tid trak Madison sig tilbage, saa Hansen blev alene om de betydelige driftsutgifter. Det blev tilsist formeget for ham, og den 1ste januar 1897 blev bladet kjøpt av *Salomon & Mørch*. Dette firma anla nyt trykkeri og gav foretagendet ny vind i seilene. Michael Salomon var redaktør, og med sin uomtvistelige dygtighet gjorde han "Pacific Skandinav" journalistisk set til et av de best redigerte skandinaviske blade i landet, men radikal som han var baade i det ene og det andet, kunde massen av den dansk-norske befolkning ikke følge ham, og efter nogen aars forløp maatte bladet 1901 nedlægges. Dette altsaa tiltrods for, at Salomon var en journalist av rang og hadde en ganske betydelig bane bak sig paa dette omraade i Danmark, hvor han blev født 1869, idet han blandt andet hadde været medarbeider ved de Ferslewske blade, redaktionssekretær i "Skolebladet" o. s. v.

Det maa forøvrig ikke sættes ut av betragtning, at "Pacific Skandinav" hadde en konkurrent i "Bien", der som før nævnt blev oprettet 1882.

Et bladforetagende, hvortil der blev knyttet ganske store forhaapninger, var "Pacific-Posten", der begyndte at utkomme i San Francisco i

september 1904 med miss *Hanna Larsen* som redaktør og *T. Tellefsen* som forretningsfører. Bladet blev oprettet av et aktieselskap med følgende bestyrelse: O. A. Tveitmoe, president; J. Ferem, sekretær; M. Olsen, kasserer; pastor E. M. Stensrud, Edward Andersen, E. G. Olsen, K. M. Dahl, dr. Martha Thorwick, Mrs. M. Andersen, T. E. Dickson og C. L. Wold. Finansielt hadde bladet ganske store vanskeligheter at kjæmpe med, da det ikke netop gik som man hadde ventet med tilslutningen. Men fra høsten 1905 begyndte det at lysne, og vinteren 1906 hadde indtægterne vokset saapas, at det paa det nærmeste lønnet sig. Saa kom den store ødelæggelse 18de april det nævnte aar: det forfærdelige jordskjælv, ledsaget av ildebrand og anden elendighed, som truet den glade verdensby med tilintetgjørelse. "Pacific-Posten" led med de andre og magtet efter dette ikke at reise sig. Av flere grunde var dette meget at beklage, for de norske i San Francisco hadde ofret ikke saa litet paa foretagendet. Alle norske interesser i byen hadde samlet sig om "Pacific-Posten". Baade foreninger og menigheter var med. Det viste sig dog i længden vanskelig at forlike disse forskjellige interesser med hverandre, og de kirkelige elementer begyndte efterhaanden at trække sig ut av bladet. Saaledes fandt miss Larsen sig ogsaa paa slutten foranlediget til at fratræe redaktionen. Efter branden blev der av cand. teol. *H. N. Hasund* gjort et forsøk paa at fortsætte utgivelsen, men han maatte snart gi det op.

Miss *Hanna Larsen* er datter av professor dr. Laur. Larsen i Decorah og er født i denne by. Hun redigerte "Pacific-Posten" med sjælden dygtighet, likesom hun gjennom sit arbeide i den norsk-amerikanske og engelsk-amerikanske presse i det hele har vist sig i besiddelse av fremragende journalistiske og literære evner. I nogen aar var hun medredaktør av "Amerika", og i den senere tid har hun bodd i New York, hvor hun i sin tid redigerte "Den norske Amerikaner" og for tiden er en av redaktørerne for "American-Scandinavian Review" og assisterende sekretær for American Scandinavian Society. Hun har skrevet meget over literære emner i amerikanske tidsskrifter.

I "Pacific-Posten"s redaktion var som miss Larsens assistent en tid ansatt ovennævnte Michael Salomon.

Ogsaa i et tidligere tidsrum utkom der i San Francisco nogen numre av et dansk-norsk blad under navnet "Pacific-Posten". 1901-1902 blev der forsøkt med et norsk blad, "Fram".

Blandt de mange indgaaede norsk-danske aviser paa Stillehavs-kysten er ogsaa "Stillehavs-Posten", der blev utgit i nogen aar av *J. P. Holm* i Portland, Oregon, i slutningen av 1880-aarene og begyndelsen av 1890-aarene. Holm hadde tidligere været bokhandler i Fergus Falls, Minn.

Han bosatte sig for flere aar tilbage i Perth Amboy, N. J., hvor han blev utnævnt til dansk vicekonsul og udgav det danske blad "Perth Amboy Folkeblad". Han var ogsaa en tid udgiver av "Dansk-Amerikaneren" i New York og "Den norske Amerikaner", der var en fortsættelse af "Nordiske Blade".

I Everett, Wash., udgav dansken *H. S. Hagerup* fra 1907 til 1909 "Everett Ekko", og sammesteds blev "Pacific-Posten" utgit fra 1908 til 1909 av nuværende prest i Den forenede kirke, *Magne Schilliaas*.

Foruten "Spokane Skandinav", som er nævnt ovenfor, har der ogsaa i Spokane, Wash., været forsøkt med tre andre norsk-danske aviser. Det første av disse blade var "Spokane Ekko", der med pastor *Stangeland* som udgiver utkom en kort tid i begyndelsen av 1890-aarene. Derefter kom 1893 "Vestens Skandinav", utgit av dansken *J. C. Aaen*, bekjendt fra Danmark som en ivrig forkjæmper for volapük og lærer i dette verdenssprog. Bladet, der var godt redigert, utkom et par aars tid. Et avholdsorgan, "Hjemmets Vern", utkom likeledes med nogen numre i nævnte by i begyndelsen av 1890-aarene. Det første numer utkom under navnet "Sennepskornet". Endelig utkom i Spokane en meget kort tid i 90-aarene "Spokane Tidende".

Men det er fornemmelig Seattle og Tacoma, som har været det mest attraaværdige felt for norske aviser paa vestkysten. De allerfleste av dem har i høiden holdt sig oppe et aars tid, og paa et par undtagelser nær har de indgaaede blade i disse byer ingen særlig rolle spillet. Vi skal her nøie os med at nævne nogen faa, som det har været mulig at faa navnene paa: "Fram", Seattle, *Julius Sunde* udgiver. "Papegøien", Seattle, 1895. "Seattle Tidende", 90-aarene. "Normanna", Seattle, 1905. "Vort Land", Seattle, 1906, utg. *A. J. Thuland* o. a. "Tacoma Folkeblad", Tacoma. "Tacoma Budstikke", Tacoma. "Vestkysten", Tacoma, oprettet av *Syver Braateli* 1905, senere solgt til *John Blaauw*, redigert i nogen tid av *Einar Finsand*. "Braat og Brand", Tacoma, oprettet av boktrykker *Ingolf Axelsen* 1907, gik ind 1912; Axelsen er født i Sarpsborg 1860. "Norsk Magasin", Tacoma.

Norske blade i østen.

De første bladforsøk i østen var, som man vil se av dette arbeides første avsnit, "Skandinaven", der begyndte at utkomme i New York 1851, og "Skandinavisk Post", som blev utgit i nogen aar samme steds fra 1863.

Efter at det sistnævnte blad hadde ophørt at utkomme, var der intet norsk blad av betydning i New York, før "Nordiske Blade" blev oprettet 1878. Dette blads grundlægger var boktrykker *Martin Nielsen*

(f. i Drammen). Det utkom i begyndelsen hver fjortende dag, dersom det ikke traf sig, at utgiveren hadde lovlige forhindringer, hvad der undertiden hændte. "Nordiske Blade" samlet imidlertid snart en liten trofast kreds om sig, og kredsen vokste, saa Nielsen efter en tid kunde begynde at utgi bladet ukentlig. Utgiveren var selv en habil skribent, og især vil han mindes for sin interessante og velskrevne ukerevy, der altid indtok hæderspladsen paa bladets forside. Med aarene blev avisen utvidet, og han fik utkomme til at ansætte andre redaktionelle kræfter. Blandt disse var en danskfødt mand ved navn *Andersen*, der en tid hadde bodd i Trondhjem. I Brooklyn gik han under navnet "Barber Andersen", men han førte pennen med samme færdighet som barberkniven, og de norske i østen satte ikke liten pris paa hans bidrag til bladet. Cand. jur. R. S. N. Sartz redigerte "Nordiske Blade" nogen tid i 80-aarene, før han 1887 flyttet til Minneapolis.

Bladet raadet grunden alene, indtil "Nordisk Tidende" kom 1891. Martin Nielsen var da alt en gammel mand og litet oplagt til at opta kampen med yngre og mer uvorne kræfter. Derfor solgte han snart "Nordiske Blade" til et aktieselskap med dr. *Hans Volckmar* som redaktør. Bladet blev nu betydelig utvidet og lot til at gaa lysere tider imøte. Men den paagrund av konkurransen engang indtraadte tilbakegang lot sig desværre ikke stanse. Volckmar trak sig snart tilbake og reiste efter en tid hjem til Norge, hvor han nu i mange aar har været redaktør av "Dagbladet" i Kristiania. Redaktionen gik nu efterhaanden over til nuværende prest i Den norske synode, *Sigurd Folkestad* (f. 1877 i London av norske forældre, i sin tid medarbeider i "Kristiania Dagsavis" og redaktør av ungdomsbladet "Vaarsol"; senere sekretær ved den norske sjømandsmission i New York). Efter etpar aars forløp forandret Folkestad bladets navn til "Den norske Amerikaner". Trods fortrinlig og aggressiv redaktion lykkets det ham dog ikke at bringe bladets tapte prestige tilbake, likesaalitt som hans eftermænd, *S. Bryn*, *Harald Vaage* og *Hanna Larsen* kunde gjøre det. I den siste del av "Nordiske Blade"s levetid blev det utgit av konsul *J. P. Holm*, der ogsaa var utgiver av "Dansk-Amerikaneren". Han lot bladet gaa ind 1910.

NORDISK TIDENDE.

Dette blad blev stiftet av boktrykker *Emil Nielsen* i januar 1891. Den første redaktør var bergenseren *Køhler-Olsen*, som imidlertid snart etterfulgtes av *Zakkarias Hermansen* og denne igjen av *Ingvald Kopperud*, der hadde været redaktionssekretær i "Oplandenes Avis" paa Hamar. Bladet gjorde utmerket fremgang i Kopperuds tid, og det blev endog forandret til dagblad. Dette blev dog bare et forsøk. Saa utkom det en

tid to gange ukentlig, men gik snart atter tilbage til ukeblad. Dr. Volckmar avløste Kopperud som redaktør, men dette var kun en midlertidig ordning. Emil Nielsen overtok nu selv redaktionen og forestod den helt til sin død 1907. Efter Nielsens død forestod *P. S. Christensen* en tid bladet for hans enke. Han fik dannet et aktieselskap og drev forretningen til høsten 1907, da han trak sig tilbage. *Franklin Petersen* blev nu redaktør, men efterfulgtes om en tid av *Harald Vaage*. For nogen aar siden overtok den nuværende redaktør, *A. N. Rygh*, bladets redaktion, med *Vaage* som medarbeider. *Sigurd Arnesen* er forretningsfører. Bladet har tat sig godt op under det nye styre, og "Nordisk Tidende" er som nyhetsblad for nordmændene i østen et vaakent og velredigert blad. Da New York City har en stor norsk befolkning, og byen desuten er en gjennemgangsport for paa det allernærmeste al trafik mellem Norge og Amerika, er det selvsagt, at dette er et utmerket sted for en norsk avis, og "Nordisk Tidende" er i beste forstand en dygtig representant for de mange norske interesser, som møter hverandre i verdensstaden. Den redaktionelle tone er ogsaa betydelig hævet siden den kamplystne Emil Nielsens dage, hvilket har gjort, at alle interesser mer end før har samlet sig om bladet.

Blandt andre norske aviser, som har været utgit i New York og Østen, nævner vi følgende:

"Krydseren", utgit av cand. jur. *R. S. N. Sartz* og *Louis Lorange* 1884. Bladet utkom ukentlig og blev efter et halvt aar konsolidert med "Nordiske Blade".

"Missionæren" blev begyndt omkring 1890 av pastor *J. H. Meyer*, nu prest i Chicago. Det blev utgit i Hoboken, N. J., og utkom de faa aar det bestod hver fjortende dag.

"Kolonien's Argus" var et vittighetsblad, som utkom i New York 1895-1896. Det blev utgit av Christensen & Christiansen. *Axel Harstad*, senere hjemvendt til Norge, leverte i sin tid fortrinlige karikaturtegninger til bladet. Da *P. S. Christensen* 1907 gik fra "Nordisk Tidende", begyndte han igjeh utgivelsen av "Argus" som ukeblad, men det maatte snart opgis.

"Norges-Posten" blev et aarstid utgit i New York av *A. G. Gulliksen*. I det senere har *Helge Amundsen* utsend endel numre av et blad med samme navn.

"Hvepsen" blev begyndt som vittighetsblad av Scandinavian News Co. og med *Axel Berglie* som redaktør. Siden blev det under Harald Vaages redaktion en tid utgit under navnet "Kløggen". I de senere aar er det atter utkommet under det oprindelige navn.

“Nye Norge” blev begyndt af Franklin Petersen 1911. Det utkom i New York til vaaren 1913. Det var et ganske stort blad og i flere henseender vel redigert. Lokale forhold blev ofte gjenstand for en temmelig nærgaaende kritik, der mindet om Emil Nielsen i hans beste dage.

De talrike, norske Good Templars i østen har i flere aar hat sit eget organ, som heter “Norge”.

Norsk-danske kvindeblade.

KVINDEN OG HJEMMET.

Det største og mest utbredte norsk-danske kvindeblad i Amerika er “Kvinden og Hjemmet”. Det utgis i Cedar Rapids, Iowa, kalder sig “et maanedsskrift for de tusen hjem i Amerika” og redigeres av mrs. *Ida Hansen*. Det første numer av dette blad utsendtes i mai 1888, og det kunde saaledes 1912 feire sit 25-aarsjubilaum. Bladet blev oprettet av de to søstre, mrs. *Ida Hansen* og miss *Mina Jensen*. Det er dog, om end indirekte, en fortsættelse av bladet “Fra alle Lande”, som blev utgit i nævnte by av *N. Fr. Hansen*, først som maanedblad, siden to gange om maaneden. Dette blad blev sat i typer i det Hansenske hjem, men tryktes i et amerikansk trykkeri i byen. *Mina Jensen* lærte her at sætte typer. Da dette blad efter litt over tre aars forløp ophørte at utkomme, stod man der med typerne. *N. Fr. Hansen* maatte søke anden beskjæftigelse, men søstrene omgikkes med planer om at gjenopta blad-virksomheten. I “Fra alle Lande” hadde mrs. *Hansen* redigert en avdeling, “For Husmoderen”, og nu la de planer om at utgi et blad for kvinder. Skjønt utsigterne visselig var mørke nok, la de efter endel forberedelse ivei med foretagendet. Mrs. *Hansen* samlet stoffet, og miss *Mina Jensen* satte bladet i hjemmet derute i Kenwood park utenfor Cedar Rapids. Formerne kjørttes da ned til Cedar Rapids, hvor bladet blev trykt i et amerikansk trykkeri. Der blev selvfølgelig vanskeligheter nok. Det var noget ganske nyt, at kvinder vilde utgi et blad — og for kvinder — men bladet slog an og gik fremad. Der blev omsider raad til eget trykkeri, og bladet blev efterhaanden utvidet, først fra 8 til 16 sider, siden mer, indtil det nu er paa 40 sider — med bilagene 56 sider — i omslag. Paa samme vis er materiellet blet forøket og utvidet, saa bladet nu er utstyret med moderne maskiner av alle slag.

Den norsk-danske utgave hadde like fra begyndelsen svenske abonnenter. For at imøtekomme disses krav om et kvindeblad i deres eget sprog, blev der paabegyndt en svensk utgave: “Kvinnan och Hemmet”, hvis første numer utsendtes i september 1893. Denne utgave er ogsaa

gaat fremad, skjønt den norske har holdt sig et godt stykke foran den. Og for at efterkomme et ofte fremsat ønske om ogsaa at faa en udgave av bladet paa engelsk for den yngre generation, paabegyndtes i april 1906 "Woman and Home." Denne udgave holdtes gaaende lidt over et aar, d. v. s. til mai 1907, men det viste sig, at denne side av foretagendet ikke kunde svare regning, skjønt det i den korte tid virkelig lykkets at opnaa 10,000 abonnenter for den engelske udgave.

"Kvinden og Hjemmet" har nu to maanedlige bilag eller følgeblade, indeholdende længere romaner og noveller. Det første — "Vort Bibliotek" — begyndtes 1894 med fire bladsider om maaneden. Aaret efter forøkedes sideantallet til otte sider. Det andet tillæg — "Nordisk Folkebibliothek" — begyndte først som kvartalskrift, med en avsluttet bok til "Kvinden og Hjemmet"s abonnenter i kvartalet. Senere blev dette tillæg, paa grund af postloven, ændret derhen, at det gik ind som en fast bestanddel av selve bladet.

De to søstre, mrs. Ida Hansen og miss Mina Jensen, er født paa Ringsaker, Hedemarken — den første 1853, den siste 1857 — og kom med sine forældre til Amerika 1870. Tilsammen har "Kvinden og Hjemmet" og "Kvinnan och Hemmet" et abonnentantal av 75,000.

KVINDENS MAGASIN.

Dette er det andet norske kvindeblad her i landet. Det begyndte at utkomme 1905 i Minneapolis og utgis av brødrene *Tingdale*. I likhet med "Kvinden og Hjemmet" har det været et vellykket foretagende og opnaadd en stor utbredelse. Bladet er vakkert utstyrt og vistnok gjennemgaaende fortrinlig redigert. Oprindelig var forfatteren H. A. Foss bladets chefredaktør, og han er fremdeles opført som medredaktør. Mrs. *Marie Heiberg* er knyttet til redaktionen.

Skandinaviske blade paa engelsk.

For dem, som ikke kjender de særegne forhold, der eksisterer blandt de norske og andre indvandrede i Amerika, kan det synes underlig, at der skulde være noget behov for norske eller skandinaviske blade paa engelsk eller rettere specielle engelske blade for amerikanske nordmænd. De vil kanske gaa ut fra, at naar det er kommet til det, at en person av norsk herkomst ikke lenger kan eller bryr sig om at læse norsk, saa vil han heller ikke lenger ha nogen interesse av at følge med i den norske verden. Dette er imidlertid ikke altid tilfældet. Tvertom viser erfaringen, at der blandt amerikanskfødte norske, der av en eller anden grund har forømt at lære sine fædres sprog, er mange, som er interessert i norsk

kultur, mens der naturligvis er endnu flere av denne klasse norsk-amerikanere, som ganske opmerksomt holder øie med det, som foregaar inden den snevrere norsk-amerikanske kreds, forsaavidt som dette gjen- nem det engelske sprog i det hele lar sig gjøre. Der er fra et norsk synspunkt intet ideelt ved en slik situation, men man aksepterer det uundgaalige og trøster sig med, at siden det nu engang er slik, at ikke *alle* kan holde kjendskapet til sproget vedlike, saa er det idet- minste en interessant kjendsgjerning, at der ogsaa *kan* være tale om i nogen grad at naa en del av den yngre slekt med norske indtryk gjennom det engelske sprog. Der har forøvrig alle dage for mange været et spørs- maal, om denne mellemklasse har været og er stor nok til, at det er umaken værd at beskjeftige sig synderlig med den. Dette spørsmaal har tidt og ofte været drøftet baade i forbindelse med det kirkelige arbeide og det almindelige norskarbeide herover. Kirken har dog i stor utstræk- ning set sin fordel i at indrette sig efter de sterkere krav paa engelsk, som med aarene har gjort sig gjældende, og som andetsteds omtalt, har kirkesamfundene ogsaa oprettet blade paa engelsk, der netop er beregnet paa saadanne, som vel i nogen grad er interessert i norske ting, og da især ting, som streifer ind paa det kirkelige omraade, men som enten slet ikke *kan* læse norsk eller læser det med slikt besvær, at de kun med vanskelighet kan følge med paa dette sprog.

Til dato har de kirkelige blade paa engelsk ikke kunnet bære sig, og man kan herav med en vis ret slutte, at utviklingen bort fra det norske ikke gaar saa hurtig for sig, som mange har trodd. Men trods dette er det en kjendsgjerning, at en stor del av baade anden og tredie genera- tion læser utelukkende engelsk. I og for sig er det derfor intet underlig eller unaturlig i, at der allerede nu utgis baade kirkelige og andre blade, der i indhold litet avviker fra vore norske kirkeblade og aviser, men som betjener sig av det engelske sprog som meddelelsesmiddel.

Der er for tiden tre ikke-kirkelige blade av denne art blandt nord- boerne i Amerika. To av dem er tidsskrifter, "The Scandinavian-American", der er et maanedblad og utgis i Spokane, Wash., og "American-Scandinavian Review", der utgis med sex hefter aarlig i New York. Det tredie er et ukeblad, "Norwegian-American", og ut- kommer i Northfield, Minn. Det førstnævnte har hovedsagelig sin ut- bredelse blandt skandinaverne i staterne vestenfor klippebergene. "Ameri- can Scandinavian Review" er organ for American-Scandinavian Society og American-Scandinavian Foundation, der blev oprettet for nogen aar siden med midler skjænket av dansk-amerikaneren *Nils Poulson* i det øiemed at befordre studenter- og professorbytte mellem De forenede stater og de nordiske lande, med særlig henblik paa teknisk utdannelse,

men forøvrig til fremme av en mere virksom vekselvirkning mellem landene, literært, kulturelt og i andre henseender. Skriftet utgis av institutionens sekretær, dr. *Henry Goddard Leach*, og assisterende sekretær, miss Hanna Astrup Larsen, og redigeres med stor dygtighet av disse to. Det begyndte at utkomme 1912 og har allerede fundet et talrikt publikum i interesserte kredse over hele landet.

"Norwegian-American" blev oprettet i september 1908. Grundlæggerne var *John G. Mohn*, *Ray A. Mohn* og *George W. Mohn*, sønner av den bekjendte norsk-amerikanske skolemand, avdøde pastor *Th. N. Mohn*, tidligere bestyrer for St. Olaf College i Northfield. Utgiverne betegner bladets opgave at være denne: "To impress upon the growing generation of Norwegian-Americans the best interests that have characterized the generation now passing away." Bladets dygtige redaktør, *John G. Mohn*, er født i Northfield 1880, graduerte fra St. Olaf College 1899 og har siden det meste av tiden været knyttet til forskjellige engelske blade, dels i Northfield, dels i St. Paul og Minneapolis og dels i Chicago. *A. A. Rowberg* er bladets "news-editor"; han er født 1887 ved Hanley Falls, Minn., graduent fra St. Olaf College 1910, siden høsten samme aar medlem av Mohn Printing Company, som foruten "Norwegian-American" ogsaa utgir et engelsk lokalblad i Northfield. "Norwegian-American" har hat forholdsvis stor fremgang de aar bladet har bestaaet og er vistnok forlængst et lønnende foretagende, hvilket er det beste bevis for, at det har sin mission blandt det norsk-amerikanske publikum.

Allerede 1883 blev der i Chicago oprettet et skandinavisk blad paa engelsk. Dets navn var "Scandinavia", og utgiveren var den andetsteds omtalte danske professor N. C. Frederiksen. "Scandinavia" var et maanedsbld, og som alt professor Frederiksen stelte med stort anlagt. Men likesom alle hans andre foretagender gik ogsaa dette tilgrunde. Som navnet antyder, beskæftiget skriftet sig hovedsagelig med vigtigere spørsmåal angaaende de skandinaviske lande i samtid og fortid. Saaledes indeholdt det maanedlige oversigter over politiske og literære foreteelser og oversættelser av nordiske digtere og forfattere. For et gjenemsnitspublikum var "Scandinavia" for specielt. Hellerikke var der endnu dengang noget særlig krav om et skrift av denne art blandt nordboerne i Amerika. Som Frederiksens øvrige bladforetagender var det en flot drøm, og som disse en *kostbar* drøm for den høit begavede og initiativrike utgiver. Skriftet ophørte at utkomme 1886.

Men var det en dristig idé i 80-aarene at vaage sig ikast med et stort og flot utstyrt maanedsskrift paa engelsk, saa var det endnu dristigere at lægge iveri med et ukeblad efter samme plan. Et slikt fore-

tagende blev begyndt 1889. Det var "The North". Initiativet til dette blad blev tat av Luth Jaeger og avdøde oberst *Hans Mattson*, tidligere statssekretær i Minnesota og amerikansk generalkonsul i Calcutta. Jaeger blev bladets redaktør. "The North" stillet sig som opgave at være et organ for den del av den skandinavisk-amerikanske befolkning, som foretrækker at læse det engelske sprog. Det vilde saavidt mulig baade holde disse a jour med utviklingen i de nordiske lande, og veilede dem med hensyn til skandinaviske interesser i De forenede stater. Desuten mente utgiverne at kunne slaa en bro mellem nordisk og amerikansk kultur, hvorved ogsaa det amerikanske publikum lettere kunde sætte sig ind i de vigtigste rørelser paa aandslivets omraade i den skandinaviske verden. Opgaven var, som man vil se, yderst prisværdig. Det lot ogsaa til, at tanken i visse kredse var meget populær, da bladet ganske snart fik en forholdsvis respektabel utbredelse. "The North" var et stort, vakkert utstyrt og usædvanlig godt redigert blad. Der blev ingenting sparet for at tilfredsstille endog et temmelig fordringsfuldt publikums krav. Ut-sigterne syntes derfor de beste for bladets fremtid. Men trods den betydelige driftskapital og trods den begeistring, som paa flere hold hilste "The North", var det ikke mulig at bringe det op til at bli et selvhjulpent foretagende, og efter et par aars tid begyndte aktionærerne at gaa træt. Tilslut stod Luth Jaeger alene tilbage med det hele, og han gjorde en siste kraftanstrengelse for at gjennomføre sin yndlingsplan. Han indsaa imidlertid snart, at det var et haapløst arbeide. Bladet ophørte at utkomme 1893.

Vi har paa et andet sted nævnt det av Jac. R. Ellerston paaabegyndte engelske blad "Scandinavia," der blev kjøpt av professor Frederiksen. Ellerston utgav i sin tid ogsaa et andet blad paa engelsk i Chicago, "Viking" (1894), likesom han overhodet har paaabegyndt en mængde blade baade paa norsk og engelsk. Ingen av dem har bestaaet ret længe eller været av nogen særlig betydning.

I St. Paul, Minn., utkom i begyndelsen av 90-aarene en kort tid et blad paa engelsk, "The Norwegian-American", der hellerikke har efterladt sig noget varig spor i vor journalistik.

Norske blade i Canada.

For tiden er der to norske aviser i Canada, nemlig "Norrøna" i Winnipeg og "Canada-Skandinaven" i Vancouver. "Norrøna" utgis av The Norwegian-Canadian Publishing Co., limited, organisert under Manitobas love høsten 1909. Det første "Board of Directors" var: Carl Ingvar

Olsen, president; Arthur D. Kildahl, vice-president; Peter M. Dahl, sekretær og kasserer; desuten Nicolay Bjerkhaug og Nils Moen.

Det første nummer af bladet udkom 12te mars 1910. Den første redaktør var *Carl Ingvar Olsen*. Om et aars tid efterfulgtes han av *L. J. Siljan*, som redigerte bladet til mai 1912, da redaktionen blev overtat av *O. T. Tønder*. Denne blev staaende til sommeren 1913, da han efterfulgtes av Ingvar Olsen, som nu atter blev bladets redaktør og fremdeles indehar denne stilling. Olsen er født trønder, cand. jur. fra Kristiania universitet og en mer end almindelig dygtig journalist.

Bladets nuværende direktører er følgende: Norsk vicekonsul i Winnipeg, H. R. Soot, president; P. Wiker, vice-president; P. M. Dahl, sekretær og kasserer; Chr. Roed, korresponderende sekretær; A. D. Kirkerød, E. Selfors, J. C. Rood, J. Forseng, T. Olsen. P. M. Dahl har hele tiden været forretningsbestyrer. "Norrøna" utkommer hver uke i syvspaltet og ottesidig format. Bladet har den korte tid, det har bestaaet, opnaadd en temmelig stor udbredelse blandt de norske i Canada og er fortrinlig redigert. Politisk er det liberalt (independent).

Der har ogsaa været gjort forsøk med andre norske blade i Winnipeg. Det første blad der i byen begyndte nogen aar før "Norrøna" og redigertes av *Adolf Bydal*, som imidlertid snart maatte gi foretagendet op. Efter at L. J. Siljan hadde fratraadt som redaktør av "Norrøna" 1912, begyndte han sammen med *Einar Berge* bladet "Den norske Settler", et stort og velredigert blad. Det blev dog snart indlysende, at to norske aviser i Winnipeg var for meget av det gode, og "Den norske Settler" sovnedes omsider ind.

"Canada-Skandinaven" begyndte at udkomme i Vancouver, British Columbia, i august 1911 med Scandinavian Publishing Co., Ltd., som udgivere. Tanken om et norsk blad i Vancouver utgik fra H. C. Walby og S. S. Auss. Disse henvendte sig til byens bedrestillede nordmænd, deriblandt rikmanden K. K. Bjerkness, og resultatet var, at ovennævnte aktieselskab blev dannet. *Einar Finsand* blev ansat som bladets redaktør. Kompaniets president var K. K. Bjerkness; H. C. Walby var bestyrer og S. S. Auss sekretær. Walby opgav snart bestyrerposten og efterfulgtes av T. Tellefsen, der blev staaende i denne stilling til vaaren 1913, da Bjerkness, som fremdeles er selskabets president, ogsaa overtok bestyrerposten. I direktionen er for tiden ogsaa N. J. Larsen, vice-president; pastor E. L. Nanthrup, sekretær; Axel Borgersen, Jacob Gundersen, A. J. Engvick, Ole Johnson, B. B. Haugan og Charles Soley. O. L. Ejde er redaktionssekretær. "Canada-Skandinaven" har til dato ikke været noget lønnende foretagende, men abonnentantallet stiger, og

utgiverne er forvisset om, at det vestlige Canada er et utmerket felt for en norsk avis.

Bladets redaktør, *Einar Finsand*, der ogsaa er kjendt for sine digte, har i mange aar staat i den norsk-amerikanske presses tjeneste, idet han, inden han kom til Vancouver, tjente sin journalistiske vernepligt ved aviser i Nord Dakota og staten Washington. Han kom til Seattle høsten 1900 og blev da knyttet til "*Tacoma Tidende*" som medarbeider. 1906 var han korrespondent for tidsskriftet "*Vor Tid*" ved kroningen i Norge, og da han kom tilbage derfra, blev han redaktør av "*Tacoma Tidende*", en stilling, som han indehadde til 1908, da han sammen med *Olaf Furuheim* kjøpte "*Vestkysten*" i Tacoma av dette blads stifter, *Syver Braateli*. I det aars tid, de drev bladet, var Finsand redaktør. Han er født paa Ringerike 1871 og utvandret til Grafton, N. D., 1893.

I betragtning av den store indvandring av nordmænd til Canada i de senere aar, er der neppe tvil om, at der i dette vort nordlige naboland inden ret længe vil opstaa mange flere norske aviser, og der er grund til at tro, at utviklingen i saa maate vil bli den samme der, som den har været i De forenede stater. Av flere grunde maa man dog haape, at nye norske blade ikke følger settlerne i fuldt saa overflødig antal, som tilfældet har været her, men at der maa gives de allerede bestaaende aviser en rimelig anledning til at vokse og utvikle sig.

Nogen sang- og musikblade.

Den voksende interesse for norsk sang og musik i Amerika har, som ventelig kunde være, avfødt endel sang- og musikblade herover. Det betydeligste foretagende i den retning er "*Sangerhilsen*", organ for Det norske sangerforbund i Amerika og utgit av dette. Bladet, der utkommer med 16 sider i tidsskriftformat to gange om maaneden, redigeres av sangerforbundets sekretær, *Th. F. Hamann* (dansk) og har under hans energiske ledelse gjort utmerket fremgang i de senere aar. Bladet utkommer i Minneapolis og er i sin fjortende aargang.

I New York utkommer "*Taktstokken*" i interesse av de norske sangere i østen. Bladet er i sin fjerde aargang.

Av andre blade og tidsskrifter paa sangens og musikens omraade bør nævnes: "*Norsk-amerikansk Musiktidende*", der fra 1890 utkom et aar eller to hos Skandia Pub. & Printing Co. i Minneapolis. 1900-1901 utkom i Story City, Iowa, et blad med samme navn og med professor *John Dahle* som redaktør. "*Jubilate*" blev nogen aar senere utgit i St. Paul av John Dahle og *G. B. Wollan*. Under titelen "*Scandinavian Song*" utgav *Jacob*

L. Hjort et musikblad paa engelsk omkring den tid den store skandinaviske sangerfest blev holdt i Minneapolis 1891.

Nogen indgaaede blade.

Spring Grove, Minn., har ogsaa hat sin norske avis. Byen er uelukkende bebodd av norske og har et opland av norske farmere paa alle kanter, saa man nok kunde gjøre sig forhaapninger om, at et norsk blad vilde ha en mission der. Efter en kummerfuld tilvaerelse gik det imidlertid ind efter omtrent et aars tid. Bladets navn var "Spring Grove Posten" og utgiveren hette *Sven Ellestad*. Bladet utkom 1880-1881.

I Lanesboro, Minn., utkom i den siste halvdel av 1880-aarene "Det udflyttede Norge". Bladet blev siden flyttet til Preston. *Erik Thuland*, senere prest og sist provinsdommer i Canada, var bladets første utgiver og redaktør. Det blev siden en tid utgit av *S. A. Langum*, redaktør av "Preston Times" og vel kjendt som en fremragende politiker i Minnesota.

"Vesterheimen" blev utgit i Rushford, Minn., 1881-1883. Nuværende prest i Den norske synode, *T. S. Reishus*, var bladets redaktør, og det hadde sit tilhold i en trælastforretning, som redaktøren bestyret.

"Familie-Kredsen", et illustreret ukeblad, blev oprettet av *C. Hansen & Co.* i Chicago 1883.

1885-1886 utgav *Johs. B. Wist* et litet ukeblad "Fakkelen" i Glenwood, Minn. Av mangel paa driftskapital gik det ind efter et halvt aars tid.

"Arbeidets Ridder", organ for den norske arbeiderbevægelse i Minneapolis, utkom der i byen med *Johs. B. Wist* som redaktør et halvt aars tid 1886-1887. Det blev oprettet av medlemmer av den skandinaviske arbeiderforening.

"Det frie Ord", et andet arbeiderorgan, utkom i Minneapolis i slutten av 80-aarene, men likeledes kun en kort tid.

Et ukeblad, "Familievennen", blev oprettet av bokhandler *G. T. Farnes* i Minneapolis 1885. Da han døde 1886, blev bladet overtat av et interessentskap, som forandret navnet til "Feltraabet" og utgav det som nyhets- og avholdsblad, med *Hallward Askeland* som redaktør. Efter ca. 3 aars forløp gik det ind 1889.

"Normanna" blev utgit i Minneapolis fra 1888 til 1894 av *Gudmund F. Johnson*. Bladet redigertes i begyndelsen av *Krøger Johansen* fra Kristiansand (senere hjemvendt til Norge); derefter af *Jørgen Jensen* og *John Benson*. "Normanna" var gjennemgaaende fortrinlig redigert og kirkelig og politisk noget av et oppositionsblad.

"Red River Dalen", politisk ukeblad, begyndte at utkomme i Crookston, Minn., høsten 1889. Det utgaves av *Afholdsbasunen Publishing Co.*

i Hillsboro, N. D., indtil februar 1890, da det blev overtaget av Red River Dalen Publishing Co. i Crookston. Efter ca. 3 maaneder blev *Adolf Bydal* ansat som redaktør og bestyrer, og i januar 1893 kjøpte han bladet. *Jørgen Jensen*, *John Benson* og *Johan Storm* var til forskjellige tider bladets redaktører. Det var vel redigert, hadde en god utbredelse og øvet vistnok ikke liten inflydelse. Det var uavhengig i politik, men med populistisk tendens. I mai 1894 blev bladet flyttet til East Grand Forks, hvor det ophørte at utkomme senhøstes samme aar. Høsten 1895 blev der gjort et forsøk paa at kalde det tillive igjen i Grand Forks, N. D., idet Bydal i dette øimed erhvervet det trykkeri, som hadde tilhørt "Nord Dakota-Posten" i Grafton. Imidlertid mislyktes forsøket, og bladets eiendom kjøptes av utgiverne av "Dakota" i Fargo 1896.

Et vittighetsblad, "Krydseren", utkom i Minneapolis fra 1888 til 1892. Det utkom som ukeblad, dog ikke altid regelmæssig. Det blev utgit av boktrykker *Ingolf M. Axelsen* og redigertes det meste af tiden av *R. S. N. Sartz*. Mot slutten blev det utgit av boktrykkerne *Hagbarth Hermansen* og *J. Jacobsen*.

I Madison, Wis., oprettedes høsten 1887 "Skandinavisk Tribune" av *T. T. Rustone & Co.* Bladet begyndte med en efter norsk-amerikanske forhold respektabel kapital og vandt ogsaa paa temmelig kort tid ganske stor tilslutning hos det læsende publikum. Firmaet blev imidlertid splidagtig med sig selv, og det gav foretagendet dødsstødet. Allerede vaaren 1888 ophørte det for en tid at utkomme. Utgiveren knyttet nu forbindelse med nogen politikere, og bladet blev fortsat ca. 3 maaneder, hvorefter subscriptionslisten solgtes til "Skandinavien", der ikke gjerne saa konkurrerende aviser fæstne sig i dens territorium og derfor betalte en god pris for listen. Bladets redaktør var *David M. Schøyen*. *John B. Wist* var en kort tid medredaktør. Trykkeriet forblev i Rustones hænder, ogsaa efter at bladet var gaat ind, og han forsøkte sig med diverse nye bladforetagender, deriblandt et underholdende tidsskrift, men uden held.

"Vikingen" utkom likeledes i Madison et aars tid 1888-1889. Utgiveren var boktrykker *Ole Trøan*. Foruten det almindelige læsestof av nyheter, fortællinger, politiske artikler osv., som det paalaa den ansatte redaktør at skaffe tilveie, drev Trøan selv, ganske uavhengig av redaktionen, sin egen eiendommelige journalistik i en spalte paa engelsk i hvert numer, hvor han med stor fripostighet gav det aristokratiske Madison det glatte lag. Det hændte ogsaa, at han "omredigerte" de ordinære nyheter "ved kassen", naar han fandt, at de manglet krudt. Omredigeringen bestod da i en tilsætning av slike haarreisende tildragelser, som Trøans frugtbare hjerne i øieblikket kunde fostre. "Vikingen"s tone bidrog ikke til at øke dens popularitet, og Trøan maatte tilsist opgi

forsøket paa at reformere sine akademiske omgivelser efter sit noget robuste ideal. Han døde i soldaterhjemmet i Milwaukee 1894.

Under navnet "Gauken" stiftet *John Oftelie* og andre 1887 i Stoughton, Wis., et vittighetsblad. 1890 overtok boktrykkerne *H. J. Aalberg* og *H. Swan* bladet, og *D. M. Schøyen* blev redaktør. Fra at være et vittighetsblad blev det nu et almindelig politisk nyhetsblad, og navnet blev forandret til "Normannen". Om en tid fratraadte Schøyen som redaktør, og *O. A. Buslett* ansattes i denne stilling sommeren 1894. Buslett blev ogsaa medlem av firmaet, og litt senere kjøpte han sine medutgiveres andel. Navnet blev nu atter forandret, denne gang til "Wisconsin-Normannen". Kort efter blev bladet flyttet til Madison, hvor det blev konsolidert med "Amerika" 1895. "Normannen" var oprindelig demokratisk i politik, men blev republikansk ved Busletts overtagelse av redaktionen. Buslett er født i Gausdal 1855 og kom 13 aar gammel med sine forældre til Wisconsin, læste i sin ungdom ved statens universitet og privat hos professor R. B. Anderson. Han er særlig kjendt som digter og har skrevet flere bøker, deriblandt etpar digtsamlinger, men har ogsaa været en flittig bidragsyder, baade paa vers og prosa, til de norske blade. I nittiaarene var han en kort tid redaktør av et par norske blade i La Crosse. Han har været medlem av Wisconsins legislatur og har i en række av aar drevet butikhandel i Northland, Wis., hvor han ogsaa er postmester.

"Vor Republik", et stort, pent og velredigert blad, begyndte 1890 at utkomme i Story City, Iowa. Det blev utgit av *L. J. Tjernagel* og redigertes av *A. C. Hurst* (Horst). Bladet utkom litt over et aar. Hurst har ogsaa været knyttet til andre norske aviser herover. Saaledes arbeidet han ved "Fædrelandet og Emigranten"s redaktion fra 1887 til 1890. Han var født paa Hammerfest 1855 og kom som barn til Tromsø, hvor han gjennemgik latinskolen. Til Amerika kom han 1873 og opholdt sig først i New York, Chicago og Minnesota, flyttet saa 1878 til Grand Forks, N. D., hvor han tok sakførereksamen og praktiserte til 1887. Efterat "Vor Republik" hadde gaat ind, reiste han tilbake til Minneapolis, hvor han bodde til høsten 1893, da han igjen flyttet til Grand Forks, hvor han nu var Clerk of Court til 1899. Siden praktiserte han som sakfører i Cando og Williston, Nord Dakota, til sin død i sistnevnte by i december 1906.

"Montana Folkeblad" begyndte at utkomme i Helena, Montana, 1890. Bladet blev utgit av *H. J. Kopperdahl* og *T. S. Nordgaard*. Navnet blev senere forandret til "Montana Statstidende", og under dette navn gik det ind 1892.—T. S. Nordgaard var seminarist fra Norge og var en tid lærer og kirkesanger, før han kom til Amerika. Efter sin ankomst hit

var han i nogen aar ansat ved Great Northern-banen i det vestlige Montana. Han flyttet til Fargo 1896 og drev der i flere aar Union hotel. Kopperdahl var Nordgaards svigersøn. Han kom til Luther College fra Hoff, Minn., som dengang var hans hjemsted, og var elev ved skolen fra 1873 til 1876 og senere fra 1877 til 1881, da han graduerte. Efterpaa var han skolesuperintendent i Towner county, N. D. Han var 1895-1896 redaktør av bladet "Landmanden" i Mayville, N. D., til det gik ind. Kopperdahl døde 1903.

"Heimdal" blev oprettet i St. Paul, Minn., av *Chr. Brandt* 1891. Han utgav og redigerte bladet et aars tid, hvorefter det blev overdrat til C. Rasmussen Publ. Co. i Minneapolis, som under forskjellige redaktører fortsatte dets utgivelse et par aar. Navnet blev da forandret til "St. Paul Tidende", under hvilket navn det fremdeles utkommer.

"Templarbladet" begyndte 1890 i Chicago som organ for Templar-Selskabet. Det redigertes først av *Waldemar Ager* som selskapets sekretær, siden av *J. E. N. Figved* i Milwaukee, som igjen etpar aar senere efterfulgtes av pastor *H. C. Caspersen*. Den siste redaktør var *Marius Hansen* i Chicago. Bladet har i denne forbindelse speciel interesse derved, at det var her Waldemar Ager egentlig begyndte som forfatter, idet han for bladet skrev nogen av sine første digte og smaafortællinger anonymt. Da andre blade begyndte at trykke op hans produkter uten kildeangivelse, dristet han sig efterhaanden til at undertegne dem med merket Wm. A. Disse smaafortællinger blev siden samlet under titelen "Blade av en Dagbog" i boken "Paa Drikkeondets Konto".

"Sacred Heart-Bladet" utkom i Sacred Heart, Minn., fra 1891 til 1895. *Thore Ristvedt*, senere kjøpmann i nævnte by, var den første utgiver. Bladet blev 1892 overtat av *Andrew Bromstad*, nu utgiver av "Milan Standard", Milan, Minn., som opgav det 1895. Det blev derefter i nogen maaneder utgit av *Knut Holien*, Maynard, Minn.

I Sacred Heart utkom, likeledes i 90-aarene, ogsaa "Sacred Heart Republican" med delvis norsk og delvis engelsk indhold.

"Minnesota Folkeblad" begyndte at utkomme 1892 i Canby, Minn., med advokat *Ole Østensøe* som utgiver og *John Østensøe* som redaktør og bestyrer. Bladet, der var et lokalblad for Yellow Medicine county, gik ind 1896, og abonnentlisten solgtes 1897 til "Madison Tidende" i Madison, Minn.

"Lynilden" utkom under valgkampen 1892 i Minneapolis og leilighedsvis derefter. Typograf *Martin Heir* var bladets utgiver.

"Samhold" blev oprettet i Elbow Lake, Minn., 1892 av *J. P. Bakken*, *G. T. Hagen* og *I. H. Ulsaker*. Det blev konsolidert med "Rodhuggeren" 1894.

“Vikingen” var navnet paa et norsk vittighetsblad, som begyndte at utkomme i Minneapolis 1893. Det blev oprettet av boktrykker *Hagbarth Hermansen* og *P. Gyllström*. *Peder Ydstie* (død 1896) var redaktør, og bladet indeholdt, blandt andre mer eller mindre vittige ting, endel særdeles velskrevne viser fra hans haand. Det ophørte at utkomme 1895.

Under navnet “Afholdsvennen” begyndte *P. A. Olsen* 1894 i Chicago et norsk blad, hvis navn han senere forandret til “Illinois-Posten”. Det blev utgit i Chicago til 1898, da det flyttedes til Ottawa, Ill. Her utgav han det til 1910, da han solgte det til boktrykker *Noah Thompson*, som senere var dets utgiver til det høsten 1913 blev solgt til utgiveren av et engelsk lokalblad, som slog “Tidende” sammen med dette. Da *Noah Thompson* overtok bladet, forandret han navnet til “Ottawa Tidende”. *Thompson*, der er født 1885 i Leland, Ill., og graduent fra Pleasant View Luther College i Ottawa (en av Den forenede kirkes skoler), drev i forbindelse med bladet en betydelig forretning i akcidenstrykning.

“Nationaltidende” blev oprettet i St. Paul, Minn., 1893 av boktrykker *George Jensen* (dansk). Bladet blev 1895 flyttet til Duluth, hvor det gik ind om et aars tid. Abonnentlisten solgtes til “Nordvesten”. Saa længe bladet utkom i St. Paul, var *O. S. Herwin* sjælen i redaktionen. Siden redigertes bladet av *Jensen* selv.

“Minnesota Tidende” blev begyndt i Madison, Minn., av boktrykker *Hallward Axelsen* under navnet “Madison Tidende” 1894. Siden blev det utgit av boktrykker *C. N. Brawthen* (en tid ogsaa av *L. M. Maland*) til 1897, da *Adolf Bydal* blev medutgiver og redaktør og senere eneutgiver, *Bydal* begyndte at bekjempe en lokal politisk “ring”, som antoges at drive sine mørke gjerninger i Lac qui Parle county, hvor Madison ligger, og opnaadde derigjennem betydelig popularitet for avisen, særlig blandt countyets farmere, som var de formentlige ofre for “ringen”. Hvis der imidlertid virkelig var nogen ring, saa har den aapenbart været sterkere end den *Bydalske* opposition, for allerede 1898 forstummet denne helt, og kort tid efter ophørte bladet at utkomme. *L. E. Nelson* forsøkte efterpaa at faa bladet paa benene igjen, men det vilde ikke lykkes. — Om *Adolf Bydal* er forøvrig at meddele, at han blev født i Kristiansand 1856, student 1874, hvorefter han et par aars tid studerte jus og derpaa klassisk og germansk filologi og var derpaa lærer i latin ved Kristiania Borger- og Realskole. Efter sin ankomst til Amerika var han en tid ansat ved “Duluth Skandinav”s redaktion, redigerte ogsaa nogen maa-neder “Superior Tidende” og utgav senere “Red River Dalen” i Crookston. For flere aar siden reiste han til Canada, hvor han en kort tid utgav et norsk blad i Winnipeg.

“Skolen og Hjemmet” blev utgit som ukeblad fra 1891 til 1896 av *G. Amlund* i Story City, Iowa.

“Red River Dalens Sol” blev utgit et halvt aars tid i Warren, Minn., av *Samuel Garborg* 1893.

Efter at Bydal 1894 hadde sluttet med “Red River Dalen” i Crookston, blev der i denne by 1895 oprettet et nyt norsk blad, “Red River Tidende”, som blev utgit og redigert av forhenværende prest i Den norske synode, *Hans Johnson*. Det blev 1899 kjøpt av *E. G. Mellem* og utgit et par aars tid i Fergus Falls, hvor det gik ind. — *Johnson* var født ved Næs jernverk 1850, kom til Amerika 1852, blev utdannet ved Luther College og Concordia Seminar i Springfield, Ill., var derpaa prest i Chicago og Stevens county, Minn., til han begyndte “Red River Tidende”. *E. G. Mellem*, der nu bor i Oregon, er født 1867 i Iowa, graduert fra Luther College 1890; var en kort tid redaktør av “Nordvesten” i St. Paul 1899–1900 og har bl. a. været lærer ved etpar av de norske akademier.

Et arbeiderorgan, “Fremskridt”, blev oprettet i Chicago 1894. Det var et 5-spaltet, 8-sidet, godt utstyrt og velredigert blad. *Larsen & Nelson* var utgivere, og *Svein Nilsson*, tidligere redaktør av “Skandinaven”, redigerte det. Det gik efter en kort tid ind i et andet blad.

“Nordstjernen”, lokalt blad for de norske i Goodhue county, Minn., blev utgit i Red Wing av *Jens K. Grøndahl*, nuværende redaktør og utgiver av “Red Wing Republican”, fra 1895 til 1898. Bladet var republikansk.

“Frem” blev etpar aars tid utgit i Milwaukee, Wis., av *A. C. Tosterud*. Det blev slaat sammen med “La Crosse Tidende” 1897.

“Rhinelanders Tidende” utkom i Rhinelanders, Wis., i aarene 1897–1898. *Carl Olson* var utgiver og redaktør.

“Norge” blev oprettet i Granite Falls, Minn., 1899 av *Johs. B. Wist*, med bistand av interesserte nordmænd i nævnte by. Bladet var særlig beregnet paa at være et lokalblad for countyerne Yellow Medicine, Chippewa, Lac qui Parle og Renville. Det fik paa kort tid en for et lokalblad forholdsvis betydelig utbredelse. *Wist* redigerte og bestyret det til høsten 1900, da han fratraadte for at bli medlem av “Decorah-Posten”s redaktion. “Norge” blev da overtat av *O. S. Reishus*, og pastor *T. S. Reishus* redigerte det en kort tid, derefter *Jørgen Jensen*. Det gik ind 1901, og abonnentlisten solgtes til “Amerika”.

“Arbeidsmanden”, organ for radikale sociale og politiske anskuelser, blev oprettet 1900 i Fertile, Minn., av *J. P. Bakken*, som 1902 flyttet det til Portview, Minn., og senere til Brainerd, hvor det kort efter gik ind. *Bakken* bor nu i Piquet, Minn., hvor han er kjøpmand og driver eiendomshandel.

“Sisseton-Posten” blev 1902 oprettet i Sisseton, S. D., av *Edvin Trockstad*. Bladet vedblev at utkomme til 1910. Det blev den siste tid utgit i Effington, S. D.

“Norge” var navnet paa et litet ukeblad, som 1904 utkom i Stoughton, Wis., med *M. Marken* som utgiver og redaktør.

“Alvor og Skjæmt” utkom i Stoughton, Wis., med *Jac. Lillerston* som utgiver og redaktør 1905–1906.

“Vort Nye Hjem” blev begyndt 1905 i Bemidji, Minn., av *Olaf Huseby*, tidligere bokhandler i Kristiania. Senere blev bladet overtat av *Gunnar Rosseland*, mangeaarig korrespondent og reisende for “Skandinaven”, der et aars tid fortsatte dets utgivelse under navnet “Normannahjemmen”.

“Vikingen” begyndte at utkomme som maanedsbld i Minneapolis 1905 med dr. *K. M. Teigen* som utgiver og redaktør, men søkte forgjæves en læsekreds stor nok til at kunne eksistere utover en meget kort tid.

“Nye Nordvesten” blev et par aars tid utgit i St. Paul, Minn., av *P. W. Axelsen*. Det ophørte at utkomme 1913.

“Skandinavisk Typograftidende” begyndte at utkomme i Minneapolis 1889 eller 1890. Bladet var organ for de skandinaviske typografer, som i den tid hadde sin egen organisation med avdelinger i Minneapolis, Duluth og Superior og Chicago. *Ilaakon Petersen* (nu indehaver av Petersen Printing Co. i Minneapolis) var en tid bladets redaktør. Organisationen valgte redaktør hvert aar, og blandt de forskjellige, som redigerte bladet, nævnes senere unitarprest *Tandberg* og *Oscar W. Lund*. “Typograftidende” gik ind 1893.

“Det Hvide Baand”, et avholdsorgan, blev i flere aar utgit i Chicago av mrs. *Ulrikka Feldtman Bruun*, der blandt andet er kjendt for sine digte, som i aarenes løp har vært offentliggjort i forskjellige norske aviser herover.

Litt om danske blade.

Der utkommer fortiden følgende danske nyhetsblade i Amerika, foruten de, som er nævnt i andre forbindelser i dette arbeide:

“Den Danske Pioneer”, Omaha, Nebr.; “Ugebladet”, Minneapolis, Minn.; “Revyen”, Chicago; “Chicago-Posten”, Chicago; “Folkets Avis”, Racine, Wis.; “St. Paul Tidende”, St. Paul, Minn.; “Dannevirke”, Cedar Falls, Iowa; “Danskeren”, Blair, Nebr.; “Nordlyset”, New York. Desuten maanedsbldet “Norden”, Racine, Wis., vittighetsbladet “Spøgefuglen”, Perth Amboy, N. J., “Illustreret Familie-Journal”, Minneapolis, “Social-Demokraten”, Chicago, “Minnesota-Posten”, St. Paul, og de utelukkende kirkelige blade “Kirkelig Samler” og “Vægteren”.

DEN DANSKE PIONEER

er det største og mest utbredte av de dansk-amerikanske blade. Det blev oprettet 1872 av *Mark Hansen*, der paa den tid var kjøpmand i Omaha. Det var Mark Hansens kamp mot presterne, som var det mest bemerkelsesværdige i hans karriere, og det var ogsaa dette hans syn paa det kirkelige, som især fortonet sig i "*Pioneer*" i den første tid. Hansen var en velstaaende mand, men satte alt han eiet og hadde overstyr paa bladet, som han ved en vens hjælp dog holdt gaaende. Fra

SOPHUS F. NEBLE.

1881 begyndte "*Pioneer*" at faa en større utbredelse, under redaktion av den danske seminarist *Chr. Husted*, der døde for ca. halvandet aar siden som privatsekretær for Nebraskas guvernør, en stilling han indehadde under fire forskjellige guvernører av begge politiske partier. Som redaktør av "*Pioneer*" fratraadte han 1885 og efterfulgtes da av *Sophus Neble*. Bladet gjorde fra nu av endnu større fremgang, og da Hansen 1887 overdrog "*Pioneer*" til Neble, kunde han ha trukket sig tilbake til privatlivet som en velholden mand, men foretrak at slaa ind paa anden forretning, idet han begyndte fabrikation av mursten i stor skala og

efter en ny metode. Han døde for tre aar siden. Hansen var født i Kolding, var som frivillig med i krigen 1848-1850, reiste saa til Amerika, hvor han tok del i borgerkrigen og avancerte til officer.

Da Sophus Neble overtok "Den Danske Pioneer", var hele hans kapital en god vilje, hans dygtighet og praktiske indsigt i avisforretning og en ubegrænset arbeidskraft. Hvad han med denne kapital har drevet det til, er vel bekjendt blandt de danske, og for den saks skyld ogsaa blandt en stor del av det norske publikum. Han har oparbeidet "Pioneeren" til et av de største, mest utbredte og indflydelsesrike skandinaviske blade i landet.—*Neble* er født paa Falster 1859 og kom til Amerika 1883. Han var utlært som typograf i Danmark og fik først plads som sætter i "Pioneerens" trykkeri. Kort tid efter blev han faktor, 1884 redaktionssekretær og 1885 redaktør. Det er overflødig at tilføie, at *Neble* er en av de ledende faktorer i arbeidet for hævdelsen av dansk nationalitet i Amerika.

R. Tofteman-Frederiksen var medredaktør ved "Pioneeren" i 24 aar til sin død for halvandet aar siden. De nuværende medarbeidere i redaktionen er *Roger Nielsen*, *Anthon Sørensen* (tidligere redaktør av "Ugebladet") og *Niels Jørgensen*. Utgiverens bror, *Hans P. Neble*, er forretningsfører.

UGEBLADET.

Dette blad begyndte at utkomme i Chicago 1881 under navnet "Illustreret Ugeblad". Bokhandler *Christian Rasmussen* var bladets grundlægger. Begyndelsen blev gjort under yderst beskedne forhold, og den energiske utgiver hadde sin fulde hyre med at holde liv i foretagendet. Det hadde imidlertid bedre dage foran sig, og om ikke ret mange aar blev "Illustreret Ugeblad" mor til en række andre aviser, som den uopslitelige C. Rasmussen har sat igang. Med sin nærsagt fænomenale virkelyst og arbeidskraft syntes han at kunne magte omtrent hvad det skulde være. Han la planer i øst og vest, og saasnart de blade han alt hadde paa hænderne orket at bære sin egen vekt, løb fluks et nyt bladforetagende av stabelen paa det Rasmussenske forlag. C. Rasmussen Publishing Company utgir for tiden, foruten "Ugebladet", følgende aviser: "Chicago-Posten", "Folkets Avis" og "St. Paul Tidende"; desuten "Illustreret Familie-Journal". Ogsaa blandt indgaaede blade har firmaet været nok saa fyldig representert. Det utgav saaledes i sin tid "Heimdal" i St. Paul og "Skandinavisk Farmer-Journal" og har levert "indsider" til et stort antal norske og danske lokalaviser rundt om i landet, hvorav de allerfleste har maattet opgi kampen for tilværelsen. Foruten sine danske publikationer har C. Rasmussen Publishing Co. i mange aar utgit

"Svensk Familj-Journal". I forbindelse med bladforretningen driver firmaet en større skandinavisk bokhandel og et annoncebureau.

Chefen for denne avisfabrik er i flere henseender en merkelig og interessant mand. Han er for det første en utpræget optimist med store idéer. Disse idéer maa og skal gennemføres, hvor broket det end ser ut. Noget slikt som hindringer vil han ikke vite av, og hans evne til at sparke dem av veien har tidt været gjenstand for beundring. Der har

CHRISTIAN RASMUSSEN.

ikke manglet paa motvind, men den som har staat like rak gjennom alle storme, er C. Rasmussen. Han er født 1852 i den jydsk by Sæby, hvor hans far var bokhandler. Farløs i en tidlig alder, forlot han fjorten aar gammel hjemmet og lærte boktrykkerfaget i Frederikshavn. 1873 kom han til Amerika, aaret efter til Chicago, hvor han oprettet en skandinavisk bokhandel sammen med *Chr. Jørgensen*. Litt senere blev han forretningsbestyrer for det danske blad "Heimdal", hvis trykning han likeledes besørget. Sin senere forlagsbokhandel oprettet han 1877. Det følgende aar begyndte han utgivelsen av "Chicago-Posten", hvorav "Il-

lustreret Familie-Journal" var en fortsættelse. Den nuværende "Chicago-Post" er af senere datum.

Forretningen blev 1887 flyttet til Minneapolis, hvor den blev betydelig utvidet. Den blev ogsaa nu inkorporeret under navnet C. Rasmussen Publishing Co. med C. Rasmussen som president og broren, M. S. Rasmussen, som sekretær og kasserer. Sistnævnte har som forretningsfører under C. Rasmussens hyppige reiser i sine mange foretagenders interesse indlagt sig stor fortjeneste av forretningens heldige drift. Et av firmaets betydeligste forlagsforetagender er utgivelsen av det fortjenstfulde verk "Danske i Amerika", en av C. Rasmussens yndlingsplaner, hvis heldige gennemførelse har krævet ikke ringe opofrelse. C. Rasmussen har paa sine stadige forretningsreiser gennemstreift alle unionens stater og er en kjendt og populær skikkelse overalt.

DANNEVIRKE.

Bladet med dette vakre navn er et ukentlig nyhetsblad, der alle dage har været drevet av danske grundtvigianere, hvis organ det saaledes er blt. "Dannevirke" blev oprettet 1881 i Cedar Falls, Iowa, og gik 1883 over i hænderne paa *Martin Holst* og *N. U. Christiansen*, der var dets utgivere, indtil sistnævnte for nogen aar siden avgik ved døden. Siden har bladet været utgit av Holst, likesom denne hele tiden har været dets redaktør. Det er et godt og solid redigert blad, blandt hvis medarbeidere gennem aarene man kunde nævne mange av de beste skrivende kræfter i det danske Amerika, deriblandt biskop Grundtvigs søn, den fædrelandssindede, lyriske prest *F. L. Grundtvig*, der i mange aar virket herover. Inden—og tildels vel ogsaa utenfor—den grundtvigske kreds har "Dannevirke" været en forædlende magt, et av de blade, som ved en konsekvent fastholden av principer har sat sit præg paa sin læsekreds.

Bladets utgiver og redaktør, *M. Holst*, er født 1855 i Slesvig; utgaat fra Ludvig Schrøders landshøiskole i Askov og i syv aar friskolelærer, fornemmelig i Sønderjylland, indtil den tyske regjering forbød undervisning i det danske sprog der, utvandret han til Amerika og kom til Elkhorn, Iowa, 1881. Siden 1882 har han været knyttet til "Dannevirke".

NORDLYSET.

"Nordlyset" blev oprettet i New York 1891 av *John Volk*, der vedblev at redigere det til sin død i begyndelsen av 1900-tallet. Medarbeider i redaktionen var i den første tid nordmanden *Zakkarias Hermansen*—for "Nordlyset" skulde være nordisk, dansk-norsk, og Volk selv var "skandinav" paa sin hals, av den gamle skole. Magister *Clemens Petersen* var likeledes fast medarbeider, og i aarevis leverte han blandt andre

gode ting til "Nordlyset"s spalter den mest gedigne utenlandsartikel, som noget dansk eller norsk blad herover har kunnet flutte sig med. Bladet fik fortjent god tilslutning baade fra norsk og dansk side. Politisk var "Nordlyset" uafhængig, men arbeidet for Cleveland's valg 1892, derimot *ikke* for Bryan og frit sølv 1896. Inden den danske og norske kreds i Brooklyn og New York blev bladet meget populært, likesom den begavede og joviale redaktør altid havde været det personlig, og blev det, saalænge han levet. Efter hans død 1904 blev bladets udgivelse en tid fortsat av hans søn, med *Hans P. Neble* som redaktør. Den unge Volk solgte imidlertid snart bladet til boktrykker *N. Jensen*, og om kort tid gik det over til et aktieselskap, med den danske rikmand, fabrikant *Karl Mathiasen* i spidsen. Redaktør i den tid var den bekjendte journalist og "globe-trotter" *Emil Oppfer*, tidligere utgiver av "Klokken 12" i Kjøbenhavn. Om nogen aar blev Oppfer avløst av hr. *Strandvold*, men siden vaaren 1913 har Oppfer atter været "Nordlyset"s redaktør, og nu er han ogsaa blet bladets utgiver. Det er, som man kan skjønne, usædvanlig kvikt redigert, om ikke netop altid i grundlæggerens forsonlige og tolerante aand.

John Volk var født 1843 i Kjøbenhavn, hvor hans far i sin tid var en bekjendt silkekræmmer paa Østergade. Den begavede gut kom i en ung alder paa et apotek, og da han ikke ret længe fandt sig tilrette her, blev han sendt til Norge, hvor han hos en slægtning nød en god opdragelse og utdannelse, der stemte bedre med hans kunstneriske naturel. Han kom nogen aar senere tilbage til Danmark, og i 17-18-aarsalderen reiste han til Amerika. Ved sin avreise fra Danmark skrev han sin smukke fædrelandssang: "Farvel mit fødeland jeg byder", der i sin tid var meget yndet blandt hans landsmænd paa begge sider av havet. I New York var han i begyndelsen sysselsat med noget av hvert, indtil han omsider blev ansat som redaktionssekretær ved "The Reformer" og senere som fast bidragsyder til Charles A. Danas blad "The Sun", hvor han offentliggjorde flere av sine originale digte og en mængde oversættelser til engelsk av nordiske digteres frembringelser. Volk var i nogen aar ansat ved Thingvallalinjen (nu Scandinavien-Americalinjen). Han skrev sjælden godt baade paa dansk og engelsk, var en skattet taler og en nobel personlighed.

Magister *Clemens Petersen* er født 1834 og blev student 1857; han forsøkte sig først med teologien, og da det ikke vilde gaa, begyndte han som skuespiller, men hellerikke her hørte han hjemme. Imidlertid fandt han sin plads i æstetiken og blev snart sin tids betydeligste literære kritiker i norden. Blandt nordmændene er han maaske best kjendt for sin uforbeholdne anerkjendelse av Bjørnstjerne Bjørnsons "Sjælløse Sol-

bakken". Han saa i dette arbeide ting, som Bjørnsons egne landsmænd (f. eks. Vinje) ikke kunde finde i det, og gav derved stødet til, at vor store digter ogsaa blev saa meget hurtigere anerkjendt i Norge, end han ellers vilde blet. Eftertiden har til overflod git Magister Petersen ret i hans dom over Bjørnsons bondefortællinger, men det er unegtelig noget av en skjæbnens ironi, at den rette bedømmelse av digteren og hans geniale ungdomsarbeider nødvendigvis maatte komme fra en dansk mand, før han kunde vinde frem i sit eget land. Efter at være kommet til Amerika traadte Petersen i forbindelse med engelske og danske blade herover og vakte snart opmærksomhet ved sit fuldendte engelsk. Han leverte i sin tid mange utmerkede artikler til engelske tidsskrifter her i landet om nordiske forhold. Han har nu i mange aar igjen boet i Danmark, og hans literære virksomhet er forlængst ophørt.

DANSKEREN.

"Danskeren" blev stiftet i Neenah, Wis., 1891 av et aktieselskap med pastor *J. N. Jersild* (født 1855, prest i Chicago, Freeborn county, Minn., og Neenah) som redaktør. Bladet var et almindelig nyhetsblad, men hovedformaalet med dets oprettelse var at gjøre det til organ for Den danske forenede kirke, der i motsætning til grundtvigianerne hyldet den saakaldte indremissions-retning inden den danske kirkeleir. Skismaet mellem de to retninger blev sterkt understreket i den strid, som i flere aar blev ført i deres respektive organer. "Danskeren" utgis nu i Blair, Nebr., hvor Den danske forenede kirke har sin skole. Det blev her en tid redigert av pastor *Harald Jensen*, og dets nuværende redaktør er pastor *A. M. Andersen*.

SPØGEFUGLEN.

Dette blad blev begyndt i Minneapolis 1893 av *Axel Kringelbach*, som siden har været dets utgiver og redaktør. Det utkommer nu i Perth Amboy, N. J. Det er det eneste vittighetsblad i det dansk-norske sprog, som har været istand til at holde sig oppe ut over en stakket tid. Utgiveren er født i Kjøbenhavn 1856 og kom til Amerika 1879. Her var han i flere aar ansat som handelsreisende og har overhodet forsøkt noget av hvert.

REVYEN.

Dette blad blev oprettet av *Christian Bødtker* 1895 og utkommer i Chicago. Bødtker har hele tiden været bladets utgiver og redaktør. "Revyen" er godt redigert i socialistisk aand. Redaktør Bødtker er født paa Falster 1866, lærer og journalist, kom til Amerika 1891, var korrespondent til "Aftenbladet" i Kjøbenhavn og medarbeider ved forskjellige dansk-amerikanske blade, før han oprettet "Revyen".

NORDEN.

Maanedsskriftet "Norden" utgis av den velkjendte danske literat, *Ivar Kirkegaard*, og er fortrinlig redigert, av karakter literært og underholdende.

MINNESOTA-POSTEN.

Dette blad utgis fra september 1913 i St. Paul, Minn., av *C. Munkholm*. Det utkommer ukentlig.

VÆGTEREN

er organ for de danske baptister og utgis i Harlan, Iowa. Bladet er nu i sin 37te aargang. *J. C. Lunn* er dets utgiver og redaktør, men det eies av de danske baptisters fælleskonferens i Amerika. Et andet dansk baptistblad, "Ørkenrøsten", utkom et aar, 1900.

KIRKELIG SAMLER

er de danske grundtvigianeres kirkelige organ. Det utgis i Benson, Nebr., og redigeres av pastor *P. Gøtke* og pastor *Adam Dan*, den bekendte dansk-amerikanske digter. Det er et ukeblad og er i sin 41de aargang.

Indgaaede danske aviser.

Blandt de indgaaede danske blade vil vi indskrænke os til at nævne nogen faa. *J. P. Poulsen* har i sit travle liv oprettet og utgit mange aviser, saaledes fra 1883 til 1885 "Dania" i Davenport, Iowa, "Skandia" i Chicago fra 1885 til 1887. Mens det førstnævnte blad i navn og gagn var et blad utelukkende for danske, var "Skandia" tillike beregnet paa nordmænd. Det var nærmest et arbeiderblad og utkom to gange ukentlig. Efterat "Skandia" var gaat ind, flyttet Poulsen til Manistee, Mich., hvor han i flere aar var countyembedsmand og utgiver av "Michigan Skandinav", der imidlertid ogsaa omsider fulgte sine forgjængere i graven.

N. Fr. Hansen er en anden danske, som har flere bladforetagender paa sin samvittighet. Et av dem var "Dannebrog", som han oprettet i Davenport, Iowa, 1882. Bladet flyttet 1885 til Omaha, Nebr., hvor *Otto Wulff* overtok dets bestyrelse. Redaktionen besørgetes hovedsagelig av *John Heinse*. Denne hadde været officer i den danske armé og var en begavet og yderst vennsæl mand. Han var i sin tid ogsaa vel kjendt blandt norske bladmænd, da han hadde været medarbeider i "Skandinaven" og andre Chicago-blade. "Dannebrog" flyttet siden til Chicago, hvor det blev utgit, først av *Jens Jensen*, derefter, under navnet "Sønderjydske Tidende", med Heinse som redaktør.

1884 begyndte N. F. Hansen i Cedar Rapids, Iowa, et illustreret familieblad, "Fra alle Lande", der snart ophørte at udkomme. Det fik imidlertid en heldig arvtager i "Kvinden og Hjemmet".

"Den Danske Amerikaner" blev begyndt 1893 i Minneapolis av *A. Colberg*, der senere solgte bladet til *Aagesen & Lund*. Disse avhændet det igjen 1896 til *H. Larsen*, som flyttet det til Tyler, Minn., hvor det ophørte at udkomme 1897.

"Dansk-Amerikaneren" utkom i New York i begyndelsen av det nye aarhundre. Bladet blev oprettet som en direkte følge av Emil Oppfers skilsmisse med "Nordlyset". Det var et stort, pent utstyrt og velredigert blad, og der var liv og rørelse over det som over alting, som Oppfer stiller med. Om nogen tid blev bladet kjøpt av konsul *J. P. Holm*, der slog det sammen med det av ham utgivne "Perth Amboy Folkeblad". Der var liv i leiren, saalænge Oppfer stod ved det redaktionelle ror, men av en eller anden grund drog eventyrlysten ham bort fra "18de sal", og snart var "Dansk-Amerikaneren" ikke mer.

"Stjernen" blev oprettet 1886 i Dannebrog, Nebr. *Peter Ebbesen* var indtil 1895 bladets utgiver og redaktør. Det nævnte aar blev det overtat av *R. V. Christensen*, som lod det gaa ind om et aars tid.

Allerede saa tidlig som 1870 var der et dansk blad i Omaha. Dets navn var "Vesten", men det bestod ikke lang tid, efter at "Den Danske Pioneer" var begyndt. Utgiveren var daværende dansk vicekonsul *John Rath*. "Dansk Folketidende", Council Bluffs, Iowa, "Connecticut Folkeblad" og "Racine-Posten" er andre indgaaede danske blade. Endelig nævner vi det av *Hans Juhl* i Marinette, Wis., i flere aar utgivne "Fremad", der ophørte at udkomme ved utgiverens død 1904. Ogsaa dette blad redigertes en tid av John Heinse.

Av danske bladmænd vil vi, før vi forlater dette kapitel, nævne *J. W. Borchsenius*, der kom til Amerika fra Sønderjylland 1869 og var knyttet til flere baade danske og norske blade. Han var en bror av Hans Borchsenius i Wisconsin, en grundig og velstudert mand og en poetisk begavelse.

"Perth Amboy Folkeblad" er nævnt ovenfor. Det var væsentlig et lokalblad. Det samme var tilfældet med "Perth Amboy Avis", som en dansk mand ved navn *Hansen* utgav der i byen i nogen maaneder.

Tidsskrifter.

Har mangt et norsk-amerikansk nyhetsblad hat en trang og knudret vei at vandre, saa har dette i endnu større grad været tilfældet med de norske tidsskrifter herover.

En nærliggende aarsak til dette er, at de større ukentlige aviser

stedse mer og mer har lagt an paa at tilfredsstille enhver trang til norsk læsning, som overhodet har ytret sig hos vort indvandrerfolk. Ikke alene har vore aviser sørget for en rikelighet av romanlæsning i de lange vinterkvelder gjennom sine tillægsblade og paa anden maate, men de har ogsaa trykt svære oplag av præmiebøker, indeholdende i stor utstrækning ting, som nærmest skulde være et tidsskrift forbeholdt, og git disse gratis til sine abonnenter.

Fra Norge har aviserne altid indeholdt temmelig utførlige beretninger. Disse har heller ikke bare dreiet sig om de mer dagligdagse tildragelser i by og paa land. De har ikke været begrænset til ulykkestilfælder og meddelelser om politik og næringsliv. Ikke faa av bladene har længe hat sine faste Kristiania-korrespondenter, foruten talrike brevskrivere oppe i bygdene. Paa denne maate, og ved en flittig bruk av Norges-aviserne, har de kunnet holde sine læsere a jour med utviklingen ogsaa paa det intellektuelle omraade i fædrelandet. Endog literaturoversikter og bokanmeldelser har ikke været ualmindelige.

Hertil kommer, at de norsk-amerikanske tidsskrifters skjæbne i langt større grad end man skulde tro bestemmes av de mange utmerkede og prisbillige magasiner i det engelske sprog. For det meste har forholdet været slik, at de ældre nøier sig med sine norske aviser, mens de yngre, forsaavidt som de ikke hører til de i senere aar ankomne, deler sin interesse mellem de paa engelsk utkommende dagsaviser og tidsskrifter.

At der under disse omstændigheter i høiden blir et litet faatal av publikum, som særlig følger sig tiltrukket av et kulturelt eller literært særorgan paa norsk, er let at forstaa. Selv paa det specifikt norsk-amerikanske felt — utvandrerens egen historie i det nye land, den literatur og kultur, som er vokset op av hans egen jord — har interessen indtil det allersiste ikke formaadd at gi et norsk tidsskrift fæste i norsk-amerikansk liv og utvikling.

Trods disse forhold har de forsøk, som har været gjort paa dette omraade, slet ikke været betydningsløse. Man behøver forsaavidt bare at vise hen til den betydning, som et av de allerførste av disse tidsskrifter, "Billed-Magazin", gjennom aarene har faat for norsk-amerikansk historie. I lang tid var de to smaa aargange, som utkom av dette skrift, omtrent den eneste trykte kilde, man hadde om den første pionértid blandt de norske her i landet.

"Skandinavisk Billed-Magazin" blev utgit i Madison, Wis., av boktrykker *B. W. Suckow* i aarene 1868–1870. Det redigertes av professor *Svein Nilsson*, og indholdet var delvis av underholdende, delvis av almennyttig og bekerende art, altsaa noget i lighet med "Skillings-Magazin" og "Folkevennen" i Norge i samme periode. Som ovenfor antydnet, var

det, som især gav skriftet dets blivende værd, en artiklerække om den første norske indvandring og de første norske settlementer i New York, Illinois og Wisconsin. Disse artikler var skrevet av prof. Svein Nilsson, som med ikke liten opofrelse og flid hadde samlet materialet paa lange og besværlige fodture i de ældre norske nybygder. For dem, som har syslet med studiet av norsk-amerikansk historie, har disse historiske meddelelser i "Billed-Magazin" været en uvurderlig kilde. Der eksisterer nu meget faa eksemplarer av skriftet.

"Ved Arnen", som 1866 blev oprettet av B. Anundsen i La Crosse, er utførligere omtalt paa et andet sted. Det var hovedsagelig et underholdningsblad og betegner sig ikke egentlig som literært tidsskrift.

Et av de ældste tidsskrifter var "For Hjemmet", — "et underholdende og belærende maanedsskrift i kristelig aand". Det begyndte at utkomme i Decorah, Iowa, 1870 og blev utgit av professorerne *Lyder Siewers*, *G. Landmark* og *Knut E. Berg*, alle lærere ved Luther College. Senere traadte *Knud Throndsen* ind i redaktionen og blev skriftets utgiver fra 1876. Han fortsatte utgivelsen til 1888, da tilslutningen var minket i den grad, at foretagendet maatte opgis. "For Hjemmet" hadde i mange aar en, om ikke betydelig, saa dog respektabel utbredelse og blev flittig læst.

Knud Throndsen har ogsaa i den almindelige presse ydet et ikke ringe journalistisk arbeide. Født i Slidre, Valdres, 1830, seminarist og lærer, læste han privat til artium og var oppe til eksamen 1860 uten at fuldende den; han skulde kontinuert i etpar fag, men deraf blev der intet. 1864 kom han til Amerika og blev samme høst medredaktør i "Emigranten" i Madison. Her blev han, med nogen avbrytelser, til 1866, da han fik en lignende stilling i "Skandinaven", som han dog snart maatte opgi paagrund av sykdom. I de nærmest følgende aar syslet han med literære arbeider, oversatte saaledes fra tysk professor Casparis fortælling, "Skolelæreren og hans Søn", Altenburgertestamentet og J. C. Dietrichsons "Forklaring over Luthers lille Katekismus". Throndsen hadde ellers allerede i Norge virket som oversætter og skrevet adskillig i bladene, deriblandt "Morgenbladet". Best kjendt er han maaske herover for sin "Norsk Læsebog", som har været meget benyttet i den norske barneskole, særlig i Den norske synode. Han var meget interessert i astronomiske og biologiske studier, og frugten av hans læsning paa dette omraade foreligger i form av en bok, "Bibel og Geologi". Han var de siste 40 aar av sit liv bosat i Decorah, hvor han ogsaa av og til vikarierte som lærer ved Luther College og leverte redaktionelt arbeide i "Decorah-Posten" og "Evangelisk-Luthersk Kirketidende". Throndsen var noget av en poetisk begavelse og utgav 1890 paa B. Anundsens forlag en digtsamling, "Ørkenblomster", som blev vel mottat i pressen. Han døde 1910.

Et tidsskrift omtrent av samme art som "Billed-Magazin" var det før nævnte "Norsk Maaneds-Tidende", som 1871 blev utgit av *Paul Hjeltn-Hansen* i Minneapolis. Det opnaadde kun en meget liten læsekreds.

Et for sin tid mer pretentiøst tidsskrift var "Norsk Maanedsskrift", som blev begyndt i La Crosse, Wis., oktober 1874 av *Sigvart Sørensen* og *Luth Jaeger*. Begge utgiverne var literært dannede og interesserte mænd, og skriftet fik da ogsaa et sterkt literært præg. Av dets indhold kan fremhæves en række velskrevne redaktionelle oversigter over literære og andre bevægelser i samtiden, foruten bokanmeldelser og tildels originale skjønliterære bidrag. Den fortrinlige redaktion formaadde dog ikke at samle om skriftet den fornødne støtte til at kunne holde det gaaende, og med sit 6te hefte gik det ind.

Digteren *Kristofer Janson* begyndte i Minneapolis 1887 et religiøst-æstetisk maanedsskrift, "Saamanden", som ophørte at utkomme ved utgiverens tilbakereise til Norge 1894. "Saamanden" gjorde sig især til talsmand for de unitariske idéer, som Janson i de dage tumlet saa sterkt med. Det indeholdt forøvrig mange utmerkede bidrag fra hans haand ogsaa om sociale, politiske og literære emner. Nogen almen utbredelse fik skriftet ikke.

Jansons virksomhet i Amerika falder i aarene 1882 og 1895. Han dannet en unitarisk menighet i Minneapolis, og det amerikanske unitariske samfund støttet hans mission. Om hans talerstol samledes en begeistret, men ikke synderlig talrig discipelskare. Foruten hvad han som forfatter har nedlagt i "Saamanden", skrev han under sit ophold her i landet flere bøker, "Præriens Saga", "Et Arbeidsdyr", "Sara", "Vildrose" osv. Han utgav ogsaa en unitarisk prækensamling og en bok om "Femtende Wisconsin". Hyppig leverte han bidrag til aviserne, navnlig "Budstikken", hvor han bl. a. i en ganske uttømmende artikelrække i sin tid imøtegit *Knut Hamsuns* letsindige paradoks, "Fra Amerikas Aandsliv", og grundig tilbakeviste mange av dennes pompøse uefterretteligheter. I de senere aar av sit ophold i Minneapolis gjennomgik Janson en i flere henseender eiendommelig utvikling, der i mangt og meget syntes at føre bort fra det rationelle i hans unitariske synsmaater og ind paa spiritismens gyngende grund. Ogsaa "Saamanden" bærer vidnesbyrd om denne utvikling.

Vi har andetsteds nævnt det av *Louis Pio* i Chicago 1889-1890 redigerte skrift "Samfundet". Det var som sagt fint anlagt, baade hvad indhold og utstyr angaar, men for et slikt foretagende var endnu ikke jordbunden beredt.

Islænderen *Jon Olafsson* utgav 1895-1896 et maanedsskrift, "I ledige Timer", fordringsløst at se til, men gedigent redigert. Utgiveren reiste

siden tilbake til Island. Mens han bodde i Chicago, var han av og til knyttet til "Norden"s redaktion. Han utgav ogsaa en tid et islandske blad i Canada.

"Skirnir", som blev utgit i Tacoma, Wash., som maanedsskrift fra 1895 til 1897, er et andet av de prisværdige foretagender paa dette felt, som ikke fik lov til at yde, hvad det under andre omstændigheter kunde været istand til. Skriftet, der var smakfuldt, om ikke flot utstyrt og særdeles godt redigert, blev oprettet av *O. M. Levang* og *Chr. Overland*. 1897 trak den siste sig tilbake og efterfulgtes av *Louis Johnson*, som blev forretningsfører. "Skirnir" hadde de par aar det utkom flere velkjendte og dygtige medarbeidere og bidragsydere, saaledes fru Drude Krogh Janson, Kristian Prestgard, Olav Kringen, Anton Kristson o. a. Levang ledet selv redaktionen.

Neppe noget av vore tidsskrifter har begyndt under tilsynelatende saa gunstige omstændigheter som maanedsskriftet "Vor Tid", som blev oprettet i Minneapolis 1905. Allerede i løpet av faa maaneder hadde det en utbredelse, som rimeligvis oversteg, hvad noget andet lignende skrift har kunnet drive det til i hele sin levetid. Tiden syntes endelig kommet, da et norsk-amerikansk tidsskrift skulde faa fotfæste hos vort publikum. Men trods skriftets sjældne fremgang det første aar eller to, blev det ogsaa denne gang en gjentagelse av den gamle historie: 1908 sovnet "Vor Tid" ind. Det blev stiftet av *B. B. Haugan* og *Olaf Huseby*. Til de forskjellige tider blev skriftet redigert av *Peer Strømme* (assistert av Haugan og Huseby), *L. Stavnheim* og pastor *M. Falk Gjertsen*. De utkomne aargange indeholder blandt mange gode ting ikke faa originale bidrag om forskjellige emner. Redaktionen forsøkte aapenbart, saavidt det lot sig gjøre, at træffe grundtonen i norsk-amerikansk tankegang, noget som den ganske store utbredelse skriftet fik ogsaa vidner om.

Det norske Selskap i Amerika begyndte 1905 et litet literært "Kvartalskrift", som er en av de faa ting i den retning, som har kunnet holde sig oppe i nogen længere tid. "Kvartalskrift" blev først redigert av *Peer Strømme* og i de senere aar av *Waldemar Ager*. Denne har selv skrevet en mængde gode ting for skriftet, specielt over literære emner, men det har ogsaa indeholdt mange andre værdifulde bidrag, deriblandt ikke litet av norsk-amerikansk historisk art.

1905 begyndte *Kristian Prestgard* og *Johannes B. Wist* i Decorah skriftet "Symra". Det begyndte som en "aarbok for norske paa begge sider av havet" og med originale bidrag av kjendte mænd i Norge og i Amerika. Som aarbok blev det ved til 1909. Det blev da utvidet til kvartalskrift og utkom med fire 64 sider store hefter om aaret til 1913, da det atter utvidedes, denne gang til seks hefter om aaret. Skriftet har møtt

megen velvilje og har særlig det siste aars tid kunnet glæde sig ved en ganske sterkt økning i abonnentantal. Høsten 1912 dannedes The Symra Company, bestaaende av en flerhet av velkjendte nordmænd i nordvesten, i det øiemed at yde skriftet den støtte, det behøvet, for at skjøtte sin mission, indtil det kan bære sig. Samtidig tiltraadte professor dr. K. Gjerset og professor P. J. Eikeland redaktionen. Dr. T. Stabo er selskapets president.

Et interessant tidsskriftforetagende var "Idun", som etpar aars tid — fra 1908 til 1910 — blev utgit i Chicago av forhenværende professor ved Luther College, den fortrinlige musiker, bok- og musikkjender *Haldor Hanson*. I den korte tid, det utkom, indeholdt "Idun" mange utmerkede ting, men det maatte desværre opgis av mangel paa støtte.

Et andet lovende foretagende paa tidsskriftlitteraturens omraade var "Eidsvold", som 1908 blev stiftet av redaktør *Kjetil Knutsson* i Grand Forks, N. D. Skriftet, der utkom maanedlig, blev nærmest oprettet for at virke for realisationen av Knutssons tanke om en mindegave til Norge fra norsk-amerikanerne i 1914, bestaaende av et folkeuniversitet paa Eidsvold,—en idé, som i sin tid fandt stor tilslutning i Red River-dalen og Nord Dakota. Skjønt Knutssons plan viste sig ikke at kunne paaregne almindelig støtte blandt nordmændene over det hele land, saa det dog en tid ut til, at hans agitation skulde avføde et levedygtig norsk-amerikansk tidsskrift. Imidlertid døde Knutsson 1911, og dermed forsvandt ogsaa "Eidsvold". De par aargange, som utkom av det, hører til de ting man bevarer. I likhet med "Vor Tid" indeholder de adskillige literære originalbidrag av norsk-amerikanske forfattere. Det er i det hele en paatagelig kjendsgjerning, at der blandt de skrivende kræfter er et voksende krav om et literært tidsskrift. "Eidsvold" redigertes det meste av tiden av Knutsson selv. En tid var *Jon Norstog* og *Peer Strømme* associert med ham i redaktionen.

1912 begyndte cand. jur. *Hans Jervell* i Fargo, N. D., et nyt tidsskrift under navnet "Eidsvold". Det utgik fra først av som maanedsskrift og er siden utkommet som kvartalskrift.

"Ny Tid" blev paabegyndt 1908 i Minneapolis av *L. Stavnheim*. Det var væsentlig viet den socialistiske propaganda, men indeholdt forøvrig mange utmerkede bidrag om forskjellige emner og var omhyggelig redigert. Det gik ind 1910.

"Smuler" utkom maanedlig fra 1901 til 1912 i St. Paul, Minn. Det blev utgit av *O. S. Hervin*. Indholdet var af kritisk-humoristisk art, revsende forhold og personer, undertiden paa en lun og gemytlig maate, men ikke sjælden med hvepsestik baade til højre og venstre. Det var især redaktørens egne smuler, som gav skriftet farve og karakter, skjønt

ogsaa andre mer eller mindre skarpe penne producerte sig flittig i "Smuler". Skriftet utkommer nu leilighetsvis.

Den store landsforening "Sønner af Norge" har siden 1904 havt sit eget organ, "Sønner af Norge", der utkommer i Minneapolis. Fra 1912 utkommer det mer i skikkelse av et almindelig tidsskrift, idet det dog fremdeles væsentlig er foreningens affærer, der optar det meste av skriftet. Det redigertes først av *Karl S. Kriedt*, senere av *L. Stavnheim*, derpaa av *H. Askeland* og siden høsten 1913 atter av *L. Stavnheim*.

Den saakaldte bygdelagsbevægelse—der bestaar i, at her i landet bosatte sambygdinger fra Norge organiserer sig i egne foreninger med aarlige sammenkomster, indsamlinger av gaver til bygderne osv.—har ogsaa skapt sig sine organer i form av tidsskrifter, aarbøker o. l. Det første av disse var "Valdris-Helsing", organ for det ældste av bygdelagene "Valdris-Samband". Det begyndte som kvartalskrift, og formaalet var at styrke den samfølelse, som blandt valdriserne var vakt ved de aarlige stevner, som begyndte 1899. Skriftet begyndte at utkomme med et litet hefte 1893 og utvidedes efter en tre aars tid baade i format og sidetal. Fra 1910 er navnet forandret til "Samband", og istedetfor at være et organ specielt for valdriserne, blev det da et fællesorgan for hele bygdelagsbevægelsen. 1912 blev det yderligere utvidet, for saa meget bedre at kunne tjene det saaledes utvidede formaal, og utkommer nu med 64 sider maanedlig. Skriftet har fra begyndelsen av været redigert og utgit av professor *A. A. Veblen*. Det har i aarenes løp indeholdt mange ting af historisk interesse. Endnu mens det utgik som særorgan for valdriserne var dr. *J. S. Johnson* og *A. M. Sundheim* med i skriftets styre.

Professor *A. A. Veblen*, der i de senere aar har viet bygdelagsbevægelsen sin hele tid og kraft, er født i Wisconsin 1848. Han er graduent fra Carleton College, studerte siden ved Johns Hopkins universitet, var lærer ved Carleton og Luther College og i over tyve aar professor ved Iowas universitet indtil 1905. Han har bodd i Minneapolis siden 1912, og der utkommer "Samband". Veblen har skrevet adskillig, især av naturvidenskapelig art, i amerikanske fagskrifter.

Da Telelaget blev stiftet 1907, blev *Torkel Oftelie* valgt til dets sagskriver med den forstaaelse, at han skulde samle materiale til et teleorgan. Dette organ begyndte at utkomme et par aar senere, nemlig i mars 1909. Formaalet baade med skriftet, der fik navnet "Telesoga", og med laget var først og fremst at faa samlet og skrevet telernes historie her i Amerika. Dette har man da ogsaa i størst mulig utstrækning søkt at gjøre, idet der i de 18 hefter av skriftet, som ved nedskrivningen herav er utkommet, findes en række værdifulde bidrag til Amerika-telernes saga. Oftelie har foretat omfattende reiser for at bringe frem i dagen materialet

til disse historiske skisser. Han har været ydet dygtig assistance av pastor *P. Langseth* og andre i dette fortjenstfulde arbejde. "Telesoga" utkommer kvartalvis.

Hallingernes mægtige lag har ogsaa sit eget organ. I sin nuværende skikkelse heter det "Hallingen" og utgis av *I. H. Ulsaker*, Fargo, N. D. Det oprindelige halling-organ var imidlertid "Halling-Minne". Det blev begyndt av lagets sagaskriver, *Ole O. Løvdokken*, i mai 1908 og utgit som kvartalskrift. Dets formaal var at være et bindeled mellem hallingerne i Amerika og samle deres historie samt endelig at fremme interessen for den herover planlagte folkegave til Hallingdal i 1914. Optil juni 1912 var der av dette skrift utkommet 12 hefter. *Løvdokken* var da paagrund av sykdom forhindret fra at fortsætte dets utgivelse.—*Løvdokken* er født 1857 i Gol, var underofficer i Norge og kom til Amerika 1883. Han bor i Walcott, N. D., hvor han har drevet med maskinhandel og som bygningskontraktør og været meget benyttet i det offentlige. Han var en av hovedmændene ved dannelsen av Hallinglaget og den første, som utkastet tanken om en folkegave til Hallingdal.

Endelig bør i denne forbindelse nævnes "Trønderlagets aarbok", utgit av Trønderlaget, Gudbrandsdalslagets "Aarbok" og et aarlig hefte, utgit av Nordlandslaget.

Ogsaa paa landsmaal har der været utgit et par tidsskrifter i Amerika. Det ene var "Dølen", og det utkom i Joice, Iowa, 1902-1903. Utgiveren var digteren *Jon Norstog*. Skriftet opnaadde ikke nogen sukses. Landsmaalet har i det hele ikke været meget dyrket blandt nordmændene i Amerika, skjønt bygdemaalene paa sine steder tales uforfalsket i op til tredie generation. Det andet forsøk med et landsmaalsblad herover var "Norrøna", som i slutten av 90-aarene blev utgit i Walnut Grove, Minn., under redaktion av *P. E. Storeygard* og lærer *I. H. Koefod*. Bladet utkom maanedlig. Netop nu er dette foretagende gjenoptat av hr. Storeygard. Det utkommer i Fargo, N. D.

Presseforeninger.

Som man vil ha set i første avsnit av nærværende bidrag til pressens historie, blev der allerede 1851 i Wisconsin stiftet to skandinaviske presseforeninger, hvorav den ene oprettet og utgav bladet "Emigranten", den anden et norsk demokratisk blad. Utenfor disse sine specielle opgaver blev disse "presseforeninger" dog ikke av nogen større betydning, og de ophørte om ikke længe at eksistere.

Der høres nu ikke om noget forsøk paa at organisere de norske blade og bladmænd i en forening før 1883. Dette aar blev "The Scandinavian

Press Association of the Northwest" stiftet i Minneapolis. Ved det første møte, som holdtes 13de december, var foruten de norske blade "Budstikken", "Skandinaven", "Nordvesten", "Fædrelandet og Emigranten" og "Folkebladet" ogsaa de svenske aviser "Gamla och Nya Hemlandet", "Skaffaren och Minnesota Statstidning" og "Svenska Folkets Tidning" representert. "Budstikken"s redaktør, *Luth Jaeger*, blev valgt til president, *Magnus Lunnow*, redaktør av "Svenska Folkets Tidning", til vice-president, *Chr. Brandt*, redaktør av "Nordvesten", til sekretær, *Alfred Söderström*, bestyrer for "Svenska Folkets Tidning", til korresponderende sekretær og *Hjalmar Eger*, dengang ansat i "Nordvesten", til kasserer.

Foreningens formaal var at pleie et nærmere samkvem mellem de skandinaviske bladmænd og forhandle om saadanne ting, som maatte være av fælles interesse i deres gjerning; desuten paa passende maate at motta mer bekjendte skandinaver, som traf til at besøke sine landsmænd i vesten. "Noget synderlig landsviktig utrettet foreningen ikke under sin korte tilværelse", skriver hr. Söderström i sin bok, "Minneapolis-Minnen", "for i dette som i mange andre foretagender var det umulig av de forskjellige blades ulike interesser at kunne hitføre noget resultat i mer 'helgjuten form'."

En begivenhet staar dog i friskt minde fra foreningens virketid. Det er dens aarsfest i Market Hall, Minneapolis, 14de mars 1884, der omtales som en av de mest stilfulde og vellykkede fester fra den tid.

Noget nyt forsøk paa at organisere de skandinaviske pressemænd herover blev nu ikke gjort, ialfald hvad de norske og danske angaar, før 1895. Der utgik da en indbydelse til dannelse av en norsk-dansk presseforening fra følgende utgivere og redaktører: B. Anundsen, "Decorah-Posten", T. Guldbrandsen, "Minneapolis Tidende", S. Listoe, "Nordvesten", A. Solem, "Fergus Falls Ugeblad", og G. Bie Ravndahl, "Syd Dakota Ekko". Disse sammenkaldte det konstituerende møte til 18de og 19de juli nævnte aar. Møtet holdtes i Windsor hotel i St. Paul, og her stiftedes da Den norsk-danske presseforening av De forenede stater. Følgende norske og danske avisutgivere og journalister var fremmøtt: B. Anundsen, O. S. Hervin, C. Rasmussen, S. Listoe, George Jensen, John Story, Chr. Brandt, Axel Kringelbach, H. O. Oppedal, L. Stavnheim, O. Østensøe, G. Bie Ravndahl, T. Guldbrandsen, C. O. Nelson, Bernhard Hage, O. W. Lund, Olav Kringen, J. L. Hjort, Johs. B. Wist, O. A. Buslett og Jens K. Grøndahl, ialt 21.

Redaktør S. Listoe var midlertidig ordstyrer og redaktør G. Bie Ravndahl midlertidig sekretær. Konsul E. H. Hobe holdt tale, og sammenkomsten indbefattet blandt andet en visit hos statens guvernør og en seksa om aftenen. I møtets første session blev der diskutert om,

hvordan bladene paa beste maate kunde finde en form for fællesoptræden overfor forfaldent abonnement og andre forretningsspørsmåal, som ogsaa tidt og ofte senere er bleit drøftet mellem bladmænd — og med samme resultat. Man blev dengang og er altid siden bleit staaende ved det, som vel ogsaa var den hovedsagelige bevæggrund til, at presseforeningen kom istand, at pleie den kollegialt-socialt side i forholdet avismændene imellem. Imidlertid blev altsaa Den norsk-danske presseforening stiftet og følgende bestyrelse valgt: B. Anundsen (med akklamation) til president, S. Listoe (enstemmig) til 1ste vicepresident, H. O. Oppedal til 2den vicepresident, G. Bie Ravndahl (enstemmig) til sekretær og L. Stavnheim (enstemmig) til kasserer.

Fra redaktør John Volk av "Nordlyset", New York, var der til møtet indløpet følgende telegrafiske hilsen:

"Good luck to the knights of the pen,
You western newspaper men
Of Scandinavian birth
Now gathered in mirth
At the festive board of St. Paul.
Good luck to you all.
Good luck to the work you start.
We are in it hand and heart.
Small it may seem, but you know:
From small acorns great oaks grow."

Likeledes hadde A. E. Johnson, senere svensk generalkonsul i New York City, sendt en velkomsthilsen.

Foreningens formaal er, ifølge konstitutionen, "at vareta den norsk-danske presses interesser i De forenede stater, fremme samarbeide og fællesoptræden i forretningsanliggender samt søke at skape et venskapelig kollegialt forhold mellem medlemmerne". Som allerede antydte, har foreningen vistnok ikke opnaadd at faa istand noget samarbeide eller nogen fællesoptræden i forretningsanliggender, skjønt der hele tiden ogsaa har været gjort forsøk derpaa; det er gaat hermed, som det gik med Den skandinaviske presseforening av 1883, at det har været umulig av de forskjellige blades ulike interesser at kunne hitføre noget resultat i mer "helgjuten form". Den anden del av sit program har imidlertid foreningen været mere heldig med at gjennomføre, den nemlig at "skape et venskape-
lig kollegialt forhold mellem medlemmerne".

Den norsk-danske presseforening har i aarenes løp hat mange vellykkede møter. Det mest almindelige møtested har været Minneapolis, men den har ogsaa møtt i Decorah, Madison, Wis., Chicago, St. Paul og Sioux Falls. Presseforeningen har ogsaa foranstaltet diverse utflugter for sine medlemmer, engang helt til sydstaterne. Pressemændene har

saaledes gennem foreningen mange hyggelige minder tilfælles. Det er vel hellerikke tvil om, at foreningen ved saaledes at bringe medlemmerne i nærmere berøring med hverandre har forbedret tonen i pressen, skjønt man av og til under dens 18-aarige eksistens har været vidne til foretelser paa dette omraade, som kunde gi berettiget tvil om rigtigheden av denne konklusion. Bernhard Hage og H. O. Oppedal representerte 1897 foreningen paa den internationale journalistkongres i Stockholm. Den var ogsaa representert ved St. Louis-utstillingen og ved Bjørnson-bautaens avsløring i Fargo.

B. Anundsen blev ved som foreningens president til 1899, da han frabad sig gjenvalg. Siden har den havt følgende presidenter: *C. Rasmussen* 1899–1901, *Chr. Brandt* 1901–1903, *S. Sørensen* 1903–1905, *T. Guldbrandsen* 1905–1909, *Waldemar Ager* 1909–1912. Dens nuværende embedsmænd er: *Johs. B. Wist*, president; *N. N. Rønning*, 1ste vicepresident; *P. O. Thorson*, 2den vicepresident; *Carl Hansen*, sekretær; *A. M. Sundheim*, kasserer.

Under møterne har der jevnlig været levert utmerkede foredrag over emner, der streifer ind paa pressens interesse-omraade. Spørsmålet om en mulig overgang til en nyere norsk retskrivning, for de norske blades vedkommende, har været oppe til behandling paa et par av foreningens siste møter, dog uten noget resultat.

Den norske synodes blade.

Om "Kirkelig Maanedstidende's" tidlige historie er der fortalt i første avsnit av dette arbeide. Bladet redigertes i førstningen av "kirkens prester," med pastor *H. A. Preus* som forrettende redaktør. Fra 1860 (bladets 5te aargang) var det Den norske synodes organ og redigertes nu av pastor Preus alene til 1861, da pastor *J. A. Ottesen* tiltraadte redaktionen og sammen med pastor Preus redigerte bladet til 1867. Det sistnævnte aar fratraadte baade Ottesen og Preus, og redaktionen blev overtat av lærerne ved Luther College med professor *L. Larsen* som hovedredaktør. Under denne redaktion vedblev bladet at utkomme til 1888, altsaa i 21 aar. Fra 1889 gik redaktionen over i henderne paa det teologiske fakultet med professor *J. B. Frich* som hovedredaktør til høsten 1894, derefter med professor *H. G. Stub* som hovedredaktør. Fra august 1896 til utgangen av 1898 var sistnævnte eneredaktør. Redaktionen gik da atter over til det teologiske fakultet, og professor Frich blev igjen hovedredaktør. Fra august 1902 til vaaren 1913 var professor Laur. Larsen fast lønnet og ansvarshavende redaktør, i hvilken stilling han efterfulgtes av pastor *Thomas Nilsson*, født i Tvedt 1862, utvandret

1883, graduerte ved Luther College 1889, cand. teol. 1892; siden prest i Chicago, St. Paul og Ridgeway, Iowa, indtil han overtok redaktionen av "Kirketidende".

Fra 1874, da bladet begyndte at utkomme ukentlig, forandredes navnet til "Evangelisk-Luthersk Kirketidende". Fra 1862 op til denne tid hadde det været utgit to gange maanedlig. "Kirketidende" tilhører siden 1878 Lutheran Publishing House, Decorah, Iowa, Den norske synodes forlagshus, som det nævnte aar blev inkorporert. Før blev den utgit av og tilhørte den norske synodes prester. Bladets format er flere gange blet forandret, likesom adskillige utvidelser i aarenes løp har fundet sted.

"Opbyggelsesblad for lutherske Kristne" blev begyndt av pastor *P. A. Rasmussen* 1877. Indholdet var, som navnet antyder, af opbyggelig art, og bladet bragte ogsaa meddelser om missionen. Fra 1877 til 1882 utkom det med et hefte om maaneden. Siden blev det utvidet og utkom to gange maanedlig. Fra 1884 blev navnet forandret til "Opbyggelses- og Missionsblad", og under dette navn utkom det, til det gik ind nogen aar senere.

"Luthersk Skoleblad" utkom 1880 og 1881 med et hefte om maaneden under redaktion av pastor *N. Brandt* og daværende professor *H. Roal-kvam*. Bladet var beregnet paa at være et organ for religionsskolelærere, men hadde tillike som maal at vække sansen for religionsundervisningen blandt menighetsfolk som helhet.

"Nødtvungent Forsvar" utkom 1882 med et numer maanedlig som et forsvarsskrift mot de beskyldninger, der blev rettet mot synodens prester av anti-missourierne i naadevalgsstriden. Skriftet blev redigert av pastor *H. Halvorsen* med bistand av pastor *J. B. Frich*.

"Luthersk Sendebud", et litet missionsblad, blev 1890 utgit av Den norske synodes prester paa Pacific-kysten. Det redigertes av pastor *N. Christensen* og blev trykt i San Francisco. Formaålet var at støtte samfundets missionsarbeide i kyststaterne. Bladet utkom hver fjortende dag.

"Bud og Hilsen" var navnet paa et dansk-luthersk menighetsblad, som utkom fra januar 1890 til slutningen av 1894. Det blev utgit av danske prester i synoden med pastor *M. Fr. Wiese* som redaktør. Bladet utkom to gange maanedlig.

"Pacific Herold" begyndte at utkomme 1891 under navnet "The Pacific Lutheran University Herold". Det belv utgit i Tacoma, Wash., og redigertes den første tid av pastor *P. Langseth*, derefter av pastor *B. Harstad* med bistand av *Jacob Lunde*. Senere pastor *E. Berrum* var likeledes en tid bladets redaktør. Bladet var efter sit oprindelige formaal organ for den høiskole, som i den tid byggedes i Parkland. Korporationen for denne skole, "Pacific Lutheran University Association", er fremdeles bladets eier og utgiver. Det har i senere aar mer og mer

antat karakter av et indremissionsblad for synodens Pacific-distrikt. Der har været hyppig redaktionsskifte siden 1904. Presterne *N. P. Xavier*, *O. J. Ordal*, *A. O. Bjerke* og prof. *J. U. Xavier* har i kortere eller længere tid været ansvarlige for redaktionen. For tiden er pastor *O. J. Ordal* atter redaktør. Past. Ordal er født i Søndfjord 1870, graduerte fra Luther College 1898, cand. teol. 1901, nu prest i Tacoma, Wash.

"Missionslæsning" blev fra 1890 til 1897 utgit som følgeblad til "Kirketidende", men blev nedlagt ved "Kirketidende"s udvidelse til 24 sider. Pastor *E. Wulfsberg* var redaktør.

"Indremissionæren" udkom to gange maanedlig fra 1897 til 1901. Den blev redigert av pastorerne *H. Halvorsen* og *K. A. Sagen*.

"Børne-Blad" begyndte at udkomme 1875 og redigertes av pastorerne *J. B. Frich* og *H. Halvorsen*. Det udkom to gange om maaneden og blev trykt i La Crosse. Senere (1890) blev det ukeblad, flyttedes til Decorah og blev overtat av Lutheran Publishing House med pastor *E. Wulfsberg* som redaktør. Han redigerte det til 1900, da pastor *O. P. Vangsnes* blev redaktør. Han efterfulgtes nogen aar senere av pastor *Thomas Nilsson*, og bladets nuværende redaktør (siden 1913) er pastor *Kristen Kvamme*, født 1866 i Gudbrandsdalen, utvandret 1882, graduent fra Luther College 1895, cand. teol. 1899, for tiden prest i Winneshiek county, Iowa.

"Our Friend" er et engelsk barneblad, som svarer til det norske "Børneblad" i øiemed og indhold. Det redigertes en tid av pastor *O. K. Ramberg*, men siden 1913 redigeres det av pastor *Lauritz Larsen*, født i Decorah, Iowa, 1882, prest i Cresco, Iowa, siden 1913 i Brooklyn, N. Y.

"Theologisk Tidsskrift" udkom med et 64-sidet hefte fire gange om aaret fra 1899 til 1905. Det blev redigert av professor dr. *H. G. Stub*.

"Missionsvennen" blev utgit av pastor *H. J. G. Krog* fra 1888 og udkom som maanedsbld de faa aar det eksisterede.

"Zoar" var navnet paa et missionsblad, særlig for Utah-missionen. Det redigertes av pastor *O. K. Ramberg*. Bladet gik ind 1899.

"Lutheran Herald", synodens engelske blad, begyndte at udkomme 1906 med pastor *H. B. Hustvedt* som redaktør. Han redigerte det til 1909 og efterfulgtes av pastor *Th. Graebner*. Siden juli 1913 har det været redigert av pastor *G. T. Lee*. Synoden har havt samme erfaring med sit engelske blad som Den forenede kirke, forsaavidt som det har git et sikkert underskud, mens det norske organ, "Kirketidende", svarer god regning. Uten hensyn hertil ser kirkesamfundene sin opgave i at søke at naa ungdommen gennem et engelsk organ. Pastor *G. T. Lee* er født i Lyle, Minn., 1865, graduent fra Luther College 1888, cand. teol. 1891, siden 1898 prest i Glenwood, Minn.

Foruten "Evangelisk-Luthersk Kirketidende", "Børneblad" og "Lutheran Herald" utkommer i Synoden endel lokale menighetsblade, likesom der ved enkelte av samfundets læreanstalter utgis skoleblade. De best kjendte av disse er "College Chips" (engelsk), "Mirror" og "Skoleblad", som utgaar fra Synodens lærerseminar i Sioux Falls, og "The Scout", som utgis av eleverne ved Park Region Luther College i Fergus Falls. Et norsk blad, "Ervingen", utkom endel aar ved Luther College, redigert av skolens elever, men blev opgit 1913, av mangel paa den fornødne støtte. Dette er saa meget mer at beklage, som bladet i de faa aar, det bestod, indeholdt flere ting av permanent værdi og var et levende vidnesbyrd om, at der læres godt norsk ved colleget.

Følgende opplysninger om Den norske synodes forlagsforretning i Decorah, der siden den blev inkorporert 1878 gaar under navn av Lutheran Publishing House, er her paa sin plass. Forretningen blev opprettet 1861 med pastor *E. Wulfsberg* som bestyrer og formand paa den av samfundet valgte forlagskomite. Han vedblev i denne stilling indtil 1884. Virksomheten omfattet i førstningen kun utgivelsen av de mest fornødne bøker til synodens eget bruk, men om ikke længe begyndte man ogsaa at handle med andre bøker end de, man selv utgav, likesom forlagsartiklerne stedse øket, eftersom aarene gik. Forretningen fik 1877 sit eget trykkeri og sin egen bygning. En større bygning blev kjøpt 1890, men 1912 var denne blet altfor liten for den rasht voksende virksomhet, og en betydelig tilbygning blev fuldført 1913, samtidig med at den gamle forretningsgaard fra nederst til øverst blev modernisert. Lutheran Publishing House er nu en av de to eller tre største norske forlagsforretninger i Amerika. Siden 1904 har en filial været drevet i Minneapolis. Pastor *Abraham Jacobson* var fra 1884 til 1887 forretningens bestyrer og formand i forlagskomiteen. Derefter bestyret igjen pastor Wulfsberg Lutheran Publishing House til et aar før sin død 1906. Siden har hr. *L. S. Dale* været bestyrer. Den nuværende formand paa forlagskomiteen er pastor Thomas Nilsson, "Kirketidende"s redaktør. Forretningens nettoutbytte har i de siste 12 a 15 aar været meget betydelig, og den raader for tiden over en eiendom, der er værdsat til \$100,000.

Den forenede kirkes blade.

Nedenstaaende opplysninger om Den forenede norsk-lutherske kirkes blade er et utdrag av en længere detaljert oversigt, utarbeidet av pastor dr. *O. M. Norli*:

De tre samfund, som gik sammen 1890 og antok navnet Den forenede

kirke, hadde foreslaaet allerede i foreningsartiklerne, at 'de kirkelige blade, som eies og utgis av nævnte samfund, forenes saaledes, at der utgis et børneblad og et samfundsblad'. Augustana-synoden hadde et kirkeblad, 'Luthersk Kirketidende', og et søndagsskoleblad, begge eiet og redigert av pastor *A. Wright*. Anti-missouriernes organ var 'Lutherske Vidnesbyrd', utgit av Northfield Publishing Co. og redigert fra 1882 av dr. *F. A. Schmidt*, fra 1887 av en komite bestaaende av dr. Schmidt, professor *Th. N. Mohn* og pastor *E. J. Homme*, den siste utgiver baade av et norsk og et engelsk barneblad, 'Søndagsskolebladet' og 'Sunday School Helper'. Konferensens blade var 'Lutheraneren og Bibelbudet' og 'Luthersk Børneblad', begge utgit av en forlagsforening med trykkeri i Minneapolis. Paa sit første aarsmøte 1890 besluttet Den forenede kirke, at dens forlagsforening skulde kaldes Augsburg Publishing House, og de nødvendige skridt blev tat til at erhverve eiendomsret til de forskjellige blade, som da blev utgit i de tre konsoliderte samfund, for derpaa at slaas sammen, som ovenfor antydnet. Ved aarsmøtet 1891 blev det oplyst, at forlagsbestyrelsen hadde efterkommet disse beslutninger, med undtagelse av, at kjøpet av pastor Hommes blade maatte henstaa, da han ikke var villig til at sælge.

Den forenede kirkes første samfundsblad var 'Luthersk Kirkeblad'. Det redigertes av professor dr. *F. A. Schmidt*, professor *M. O. Bøckman*, professor *Georg Sverdrup* og professor *Sven Oftedal*. Efterat Augsburgerne igjen hadde skilt sig ut og Sverdrup og Oftedal ophørt med sit medarbeiderskap i bladets redaktion, redigertes det av Schmidt, Bøckman og professor *E. G. Lund*. Bladet utkom ukentlig med 16 sider. Formaalet var selvsagt at tjene samfundets forskjellige interesser paa skolens og kirkens omraade. 1895 overtok Den forenede kirke det av pastor *N. C. Brun* fra 1893 utgivne kirkeblad, 'Samfundet'. Dette blad var fra januar nævnte aar (1895) redigert av pastor *C. O. Aubol*. Egentlig var det en frugt av Augsburg-striden og et kamporgan for Den forenede kirkes opfatning av de ting, hvorom denne kontrovers dreiet sig. Det blev nu slaat sammen med 'Luthersk Kirkeblad' under navnet 'Lutheraneren', med pastor Aubol som lønnet redaktør.

Den forenede kirke fik 1904 sit eget missionsblad, da samfundet overtok Kina-missionen fra Kinamissionsselskabet. Det fik navnet 'Den Forenede Kirkes Missionsblad' og blev utgit med to numre om maaneden. Bladet blev holdt gaaende med tap til 1908, da det sloges sammen med 'Lutheraneren', som da blev betydelig utvidet og efterhaanden fik øket utbredelse. Bladet fik fra 1908 ogsaa egen forretningsfører og har siden den tid git et voksende overskud.

Paagrund av sykdom maatte pastor Aubol nedlægge sit arbeide i

redaktionen 1906. Pastor *Th. Eggen* blev valgt i hans sted, og han er fremdeles bladets redaktør, med bistand av pastor *M. Sæterlie* og pastor *Olaf Guldseth* for missionsavdelingens vedkommende, professor *Svein Strand* for skoleavdelingens og pastor *O. Løkensgaard* for ungdomsforbunds-avdelingens. Professor *E. Kr. Johnsen* er bladets faste bokanmelder.

Pastor *Thore Eggen*, født i Østerdalen 1859, utvandret 1870, uteksaminert ved Luther College 1879, cand. teol. ved Luther Seminar 1882, siden prest i Den norske synode og Den forenede kirke. Eggen redigerte fra 1892 til 1898 'The Christian Youth'.

For at imøtekomme det formentlig voksende krav inden Den forenede kirke om et engelsk kirkeblad, særlig for ungdommen, begyndte pastor *Th. Eggen*, pastor *H. E. Rasmussen* o. fl. 1891 maanedsladet 'The Christian Youth'. Det blev overtaget av samfundet 1893, og pastor *Eggen* og professor *E. G. Lund* blev ansat som redaktører. Det gik smaat med at faa nogen større udbredelse, og bladet blev drevet med underskud. Pastor *J. C. Roseland* blev 1894 redaktør istedet for prof. *Lund*. Fra 1895 til 1898 var *Eggen* eneredaktør. Pastor *O. G. Belsheim* redigerte det 1899, det siste aar det bestod som Den forenede kirkes organ. Bladets abonnentantal naadde engang op i det fjerde tusen, men av grunde, som visselig ikke skyldtes den fortrinlige redaktion, gik det nedad bakke, og det endog efter at ha forandret det til ukeblad. 'The Christian Youth' blev derfor nedlagt 1899. Pastor *H. E. Rasmussen* fortsatte derpaa bladets utgivelse som maanedslad, men trods det, at han omgav sig med dygtige kræfter og la sig energisk i sælen for at holde foretagendet oppe, maaget han kun at bli ved i 18 maaneder. Det blev da solgt til pastor *Homme*, som utgav det i forbindelse med sine øvrige blade til sin død 1904, først med sin søn, *W. E. Homme*, og senere med pastor *C. B. Gohdes* som redaktør. Efter *Hommes* død blev navnet forandret til 'Our Messenger', og 1907 gik bladet ind.

Imidlertid vedblev kravet om et engelsk organ at dukke op ved aarsmøterne og ellers, og efter indhentet uttalelser fra samfundets prester, blev det 1907 besluttet igjen at forsøke med et blad i det engelske sprog. Det skulde være 16-sidet og utgis to gange maanedlig. Bladets navn blev 'The United Lutheran', og pastor *J. A. Aasgaard* blev ansat som redaktør. Det begyndte over forventning godt, og efter et aars tid blev det utvidet til ukeblad, idet man ventet, at dette skridt med engang skulde, om ikke netop gjøre det til et lønnende foretagende, saa dog gjøre ende paa det aarlige underskud. Men man blev skuffet. Istedetfor at bli mindre, er underskuddet aar for aar blevet større. "The United Lutheran" har siden 1909 været redigert av pastor *George Taylor Rygh*.

Skjønt bladets underskud for 1912 var større end fortjenesten paa det norske kirkeblad, 'Lutheraneren' (henholdsvis \$3,813.25 og \$3,185.03), fortsættes utgivelsen i haap om bedre tider og i forvisning om, at bladet har sin fuldt berettigede mission.

Pastor *George Taylor Rygh*, født i Chicago 1860, uteksaminert fra Luther College 1881, cand. teol. 1884, lærer ved Luther College 1883; i flere aar professor i nordiske sprog og literaturer ved Nord Dakotas universitet; prest i Mt. Horeb, Wis., og bestyrer for det derværende akademi; dernæst prest i Chicago; 1910-1912 lærer ved St. Olaf College. R. har skrevet flere kristelige fortællinger.

Konferensens forlagsforening hadde 1890 kjøpt 'Luthersk Børneblad' og 'Børnebudet' av de tidligere eiere. Paa sit aarsmøte nævnte aar besluttet Den forenede kirke at oprette 'Luthersk Børneblad'. Pastor *Ole Nilsen* og professor *J. P. Bugge* blev valgt til redaktører. Senere avløstes den siste av lærer *Carl Raugland*. Bladet gik noget tilbake paagrund av Augsburg-striden og som følge av, at et nyt barneblad blev begyndt i Frikirken, men tok sig senere op igjen og hadde 1912 19,000 abonnenter. Der er dog et litet underskud. Siden 1909 redigeres bladet av pastor *Olaf Guldseth*, født i Selbu, prest i Den forenede kirke, siden 1909 dette samfunds indremissionssekretær.

Den forenede kirke begyndte 1900 et engelsk søndagsskoleblad, idet den da kjøpte det av pastor *Homme* utgivne 'The Sunday School Helper' og gav det navnet 'The Children's Companion'. Pastorerne *C. M. Westwig* og *H. B. Kildahl* blev redaktører. Ogsaa dette engelske blad har gaat med betydelig tap. Fra nytaar 1912 utgis det i fællesskap av Den forenede kirke og Hauges synode. Mrs. dr. *T. H. Dahl* redigerte det 1904-1909. Sistnævnte aar blev pastor *John Peterson* redaktør. Siden 1912 redigerer han det sammen med pastor *A. O. Mortvedt* av Hauges synode.

Pastor *John Peterson*, født i Chicago 1870, graduent fra St. Olaf College og Den forenede kirkes presteskole, prest i nævnte samfund; siden 1913 paa Jefferson Prairie, Wis. Han har bl. a. utgit en barnebok.

Om Augsburg Publishing House, det store forlagshus, som utgir Den forenede kirkes blade og andre publikationer, kan her meddeles, at denne forretning oprindelig blev oprettet av Konferensen under et andet navn 1873. Den hadde længe kontorer i Augsburg Seminarium. Dets nuværende moderne og rummelige bygning paa 4th street S., Minneapolis, blev først bygget 1908. Dens kostende var over \$66,000, som altsammen i 1913 var blet betalt av forretningens overskud. Fra en netto værdi av \$16,404.79 i 1890 har forretningen vokset til en værdi av \$208,786.48 i 1913, og nettofortjenesten er i samme tidsrum øket fra

lidt over \$2,000 til næsten \$23,000. 1876 blev prof. *Oftedal* forlagsforretningens formand; 1877 ansattes pastor *M. Shirley* som bestyrer; han efterfulgtes det følgende aar av pastor *J. L. Lundby* og denne igjen 1880 av *Lars Swensen*, som bestyret forretningen til sin død 1904. Siden har *Erik Waldeland* været bestyrer for Augsburg Publishing House.

Blade i Konferensen og Frikirken.

“Den norske Lutheraner”, et opbyggelig maanedblad og organ for den norske afdeling av Augustana-synoden, blev begyndt i Chicago 1866 av presterne *O. J. Hatlestad*, *Amond Johnson*, *J. P. Gjertsen* og *S. M. Krognæs*. Den siste var hovedredaktør. 1870 flyttedes bladet til Marshall, Wis., hvor det redigertes av professor *A. Weenaas*. Navnet blev forandret til “Lutheraneren”, og da Konferensens presteskole, Augsburg Seminarium, 1871 blev flyttet til Minneapolis, flyttet “Lutheraneren” med. Bladet redigertes av professor *Weenaas* til juli 1876, av presterne *B. Gjeldaker* og *L. Lund* til juni 1877, av professor *Georg Sverdrup* til juli 1881, av pastor *M. F. Gjertsen* til juli 1883, av pastor *J. Olsen* til juli 1885, av professorerne *G. Sverdrup* og *S. Oftedal* til 1890. Efter foreningen mellem de kirkelige samfund det nævnte aar blev Konferensens blad, “Lutheraneren”, og Det anti-missouriske broderskabs blad, “Lutherske Vidnesbyrd”, samt Augustana-synodens blad, “Luthersk Kirketidende”, slaat sammen til ett blad, “Luthersk Kirkeblad”. Om dette blads senere historie er fortalt under kapitlet om Den forenede kirkes blade.

“Kvartal-Skrift for den norsk-lutherske Kirke i Amerika”, redigert av Augsburg seminariums fakultet, begyndte at utkomme 1875. Bladets eiere og utgivere var professorerne *Sverdrup* og *Oftedal*. Der utkom syv aargange av bladet, og det blev nedlagt ved utgangen av 1881. Det var et praktisk-teologisk tidsskrift, hvori de to professorer fremholdt sit kirkelige syn og arbeidet for sine frikirkeprinsipper.

“Luthersk Tidsskrift”, et teologisk maanedblad, redigert av prester og professorer i Frikirken, begyndte at utkomme i juli 1906 og fortsættes fremdeles. Blandt redaktørerne kan nævnes pastorerne *S. Risløv*, *H. C. Caspersen*, *Johan Mattson* og *E. E. Gynild* samt professorerne *A. Hellingland*, *J. O. Evjen* og *E. P. Harboe*. Professor *H. A. Urseth* var forretningsbestyrer til sin død 1909. Siden har professor *S. O. Severson* været bestyrer.

“Barnets Ven”, et barneblad og søndagsskoleblad, blev oprettet 1899 og begyndte fra nytaar 1900 at utkomme regelmæssig hver uke. Bladets

første redaktør var pastor *O. Refsdal* (1900–1903), derefter professor *A. Helland* og siden 1904 professor *J. L. Nydahl*, født i Førde, Søndfjord, 1863, utvandret 1882, graduert fra Augsburg 1888, cand. teol. 1891; siden professor ved Augsburg seminarium.

“Gasseren”, et missionsblad, blev begyndt i november 1900. Det arbejder for Frikirkens mission paa Madagaskar. Professor *G. Sverdrup* var redaktør til sin død i mai 1907. Siden har professor *Helland* været hovedredaktør, med pastor *Johan Mattson* og pastor *M. Rufsvold* som medredaktører. Professor *J. H. Blegen* har hele tiden været kasserer og bestyrer. Professor *Helland* er født i Fitjar, Søndhordland, 1870, student ved Kristiania universitet 1888, philosophicum 1889, cand. teol. ved Augsburg 1893, studerte siden et aar teologi ved Kristiania universitet og har været professor ved Augsburg siden 1905.

Pastor *Olav Refsdal* har siden 1908 redigert et avholdsblad for barn, “Lyngblomsten”, der utgis for “Reform”s regning. Han er født i Vik, Sogn, 1862, seminarist og lærer i Norge indtil han 1889 reiste til Amerika, cand. teol. ved Augsburg 1893 og er nu prest i Chetek, Wis.

“Augsburg Ekko”, utgit av studenterne ved Augsburg seminarium, begyndte at utkomme 1898 og fortsætter fremdeles.

Hauges synodes blade.

Hauges synodes organ, “Budbæreren”, blev oprettet 1. december 1868. *L. E. Swenson* var bladets første bestyrer. Det redigertes av presterne *Østen Hanson* og *O. A. Bergh*. Senere redigertes det av pastor *Chr. O. Brohaugh*, som efterfulgtes av den nuværende mangeaarige redaktør, pastor *C. C. Holter*. Bladet utkommer i Red Wing, Minn., en gang hver uke med 24 to-spaltede sider. Pastor *Christian C. Holter*, f. i Nannestad, utvandret 1862, bodde først i Wisconsin, derefter i Fillmore county, Minn., og Norway Lake, Minn., student ved Red Wing Seminary fra 1879 til 1883, hvilket aar han blev ordinert til prest; har siden virket i den gjerning og i de siste tretten aar tillike været redaktør av “Budbæreren”.

“Børnevennen” er et illustreret fire-sidet 2-spaltet søndagsskoleblad, som samfundet begyndte at utgi 1877. Pastor *Holter* er ogsaa dette blads redaktør.

Föruten disse blade utgis der i Hauges synode et skoleblad ved Red Wing seminar, “Hemnica”; likeledes et skoleblad ved Jewell College. Disse blade redigeres og utgis av studenterne ved de nævnte to skoler.

“The Lutheran Intelligencer”, som har været redigert av professor *G. M. Bruce* i Red Wing, er nylig gaat over til et privat selskap.

“Tidsskrift for Kirke og Samfund” er et maanedsbld, som utkommer i Red Wing med professor *M. O. Wee* som hovedredaktør.

“Kinamissionæren” blev fra 1891 av utgit av pastor *O. A. Østby*, som da tilhørte Hauges synode. Det vedblev at utkomme i nogen aar.

Pastor *Chr. O. Brohaugh* begyndte 1906 et nyt kirkeblad, “Haugianeren”, men da utgiveren om et par aar avgik ved døden, ophørte bladet at utkomme.

Andre kirkelige blade.

“Fredsbudet” blev oprettet i Iowa av pastor *J. H. Myhre* 1878. Senere flyttet det til Cormorant, Minn., hvor det blev utgit, til det 1892 blev solgt til pastor *J. A. Bergh* og slaat sammen med “Vort Blad”.

“Folke-Vennen” blev stiftet som et litet maanedsbld 1879 av pastor *J. Z. Torgersen* i Chicago. Denne overdrog 1881 bladet til *Waldemar Mortensen* og *Lawrence Crook*, der utvidet det og utgav det ukentlig. Det er i en række av aar utkommet i 8-spaltet, 4-sidet format og utgis nu av “Folkevennen Publishing Co.” som “et upartisk blad for kristne av alle samfund”.

“Den Kristelige Talsmand” er de norsk-danske metodisters organ. Det utkommer ukentlig og har skiftevis været redigert av nordmænd og dansker. Bladet blev oprettet 1877 og var en fortsættelse av “Missionæren”, som dengang hadde bestaaet i syv aar. Samtidig med, at bladet begyndte at utkomme hver uke, oprettedes i forbindelse dermed bokhandel og boktrykkeri. “Talsmanden” redigeres nu av *R. F. Wilhelmssen* med *C. A. Andersen* som medredaktør. Blandt de tidligere redaktører er pastor *A. Haagensen*, pastor *H. P. Bergh* (norske) og pastor *Chr. Treider* (dansk) de mest bekjendte.

“Duen” begyndte at utkomme i Denver, Colorado, 1888. Utgiveren var pastor *H. P. Hansen*, dengang prest for en skandinavisk menighet tilhørende Generalsynoden. Bladets formaal var hovedsagelig at fremme de kirkelige interesser, for hvilke pastorens menighet var midtpunktet. Det gik ind om et par aars tid. Pastor Hansen sluttet sig senere til Hauges synode. Han er født i Bergen og var i sin tid forretningsmand i Chicago, før han blev prest.

Omtrent samtidig med “Duen” utgav pastor *H. O. Opsahl* i Laramie, Wyoming, et norsk kirkeblad, “Patronen”, som senere blev overtat av pastor *P. C. Trandberg* (dansk) og utgit under navnet “Hyrdørøsten”.

“Hyrdørøsten” er de norsk-danske metodisters søndagsskoleblad. Det begyndte at utkomme 1874.

“Kirkelig Tidende” var et av de tidligste kirkeblade blandt de norske

lutheranere i Amerika. Det blev utgit og redigert av pastor *P. A. Rasmussen*.

"Broderbaandet" er organ for Brodersamfundet og blev oprettet i Kenyon, Minn., av pastor *K. O. Lundeborg* 1899. Det flyttet 1903 til Wahpeton, N. D., men trykkes nu i Minneapolis.

"Brød og Sverd" blev en tid utgit av pastor *J. H. Myhre* i Rollag, Minn.

"Bud og Hilsen" blev oprettet 1895 i Klep, Marshall county, Minn., av *S. Tunheim*, senere med *Ed Myrsven* som medutgiver. Bladet blev siden i flere aar utgit i Crookston og utkommer nu i Newfolden, Minn. Det er et kristelig familieblad.

"Chicago-Emissæren" utkom i 90-aarene som lokalt kirkeblad for nævnte by.

"Pacific-Emissæren" blev oprettet i Tacoma av pastor *I. Skrondal* 1901. Det flyttet 1905 til Everett, Wash.

"Chicago-Lutheraneren" begyndte at utkomme 1905, redigert av Den forenede kirkes prester i nævnte by; nærmest et kirkelig lokalblad.

Noget som heter "Den evangeliske Basun til Oplysning om guddommelig Helbredelse af Sjæl og Lægeme" blev paabegyndt i St. Paul, Minn., 1905 av *Thomas Nelson*.

"Den evangeliske Herold", et illustrert maanedssblad, blev begyndt av pastor *G. P. Berg* av baptistkirken i Ballard, Wash., som en fortsættelse av "Kongeriget", der blev oprettet 1896. Det gik ind ved utgiverens død, omkr. 1906.

"Den kristelige Lægmand" begyndte at utkomme 1883 som organ for Den evangelisk-lutherske kirke (Ellingianerne, saakaldt efter stifteren *Elling Eielsen*). Bladets første redaktør og bestyrer var *Anton Nelson*. Bladet utkom en tid i De Forest, Wis., men utgis nu i Minneapolis med pastor *G. O. Mørstad* som redaktør. Bladet utkommer maanedlig.

"Mine Børn" begyndte at utkomme i Crookston, Minn., med *Ed Myrsven* av Den evangeliske frikirke som utgiver 1902, men fik kun en kort levetid. Utgiveren reiste tilbake til Norge, hvor han bl. a. har virket som evangelist.

"Morgenstjernen" blev oprettet av *H. Langeland* i Paulsbo, Wash., 1902; det var et kvartalskrift.

"Signalet" var navnet paa et kvartalskrift, som i de norsk-amerikanske baptisters interesse blev oprettet av *O. H. Skotheim* og *G. Melby* i Albert Lea, Minn., 1902. Det bestod en tre aars tid. Et andet norsk baptistorgan var "Sandhed og Frihed", der gik ind for flere aar siden.

"Søndagsskolebladet" er et av de blade, som pastor *E. J. Hommes* anstalter i Wittenberg, Wis., i længere tid har utgit.

“Vidnesbyrdet for Broderkredsen,” utgit av Red River-dalens Indremissionsforening, blev begyndt av pastor *B. Anderson* av Hauges synode i Twin Valley, Minn. *Peder O. Herreid* var en tid dets utgiver.

“Vingaardsmanden” var navnet paa et maanedlig opbyggelsesblad, som blev begyndt av senere pastor *Edvard Brekhus* i Minneapolis 1899. Bladet redigertes en tid av professor *Wilhelm Pettersen*, nu prest i Portland, Maine. Det blev 1904 slaat sammen med “Waisenhus Tidende” i Tacoma, Wash.

“Waisenhus Tidende” blev oprettet i Tacoma 1902 av presterne *Mons Gjerde* og *B. A. Borrevik* av Den lutherske frikirke.

“Vort Land” — “Vort Blad.” — “Vort Land” blev oprindelig begyndt som et politisk blad 1883 av *Sampson, Wigh & Co.* i Chicago. De fortsatte utgivelsen til 1884, da bladet gik over til Norwegian Lutheran Publishing Society. Dette selskap begyndte da som tillægsblad “Ugeblad for Kirken og Hjemmet” og utgav bladet til 1888, da selskapets navn forandredes til Lutherstiftelsen og bladets til “Vort Blad”, idet den politiske del sløifedes. Efter at *Sampson, Wigh & Co.* hadde solgt bladet, redigertes det av pastor *N. C. Brun*. Senere blev ogsaa pastor *J. A. Bergh* knyttet til det, saavelsom til den bokhandel og forlagsvirksomhet, der blev drevet i forbindelse med bladet. 1890 flyttet bladet til Beloit, Wis., hvor det utkom i to aar med past. *Bergh* som redaktør. Det blev da slaat sammen med “Fredsbudet”, og under navnet “For Kirken og Hjemmet” gik det til 1894, da det blev konsolidert med “Samfundet”, som i mellemtiden var oprettet av pastor *Brun*.

Et litet baptistblad, “Lygten”, utkom en kort tid i Fargo, N. D., i 90-aarene.

“For Gammel og Ung” blev paabegyndt i Wittenberg, Wis., 1881 av pastor *E. J. Homme*, som var dets utgiver til sin død. Det redigertes senere av pastor *O. C. Farseth*, og bestyrelsen for Homme-anstalterne i nævnte by, i hvis interesse det oprindelig blev oprettet, har fortsatt dets utgivelse. Bladet er et kristelig familieblad.

“Vidnesbyrdet” utgis i Ballard, Wash., som “ukeblad for kirken og hjemmet”. Bladet, der er i sin 25de aargang, utgis av *Jennings & Graham* og redigeres og bestyres av *O. O. Twede*. *P. N. Melby* er medredaktør. Det utgis ukentlig og er organ for metodisterne paa vestkysten. “Vidnesbyrdet” blev oprettet i Portland, Ore., av pastorerne *John Jacobson* og *John L. Erickson* 1899; senere i nogen aar utgit i Seattle.

“Den Lutherske Missionær” utkommer i Minneapolis og redigeres av pastor *S. R. Tollefson*. Det er i sin 22de aargang og er et kristelig opbyggelsesblad. Det blev paabegyndt i Tacoma 1891 av pastor *I. Tollefson*.

“Missionæren” utkommer i Chicago og er officielt organ for de norske

baptister i Amerika. Det begyndte at udkomme 1911 og har hele tiden været redigeret av *C. J. Olsen*.

"Bibel-Vennen" blev begyndt av pastor *C. S. Østerhus* i Ossian, Iowa, 1906. Det betegnes som "et blad til oprettelse af kirkelig enhed".

De norsk-danske adventister fik allerede 1872 sit eget organ, idet "Advent Tidende" da blev paabegyndt av *J. G. Mathisen*. Navnet blev senere forandret til "Sandhedens Tidende" og endelig til "Evangeliets Sendebud". Bladet udkom fra først av i Battle Creek, Mich., men har nu i mange aar været utgit i College View, Nebr. Utgiverne er International Publishing Association, og det redigeres av nordmanden *C. A. Thorp*.

"Ebenezer" blev fra 1869 av en kort tid utgit i Chicago av pastor *S. M. Kroghes*. Senere utgiver av "Budstikken" i Minneapolis, *Gudmund F. Johnson*, var med at oprette bladet. Det var et religiøst opbyggelsesblad.

"Ebenezer" var ogsaa navnet paa et lidet baptistblad, som blev paabegyndt i Ballard, Wash., 1900, og som senere blev flyttet til Wetaskivin, Alta., Canada, hvor det gik ind. Bladets utgiver var pastor *Martin Berg*.

"Evangelisten" blev oprettet i Chicago 1889 af professor *R. A. Jernberg* som organ for Den evangeliske frikirke. Det redigeres nu av pastor *C. T. Dyrness*.

"Norsk Ungdom" er 1913 oprettet av pastor *M. L. Nesvig* i Chicago som organ for det norsk-lutherske ungdomsforbund i nævnte by. Bladet utkommer maanedlig.

"Kirkebudet" utgis maanedlig av Den norske synodes prester i Chicago med en engelsk og en norsk afdeling. Bladet er i sin 11te aargang. Den norske afdeling redigeres av pastor *J. A. Moldstad*, den engelske av pastor *G. A. Gullixon*. Pastor *M. E. Fretheim* er forretningsfører.

OVERSIGT OVER

Den norsk-lutherske kirkes historie i Amerika.

Av *Th. Eggen.*

I. De første banebrytere.

HOR ikke længe siden fremkom den forbausende oplysning, at en norsk indvandring i ikke ubetydelig skala skulde ha foregaat allerede i det 17de aarhundre. Man kan fristes til at tro, at en forveksling har fundet sted mellem nordmænd og svensker. Efter Gustav Adolfs død anla Oxenstierna en svensk koloni i New Jersey og Pennsylvania, og naar vi tar i betragtning, hvor vanskelig det er for amerikanerne at skjelne mellem disse to broderfolk selv i vor tid, saa er det jo tænkelig, at enkelte av disse indvandrede svensker kunde bli tat for nordmænd.

Imidlertid paastaar dr. J. O. Evjen, at han har gravet frem en liste paa omtrent 60 norske, der skal ha nedsat sig i Ny Amsterdam (New York) i tidsrummet mellem 1630 og 1700, og at disses nationalitet ikke er ringeste tvil underkastet. Dette har sin kirkehistoriske interesse, fordi det paastaas, at man dokumentarisk kan bevise, at ialfald mange af disse sluttet sig til den i Ny Amsterdam oprettede hollandsk-lutherske menighet. Denne menighet kaldes hollandsk, skjønt hollændere kun utgjorde en minoritet av medlemmerne, mens det overveiende flertal bestod av tyskere, norsker, svensker og dansker.

Men presten var hollænder, og det var ikke nogen let sak at være luthersk prest i Amerika i de dage. Hollænderne i Ny Amsterdam tilhørte for det meste den reformerte kirke, og lutheranere var ikke velset. De reformerte prester gik saa langt i sit hat til de lutherske, at de fik utvirket hos statholderen, at den lutherske prest, Johannes Gutwasser, skulde bli landsforvist — en dom som øvrigheten paa lang tid ikke magtet at utføre, fordi presten intetsteds var at finde. Og det berettes som

absolut paalidelig, at en norsk mand ved navn Laurence Noorman holdt presten skjult i sit hus et helt aar.

Fordi en stor del av denne — antagelig den første lutherske menighet i hvad der senere blev kjæmpebyen New York — var norske, burde den norsk-lutherske kirkes historie i dette land egentlig ha begyndt paa dette tidspunkt. Men det gik denne norske koloni som de samtidige svenske: De blev opslukt og forsvandt fra historien. Nogen selvstændig kirkelig virksomhet begyndte denne første norske koloni ikke.

Først to hundre aar senere blev begyndelsen gjort til nordmændenes kirkelige arbeide i denne nye verdensdel, og en norsk-amerikansk luthersk kirkehistorie maa dateres fra aaret 1843.

Naar man har beklaget, at den norsk-lutherske kirke hertillands er blit opsplittet i saamange samfund, saa maa det merkes, at splittelsens rot ligger paa den anden side av Atlanterhavet. I den norske statskirke var der forskjellige retninger, der dog blev holdt sammen ved statskirkens stramme baand. Der var for det første, den ortodokse statskirkelige retning; dernæst den pietistiske og lægmandsvenlige, og endelig en tredje, den grundtvigske, der stillet sig formidlende mellem disse to. Det lar sig ikke negte, at lægmandsvirksomheten var den klippe, hvorpaa den norske kirke i dette land i sin allerførste begyndelse blev kløvet i flere dele. Splittelsens frø blev saadd i Norge, men fandt i dette frihetens land en frugtbar jordbund.

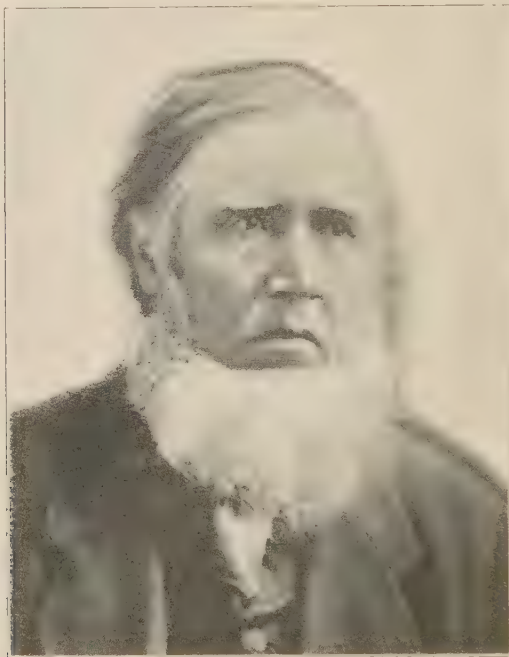
Det kan se ut som et forunderlig sammentræf, men sandt er det dog, at alle disse tre nævnte retninger var representert av de tre første kirkelige banebrytere blandt de indflyttede nordmænd: *Elling Eielsen* var lægmand og hadde svært litet tilovers for statskirken og det statskirkelige væsen. *J. W. C. Dietrichsen* var den uforsonlige talsmand for kirkelig orden og statskirkelige former. *C. L. Clausen* var ogsaa lægmand og hadde som saadan virket saavel i sit hjemland, Danmark, som i Norge; men han hadde adskillig teologisk lærdom og hadde hat i tanke at bli prest. I sit hjemland, Danmark, hadde han faat det grundtvigske syn paa kristendommen. For ham stod kirken med sine stive former ikke som noget avskrækkende; og paa den anden side visste han av erfaring, at en sand, kristelig lægmandsvirksomhet kunde bære velsignede frugter.

Disse tre var det altsaa, som omtrent samtidig, den ene uavhengig av den anden, begyndte missionsvirksomhet blandt det norske indflytterfolk. De, som kjender noget til historiens gang i de siste 70 aar, vet, at to av disse tre kirkelige retninger hele tiden har gjort sig gjældende og findes den dag idag blandt de forskjellige nu eksisterende kirkesamfund. Kun grundtvigianismen er helt forsvundet.

Den første norsk-lutherske prædikant blandt nordmænd i Amerika

var Elling Eielsen, og han var ogsaa den første ordinerte prest. Naar Clausen undertiden blir fremstillet som den første prest, saa har det neppe sin rigtighed, skjønt Eielsen hadde blot nogen faa dages forsprang. Ifølge "American Lutheran Biographies" blev Eielsen ordinert av past. F. A. Hoffman i Duncan's Grove, Ill., 3. okt. 1843, mens Clausen blev ordinert 12. okt.* samme aar av past. L. F. E. Krause av Buffalo-synoden. Den paastand, at Dietrichsen var den første ordinerte prest, kan vi late

ELLING IEISEN.

ute av betragtning. Han kom ikke til Amerika før 1844. Han var vistnok den første norsk-amerikanske prest ordinert i Norge; men man kan fra luthersk synspunkt ikke underkjende Eielsens og Clausens ordinationer av den grund, at de ikke var utført av en norsk biskop.

Elling Eielsen kom til Amerika i 1839. Han virket en tidlang som lægprædikant i Chicago og Fox River, Ill. Paa sistnævnte sted blev et litet loghus bygget, der skulde gjøre tjenesté som forsamlingshus. Hvorvidt dette hus hadde nogen kirkelig stil og saaledes kunde gjøre den

* Andre kilder nævner 18. okt. som den rette dato.

gamle Muskego-kirke røngen stridig, er et spørsmåal jeg ikke tør indlate mig paa; men det var dog uengetelig det første hus bygget av nordmænd i Amerika i den hensigt at tjene som møtested for dem, som ønsket at samle sig om Herrens ord. Ifølge paalitleg oplysning tjente første etage av dette hus som hjem for Eielsen og familie, mens salen ovenpaa blev benyttet som forsamlingslokale.

Eielsen var dreven av sand missionsiver. Han hadde kjærlighet til sit folk og ønsket at hjelpe dem saa godt, som han forstod og formaadde. Han indsaa ganske snart, at han med sit personlige arbeide ikke kunde række langt. Der maatte bli orden og metode i det kristelige arbeide, om der skulde bli varig frugt. Især var det nødvendig at gi barnene kristendomsundervisning; men hertil trængtes bøker. Hvor skulde disse faas fra? Eielsen betænkte sig ikke længe. Han begav sig straks paa en tur til New York forat faa et oplag af Pontoppidans "Sandhed til Gudfrygtighed". Det tok længer tid end tænkt at faa dette arbeide utført, og da det var færdig, var vinteren kommen. Reisen mellem New York og Chicago foregik i de dage med baat paa kanaler og over de store indsjøer. Nu var kanalerne tilfrosset, og dampskibstrafiken indstillet for vinteren. Eielsen visste raad. Han tog foten paa nakken og spadserte den hele vei fra New York til Fox River, Ill., og det midt paa haarde vinteren.

Aaret efter Elling Eielsens og C. L. Clausens ordinationer blev kandidat J. W. C. Dietrichsen ifølge kongelig resolution ordinert til prest for de norske i Amerika. Denne ordination fandt sted den 26. februar 1844 og blev utført av biskop Sørensen i Oslo kirke. Han begav sig straks paa reise til Amerika og holdt den første september samme aar sin første gudstjeneste i *Amund Endresens* laave paa Koshkonong.

Nu var der altsaa tre norske prester, alle tre ordinerte, C. L. Clausen paa kald fra folket i Muskego, Wis., Elling Eielsen paa kald fra folket i Fox River settlementet, og J. W. C. Dietrichsen ifølge kongelig resolution. At ogsaa Eielsen blev ordinert paa kald, bevidner *Chr. O. Brohaug* og *I. Eistensen* i sin bog, "Elling Eielsens liv og virksomhed". Herom uttaler de sig paa følgende maate: "De (folket i Fox River settlementet) hadde vistnok Guds ords præken rikelig iblandt sig, men de hadde ingen til at forvalte daaben og nadværen. Vennerne i og omkring Fox River henvendte sig derfor til ham (Eielsen) med anmodning om at late sig ordinere til pftest. Denne anmodning ansaa Eielsen som et kald fra Herren."

Hver av disse tre hadde sit særskilte virkefelt eller rettere sagt utgangspunkt, hvorfra de gjorde missionsreiser til de norske settlementer, som fortvæk dannedes i Illinois og Wisconsin.

II. Den første kirkelige brytning.

Det var uundgaalig, at disse tre kirkelige banebrytere maatte møtes, og at det forhold de like fra begyndelsen kom til at indta til hverandre, maatte faa avgjørende indflydelse paa den norsk-lutherske kirkes fremtid i dette land. Past. Dietrichsen fortæller i sin "Reise blandt de norske emigranter", at han straks ved sin ankomst til Wisconsin besøkte past. Clausen i Muskego-settlementet, og at der blev et inderlig og fortrolig forhold mellem dem. Han undersøgte ogsaa, hvordan det hang sammen med past. Clausens ordination, og erklærte denne for fuldt gyldig efter lutherske principer. Og for at rydde væk enhver tvil i saa henseende hos past. Clausen selv, indhentet han en erklæring fra det teologiske fakultet i Kristiania, gaaende ut paa, at den omstændighet, at ordinationen ikke var blit utført av en biskop, ikke gjorde den ugyldig. Mellem disse to blev der saaledes like fra begyndelsen samarbeide og god forstaaelse. Derfor sier ogsaa past. J. A. Ottesen i sin bok, "Kort uddrag af den norske synodes historie":

"Da past. Dietrichsen kom herover, sluttet han straks broderskap med past Clausen." Han tok ogsaa del med pastorerne Clausen og Krause i indvielsen av den første kirke i Amerika, den saakaldte gamle Muskego-kirke, som nu er flyttet til St. Anthony Park, Minn. Denne indvielse fandt sted 13. mars 1845.

Ganske anderledes blev forholdet mellem Dietrichsen og Eielsen. Hertil bidrog gjensidig mistanke. Som ventelig var, hadde Dietrichsen litet tilovers for lægmandsvirksomheten, og Eielsens ordination var han tilbøielig til at underkjende, ikke fordi den var utført av en tysk prest, men fordi der ikke forelaa tilstrækkelig garanti for, at Eielsen hadde et ordentlig kald og var blit rettelig prøvet. Dietrichsen foretok en reise til Fox River forat undersøke saken. Her fik han høre, at det var fusk med Ellings kaldsbrev. Dietrichsen fortæller selv historien saaledes: "Elling lot circulere et stykke papir, paa hvilket han bad dem blandt de norske, som vilde holde fast ved den lutherske kirke, tegne deres navne, forat man kunde se, hvor stort antal det var, saa vilde Elling gjøre hvad han kunde for dem, at de kunde vedlikeholde den lutherske kirkes lære. En hel del tegnet deres navne, deriblandt ogsaa en Christen Olsen. En tid efter erfarer han, at Elling har faat en anden norsk til paa engelsk at skrive nogle linjer, at de underskrevne norske kaldte Elling til at være deres prest." — Om nævnte Christen Olsen sier Dietrichsen, at han var "en av de faa norske, der i dette i kirkelig henseende saa forvirrede settlement har holdt fast ved den lutherske kirke". Brohaug og Eistensen gir Christen Olsen et ganske andet skudsmaal: Han var spille-

mand og samlet folk til drikke- og danselag, paa samme tid som Eielsen søkte at samle dem til opbyggelse. De fortæller ogsaa, at denne mand senere kom til omvendelse og forbedret sit liv.

Det er ikke saa let at faa rede paa den rette sammenhæng med hensyn til Ellings kaldsbrev. Saameget synes dog klart, at noget bevisst falskneri ikke foreligger. Om noget var blit tilføjet, efterat navnene var kommet paa dokumentet, skede det sikkerlig i den allerredeligste hensigt, for desto klarere at uttrykke ialfald majoritetens ønske. Eielsen havde

C. L. CLAUSEN.

uten tvil saamange venner i settlementet, der ønsket at faa ham til prest, at enhver tale om falskneri maa avvises som utænkkelig.

Selvfølgelig møtte ogsaa Eielsen paa sin side Dietrichsen med mistanke. Han var statskirkeprest og paatok sig efter Eielsens mening altfor stor myndighet. Brohaug og Eistensen fortæller, at Dietrichsen ønsket at indta etslags biskoppelig stilling og var villig til at bekræfte saavel Ellings kald som ordination, men at Elling bestemt negtet at gaa ind under et saadant formynderskap. Dette fremgaar imidlertid ikke av Dietrichsens egen beretning. Sandheten er vistnok den, at de begge var stridbare og egensindige naturer, med saa helt forskjellig syn paa kristendom og kirke, at samarbeide mellem dem menneskelig talt var umulig.

Vi kan ikke andet end beklage, at der blev brudd mellem disse to mænd, der hver paa sin maate var besjælet af sand missionsiver og længsel efter at hjælpe og løfte sine utvandrede landsmænd. Hadde de kunnet se ind i fremtiden og kunnet faa en forstaaelse av de store muligheter for en norsk-luthersk kirkes fremgang og udvikling i dette nye land, hadde de kanske søkt at lære hinanden bedre at kjende, og kanske hadde det lyktes for dem med litt eftergivenhet paa begge sider og med øvelse av litt selvkritik at slaa bro over den kløft, som skilte dem. Som det var, blev altsaa den norsk-lutherske kirke i Amerika delt i to alereder i fødselen, og mens der endnu kun var tre norske prester i landet. De hadde saa vel trængt at staa side om side i arbeidet og kampen.

Naar det paastaas, at det var det grundtvigske syn paa kristendommen, som knyttet Dietrichsen og Clausen sammen og gjorde sit til, at Dietrichsen lettere kunde forsone sig med Clausens kald og ordination, trods han manglet teologisk utdannelse og eksamen, samt at den grundtvigske tendens hos disse to skræmte Elling, saa tør der være nogen sandhet i denne paastand. Dog har jeg ikke kunnet forstaa, at grundtvigianismen stak synderlig dypt hos nogen av dem. Det ser ialfald ut til, at Clausen senere ingen stor vanskelighet hadde med at frigjøre sig for enhver skjævheth i saa henseende.

Prof. Th. Bothne kommer maaske sandheten nærmere, naar han hævder, at det var den gamle kamp mellem embeds- og bondestanden, som her blev plantet over paa amerikansk grund. Under vore forholde hertilands maatte den gjensidige uvilje og mistænksomhet mellem representanterne for disse stænder naturlig nok utvikle sig til en kamp mellem høikirkelighet paa den ene side og lavkirkelighet paa den anden, og den sak, som da ganske snart trængte sig frem i forgrunden, var spørsmålet om den læge mands ret til offentlig at forkynde Guds ord. Hadde man dengang tat sig tid til en rolig og fordomsfri drøftelse av dette spørsmål, kan der neppe være tvil om, at man maatte ha kommet til samme resultat, som vore foreningskomiteer i 1906. Men til saadan granskning og drøftelse krævdtes dyp forstaaelse av en kirkestrids fordærlige følger og en derav født alvorlig længsel efter og bøn om enighet. Disse forudsætninger syntes saavel Dietrichsen som Eielsen fuldstændig at mangle.

III. Det første kirkesamfund.

Paa samme tid som det maa fastslaaes som en historisk sandhet, at Elling Eielsen var den første norsk-lutherske prest i Amerika, maa det ogsaa erkjendes som en kjendsgjerning, at som frugt av hans virksomhet blev det første norsk-lutherske kirkesamfund organisert.

Elling Eielsen var en apostel. Han var stadig paa reise og organiserte menigheter paa forskjellige steder i Illinois og Wisconsin. Efterhvert gjorde trangten til flere arbeidere sig gjældende i sterkere og sterkere grad. Likesaa føltes det mer og mer som en nødvendighet, at de forskjellige menigheter blev bragt i organisk forbindelse med hverandre. Et møte blev derfor berammet avholdt paa Jefferson Prairie, Wis., 13. og 14. april 1846. Paa dette møte blev "Den evangelisk-lutherske kirke i Amerika" organisert, og en forfatning, den saakaldte "gamle konstitution", blev antat. Denne konstitution er ofte omtalt som et skjæbnesvangert historisk dokument, væsentlig paa grund av to paragrafer, som ofte har figurert i den norsk-lutherske kirkes historie hertilands.

Disse paragrafer var følgende: § 2. "Efter den orden og maade, som den hellige skrift lærer og overbeviser, at intet almindeligt eller urent kan komme ind i det nye Jerusalem, saa kan og ingen optages som medlem i vort samfund, uden han har gennemgaaet en sand omvendelse eller og er paa omvendelsens vei, saa han har en hjertelig sorg over synden og hunger og tørst efter retfærdighed, hvorav maa følge levnets forbedring til vidnesbyrd om en levende tros virkninger i sjæl og hjerte, om hvilket skriften vidner saa udtrykkeligen at være af uundgaaelig fornødenhed for ethvert sandt lem paa det sande kirkelegeme." § 6. "Den pavelige myndighed, som og den almindelige prestedragt, ville vi intet mere have med at skaffe, da der ikke i det nye testamente findes bevis for, at Jesus eller hans apostler har brugt ei heller befalet det. Vi kan derimod læse hos Matt. 23, 5; Mark. 12, 38 og Luk. 20, 46, at Jesus straffede dem, som gik omkring i lange klæder og øvede gudsfrøgt forat ansees af menneskene. Erfaring lærer ogsaa, at baade prest og tilhører ofte sætter en blind tillid til de døde kirkeceremonier og prestedragt og tilintetgjøre 'ogsaa derigjennem Guds bud for deres skiks skyld. Matt. 15, 6."

Paa dette møte blev ogsaa to kandidater, *Paul Anderson* og *Ole Andrewson*, ordinerte.

En lovende begyndelse var gjort, men de forhaapninger, man hadde knyttet til det nye samfund, gik desværre ikke i opfyldelse. Eielsen kom ikke godt utav det med sine nye medarbeidere. Anderson og Andrewson hadde gaat paa amerikanske skoler og indsuget ideer, som forekom Eielsen fremmede og farlige. Den gamle konstitution forpligtet samfundet paa den norske kirkes ritual, og om dette ritual erklærte Paul Anderson, at det var i strid med Guds ord, var aristokratisk og tyranisk. Der dannet sig efterhaanden en kløft mellem Eielsen og hans medarbeidere. Et fuldstændigt brudd indtraadte paa et møte i Middlepoint, La Salle Co., Ill., 29. sept. 1848. Paa dette møte hadde Anderson og Andrewson av-

gjort majoritet og tvang igjennem en resolution om at "Den evangelisk-lutherske kirke i Amerika" skulde forene sig med "The Franckean Evangelical Lutheran Synod of New York."

Endel holdt sig fremdeles til Eielsen og den gamle konstitution. Anderson og Andrewson skilte sig senere fra Franckean-synoden og sluttet sig til nordre Illinois-synoden. Deres forbindelse med dette samfund varet til 1860, da Den skandinaviske Augustana-synode blev organisert i Andover, Ill.

P. A. RASMUSSEN.

Atter stod altsaa Elling Eielsen alene med en flok varme venner omkring sig. Han fortsatte ufortrødent med sit missionsarbeide blandt de norske indvandrere. I 1850 kom *P. A. Rasmussen* til Amerika og virket en tid som skolelærer i Eielsens menigheter, først i Neenah, Wis., og senere i Lisbon, Ill. Menigheten i Lisbon kaldte ham til prest, og da han ikke hadde mod til at gaa ind i prestegjerningen uten teologisk forberedelse, reiste han til Fort Wayne, Ind., hvor han opholdt sig et aar ved det derværende teologiske seminar tilhørende Missouri-synoden. Her blev han i 1854 ordinert av professorerne W. Sihler og A. Crämer

I to aar arbeidet Eielsen og Rasmussen sammen. Saa skiltes ogsaa

de. Det var igjen den gamle konstitution, som blev splittelsens årsak. Rasmussen vilde ha den forandret; Eielsen satte sig imot enhver forandring. Rasmussen vilde desuten, at lægmandsvirksomheten skulde kontrolleres, mens Eielsen mente, at denne virksomhet maatte være aldeles fri og ubunden. Hertil kom, at Eielsen saagodtsom fuldstændig manglet organisationstalent. Rasmussen hadde derimot av tyskerne lært at skatte kirkelig orden saavel i samfund som i menighet.

Paa aarsmøtet i Primrose, Wis., kom bruddet. Rasmussen forlot møtet med sine venner. Dette var den tredje splittelse blandt de norske lutheranere i Amerika. Endnu engang stod Eielsen alene. Han hadde menigheter i Illinois, Wisconsin, Iowa og Minnesota, og ingen medarbeidere. Han søkte efter dygtige og skikkede unge mænd og fandt dem. *Arne E. Boyum, Lars Johnson, Peder Thompson* og *Østen Hansen* blev ordinert paa kald fra menigheter i Iowa, Minnesota og Wisconsin, og senere kom flere til.

Imidlertid var misnøien med den gamle konstitution ikke død. I 1874 blev et nyt utkast til konstitution fremlagt paa synodens aarsmøte. Som sedvanlig satte Eielsen sig imot enhver forandring. Et kompromisforslag blev foreløbig antat, og sakens endelige avgjørelse utsat til følgende aarsmøte. En av de foreslaaede forandringer var, at samfundets navn skulde forandres til "Hauges norsk-ev.-luth. synode i Amerika".

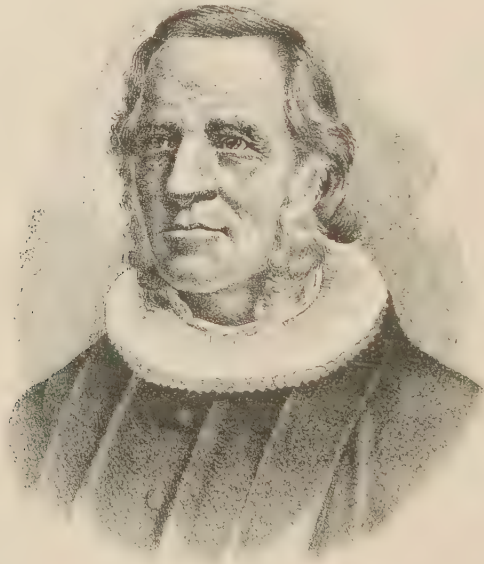
Skjønt Eielsen hadde gaat med paa den midlertidige ordning, samlet han vinteren 1875 sine intime venner til møte i Jackson, Minn., og organiserte et nyt samfund paa basis af den gamle konstitution og med det gamle navn. Eielsen blev valgt til det nye samfunds formand. Allikevel kom han den følgende sommer til det aarsmøte, som skulde fatte endelig bestemmelse med hensyn til de foreslaaede konstitutionsforandringer. Man forlangte, som rimelig var, at han skulde gi en forklaring. Dette negtet Eielsen at gjøre. Derimot fremkom han med beskyldninger mod samfundet for høikirkelige tendenser og for at lægge for megen vekt paa ydre organisation. Synoden erklærte, at forbindelsen med Eielsen var brutt. Dette var den fjerde splittelse blandt norsk-amerikanske lutheranere. Senere forsøk paa gjenforening mislykkedes fuldstændig. Eielsen fortsatte sit arbeide sammen med de venner, som holdt med ham. Han døde 10. jan. 1883. Hans venner ekisterer endnu som samfund under det gamle navn og den gamle konstitution.

IV. Den norske synode.

Vi vender nu tilbake til Clausen og Dietrichsen. Den sistnævnte især utfoldet en betydelig missionsvirksomhet og organiserte menigheter paa forskjellige steder i Wisconsin. Et nyt kald blev dannet av menig-

heter paa Rock Prairie, Jefferson Prairie, Long Prairie og Rock Run. Dette kald søkte længe forgjæves at faa prest fra Norge; saa kaldte de past. Clausen, som antok kaldet og flyttet did antagelig i slutten av 1846. I hans sted kom past. *H. A. Stub* paa kald fra Muskego i 1848.

Disse tre prester arbeidet i beste harmoni og forstaaelse. Imidlertid følte de mangelen av organisk forbindelse. Et "kirkemøte" av menighetsvalgte representanter blev derfor berammet avholdt paa Koshkonong 24. juni 1849. Saavel Clausen som Stub blev imidlertid forhindret fra at komme til dette møte, og organisation blev der intet av.

H. A. PREUS.

I 1850 drog past. Dietrichsen tilbake til Norge, og i hans sted kom samme aar past. *A. C. Preus*. Organisationsarbeidet blev gjenoptat. Et nyt kirkemøte blev holdt paa Rock Prairie i begynnelsen av januar 1851. Til dette møte kom delegater fra 19 menigheter. En grundlov blev antat og et kirkeraad valgt. Past. C. L. Clausen blev valgt til "superintendent".

I løpet av dette aar kom tre nye prester fra Norge, nemlig *H. A. Preus*, *G. F. Dietrichsen* og *N. Brandt*. I februar 1852 holdtes et kirkemøte i Muskego. Man opdaget paa dette møte, at grundtvigsk lære hadde indsneket sig i paragraf 2 av den paa forrige møte antagne grundlov. Denne paragraf lød saaledes: "At kirkens lære er den, som er aaben-

baret gjennom Guds hellige ord i vor daabspakt samt i det gamle og nye testamentes kanoniske skrifter." Paragrafen var uforanderlig. Man grep derfor til den utvei at oppløse samfundet og organisere et nyt, hvis grundlov skulde være fri for enhver grundtvigsk surdeig. Past. A. C. Preus blev det nye samfunds formand og past. G. F. Dietrichsen dets viceformand. Foruten de seks prester bestod møtet av 36 menighets-valgte delegater.

Denne organisation var midlertidig. Den antagne grundlov skulde gjælde kun som forslag for næste møte. Dette holdtes paa Koshkonong i februar 1853. En ny prest var i aarets løp kommen fra Norge, nemlig *J. A. Ottesen* paa kald fra Manitowoc, Wis. 45 menighetsrepresentanter var tilstede. Den nye konstitution blev antat, og et kirkeraad blev valgt, bestaaende av presterne A. C. Preus (formand), H. A. Stub og G. F. Dietrichsen samt lægmændene John Landsværk, L. J. Lie og Iver Ingebrigtsen.

Det nye samfund fik næsten ordlydende det samme navn som det av Elling Eielsen tidligere stiftede. Forskjellen var kun den, at ordet "norsk" blev tilføjet. Forklaringen kan muligens være den, at man ikke anerkjendte Elling Eielsens virksomhet og derfor hellerikke kunde anerkjende det av ham stiftede samfund som luthersk. Dette blev dog rettet paa i 1867, da ved en konstitutionsforandring samfundet fik følgende navn: "Synoden for den norsk-evangelisk-lutherske kirke i Amerika". Dette lange og tungvindte navn brukes kun ved høitidelige anledninger eller i legale dokumenter. Ellers er samfundet kjendt som "Den norske synode", eller endnu kortere, "Synoden".

Paa det organiserende møte rapportertes følgende statistik: Seks prester (past. Clausen hadde fortiden intet kald), og 38 menigheter med omtr. 11,000 sjæle.

At man allerede paa dette tidlige tidspunkt ikke var aldeles blottet for forstaaelse av skriftens krav med hensyn til kirkens enhet, viser den omstændighet, at der blev holdt flere informelle møter mellem synodens prester og Elling Eielsens venner. Disse møter blev dog uten frukt.

Synoden vokste en jevn og sikker vekst. Fra 1853 til 1856 kom fire nye prester fra Norge, hvoriblandt den bekjendte *P. Koren* paa kald fra Washington Prairie, Iowa. Det blev dog litt efter litt klart for de ledende i synoden, at man i længden ikke kunde la sig nøie med den tilvekst av prester, man kunde faa fra Kristiania universitet. Paa synodemøtet i 1855 blev presterne Brandt og Ottesen valgt til at besøke lutherske læreanstalter i Columbus, Ohio, St. Louis, Missouri, og Buffalo, New York, for om mulig at træffe foranstaltning til utdannelse av norske prester.

Først i 1857 kunde denne komite afgi beretning, og denne gik ut paa, at man skulde søke forbindelse med den tyske Missouri-synode, som hadde sin teologiske læreanstalt i St. Louis, Mo. Paa synodens opfordring reiste presterne Koren og Ottesen samme aar til Missouri-synodens fællesmøde i Ft. Wayne, Ind.

Missouri-synoden indvilget synodens andragende om tillatelse til at sende sine studenter til St. Louis og ansætte en norsk lærer ved Missouri-synodens læreanstalt i denne by. Til denne stilling valgtes past. *Laur.*

V. KOREN.

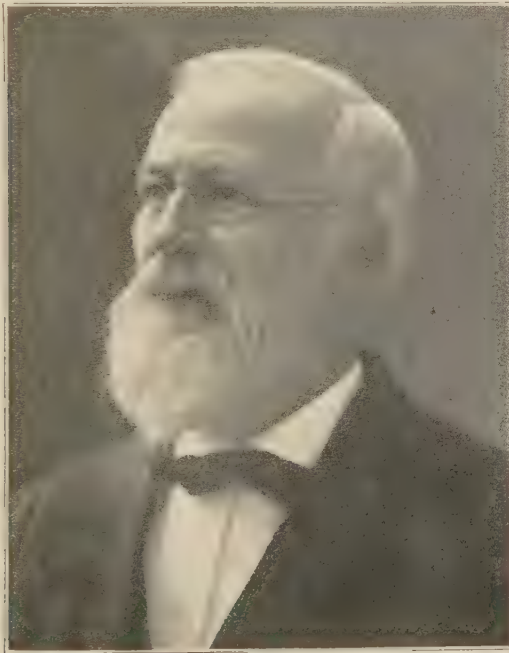
Larsen, som var kommet fra Norge i 1857 paa kald fra Rush River menighet, Wis., og han overtok lærerposten i St. Louis i 1859.

Paa samme tid stillet man sig som opgave at faa en egen læreanstalt; og allerede paa synodemøtet i 1857 blev det besluttet at samle et byggefond paa \$50,000.

Man maa beundre den frimodighet og tro, som disse kirkens banebrytere eiet. Selv i vore dage er det ingen bagatel at samle et byggefond paa \$50,000; man tænke sig da stillingen for henimot 60 aar siden: En haandfuld menigheter bestaaende hovedsagelig af fattige nybyggere. Litet hadde de at omsætte i penge, og daarlige priser fik de for hvad

jorden producerte. Og saa kom krigen. Saagodtsom alle voksne og kampdygtige mænd maatte ut og kjæmpe for sit land. At Den norske synode i disse trængselens dage magtet at samle penge nok til at bygge Luther College og faa det færdig til indvielse allerede i 1865, er det største storverk utført av nordmænd i Amerika.

Prof. Larsen blev i St. Louis i to aar. Da besluttet synoden at kalde ham tilbage forat han kunde overta stillingen som bestyrer for samfundets eget college. Dette skulde ifølge bestemmelse bygges i

LAUR. LARSEN.

Decorah; men det hastet at faa skolearbeidet begyndt, hvorfor man tok i bruk som midlertidig lokale en ny og ubeboet prestegaard tilhørende Halfway Creek menighet nær La Crosse, Wis. Allerede i 1862 blev skolen flyttet til Decorah, hvor man i et leiet lokale holdt til, indtil den nye bygning i 1865 blev færdig.

Skolen blev indviet 14. okt. 1865. Den kostet \$75,000. Hertil kom \$12,000 ekstra omkostninger indbefattende kjøp av grund, leie av midlertidigt lokale osv. Tilsammen altsaa \$87,000, hvorav kun \$27,000 skyldtes, da skolen blev indviet.

Men saa hadde samfundet ogsaa hat en trivelig vekst i det senere.

Da man i 1857 besluttet at bygge skolen, var der kun 12 prester i synoden; da man indviet den i 1865, tallet samfundet 32 prester og professorer, og det følgende aar fik det i tilvekst endnu en.

Past. A. C. Preus gjorde tjeneste som samfundets formand fra dets organisation i 1853 til 1862. Da frabad han sig gjenvalg; past. H. A. Preus blev valgt i hans sted, og han forblev i embedet til sin død.

I 1872 sluttet flere lutherske synoder sig sammen til en general-organisation, som fik navnet, "Evangelisk-luthersk synodalkonferens". Den tyske Missouri-synode blev selvfølgelig den ledende magt i denne organisation, og paagrund av sin forbindelse med Missouri-synoden blev ogsaa Den norske synode med. Forbindelsen mellem de forskjellige samfund var meget løs og tjente hovedsagelig som et vidnesbyrd om fælles tro og bekjendelse — etslags alliance, defensiv og offensiv. Dog iverksattes en fælles mission blandt negrene i sydstaterne. Og — hvad der visselig ikke var av minst betydning — man respekterte hverandres rettigheter og gjorde ikke strandhug hos hverandre, som desværre ofte nok var tilfælde med samfund, som ingen saadan traktatmæssig overenskomst hadde sig imellem. Den norske synodes forbindelse med Synodalkonferensen blev ikke langvarig. Paagrund av naadevalgsstriden, og for om mulig at redde sit eget samfund fra splittelse, besluttet synoden paa sine distriktsmøter i 1883 at ophæve sin forbindelse med Synodalkonferensen.

Aaret 1876 er et merkeaar i synodens historie. Da blev samfundet delt i distrikter. Foreløbig blev der tre saadanne: Det østlige distrikt med past. *J. B. Frich* som formand; Iowa distrikt med past *V. Koren* som formand; og Minneota distrikt med past. *B. J. Muus* som formand. Senere er to andre distrikter kommet til, nemlig Pacific distrikt og Det nordvestlige distrikt.

I 1876 blev ogsaa det første skridt tat til oprettelse av et eget teologisk seminar, idet en eiendom med grund og bygninger, Soldiers Orphans' Home i Madison, Wis., blev kjøpt og indrettet til et praktisk teologisk seminar. Før den tid hadde synoden hat to teologiske lærere ansat ved Missouri-synodens to teologiske seminarer, prof. *F. A. Schmidt* i St. Louis, og prof. *O. Asperheim* i Springfield, Ill. Disse to blev nu ansat ved det nye praktiske seminar i Madison, Wis.

Og i 1878 fik Luther Seminar, som skolen blev kaldt, ogsaa et teoretisk kursus, idet past. *H. G. Stub*, prest i Minneapolis, antok kald til teologisk professor. Samme høst nedla prof. Asperheim sin lærerstilling og flyttet til New York, hvorfra han tre aar senere reiste tilbake til Norge. I 1879 antok past. *Joh. Ylvisaker* kald til teologisk professor. I 1886 sluttet prof. Schmidt sin virksomhet ved Luther Seminar paagrund av naadevalgsstriden. To aar senere flyttedes seminariet til Robbinsdale

i nærheten af Minneapolis, hvor det forblev til hovedbygningen blev ødelagt ved brand i 1895. Robbinsdale var litt formeget avsides, hvorfor skolen ikke blev gjenbygget paa samme grund, men blev flyttet til Hamline, St. Paul, hvor jernbanekongen, James J. Hill, skjænket en vakker grund til skolen.

Past. H. A. Preus forblev formand til sin død i 1894 og efterfulgtes av dr. V. Koren, som ogsaa beklædte formandsembedet til sin død i 1911. Dog kunde han paagrund av svækket helbred i de siste aar av sit liv

H. G. STUB.

ikke vareta sine embedsplikter. Disse blev utført av viceformanden, prof. H. G. Stub, som paa fællessynodemøtet i 1912 blev valgt til formand.

Den norske synode har hat mange virkelig store mænd. De to første innehavere av formandsstillingen, A. C. Preus og H. A. Preus, var begge ved sin begavelse og fortjenstfulde virksomhet selvskrevne til den paa-skjønnelse, samfundet gav dem. Dr. Laur. Larsen har maaske mer end nogen anden sat dype merker i synodens historie. Gjennem sin mangeaarige skolebestyrervirksomhet har han øvet en indflydelse, hvis rækkevidde vanskelig kan maales. Han er Den norske synodes "Grand old man",

og vil bli hædret som saadan, saalænge han lever. Dog har neppe nogen enkelt mand bidrat mere til at danne synoden og gjøre den til, hvad den er den dag idag, end avdøde dr. V. Koren. Han var en mand med klart blik og sjeldent administrationstalent. Hans indflydelse paa synodens utvikling daterer sig længer tilbake end hans officielle embedsmæssige virksomhet i synodens tjeneste. Og han vil leve i historien som den, der i sterkere grad end nogen anden av synodens pionérer har formaadd at paatrykke samfundet sit stempel.

Foruten de allerede nævnte skoler, Luther College og Luther Seminar, har Den norske synode en normalskole i Sioux Falls, S. D., et Ladies' Seminary i Red Wing, Minn., samt 10 akademier paa forskjellige steder i landet. Desuten driver synoden tre alderdomshjem, tre barnehjem; mission blandt indianerne i Alaska, samt i Wittenberg, Wis.; immigrant-mission i New York, Galveston og San Francisco. I længer tid har synoden støttet Schrødermissionen i Syd Afrika baade med mænd og midler. Og i 1912 blev det besluttet at begynde mission i Kina i nærheten av de andre norsk-lutherske missioner i dette land.

Ifølge de statistiske opgaver for 1913 har synoden 422 prester, professorer og missionærer, 1,048 menigheter, 97,805 kommunikanter og 150,504 sjæle.

V. Den norske Augustana-synode.

Som tidligere berettet blev Den skandinaviske Augustana-synode organisert i 1860 av endel svenske og norske prester og menigheter, som traadte ut av Nordre Illinois-synoden. Synoden oprettet en presteskole i Paxton, Ill., under prof. *Hasselquists* bestyrelse. Her fik mange prester, som senere tok fremragende del i kirkens arbeide saavel i Augustana-synoden som Konferensen og senere Den forenede kirke, sin utdannelse. Blandt disse kan nævnes, Den forenede kirkes nuværende formand, *T. H. Dahl*, pastorerne *J. A. Bergh*, *N. C. Brun*, *N. E. Boe*, *J. Muller Eggen*, *Joh. Olsen* og flere.

Forbindelsen med svenskerne blev dog ikke langvarig. Allerede i 1870 skilte de norske sig ut og dannet Den norske Augustana-synode. Men enigheten mellem de norske blev heller ikke langvarig. Endel vilde, at man under utarbeidelsen av det nye samfunds forfatning skulde ta hensyn til pastorerne *Clausen* og *Gjeldaker*. Den første hadde paagrund av slaveristriden løst sin forbindelse med Den norske synode, og den siste var nylig kommen fra Norge. Om denne plan kunde enighet ikke opnaas. Paa et senere møte samme aar i St. Ansgar, Iowa, blev navnet forandret til "Konferensen for Den norsk-danske ev.-luth. kirke i

Amerika". Dette kunde past. *O. J. Hatlestad* og flere med ham ikke gaa med paa. De holdt sig til det gamle navn og den allerede antagne konstitution, og saaledes indtraf den femte splittelse blandt de norske lutheranere i Amerika.

Blandt de mere fremragende mænd i Den norske Augustana-synode kan nævnes de allerede før omtalte prester, *O. Andrewson* og *Paul Anderson*. Desuten *O. J. Hatlestad*, *D. Lysnes*, *S. M. Krogness*, *A. Wright* og Den forenede kirkes nuværende sekretær, *J. C. Roseland*.

D. LYSNES.

Augustana-synoden oprettet en presteskole i Marshall, Wis. Prof. *Lysnes* var dens bestyrer. Her fik avdøde formand *Hoyme* sin utdannelse. Senere blev skolen flyttet til Beloit, Iowa, hvor den forblev indtil synoden i 1890 gik sammen med andre samfund i dannelsen af Den forenede kirke. Eiendommen er av dette samfund blit brukt til barnehjem. I Canton, S. D., var et akademi blit oprettet, som siden Den forenede kirkes stiftelse har utviklet sig til en ganske betydelig institution under navnet "Canton College".

Den norske Augustana-synode blev ikke noget stort samfund. Den

tallet i 1890 kun 4,000 kommunikanter. Synderlig kraft hadde samfundet derfor ikke til at drive indremissionsarbeide. Hertil kom, at dens prester hadde faat sin skolegang ved amerikanske og svenske institutioner og hadde faat idéer og interesser, som muligvis var noget fremméde for det norske folk. Som selvstændigt samfund hadde Augustana-synoden neppe betingelse for at konkurrere med de større og sterkere kirkesamfund. Utviklingen maatte sent eller tidlig føre til en sammenslutning med et eller andet av disse. Og hertil frembød sig den allerbeste anledning ved foreningsagitationen i slutningen av ottiaarene og Den forenede kirkes organisation i 1890.

VI. Konferensen for Den norsk-danske ev.-luth. kirke i Amerika.

Dette samfund blev likesaa kortlivet som dets tvillingsøster, Augustana-synoden. Født i samme aar avsluttet begge sin karriere i 1890. Konferensen hadde dog langt større livskraft og utfoldet i sin korte levetid en ganske betydelig kirkelig virksomhet.

Hertil bidrog i ikke ubetydelig grad de friske kræfter, som det lykkedes samfundet at faa fra Norge. *A. Wenaas, Georg Sverdrup, Sven Oftedal* og *Sven Rud Gunderson* var alle kundskapsrike og energiske mænd med kjærlighet til det folk, de var komne for at tjene. Alene Sverdrup og Oftedal blev det forundt at skjænke den norske kirke her i landet sin fulde kraft til det siste. Wenaas og Gunderson flyttet tilbake til Norge, hvor den siste døde, mens Wenaas endnu er i virksomhet som sogneprest i Næs paa Romerike.

En anden omstændighet som gjorde, at Konferensen likefra begyndelsen fik et forsprang for Augustana-synoden, var anlæggelsen av et college og et teologisk seminar i Minneapolis, Minn. Minneapolis var dengang i sin opkomst; men past. *O. Paulson*, prest for en menighet der i byen, hadde fremsyn nok til at forstaa, at Minneapolis med sin vandkraft og sit vidtstrakte, frugtbare opland maatte bli en storby og et samlingssted for de norske indflyttere, som allerede dengang strømmet vestover og satte sig ned paa Minnesotas frugtbare prærier. Han fik fat paa en byggetomt, centralt beliggende, og der blev Augsburg Seminarium bygget.

Naar Augsburg Seminariums grundlæggelse dateres tilbake til 1869, saa maa det forklares paa den maate, at Konferensen tok i arv den norske avdeling ved den fællesskole, som Den skandinaviske Augustana-synode i 1860 anla i Paxton, Ill., og at Augsburg Seminarium fortsatte det norske undervisningsarbeide, som der tog sin begyndelse. Denne norske avdeling

var i 1869 blit flyttet til Marshall, Wis. Dette spørsmaal har dog ringe historisk værd. Paagrund av de mange rivninger og splittelser i den norske kirke hertillands er det ikke nogen let sak klart og greit at kunne eftervise de enkelte læreanstalters historiske kontinuitet.

Av underordnet betydning er ogsaa det spørsmaal, som i den aller siste tid har været noksaa ivrig diskuteret: Hvilket kirkesamfund har den ældste presteskole? Frikirken gjør gjældende, at Augsburg Seminarium har denne ære, mens man fra Den norske synodes side med like

SVEN OFTEDAL.

stor kraft hævder, at Luther Seminar er den ældste presteskole. Som bevis herfor anføres, at synodens beslutning i 1857 gik ut paa at oprette en læreanstalt, som samtidig skulde være baade college og presteseminar. Man kan imidlertid ikke datere en skoles anlæggelse fra den tid en beslutning herom blev fattet. Da synoden endelig kom saalangt, at den kunde sætte en egen skole i virksomhet, var det ikke et presteseminar, men et college, som kom istand. Presteskolens eksistens begyndte først i 1876, da det praktiske seminar blev anlagt i Madison, Wis. Paa samme tid kan det ikke negtes, at naar prof. Larsen i 1859 blev ansat ved

Missouri-synodens anstalt i St. Louis, skede det i den hensigt, at han skulde forberede de norske studenter for prestegjerningen. Og naar han to aar senere kaldtes tilbage forat overta bestyrelsen av synodens egen skole, saa fortsatte han med det arbeide han hadde begyndt i St. Louis. Et forberedelseskursus hører dog under vore forholde med til et teologisk seminar og er ett med dette, selv om de paagrund av omstændigheter ikke bor under samme tak. Saken har imidlertid, som nævnt,

GEORG SVERDRUP.

saare liten interesse. Det er heldigvis ikke skolens alder, som bestemmer dens værd.

Undervisningen ved Augsburg Seminarium blev anlagt efter en helt anden plan end den, som almindelig raader ved de norske skoler hertilands. De mænd, der saagodtsom likefra begyndelsen formaadde at sætte sit stempel paa denne skole, var Sverdrup og Oftedal. Og disse hadde en sterk antipati mot de saakaldte døde sprog, og da navnlig latinen. Mens Luther College var en kopi av den norske latinskole, hvor latinen var det fornemste fag, fik dette sprog ved Augsburg Semi-

narium en saare beskeden plads. Teorien var, at latinen virket demoraliserende, fordi den førte de unge ind i et hedensk aandsliv.

Derimot blev græsk sat paa hæderspladsen. Nu er klassisk græsk vistnok ogsaa et dødt sprog, og læsning av de græske klassikere maatte vel forudsættes at ha omtrent samme virkning paa den unges sind og hjerte som klassisk latin. Men der er den store forskjel, at det nye testaments bøger oprindelig var skrevet paa dette sprog. Græsk skulde altsaa hjælpe de unge til at faa fat paa Jesu evangeliums aand og saaledes udvikle ikke blot deres forstand, men ogsaa — og det fornemmelig — deres hjerte.

Og her har vi det centrale i Augsburg Seminariums undervisningsplan: hovedvegten lagt paa udviklingen av menneskets hjerte- og følelsesliv. Jeg skal her ikke forsøke at skifte ret mellem disse forskjellige pædagogiske teorier, men vil blot anføre, hvad prof. Sverdrups biograf, *dr. Evjen*, sier om den svake side ved prof. Sverdrups bestyrer- og lærervirksomhet:

“Desværre pleiet han ikke ofte at gjøre sine elever bekendt med bibliografi eller citere fra de lærde. ‘Det lærde apparat’ blev som oftest gjenstand for overlegen spot. Derfor intet under, at han aldrig foredrog principiel dogmatik og i al den tid, han var skolens præsident aldrig lærte etik, dogmehistorie, apologetik, teologisk encyklopædi, teologisk kirkeret eller filosofi, (nu er alle disse fag indført). Dette er saa meget mere paafaldende som kjendskap til disse fag ikke er aldeles overflødig, hvor det gjælder forstaaelse av kirkebegrebet. — Denne forsømmelse av ‘det lærde apparat’ har Sverdrups skole dyrt maattet betale. I striden i nittiaarene vendte mange av skolens alumni ham ryggen.” (Dr. Evjen i Haucks Real-Encyklopædi for protestantisk teologi).

Da Konferensen i 1890 traadte sammen med Den norske Augustanasynode og Det antimissouriske broderskap, hadde samfundet 379 menigheter, hvorav kun 247 formelt tilhørte Konferensen; og av disse gik 220 ind i foreningen. Presteskapet tællt 102. Augsburg Seminarium var samfundets eneste læreanstalt. Paa samme tid var et akademi blit oprettet i St. Ansgar, Iowa, der eiedes og dreves i samfundets interesse av folk tilhørende Konferensen. Dette samfund sendte ogsaa ut to hedningemissionærer, der gik til Madagaskar i Det norske missionsselskaps tjeneste, men blev opholdt av Konferensen. Den første av disse var *J. P. Hogstad*, de norsk-amerikanske hedningemissionærers pionér. Han var en kundskapsrik, energisk og trofast mand, som forblev paa missionsmarken til sin død i 1911. Han stod i Det norske missionsselskaps tjeneste indtil 1893, senere i Frikirkens tjeneste, indtil han i 1905 sluttet sig fast til Den forenede kirke.

VII. Hauges synode.

Hauges synode gjør krav paa at være det ældste av alle norske kirkesamfund. Samme krav gjør Ellingianerne for sit samfund. Og begge kan sies at ha sterke grunde for sine paastande. Hvis "Den evangelisk-lutherske kirke i Amerika" hadde været et inkorporert samfund, hvad det vel neppe var, kan der ingen tvil være om, at Hauges synode av hvilkensomhelst domstol i landet vilde blit anerkjendt som den for loven gjældende fortsættelse av korporationen. Ti likesom en mand kan skifte navn uden at tape nogen ret som borger eller menneske, saaledes kan en korporation paa lovmæssig maate forandre navn og konstitution og dog fortsætte at være identisk den samme korporation.

Det er imidlertid ikke nødvendig for et kirkesamfund at være inkorporert. Det er tryggest at inkorporere sig og paa den maate faa anerkjendelse av staten, især hvis samfundet har eiendom. Men det er ikke samfundets inkorporationsartikler, som bestemmer dets karakter og væsen; det er bekjendelsen, som gjør dette. I enhver menighets- og samfundskonstitution findes en paragraf, som klargjør menighetens eller samfundets konfessionelle stilling. I de fleste konstitutioner er denne paragraf uforanderlig, og selv om dette ikke bestemt var erklært, saa ligger det i sakens natur: En menighet kan ikke skifte bekjendelse uten at bli en ny menighet. Selv om det kun er en forsvindende minoritet, der trofast holder fast paa den gamle bekjendelse, saa er allikevel disse faa den gamle menighet, og majoriteten blir en ny menighet. Denne distinktion gjør desværre lovens haandhævere ikke. De ser paa menigheten kun som en korporation, og en korporation styres av majoriteten. Derfor har erfaringen i alle kirkelige splittelser været den, at majoriteten beholder eiendommen, og minoriteten blir staaende paa bar bakke. Undtagelsesvis har det hændt, at begge parter, forat undgaa en lang og kostbar retsproces, er blit enige om en retfærdig deling av eiendommen.

Og som i en menighet saa i et samfund. I tilfælde av splittelse vil den del av samfundet, som holder sig til den i den gamle konstitution hævdede bekjendelse, fortsætte at være det gamle samfund, selv om de kun utgjør en minoritet og maa miste sin andel i samfundets eiendom.

Jeg kan ikke forstaa det anderledes end, at "Den evangelisk-lutherske kirke i Amerika" paa sit møte i 1875 ved siden av at forandre sit navn ogsaa forandret sin bekjendelse, idet nemlig den paragraf i konstitutionen, hvormed der saagodtsom hele tiden hadde været strid, og som nu blev forandret, var en bekjendelsesparagraf. Gamle Ellings konstitution var nemlig ikke saa aldeles fri for donatistiske vildfarelser. Det var disse vildfarelser, majoriteten i samfundet ønsket at bli kvit. Men dette

kunde alene ske ved en konfessionsforandring, som omskapte samfundet til et nyt samfund.

Hvordan vi end snur og vender paa dette, saa kan vi ikke faa det til anderledes end, at Hauges synode maa datere sin kirkelige eksistens fra aaret 1875, og at det Ellingianske samfund er det ældste norsk-lutherske kirkesamfund i Amerika.

Saameget større ære har Hauges synode av, at den i sin forholdsvis korte tilværelse har formaadd at utføre et stort arbeide. Samfundet

M. G. HANSON.

tæller nu 350 menigheter med 168 prester og omkring 40,000 kommunikanter. Samfundet utgir "Budbæreren", som først begyndte som maanedssblad, men nu i flere aar har utkommet ukentlig. To barneblade utgis, "Børnevennen" og "Children's Companion", det siste sammen med Den forenede kirke. Et college og presteseminar blev anlagt i Red Wing, Minn., i 1879. 161 har graduert fra seminariet og 264 fra colleget, hvorav 25 med baccalaureusgraden. Desuten har samfundet en anden skole, Jewell College, i Jewell, Iowa. Hauges synodes nuværende formand er pastor *M. G. Hanson*.

I 1891 begyndte synoden egen mission i Kina med Fouching som hovedstation. Her drives et akademi, hospital og barnehjem. Et teologisk seminar i Hankow eies og drives sammen med tre andre lutherske missioner. For nærværende underholder synoden 17 hedingemissionærer i Kina.

I 1896 begyndte en truende lærestrid i Høges synode. Lederne i denne strid var prof. *Bergsland* paa den ene side og past. *Meland* paa den anden. Man frygtet længe, at striden skulde foraarsake splittelse, noget andre samfund desværre har maattet erfare. Dog lykkedes det de mere besindige inden samfundet at avværge faren. Med broderlig forhandling fik man mere klarhet over det spørsmaal striden gjaldt, og det viste sig da som ofte ellers i vor norsk-luth. kirke i dette land, at uenigheten var mer tilsynelatende end virkelig.

I aarene 1888 og 1889 var Høges synode med i de forhandlinger, som gik forut for foreningen i 1890, da Augustana-synoden, Konferensen og Det antimissouriske broderskap sluttet sig sammen til et nyt samfund, Den forenede kirke. Høges synodes repræsentanter var med og fik istand saavel foreningsartikler som konstitution for det nye samfund, likesom en anelig repræsentation møtte frem paa det store foreningsmøde i Scandinavia høsten 1889. Imidlertid trak samfundet sig tilbage, da det kom til den endelige avgjørelse. Aarsaken hertil var vistnok den, at en minoritet i samfundet motsatte sig en kirkelig allianse med folk, som de tidligere hadde kjæmpet mot, og majoriteten hadde ingen lyst til at presse saken igjennem. De frygtet splittelse.

I det i den allersiste tid paagaende foreningsarbeide har Høges synode tat ivrig del, og der er neppe nogen tvil om, at naar organisk forening blir iverksat, vil Høges synode ikke staa tilbake.

VIII. Naadevalgsstriden.

Den norske synodes forbindelse med den tyske Missourisynode har uten tvil været det første samfund til megen nytte. Missouri-synoden hadde en fast organisation og lang erfaring i frikirkelig virksomhet, som en ung, uprøvet søstersynode uundgaelig maatte høste nytte av. Og det er synoden ikke ene om. Ogsaa andre norske samfund har meget at takke Missouri-synoden for. Tyskerne har gjort pionérbearbeide blandt dette lands lutheranere, og det var blot naturligt, at de yngre og mindre erfarne skulde følge i deres spor.

Frikirkelig virksomhet var for de norske, som kom hit direkte fra statskirken, en fuldstændig ny ting. Man maatte bryte med gammel tradition og indrette sig efter nye og ukjendte forhold. Og det lærer

man ikke paa én dag. Det er som med barnet, som for første gang skal forsøke at staa og gaa paa egne ben. En hjælpende haand er her av uvurderlig betydning, og en saadan rakte Missouri-synoden ut til sine norske trosbrødre. Hvad Missouri-synoden hadde vundet gjennom aarelang kamp, fik de norske ved sin forbindelse med den høste frugten av. Ved at være tilstede paa tyskernes synode- og konferensmøter samt ved læsning av deres ikke ubetydelige kirkelige literatur opnaadde de ledende mænd i Den norske synode i ganske kort tid at tilegne sig det rette frikirkelige syn. Og dette syn innskærket sig ikke til teologerne i Den norske synode. Walthers bok, "Frikirken", blev i norsk oversættelse utbredt blandt lægfolket og bidrog til at modne det og fremme den rette frikirkelige bevissthet.

Det var vel ikke andet at vente end, at Missourisynoden maatte sætte sit stempel paa Den norske synode, og det i en saa sterk grad, at en reaktion mot det tyske hegemoni sent eller tidlig maatte indtræde. Denne reaktion kom paa den for forholdene hertilands mest naturlige maate, i form av en lærestrid. Og hertil frembød sig den allerbeste anledning.

Ved den stadige kamp mot reformerte samfund, som betragtet de indflyttede, fremmede lutheranere som sit retmæssige bytte, var den konfessionelle sporsans blit skjærpet baade hos læg og lærd. Hertil kom uenighet mellem lutheranerne indbyrdes. Tyskerne hadde ført kamp mod General-synoden, Iowa-synoden og andre, hvem de ansaa altfor løse og liberale, og som de derfor ikke kunde anerkjende som rette trosbrødre. Og Den norske synode hadde likefra begyndelsen maattet kjæmpe med Ellingianerne og andre fra dette avgrenede samfund. Det blev en tvingende nødvendighet at faa kirkefolket godt inddoktrinert. Til den ende tok man sig tid til indgaaende og grundige læreforhandlinger ved de kirkelige aarsmøter, likesom kirkebladene og den hele kirkelige literatur forøvrig la særlig vekt paa at befæste folk i den ortodokse lutherske lære og advare mod den frisindethet, som gjorde sig gjældende i andre leire.

I aarene 1877 og 1879 hadde Missouri-synoden paa sine aarsmøter behandlet læren om utvælgelsen. Utførlige referater av disse forhandlinger var blit offentliggjort. Reaktionen mod Missouri-synoden hadde da allerede begyndt, og der fandtes folk i Den norske synode, som læste disse referater med strengere kritik end maaske ellers vilde været tilfælde. En av disse var prof. Asperheim, lærer ved synodens praktiske seminar i Madison, Wis. Han utgav i 1878 en liten brochure under titelen "Missouri-synoden og Den norske synode". I denne advaret han meget alvorlig mot, hvad han kaldte "dogmatisk overdannelse", og som han fandt gjorde sig gjældende særlig i Missouri-synoden. Som eksempel paa, hvad en saadan ensidig vekt paa dogmatiken i den teologiske under-

visning kunde lede til, nævnte han, at Missouri-synoden i sin behandling av læren om utvælgelsen hadde kommet frem med anskuelser, som sterkt pekte i kalvinsk retning. Endog før denne bok utkom, uttalte Asperheim paa en prestekonferens i Milwaukee sine anskuelser med hensyn til Missouri-synodens skjævheter.

Selvfølgelig blev han tat i skole for denne sin forvovenhet, og hans stilling som teologisk lærer i Den norske synodes tjeneste blev ham til-sist saa trang og ubehagelig, at han fandt det raadeligst at forlate samfundet.

Men gnisten hadde allerede tændt en ild, som det ikke lenger stod i menneskelig magt at slukke. Nogen aar senere begyndte dr. F. A. Schmidt utgivelsen av et tysk blad, "Altes und Neues", hvori han paa-pekte kalvinske tendenser i Missouri-synoden, saadan som disse især ytret sig i samfundets lære om utvælgelsen. Og nu fulgte den tiaarige, bitre naadevalgsstrid, som bragte jammer og elendighet ind i kirke og hjem, splittet familier og menigheter og endte med en masseutrædelse av Den norske synode i aarene 1888 og 1889 og organisation av Den forenede kirke i 1890.

Om det muligens oprindelig hadde været dr. Schmidts tanke at føre kampen utelukkende paa tysk grund, saa viste det sig ganske snart, at det var noget, han med sin beste vilje ikke kunde raade for. Missouri-synodens venner i Den norske synode—og de indbefattet de beste og dygtigste mænd i samfundet—fandt sig opfordret til at træde i skranken for sine tyske brødre. Og naar striden var blit ført over i den norske presse, lot den sig ikke stanse, før den var blit utkjømpet.

For Missouri-synodens vedkommende medførte denne strid kun ringe tap. Dette samfund stod solidarisk paa det engang indtagne standpunkt. Derfor blev kampen her ganske snart utkjømpet. Anderledes derimot i Den norske synode. Her dannet der sig straks to omtrent like store partier, som konkurrerte om magten i samfundet.

Det, som maaske mer end noget andet gjorde striden blandt de norske saa intens, var den følelse, at den missouriske lære om utvælgelsen, som forøvrig av sine forfegtere kaldtes konkordieformelens lære, ved sin ensidige objektivitet kastet et slør av ringeagt over den norske kristenheds barnelærdom, og da især over den bok, som var det norske hjerte mere kjær end nogen anden, nemlig Pontoppidans "Sandhed til Gudfrygtighed". Konkordieformelen, ligesom konkordieboken i det hele, var fremmed for den norske bevissthet. Det norske lægfolks bekjendelse var katekismen og Pontoppidans forklaring, noget andet kjendte de ikke til, førend Den norske synodes prester begyndte at undervise dem. Og at det lykkedes synodens teologer at faa en majoritet av lægfolket med sig i denne strid

er det beste vidnesbyrd for grundig og systematisk undervisningsarbeide, de kunde ønske sig.

Efterat striden var blit ført ind paa norsk grund, blev det en livssak for antimissourierne at faa et eget organ. Synodens kirkeblad, "Ev. luth. Kirketidende", var under missourisk kontrol. Derfor begyndte dr. Schmidt vinteren 1879 og 1880 utgivelsen av "Lutherske Vidnesbyrd". Og da "Kirketidende" ikke godt kunde fylde sine spalter med kirkelige stridsartikler, begyndte past. H. Halvorsen at utgi "Nødtvungent Forsvar". I disse to blade blev da striden ført, indtil splittelsen i 1888.

At gjøre rede for denne strids egentlige kjerne er et stykke arbeide, jeg ikke vover at gi mig ikast med; det ligger ogsaa utenfor denne artikels egentlige program. Naar jeg nu ser tilbake paa og i erindringen paany gjennomlever denne bevægede, og paa samme tid overmaate interessante periode, har den tanke mer og mer fæstet sig i min overbevisning, at striden var bygget paa misforstaaelse og næret ved gjensidig mistanke og ensidig argumentation. Man vilde paa den ene side gardere sig mot synergisme, og paa den anden mot kalvinisme. Naar sindet er oprørt, ser man ofte spøkelser ved høilys dag. Der utviklet sig paa begge sider en tilbøielighet til ved logikens hjælp at trække de mest yderliggaaende konsekvenser av motstandernes offentlige uttalelser — slutninger som disse i saagodtsom hverteneste tilfælde paa det bestemteste frala sig. Naar jeg nu med mere velvilje og større sindsro betrakter disse læresætninger, som dengang forekom mig at føre til den krasseste kalvinisme, kan jeg ikke finde en eneste, som jeg ikke tilfredsstillende kan forklare, om jeg end selv nu ikke helt kunde tilegne mig eller gjøre bruk av saadanne uttalelser.

Det maa nu indrømmes, at den mand, som likefra stridens begyndelse hadde det klareste syn paa stillingen, og som hele tiden har indtat en konsekvent holdning, er synodens nuværende formand, dr. H. G. Stub. Han har den hele tid hævdet, at de to former for den lutherske utvælgelseslære begge har bibelsk og historisk berettigelse. Og skjønt man i stridens hete hverken vilde eller kunde høre paa denne mæglende røst, har man dog nu maattet gi ham medhold; og opgjøret i 1912 var intet andet end en anerkjendelse av dr. Stubs syn paa utvælgelseslæren.

Paa fællessynodemøtet i Minneapolis i 1884 kom det til en styrkeprøve mellem de to partier. Antimissourierne hadde en liten majoritet, men forstod ikke at benytte den. Missourierne var bedre organisert og trak derfor det længste straa. Striden naadde sin kulmination paa synodens fællesmøte i Stoughton, Wis., 1887. Aaret forut hadde det antimissouriske parti oprettet en egen presteskole i forbindelse med St. Olaf College i Northfield, Minn. Dr. Schmidt løste sin forbindelse med

synodens seminar i Madison, Wis., og flyttet til Northfield, og som medarbeider fik han dr. *M. O. Bøckman*, dengang prest i Kenyon, Minn. Paa nævnte synodemøte blev dette skridt ved en majoritetsbeslutning karakterisert som kirkelig oprør, og dermed var bruddet skedd. Nu fulgte uttrædelser baade av menigheter og prester slag i slag. Den sjette og største kirkelige splittelse blandt norske lutheranere i Amerika var blit til virkelighet.

IX. Den forenede kirke.

Allerede mens uttrædelserne fra synoden endnu foregik, blev det første skridt tat til det forberedende foreningsarbeide, som resulterte i Den forenede kirkes organisation. Tidlig om vaaren 1888 holdt de uttraadte antimissouriere et møte i Trefoldighetskirken i Minneapolis, hvor en midlertidig organisation kom istand. Tanken paa et nyt samfund ved siden av de allerede eksisterende var usmakelig for de allerfleste. Der var altfor mange norsk-lutherske samfund som det var.

Det kan høres som meningsløs tale, men det er dog allikevel sandt, at foreningstanken blev født av splittelse. Allerede før splittelsen i Den norske synode var frikonferenser blit holdt mellem de forskjellige samfund, dog uten resultat. Man talte og diskuterte, men kom ingen vei. En virkelig trang til forening var endnu ikke født. Først efter den store splittelse begyndte folk med bekymring at tænke paa kirkens oprevne tilstand.

Paa ovennævnte møte i 1888 besluttet antimissourierne at sende delegater til Augustana-synodens, Konferensens og Hauges synodes forestaaende aarsmøter forat indlede fredsforhandlinger. Sjælen i dette arbeide var avdøde past. *P. A. Rasmussen*. Og forsøket lykkedes over forventning. Alle tre nævnte samfund viste sig imøtekommende og valgte hver sin foreningskomite. Disse komiteer traadte senere paa sommeren sammen, og resultatet av deres arbeide blev forslag til foreningsartikler og konstitution for et nyt kirkesamfund. I november samme aar holdtes et større fællesmøte i Scandinavia, Wis., hvor avdøde past. *N. J. Ellestad* dengang var prest. Paa dette møte blev de fremlagte forslag drøftet og antat med endel ændringer. Tilbake stod nu de forskjellige samfunds officielle godkjendelse av det utførte arbeide. Og paa sine aarsmøter i 1889 antok Augustana-synoden, Konferensen og Det antimissouriske broderskap de fremlagte forslag til foreningsartikler og konstitution, mens Hauges synode, som ovenfor berettet, trak sig tilbake. Disse beslutninger var dog avgjørende kun for antimissourierne. De andre samfund trængte to aar til at iverksætte konstitutionsforandring. Imidlertid

blev det besluttet, at alle tre samfund skulde holde sine aarsmøter samtidig i Minneapolis i 1890.

Dette blev gjort, og efterat Augustana-synoden og Konferensen for anden gang havde antat konstitutionsforslaget, gik de forskellige samfunds prester og delegater i procession til den svenske Augustana-kirke, hvor Den forenede kirke paa høitidelig maate blev organiseret.

Det nye samfunds første embedsmænd var følgende: Past. *G. Hoyme*,

G. HOYME.

formand; past. *L. M. Bjørn*, viceformand; past. *J. N. Kildahl*, sekretær; og *Lars Swenson*, kasserer.

Ifølge foreningsartiklerne blev Augsburg Seminarium det nye samfunds presteskole, og prof. Georg Sverdrup blev valgt til skolens president. Likeledes bestemte foreningsartiklerne, at denne skoles fakultet skulde bestaa av de teologiske lærere, der ved foreningen var i virksomhet i de samfund, som sluttet sig sammen. Disse var: Sverdrup og Oftedal fra Konferensen, Schmidt og Bøckman fra antimissourierne og Lysnes fra Augustana-synoden. Den siste kom dog ikke til at træ i det nye samfunds tjeneste. Han døde straks efter foreningsmøtet i 1890. I hans

sted valgtes past. E. G. Lund, dengang prest i General Council. Han tiltraadte sin gjerning høsten 1891.

Allerede paa foreningsmøtet i 1890 viste der sig uveirsskyer, som tydet paa, at det nye samfund gik storm imøte. Et forslag om, at St. Olaf College skulde antas som samfundets college, gik igjennem uten synderlig opposition. Ifølge foreningsartiklerne skulde de skoler og anstalter, som tilhørte de tre samfund, overdras til det nye samfund, saasnart dette var blit inkorporert. Antimissourierne hadde ingen eiendom, men hadde gjennom en majoritet paa Board of Trustees kontrol over St. Olaf College, som eiedes og blev styret av en "close corporation". Denne skole kunde derfor ikke uten særskilt beslutning bli anerkjendt av Den forenede kirke.

Og da beslutningen var antat, kom der knute paa traaden. Prof. Sverdrup negtet først at anta valg som bestyrer for Augsburg Seminarium, men gav dog senere efter. Saken var: Det passet slet ikke ind i Augsburgs program, at det nye samfund skulde ha en lærd skole. Fra Augsburgs side betragtet man denne beslutning som brudd paa foreningsartiklerne, hvad den dog paa ingen maate var. Der var i disse artikler ingen grænse sat for antallet av de skoler, det nye samfund kunde eie og drive. Imidlertid blev denne beslutning den første kile til det nye samfunds splitelse.

Ifølge foreningsartiklerne skulde det nye samfund inkorporeres. Paa aarsmøtet i Kenyon, Minn., 1891 blev forslag til inkorporationsartikler fremlagt. Og da begyndte kampen.

Professorerne Sverdrup og Oftedal satte sig i spidsen for en meget bestemt opposition — ikke mot forslaget form, men inkorporationsplanen i det hele. Forslaget gik imidlertid igjennem med stor majoritet, og nu paalaa det de forskjellige Boards at overdra sine anstalter til det inkorporerede samfund. Dette skede ogsaa for alle skolers vedkommende undtagen Augsburg Seminarium. Denne skoles Board of Trustees fandt sig ikke beføiet til at etterkomme foreningsartiklernes krav, og et helt aar gik, uten at samfundet fik Augsburg i besiddelse. Man fandt paa den ene undskyldning efter den anden. Og nu kom det for en dag, hvad vistnok mange hittil hadde været uvitende om, nemlig at Konferensen aldrig hadde eiet Augsburg Seminarium, men at dette i likhed med St. Olaf College eiedes og styrtes av en "close corporation". Vistnok hadde Konferensen paa sine aarsmøter foretat valg, men disse valg hadde kun hat gyldighet som forslag og maatte godkjendes av korporationens Board.

Der utviklet sig naturlig nok en meget bitter stemning likeoverfor Augsburg Seminariums Board og dem som tok parti med dem. Og saa

kom aarsmøtet i Dawson, Minn., i 1892 — det merkeligste aarsmøte i samfundets historie. Næsten en hel uke blev dette store møte staaende i stampe og kom ikke af flekken. Det skyldtes formand Hoymes overlegne dygtighet, at møtet endelig fik viklet sig ut av det garn af legale vanskeligheter, som var sat for dets fod. Utfaldet var vistnok ikke et eneste øieblik tvilsomt. En overveiende majoritet stod paa formandens og foreningsartiklernes side; men man vilde i det længste vise overbæren-

M. O. BØCKMAN.

het og undgaa alvorligt brudd. Tilsist brast dog taalmodigheten, og Sverdrup og Oftedal led sammen med sine venner et avgjort nederlag.

Der var mange i samfundet, som frygtet, at Augsburg-partiet skulde formaa at samle om sig alle, som hadde tilhørt Konferensen, og det var med bange anelser, man det følgende aar kom til aarsmøtet i Minneapolis. Frykten viste sig dog ugrundet. Efter endel smaa skjærmydsler, opgav Sverdrup og Oftedal kampen og resignerte som teologiske lærere i Den forenede kirkes tjeneste. Dette betød dog ikke, at de fratraadte sine stillinger ved Augsburg Seminarium. De trængte nemlig ikke Den forenede kirkes valg til lærerposter ved denne skole. Aarsmøtet besluttet

derfor at flytte sin presteskole fra Augsburg Seminarium og holde til i leiede lokaler, indtil en ny skole kunde bli bygget.

Et betydeligt antal av prester og menigheter i samfundet (saagodtsom utelukkende fra den tidligere Konferens) sluttet sig nu om Augsburg forat støtte denne skole. De kaldte sig Augsburgs venner, men blev foreløbig staaende i Den forenede kirke og kom til Den forenede kirkes aarsmøte i St. Paul i 1894. Dit kom ogsaa professorerne Sverdrup og

TH. N. MOHN.

Oftedal som delegater fra Trefoldighets menighet i Minneapolis. Spørsmålet blev nu: kunde aarsmøtet anerkjende disse som retsmæssige delegater? Fuldmagtskomiteen besvarte dette spørmaal benegtende og fik medhold av forsamlingen. Sverdrup og Oftedal blev **negtet** medlemsret og forlot møtet.

Denne aarsmøtets handling er blit forskjellig bedømt. Saken er imidlertid den, at enhver lovgivende forsamling har magt til at dømme om hver enkelt delegats kvalifikation og ret til at sitte i forsamlingen som stemmeberettiget medlem. Det er et helligt prægativ, som ingen domstol i verden kan ta fra den. Det vil desuten være indlysende, at netop disse

to mænd, Sverdrup og Oftedal, hadde stillet sig i et saadant forhold til Den forenede kirke, at de neppe med god grund kunde gjøre fordring paa ret til at sitte blandt dette samfunds lovgivere.

Augsburgs venner organiserte sig nu til en forening under navnet, "Den lutherske frikirke", og herved indtraf den syvende splittelse blandt de norske lutheranere i Amerika.

Paa aarsmøtet i 1893 blev den tidligere beslutning om at anerkjende St. Olaf College som samfundets skole annullert. Man tok dette skridt for om mulig at redde samfundet fra splittelse, hvad man dog ikke opnaadde. Som følge av dette skridt maatte St. Olaf i flere aar skjøtte sig selv, og det skyldes presidenten, prof. *Th. N. Mohn* og hans høire haand, prof. *Halvor Ytterbøe*, at skolen i denne trængselens tid ikke aldeles gik tilgrunde. Hvad de maatte gjennemgaa i disse aar, lar sig neppe beskrive. Det var ikke fattigdommen, som trykket mest. Værre var en almindelig utbredt fordom mot skolen, som man ansaa for en humanistisk anstalt, hvor guds frygt ikke kunde trives. Der maatte ny kamp til, og denne kamp kulminerte paa aarsmøtet i St. Paul i 1899, hvor St. Olaf College endelig for fuldt alvor blev antat som samfundets skole. Men da var ogsaa begge disse to mænds kraft brutt. Prof. Mohn døde i november samme aar og prof. Ytterbøe i februar 1904. Nu skatter man deres arbeide, hædrer deres minde og bygger monumenter over deres grave. Saadan er som oftest historiens gang. De ofret sig selv for sit livsverk og har sikkert nok nu faat løn for tro tjeneste.

Past. *J. N. Kildahl*, prest for Bethlehem menighet i Chicago, Ill., blev prof. Mohns eftermand som bestyrer for St. Olaf College, og under hans energiske bestyrervirksomhet og med samfundets udelte tillit og velvilje har skolen gjort forbausende fremskridt og vokset sig frem til at bli det største norsk-lutherske college i landet. I skoleaaret 1912-1913 var elevantallet 550. Et endowment fond paa \$250,000 er en betydelig garanti for skolens fremtid.

I de første otte aar kunde der paagrund av denne indre strid ikke bli tale om noget aggressivt arbeide utadtil. Dog begyndte Den forenede kirke allerede i sit andet aar egen hedningemission paa Madagaskar efter overenskomst med Det norske missionsselskap, og i de første ti aar av sin tilværelse fordoblet samfundet sig numerisk. Det beste var dog, at i disse kampens og trængselens aar fik de forskjellige elementer tid og anledning til at smelte sammen, saa at fra den dag disse brytninger var over, har Den forenede kirke kunnet bære sit navn med rette.

En ny presteskole blev bygget i St. Anthony Park og indviet under aarsmøtet i 1902. En normalskole blev oprettet i Madison, Minn. Et diakonissehjem og hospital bygget av en privat korporation i Chicago, Ill.,

blev senere overtat av samfundet. Det samme gjælder Bethesda-missionen i Brooklyn. Samfundet opholder tre barnehjem. Augustana College i Canton, S. D., eies av samfundet. Desuten arbeider syv akademier i samfundets tjeneste og faar hvert aar en bevilgning som erstatning for at undervisningen ved disse skoler blir drevet paa en for samfundet tilfredsstillende maate. Disse akademier har tilsammen omtrent 100 lærere og 2000 elever. Et stort antal hospitaler eies og drives av folk tilhørende Den forenede kirke.

J. N. KILDAHL.

Ved siden av hedningemissionen paa Madagaskar besluttet samfundet paa aarsmøtet i Duluth 1903 at opta missionsarbeide i Kina. Denne mission har hat stor fremgang og beskjæftiger fortiden 25 missionærer. Desuten faar Israels- og Santhal-missionerne rikelig støtte fra Den forenede kirke.

I 1891 hadde Den forenede kirke 241 prester, 830 menigheter, 72,000 kommunikanter og 131,000 sjæle. I 1913 viste statistiken følgende tal: 634 prester, missionærer og lærere, 1570 menigheter, 165,706 kommunikanter og 276,596 sjæle.

Formand Hoyme forblev i embedet til sin død i 1902 og blev efter-

fulgt av samfundets daværende viceformand og nuværende formand, dr. T. H. Dahl.

Det er ikke formeget at si, at past. Gjermund Hoyme vil leve i historien som Den forenede kirkes store mand. Det er vel mulig, at andre mænd kunde ha magtet at utføre det samme arbeide, som han gjorde; men for menneskelige øine ser det ut, som det skyldes en guddommelig styrelse, at netop denne mand blev sat til at føre det nye samfunds skrale farkost gjennom de første aars truende storme. Hvad andre

T. H. DAHL.

muligens kunde ha utrettet, ved vi ikke, men *hans* gjerning hører historien til.

Han var en av naturen rikt utrustet person, en sjelden dygtig prædikant, en hjertevarm kristen og en mand med sterkt utviklet retfærdighetsfølelse, som gjorde ham til en leder og styrer av første rang. Trofast mot sine venner, retfærdig likeoverfor sine motstandere. Dette skal være hans eftermæle. Formodentlig følte han sig som andre dødelige saaret av personlige, fornærmende utfald; men han lot sig aldrig merke med det. Aldrig saa nogen ham miste sin fatning, naar han sat paa for-

mandsstolen. Av alle, som stod ved hans side i kamp og arbeide, vil han mindes som en av de ædleste, nobleste karakterer, de har kjendt.

Paa aarsmøtet i Des Moines i 1909 blev det besluttet, at samfundet skulde inndeles i distrikter, og en komite blev valgt til at utarbeide en plan for saadan inndeling. Denne komite rapporterte paa det følgende aarsmøte og fremkom med forslag til konstitutions-forandring og geografisk inndeling. Gjennemgaelse av dette forslag blev paabegyndt. Imidlertid kom foreningsarbeidet ind i et saadant gjænge, at man fandt det raadelig indtil videre at utsætte med gjennomførelsen av den forelaaede plan.

X. Den lutherske frikirke.

Den lutherske frikirke daterer sin historie tilbake til aaret 1894. Den egentlige organisation kom muligens noget senere. Denne organisation er helt forskjellig fra andre samfunds. Frikirken har ingen konstitution. Istedetfor denne trær "Ledende principer" og "Regler for arbeide". Menighetene kan tilstemme disse eller undlate det efter behag.

Den centrale tanke i "Ledende principer" er den lokale menighets suverenitet og fuldstændige uavhengighet. Et samfund er en menneskelig institution, som helt mangler skriftens anerkjendelse. Derfor sier § 1: "Menigheten er efter Guds ord den rette form for Guds rike paa jorden." Og § 5 erklærer: "Menigheten styrer selv sine egne anliggender under Guds ords og aands autoritet og anerkjender ingen anden kirkelig myndighet eller øvrighet over sig."

Avdøde prof. Sverdrup er "Ledende principer"s forfatter. Det syn paa menigheten, som kommer frem i dette dokument, er ikke av gammel dato. Dr. Evjen indrømmer, at prof. Sverdrup neppe kunde ha skrevet "Ledende principer" før aaret 1890. Hans ultra frikirkelige syn maa derfor skyldes en senere tids utvikling.

Frikirken vil ikke være noget samfund og kalder sig kun en forening. § 1 av "Reviderede regler for arbeide" lyder saa: Denne forenings navn er "Den lutherske frikirke". § 2 erklærer med hensyn til denne forenings oppgave: "Dens formaal er at arbeide for alle norske lutherske menigheters levendegjørelse og frigjørelse, saa at de efter sit kald og sin evne kan virke i aandelig selvstændighet og frihet for Guds rikes sak hjemme og ute gjennom saadanne organer og institutioner, som menighetene selv maatte bestemme. § 4 bestemmer, at Frikirken bestaar av menigheter, som tilstemmer den norsk-lutherske kirkes bekjendelse, og som ved beslutning anerkjender Frikirkens principer og regler og derom rapporterer til sekretæren "uanset anden samfundsforbindelse". I samklang

hermed erklærer § 6: "Stemmeret ved Frikirkens aarsmøter har alle stemmeberettigede menighetslemmer, som fremmøter fra de menigheter, som utgjør Frikirken; likeledes stemmeberettigede medlemmer av andre lutherske menigheter, som ved at indlevere sine navne til aarsmøtets sekretær paa dertil indrettede blanks tilkjendegir, at de godkjender Frikirkens principer og regler og vil arbeide for dens i § 2 angivne formaal."

Selvfølgelig har Frikirken ingen eiendom. De forskjellige skoler og institutioner, som arbeider i dette samfunds interesse, eies og bestyres av inkorporerte Boards. Disse er "self-perpetuating", men Frikirkens aarsmøte kan nominere medlemmer. Foruten Augsburg Seminarium har Frikirkens mænd kontrol over Oak Grove Seminary—en pikeskole i Fargo, N. D., og et diakonissehjem og hospital i Minneapolis. Frikirken har siden sin oprettelse drevet hedningemission paa Madagaskar; og paa aarsmøtet i 1913 besluttet man sig til at opta egen mission i Kina. Før den tid hadde Hauges synodes Kina-mission faat adskillig understøttelse fra Frikirkens menigheter.

Nogen statistik har Frikirken mig bekjendt ikke utgit, og det er derfor umulig at gi oplysning om, hvormange menigheter har tilstemt "Ledende principer" og derfor kan sies at tilhøre samfundet eller foreningen, eller hvor stort disses sjæle- eller kommunikantantal er. Aarsberetningen for 1913 oplyser, at 170 prester og professorer staar i samfundets tjeneste. Samfundets nuværende formand er pastor E. E. Gynild.

XI. Brodersamfundet.

Brodersamfundet blev organisert i 1890. Dette samfunds tilblivelse kan neppe sies at skyldes nogen samfundssplittelse. En eneste prest forlot Den forenede kirke, nemlig past. K. O. Lundeberg, prest i Gol menighet, Kenyon, Minn. Han forargedes over det store tal verdsligsindede og aandelig døde folk i menighetene og begyndte en kamp for menighetens levendegjørelse. I denne kamp fik han alvorlig motbør. Naboprester av hans eget samfund beskyldte ham for donatistiske vildfarelser, og hans egen menighet kunde, skjønt de holdt meget av sin prest, i længden ikke forsone sig med hans syn paa kirkens absolute renhet.

Past. Lundeberg, som var en fredens mand og ønsket at undgaa strid og splittelse, fratraadte som prest for Gol menighet og antok kald fra Portland, Ore. Imidlertid var ilden tændt og lot sig ikke slukke. Endel folk gik ut av Gol menighet og dannet en ny i Kenyon by. Denne menighet kaldte past. Lundeberg tilbake fra Portland, og dermed blev dennes forbindelse med Den forenede kirke brutt.

Der fandtes i andre samfund folk, som delte past. Lundebergs syn

med hensyn til kirkens og menighetens renhet. Disse sluttet sig til Lundeberg, og i aaret 1900 blev Brodersamfundet organisert med past. Lundeberg som formand, *H. L. Westel*, Duluth, Minn., som viceformand, *J. J. Peterson*, Colfax, Wis., sekretær og *Otto Rood*, Minneapolis, Minn., kasserer. Senere kom past. *Broen* av Frikirken og andre dels med og dels uten samfundsforbindelse til.

Brodersamfundet oprettet en bibelskole i Wahpeton, N. D., og en hedningemission i Tsaoyang-distriktet i Kina. For nærværende bestaar samfundet av 8 prester, 20 menigheter og noget over 1000 sjæle.

Past. Lundeberg kom i 1910 tilbake til Den forenede kirke. I en liten brochure gjorde han rede for sine grunde for dette skridt. Sit syn paa menigheten som en hellig og ren institution betegnet han som en vakker drøm, som ikke lot sig realisere. Og ikke nok med det. Gjennem bøn, studium og kamp var han naadd frem til den anskuelse, at det ikke var stemmende med Herrens frelsesplan, at hans menighet paa jord skulde bestaa utelukkende av troende sjæle. Folkekirken, som han tidligere hadde betragtet som et vrångebillede av Guds kirke, kom nu til at staa for ham i et langt fordelagtigere lys.

At past. Lundebergs uttrædelse var et haardt slag for det lille Brodersamfund, er indlysende nok. Dog ser det ikke ut til at mange, om nogen, har fulgt hans eksempel. Past. Broen er samfundets nuværende formand, og han er en mand, hvis dygtighet og nidkjærhet ingen kan betvile.

Brodersamfundet staar Frikirken meget nær, og forsøk har ogsaa været gjort paa at faa disse to samfund forenet. Som past. Broen engang uttrykte sig, er der kun et forfatningsspørsmål, som staar dem imellem. Brodersamfundet er nemlig ikke bange for at kalde sig et kirkesamfund og paa sig et samfunds saavel pligter som privilegier.

Hverken Frikirken eller Brodersamfundet har tat nogen del i de siste aars foreningsarbeide, dog er der neppe tvil om, at ogsaa disse samfund, som hver for sig vistnok mener det vel med sit separatistiske arbeide, med tiden vil vokse sig frem til et klarere syn paa kirkens væsen og stilling i denne verden og slutte sig til den bevægelse, hvis maal er én norsk-luthersk kirke i Amerika.

XII. Kirkelig forening.

Det norske folk er kjendt for at være stridbart. Denne tilbøielighet hænger sammen med folkets karakter og hele historie. Dog kan det neppe sies, at nordmændene elsker strid. Forklaringen er heller den, at de har en sterkt utviklet sans for ret og retfærdighet og en ren skræk for at gaa paa akkord, hvor det gjælder ret og sandhet. Hvor denne utprægede retfærdighetsfølelse er parret med sund dømmekraft og evne til at skjelne mellem det værdifulde og det værdiløse, enten det gjælder trossaker eller rent verdslige spørsmåal, er den en meget ønskværdig egenskap. Men ensidig retfærdighetssans utvikler sig saa tidt til ret-haveri og kranglesyke. Og dette har desværre været tilfælde med de norske lutheranere i Amerika og har gjort sit til at vansire deres kirke-lige arbeide.

Paa samme tid har trangten til fred og god forstaaelse gjort sig gjældende i enhver periode av vor kirkelige utvikling. Jeg har allerede gjort opmerksom paa, at der tidlig i femtiaarene blev holdt flere informelle møter mellem Ellingianerne og Den norske synode. Og disse forsøk paa at læge kirkens skade er blit gjentat med større eller mindre mellemrum like ned til den allersiste tid.

I 1859 holdtes et møte i Chicago mellem Den norske synode og Den skandinavisk-lutherske Augustana-synode. Paa dette møte samtalte man om "Den rette læsemaade af den tredje trosartikel" og "Lægmandsvirk-somheten". Past. O. J. Hatlestad fortæller i sin bok, "Historiske med-delelser", at skjønt man ikke naadde frem til enighet, førtes dog for-handlingerne med ro og sindighet, og man skiltes med haap om bedre tider. I 1863 holdtes atter et møte i Chicago, hvor der blev forhandlet om "Gjenfødselen": Om denne sak viste der sig ingen væsentlig uenighet. I 1864 holdtes et nyt møte paa Jefferson Prairie, hvor forhandlings-gjenstanden var læren om absolutionen. Om denne sak utspandt der sig en strid, som senere blev ført med noksaa megen bitterhet i de kirke-lige blade—en strid, bygget paa misforstaaelse og mistanke, hvad de allerfleste selv av dem, som deltok i striden, nu erkjender. I 1871 holdtes et møte i Decorah, Iowa, som hellerikke førte til noget nævneværdig resultat.

Nu fulgte en tør periode paa 10 aar, hvori intet alvorlig forsøk paa at utjevne de kirkelige stridigheter blev gjort. Endelig blev et almindelig frikonferensmøte holdt i St. Ansgar, Iowa, i 1881, hvor der blev forhandlet om skriftens lære om gjensløsningen og syndsforladelsen. Dette møte blev allerede det følgende aar efterfulgt av en ny frikonferens i Roland, Iowa, hvor "Troens fornødenhet til salighet" var samtaleemne. Senere holdtes

møter i Chicago 1885, i Kenyon, Minn., i 1886 og i Willmar, Minn., i 1887. Paa møtet i Kenyon blev de tilstedeværende enig om en erklæring angaaende læren om absolutionen, der lød som følger: "Fællesmøtet erklærer, at det efter de avholdte erklæringer om retfærdiggjørelsens grund i Vor Herres Kristi forsoning finder sig bevæget til at tro, at der mellem de her representerte samfund ikke er nogen kirkeadskillende uenighet angaaende dette punkt."

Paagrund av naadevalgsstriden i Den norske synode blev foreningsarbeidet, som allerede dengang syntes at være kommet paa god glid, aybrutt. Men ved foreningen i 1890 indtraadte en ny og for kirkelig enighet meget gunstig periode. Allerede paa foreningsmøtet i 1890 blev en komite valgt, som møtte med en lignende komite fra Den norske synode i Madison, Wis., den følgende vaar. Paa dette møte blev forberedelse gjort til en konferens av delegater fra de forskjellige norsk-lutherske samfund. Et saadant delegatmøte holdtes i Willmar, Minn., jan. 1892. Man valgte paa dette møte en komite av to til at utarbeide en plan til nyt møte det følgende aar. Imidlertid kom intet nyt foreningsmøte istand paa flere aar.

Først i 1897 blev foreningsarbeidet gjenoptat, idet en frikonferens blev holdt i Lanesboro, Minn. I 1899 holdtes en ny frikonferens i Austin, Minn. I samfundsaaet 1900-1901 holdtes et kollokvium mellem representanter fra Den norske synode og Den forenede kirke.

Saa forløp atter nogen aar, og først i 1905 blev foreningsarbeidet gjenoptat. Og fra nu av blev det drevet av samfundsvalgte komiteer, som traadte sammen i kollokviemøter. I disse deltok Hauges synode, Den norske synode og Den forenede kirke.

I 1906 blev komiteerne enig om et fællesuttryk for læren om absolutionen og lægmandsvirksomheten. I 1908 naadde man frem til enighet angaaende læren om kaldet og omvendelsen. Og i 1912 satte man kronen paa verket ved bilæggelse av den langvarige strid om utvælgelsen.

Paa sine aarsmøter i 1912 godkjendte disse tre samfund sine foreningskomiteers arbeide. Og hermed var det fornemste foreningsarbeide for disse samfunds vedkommende fuldført. Tilbake staar kun at bli enig om en plan for praktisk utnyttelse av den opnaadde enighet.

Men der er endnu tre norsk-lutherske samfund, som hittil har holdt sig utenfor denne samlende bevægelse. Det kirkelige foreningsarbeide maa derfor fortsættes, indtil maalet er naadd: *En* norsk-luthersk kirke i Amerika.

Syv splittelser — større eller mindre — har vansiret vor kirkes historie. Syvtallet er fuldkommenhetens tal. Og der er al grund til at haape, at for vor kirkes vedkommende hører lærestrid og splittelse fortiden til.

DE NORSK-AMERIKANSKE SKOLER.

Av M. K. Bleken.

NORDMÆNDENE har sat merker efter sig i sit adoptivland, Amerika, og det ikke bare paa det materielle omraade, som for eksempel jordbruk, men ogsaa paa aandslivets. Og interessen paa aandslivets omraade har særlig vist sig i deres arbeide for kirken, og hvad der staar i forbindelse med den. Her har de utvist en kraft, selvopofrelse og utholdenhet, som tydelig nok viser, at de hverken kom til Amerika eller er i Amerika bare for at skrape sammen penge.

Naar der skal skrives om de norsk-amerikanske skoler, deres tilblivelse og senere utvikling, da maa man søke tilbake til kirkesamfundenes grundlæggelses tid og følge disses senere historie. Fra begyndelsen av har skolen og kirken gaat haand i haand; den ene har baaret den anden.

Da nordmændene begyndte at ordne sig i menigheter, var det ikke længe, før skolespørsmålet meldte sig. Skulde de faa prester for det stadig voksende antal menigheter og lærere for sine børn, blev det snart klart for dem, at de selv maatte sørge for at oprette og holde vedlike læreanstalter, hvor deres egen ungdom kunde bli oplært. De kunde nemlig ikke faa et tilstrækkelig antal prester fra Norge, da de teologiske kandidater som regel hadde liten lyst til at reise til Amerika. Fra andre kirkesamfund, som allerede eksisterte, kunde de heller ikke faa nogen varig hjælp; for her var der skiller dels i sproglig, dels i konfessionel henseende. De forbindelser, som knyttedes med andre i hin første tid, er senere blit ophævet. Den amerikanske statsskole er jo religionsløs, derfor sa det sig selv, at man ikke kunde faa endog en passende for-dannelse for dem, som skulde bli prester og lærere i et luthersk kirke-samfund ved disse skoler. Nordmændene var, som et hele betragtet, lutheranere; de vilde derfor ha lutherske skoler. Det maal, de talte, var norsk; de eneste skoler, som kunde tilfredsstille dem, var derfor norsk-lutherske skoler. Hovedhensigten med skolernes oprettelse var altsaa den at faa utdannet mænd, som kunde være skikket til at tjene de norsk-

lutherske menigheter i Amerika som prester og lærere. Dette har git den norsk-amerikanske skole dens præg baade hvad læseplan og disciplin angaar. Selv om mange skoler er oprettet i de senere aar, som ikke har det nævnte maal som sit hovedmaal, saa har de dog alle den opgave, at gi menigheternes ungdom en uddannelse for livet med kristendommen som grundlag.

Som en medvirkende aarsak til de norsk-lutherske skolars oprettelse saavel som til deres vedlikeholdelse maa ogsaa nævnes den norske nationalfølelse. De norske indvandrere var sig bevisst, at de engang i en fjern fremtid vilde gaa op i og bli en bestanddel av det amerikanske folk; men de vilde ikke komme tomhændet—de vilde bringe noget med sig. Og det, som var værd at ta med, kunde best fremelskes og bevares gennem skolen. At alle var sig dette bevisst, er vel for meget at si; men sikkert nok er det, at de ledende mænd paa skolens omraade var opmærksom derpaa. Undervisning i norsk sprog, literatur og historie har derfor været drevet ved alle norske skoler, som har været oprettet, særlig da ved dem, som maa regnes for samfundenes hovedskoler.

Den norske indvandring begyndte forholdsvis sent. Nordmændene maatte derfor søke vestover for at finde sig et bosted. Rigtignok er det saa, at Kendall, Orleans county, New York, har æren av at være det første norske settlement i Amerika, idet en koloni paa 52 personer nedsatte sig der i 1825, men hverken dette eller senere forsøk paa at danne settlementer østenfor Chicago kom til at spille nogen rolle i nordmændenes historie herover. Der har saavidt os bekjendt ikke været gjort noget forsøk paa at oprette nogen norsk skole østenfor Illinois. Det var da nordmændene naaede Illinois og Wisconsin, at de begyndte at sætte sig fast og utfolde sin virksomhet paa alle omraader, ogsaa paa kirkens og skolens. I de nævnte stater dannet de store og sterke settlementer. Til disse kom skarer av emigranter, og naar der blev for trangt, drog en flok længer vest og dannet et nyt settlement. Slik har de holdt paa. Der har været en veritabel folkevandring fra øst mot vest, ikke bare av nykommere, men ogsaa fra de ældre norske settlementer. Fra Illinois, Wisconsin, Iowa og Minnesota gaar strømmen vestover mot Stillehavskysten, Canada og Alaska. Eksempelvis kan nævnes, at i 1900 var der i staten Washington 9,368 personer født i Norge; men i 1910 var dette tal steget til 28,368. I Oregon er i samme tidsrum tallet steget fra 2,789 til 6,843. For nogen aar siden var der ikke mange nordmænd i Canada, nu skal der bare i søndre Saskatchewan være omkring 25,000. Kirken og skolen følger med.

Denne stadige utvandring fra de ældre strøk har tildels skadet, saa andre nationaliteter har fortrængt nordmændene. Dette kan forklare,

hvorfor en del skoler er blit nedlagt. Men saa hænder det ogsaa, at paa sine steder nordmændene fortrænger andre og kjøper kirker og skoler, som andre har bygget.

I Nordvesten med sin talrige norske befolkning er det, vi finder de fleste norsk-lutherske skoler. Her har nordmændenes virke ogsaa paa dette omraade koncentreret sig. Her er hjertet, men pulsen kan man føle alle vegne.

De norsk-lutherske skoler kan inddeles i fem klasser: I. De teologiske seminarier. II. Normalskoler (lærerseminarier). III. Colleges (latin- og realskoler). IV. Akademier (middelskoler). V. Pikeskoler.

I. *De teologiske seminarier* har i almindelighed to afdelinger, en teoretisk og en praktisk. I den teoretiske afdeling optas saadan, som har gennemgaaet et collegekursus paa 8 aar. I den praktiske afdeling optas de, som av en eller anden grund ikke har kunnet gennemgaa et collegekursus, men som ellers har de nødvendige betingelser for at studere teologi. Kurset er treaarig.

II. *Normalskoler* (lærerseminarier). Ved disse uddannes lærere, som kan undervise baade i den amerikanske folkeskole og i menighetsskolen. Der undervises i de almindelige skolefag og i psykologi, pædagogik, opdragelsens historie, kateketik, sang og musik, norsk sprog, literatur og historie.

III. *Colleges* (latin- og realskoler). Disse blev oprettet for at forberede unge mænd for det teologiske seminar. De norske menigheter vilde ha en grundig uddannelse for sine prester. I nøie forbindelse med collegeet staar den saakaldte forberedende afdeling, som forbereder for collegeet. Det tar i almindelighed otte aar at gennemgaa begge afdelinger. Skjønt disse skoler oprindelig var tænkt som forberedelsesskoler for det teologiske seminar, saa er skoleplanen saaledes ordnet, at der bydes en passende forberedelse for dem, som vil studere jus, medicin eller andre videnskaper.

Der bydes i almindelighed to hovedkurser, det klassiske med de gamle sprog, latin og græsk, som hovedfag og the Scientific Course (real) med matematik og naturvidenskaperne som hovedfag. Disse er ogsaa kombineret til et Classical-Scientific og et Literary. Desuten dyrkes musikken noksaa meget ved disse colleges. Og fra den side set staar de høit over mange av landets største skoler. Hvad specielt norskundervisningen angaar, da gis der eleverne adgang til at bli kjendt med fædrenes sprog, literatur og historie.

IV. *Akademier*. Disse svarer omtrent til de saakaldte middelskoler. 21 saadan skoler er blit oprettet siden 1880 paa forskjellige steder i

Nordvesten, hvor den norske befolkning er talrik. De eies og drives i almindelighed af private korporationer, men i det samfunds interesse, som medlemmerne av korporationen tilhører. Baade Den forenede kirke og Den norske synode yder nu hvert av sine akademier en understøttelse av \$500 aaret paa den betingelse, at de tilfredsstiller fordringer særlig med hensyn til religionsundervisningen. Akademierne har det som maal at give ungdommen i den nærmeste omegn en videregaaende uddannelse paa luthersk kristelig grund og saaledes bevare dem for kirken.

De byder en mangfoldighed av kurser, da de jo ligesom maa ha noget for alle. De forbereder for optagelse i samfundenes colleges og byder kurser, som svarer til de forberedende afdelinger i disse. Dels har de kurser til uddannelse av lærere i menighetsskolen og dels er der i forbindelse med akademierne proseminar, som forbereder til optagelse i den praktiske afdeling ved de teologiske seminarier. Alle har de undervisning i musik og sang. Den saakaldte Commercial Course, hvor der undervises i bokholderi, maskinskrivning og stenografi, er meget populær. Norskundervisning drives ved alle akademier i større eller mindre utstrækning.

V. *Pikeskoler.* Med undtagelse av Luther College, Augsburg, Den forenede kirkes, Hauges og Synodens seminar er de norsk-lutherske normalskoler, colleges og akademier *co-educational*, skoler for begge kjønn. Der er dog oprettet to skoler særlig for piker. De byder undervisning i sprog, litteratur, historie, matematik, naturfag, religion, musik og sang, husholdning, haandarbeide o. l.

SKOLERNES HISTORIE.

I. Teologiske seminarier.

De første forsøk paa at oprette skoler er naturligvis af størst interesse, og naar man tar med det, som var paatale og de første famlende forsøk, er det ikke saa let at si, hvem som først var paa pletten. Vi skal forsøke at meddele de historiske fakta, saa faar hver dra sine slutninger. Da de norsk-lutherske kirkesamfunds historie staar i nær forbindelse med skolernes, henvises der til en artikel om den sak i dette skrift.

HAUGES SYNODES PRESTESKOLE, Red Wing, Minn.

Hauges Synode er utgaat fra det samfund — om det kan kaldes saa — som *Elling Eielsen* og hans venner stiftet paa Jefferson Prairie, Wis., i 1846, under navnet "Den norsk-evangelisk-lutherske kirke i Amerika," men det var først i 1875 de antok navnet Hauges synode. Paa Ellingia-

nernes aarsmøte i Lisbon, Ill., 1854 blev det besluttet at kjøpe et stykke land i nærheten af Lisbon og begynde en skole. Past. *P. A. Rasmussen* kaldtes til bestyrer og lærer. Skolen blev aapnet høsten 1855 med én lærer og tre elever. Skolen fik en brat ende. Den lukket sine døre i mai 1856. Et nyt forsøk blev gjort i 1865. 120 acres land nær Deerfield, Wis., blev kjøpt, og en skole sattes i gang med kandidat *Aaserød* som bestyrer. Den holdtes gaaende i to aar med et elevantal av gennemsnitlig 20. I 1868 forsøkte man saa Red Wing; men mitt under arbeidet kom der et fristende tilbud fra Chicago, og her lagdes da grundstenen til "Hauges College og Eielsen Seminar", den 27. aug. 1871. Men ogsaa dette mislykkedes, og samfundet tapte de penge, de hadde lagt i dette foretagende. I 1878 blev endelig den nuværende eiendom i Red Wing

RED WING SEMINAR.

kjøpt og skolen blev aapnet høsten 1879 med past. *I. Eistensen* som første bestyrer. Siden har skolen hat god fremgang. Nuværende bestyrer: prof. *Edw. W. Schmidt*.

Her har Hauges synode baade sin presteskole og sit college med en forberedende avdeling paa tre aar. Skolen har 13 lærere og 140 elever (1912). Eiendomsværdi, grund og bygninger, \$110,000.

AUGSBURG SEMINAR, Minneapolis, Minn.

SKOLENS FORHISTORIE.—Den skandinavisk-evangelisk-lutherske Augustana-synode blev stiftet paa Jefferson Prairie, Wis., i 1860. Den bestod av svenske og norske menigheter. Samme aar synoden blev stiftet, grundedes ogsaa samfundets første lærestanstalt, Augustana college og teologiske seminar, i Chicago. Den blev flyttet til Paxton, Ill., i 1863. Her var past. *Johan Olsen* den første norske lærer. Som hans eftermand kaldtes past. *A. Wenaas*, som tiltraadte i 1868. Paa Augustana-synodens møte i Moline, Ill., 1869 blev man enig om, at den norske avdeling skulde

faa oprette sin selvstændige læreanstalt. En skolebygning i Marshall, Wisconsin, blev kjøpt til det bruk, og samme aar traadte Augsburg Seminar og Marshall akademi i virksomhet med August Wenaas som bestyrer for seminariet. I 1870 fuldbyrdesdes skilsmissen mellem de svenske og de norske — som forresten gik for sig i al venskabelighet — og Den norske Augustana-synode begyndte sin virksomhet som selvstændig samfund.

I august 1870 holdtes et møte i St. Ansgar, Iowa, av en del medlemmer av Augustana-synoden og en del, som var uttraadt av Den norske synode. Ved dette møte erklærtes Augustana-synoden opløst og Kon-

AUGSBURG SEMINAR.

ferensen for den norsk-danske evangelisk-lutherske kirke blev stiftet. I oktober samme aar møtte en del prester og delegater paa Jefferson Prairie og besluttet at fortsætte den gamle organisation, Augustana-synoden. Skolen i Marshall blev delt. Augustana-synoden beholdt skolebygningen og akademiet; Konferensen fik Augsburg Seminar. Det siste fortsatte sin virksomhet i Marshall til 1872, da det blev flyttet til Minneapolis, Minn. Da det Anti-missouriske broderskap, Konferensen og Augustana-synoden sluttet sig sammen til et samfund, Den forenede kirke, i 1890, blev Augsburg Seminar det nye samfunds presteskole. En skarp strid opstod ganske snart i det nye samfund, og striden dreiet sig fornemlig om spørsmaal vedrørende Augsburg Seminar. Det kom dog til et slags forlik. Den forenede kirke fik det fond, Konferensen hadde samlet, og Augsburg Seminar blev Den lutherske frikirkes skole og drives nu av dette samfund.

Augsburg Seminar begyndte som en presteskole uten nogen særskilt forskole, college og forberedende afdeling. Men erfaringen viste snart, at en saadan forskole var nødvendig, og den er da ogsaa blit føiet til. Skolen har nu tre afdelinger, en teologisk paa 3 aar, et college paa 4 aar og en forberedende afdeling paa 4 aar. Den har 16 lærere og hjælpe-lærere, 171 elever, derav 32 teologiske studenter. Fra dens oprettelse har 375 graduert fra den teologiske afdeling og 593 fra collegeafdelingen. Skolen har et bibliotek paa 9,700 bind. Skolens eiendomsværdi, grund og bygninger, er \$125,000. Skolens nuværende bestyrer er prof. *George Sverdrup, jr.*

DEN FORENEDE KIRKES SEMINAR.

DEN FORENEDE KIRKES SEMINAR, St. Anthony Park, St. Paul, Minn.

Augsburg Seminar var, som ovenfor nævnt, Den forenede kirkes presteskole fra 1890-1893. Men da samfundet ikke kunde faa fuld kontrol over sin presteskole, saalænge den holdtes i Augsburg Seminars bygninger, besluttet man at flytte. Den holdtes indtil videre i lokaler i Minneapolis. Samfundet hadde imidlertid kjøpt grund og opført de nødvendige bygninger i St. Anthony Park, og i 1902 flyttedes saa presteskolen dit. Prof. dr. *M. O. Bøckman* er skolens bestyrer.

Seminariet har en teoretisk og en praktisk afdeling, fire teologiske professorer og 84 studenter. 431 har absolvert embedseksamen siden 1900. Eiendomsværdi, grund, bygninger, indbo, bibliotek osv., \$118,280.

LUTHER SEMINAR, Hamline, St. Paul, Minn.

Den norske synodes presteskole. Den norske synode blev stiftet i 1853 av 7 prester og 45 repræsentanter fra 28 menigheter. Med und-

tagelse av en, *C. L. Clausen*, hadde alle disse prester faat sin utdannelse i Norge. Det var da naturlig nok, at dette samfund skulde ha øie for vigtigheten av at faa utdannet prester for menighetene. Spørsmålet om egen læreanstalt var da ogsaa drøftet baade før og efter synodens stiftelse. Men det var ikke saa let med en gang at oprette en forberedende latinskole og et presteseminar. De traadte derfor i forbindelse med den tyske Missouri-synode og fik tillatelse til at sende baade college-elever og teologiske studerende til St. Louis, hvor Missouri-synoden hadde baade college og et teologisk seminar — med usædvanlig dygtige lærere. Men trangten til en egen presteskole blev mere og mere følelig. En

LUTHER SEMINAR.

eiendom i Madison, Wis., blev kjøpt, og det praktisk-teologiske seminar blev indviet den 14. okt. 1876. Prof. *F. A. Schmidt* og Prof. *O. Asperheim* var lærere. I 1878 aapnedes ogsaa det teoretiske seminar paa samme sted, og saaledes hadde da synoden faat sin egen presteskole. Synoden besluttet at flytte seminariet fra Madison til Robbinsdale, nær Minneapolis, i 1887. Flytningen fandt sted det næste aar. Da den nye bygning ikke var færdig, holdtes forelæsningerne det aar i Vor frelsers kirkes skolehus. September 1889 indviedes den nye seminar-bygning. I 1895 blev den ødelagt ved ildebrand. Det blev nu besluttet igjen at flytte. Denne gang til Hamline, nær St. Paul. En ny bygning blev opført og indviet den 14. okt. 1899. Luther Seminar har to afdelinger, en teoretisk og en praktisk. Der er fire teologiske professorer. Antallet av studenter

40. 459 kandidater har tat sin afgangseksamen ved Luther Seminar. 128 har tat sin embedseksamen ved Missouri-synodens seminar i St. Louis. Skolen har et bibliotek paa 5,000 bind. Eiendomsværdi, grund og bygninger, \$125,000. Bestyrerposten roterer mellem lærerne. Den nuværende bestyrer (1913) er prof. *E. Hove*.

II. Normalskoler.

LUTHERAN NORMAL SCHOOL, Sioux Falls, S. D.

Den norske synodes lærerseminar. Det var tidlig paa tale at faa oprettet en egen anstalt til uddannelse av lærere for barneskolen. Allerede i 1865 oprettedes en skolelæreravdeling ved Luther College^a i Decorah, men den blev nedlagt i 1886. I 1889 blev lærerskolen i Sioux Falls indviet og sat igang. Første aar med 4 lærere og 50 elever. Den eies og drives av synoden. Over 1,531 elever hadde besøkt skolen op til 1912. Av disse har over 500 virket som lærere. Skolen byder 3 kurser, et engelsk, 5 aar, et norsk-engelsk paa 5 aar og et norsk paa 3 aar. Den har 10 lærere og 181 elever. Eiendomsværdi \$76,000.

LUTHERAN NORMAL SCHOOL, Madison, Minn.

Den forenede kirkes lærerseminar. Denne skole regner sin tilblivelse fra en privat skole, som blev oprettet i Wittenberg, Wis., i 1887 og støttedes av det Anti-missouriske broderskap. I 1890 flyttedes skolen til St. Ansgar, Iowa, og dreves i forbindelse med akademiet der indtil 1892, da den fortsatte som Den forenede kirkes lærerskole i Madison. Den har to kurser, et paa 4 aar og et paa 2 aar. Maalet er at udanne lærere baade for den amerikanske folkeskole og for menighetsskolen. Omkring 350 lærere og lærerinder er utsendte siden arbeidet begyndte. Skolen har 7 lærere og 116 elever (1913). Eiendomsværdi, grund og bygninger, \$45,000.

III. Colleges.

LUTHER COLLEGE, Decorah, Iowa.

Den norske synodes college. Særlig interesse knytter sig til denne skole, da den regnes for at være den første høiere læreanstalt oprettet av nordmænd i Amerika. Rigtignok blev der gjort forsøk paa at faa en skole igang av Ellingianerne i 1855; men det blev ikke til noget og kan derfor kun nævnes som et forsøk. Fra først av var det synodens tanke at oprette en skole, som skulde indbefatte baade college og teologisk seminar; men denne plan kom ikke til at blive fulgt. Synodens teologiske studenter fik i mange aar sin uddannelse i St. Louis. Paa

synodemøtet i Iowa 1857 blev det besluttet at samle \$50,000 til egen læreanstalt. I 1861 besluttet synodemøtet paa Rock Prairie at samfundets læreanstalt paa grund av omstændighederne sættes igang straks. Ved siden av prof. *Laur. Larsen*, som kaldtes tilbage fra St. Louis som den nye skoles bestyrer, kaldtes past. *F. A. Schmidt* som anden lærer, og det norske Luther College begyndte sin virksomhet i Half Way Creek prestegaard, Wisconsin, høsten 1861 med 2 lærere og 11 elever.

Allerede næste aar blev skolen flyttet til Decorah, Iowa, hvor et stykke land paa 32 acres var kjøpt, paa hvilket en bygning skulde opføres.

LUTHER COLLEGE.

Man maatte holde til i lokaler i byen for det første. Men den 14. oktober 1865 blev skolens egen bygning indviet i overvær av 6,000 mennesker. Den hadde kostet \$75,000, alt frivillige bidrag fra samfundets menigheter. Skolen har hat en stor indflydelse, som er naadd ut over det samfunds grænser, som den tilhører. Traditionerne som knytter sig til den er mange og sterke.

Skolen hadde ett kursus, det klassiske, der varte 6 aar. Senere er dette kursus utvidet for at gi mere plads for naturfag og matematik. I 1881 blev skolen delt i to avdelinger, et college og en forberedende avdeling. Samme aar forlængedes kurset til 7 aar. I 1907 fjøiedes et aar

til, saa det hele kursus nu er 8 aar. Norsk sprog, literatur og historie har altid været viet megen opmerksomhet ved Luther College. Den har været konservativ og ikke indladt sig paa mange eksperimenter. Skolen var oprettet væsentlig for at forberede for det teologiske seminar; men den gir en grundig forberedelse ogsaa for fortsat studium av medicin, sprog, historie osv. Av skolens graduenter, 631, er 223 blit prester, 24 studerer teologi, 142 av skolens elever er blit prester uten at gjennomgaa det fulde kursus. 104 er lærere, 39 er læger, 27 advokater.

Skolen har et værdifuldt bibliotek paa 17,928 bind, foruten 4,000 bind bøker og pamfletter i musæet.*

Skolen eies og drives av synoden. Synodens menigheter har da ogsaa baaret dens utgifter i alle disse aar. Legater har været git av enkeltpersoner til hjælp for skolens elever. Da skolen feiret sit 50 aars jubilæum i 1911, blev der overrakt den et rentebærende fond paa \$250,000. Hr. *J. J. Hill* i St. Paul gav \$50,000, og \$200,000 var samlet i menigheterne. Renterne brukes til lønning av lærere.

Luther College har 16 lærere og 213 elever. Eiendomsværdi, legater, grund, bygninger, inventar osv., \$514,990. Skolen har hat to bestyrere, dr. *Laur. Larsen* fra 1861-1902; prof. *C. K. Preus* fra 1902.

ST. OLAF COLLEGE, Northfield, Minn.

Den forenede kirkes college. Den 6. november 1874 dannedes et selskap med det maal at oprette en læreanstalt i Town of Northfield, Minn. Medlemmerne av dette selskap tilhørte Den norske synode, og skolen skulde "arbeide for de formaal, som synoden har sat til sin opgave". Den 8. januar 1875 begyndte skolen sin virksomhet med 2 lærere og 36 elever. Den ledende mand i dette foretagende var past. *B. J. Muus*. I 1886 blev skolens navn forandret fra St. Olaf's School, som den oprindelig hedte, til St. Olaf College, da skolen det aar blev utvidet til college. Den første college-klasse graduerte i 1890. Fra 1886 til 1890 støttedes skolen av det Anti-missouriske broderskap, som hadde oprettet sin presteskole der. I 1890 besluttet Den forenede kirke paa sit aarsmøte: "St. Olaf College i Northfield, Minn., blir Den forenede kirkes college". Denne beslutning tilbakekaldtes i 1893. Fra nævnte aar til 1899 støttedes skolen ved private bidrag. I 1899 blev den atter gjort til Den forenede kirkes college. 1900 blev den college-avdeling, som hadde været i forbindelse med samfundets presteskole i Minneapolis, slaat sammen med skolen i Northfield, og i 1911 blev St. Olaf College skjød det til Den forenede kirke og eies og drives nu av dette samfund.

---

* Ved kjøp av avdøde biskop Bangs boksamling 1913 er antallet av bind i begge biblioteker nu ca. 30,000.

Denne skole har ogsaa hat kun to bestyrere, prof. *Th. Mohn* fra 1875-1899 og dr. *J. N. Kildahl* fra 1899. Før 1900 hadde skolen kun ett kursus, det klassiske, senere er der føiet til et scientific, et classical-scientific og et literary kursus, alle paa 8 aar. Foruten disse er der ogsaa et proseminar paa 3 aar. Baade gutter og piker optas ved skolen. Den har hat utmerket søkning. Skolen har egen bygning for sit bibliotek paa 9,640 bind. Den har 32 lærere og 541 elever—317 gutter og 224 piker. 449 har graduert fra colleget. Av disse er 120 blit prester eller er teologiske studenter. Ellers er mange lærere, læger, advokater eller fylder andre stillinger. *J. J. Hill* i St. Paul gav ogsaa denne skole \$50,000

ST. OLAF COLLEGE.

paa den betingelse, at samfundet selv skaffet tilveie \$200,000. Det er nu skedd. Skolens eiendomsværdi, fonds, grund, bygninger, inventar o. s. v., \$562,212.

PARK REGION LUTHER COLLEGE, Fergus Falls, Minn.

Denne skole eies og drives av en privat korporation, som bestaar av medlemmer, der tilhører Den norske synodes menigheter i og omkring Fergus Falls. Den blev aapnet i leiede lokaler høsten 1892. I 1901 blev en stor og bekvem bygning opført for skolen. Den blev drevet som et akademi til 1909, da Minnesota distrikt besluttet at yde skolen et aarlig bidrag paa \$2,500 for at sette den istand til at byde et fullstændig college-kursus. Ifølge denne beslutning er der føiet til et 4-aarigt college-kursus. Skolen byder nu følgende kurser: Et klassisk paa 8 aar, et scientific paa 8 aar, et normal paa 4 aar, to commercial courses, et paa

4 og et paa 2 aar. I forbindelse med skolen staar Park Region School of Music. Bibliotek 2,500 bind. Skolen har 16 lærere og 199 elever. 351 har graduert fra skolens forskjellige kurser, derav 3 fra colleget. Eien-
domsværdi, grund og bygninger, \$100,000. Bestyrer: Prof. D. G. Ristad.

CONCORDIA COLLEGE, Moorhead, Minn. (Forenede kirke.)

Denne skole eies og drives av en privat korporation, The North-western Lutheran College Association, som blev organisert 14. april 1891. Den kjøpte en skolebygning, som den episkopale kirke hadde opført, The Bishop Whipple School, og Concordia College begyndte i den sin virksomhet den 15. okt. 1891.

Den byder følgende kurser: College 4 aar, Academic 4 aar, Normal 3 aar, Parochial 3 aar, Preparatory 1 aar, Ladies' Seminary 3 aar. Desuten har den de sedvanlige commercial courses, undervisning i musik og sang og manual training. Skolen har hat utmerket søkning; mellem 6 og 7 tusind elever har søkt skolen, omkring 433 har graduert fra de forskjellige kurser (til 1911). Den har 17 lærere og 393 elever. Eien-
domsværdi, grund og bygninger, \$175,000. Skolen blev i flere aar bestyrt av prof. R. R. Bogstad; nuværende bestyrer: prof. J. A. Aasgaard.

IV. Akademier.

AUGUSTANA COLLEGE, Canton. S. D.

Dette akademi daterer sin tilblivelse fra 1860, da norske og svenske var forenet i Den skandinaviske Augustana-synode. (Se under artiklen Augsburg Seminar.) Den norske Augustana-synode drev akademiet i Marshall, Wis., til 1881, da det blev flyttet til Beloit, Iowa, og i 1884 til Canton, S. Dakota. I 1890 blev det ifølge foreningsartiklerne Den forenede kirkes eiendom. Skolen har følgende kurser: Et College paa 2 aar, et akademisk paa 5 aar, Normal course, Commercial, et forberedelseskursus samt undervisning i musik og sang. Skolen har 11 lærere og 224 elever. Eiendomsværdi, grund og bygninger, \$70,000.

WALDORF LUTHERAN COLLEGE, Forest City, Iowa.

Aapnet den 23. sept. 1903 med 5 lærere og 13 elever. Den eies og drives av en privat korporation tilhørende Den forenede kirke. Den har hat utmerket søkning. Den har 8 forskjellige kurser. De viktigste er: Academic 5 aar, Normal, Parochial, Commercial, kursus i musik og sang. Den har 15 lærere og 301 elever. Eiendomsværdi \$105,000.

JEWELL LUTHERAN COLLEGE, Jewell, Iowa.

Dette akademi blev oprettet 1893 av en privat korporation. Høsten 1897 blev den overgitt til Iowa distrikt av Hauges synode, som skjødet skolen til Hauges synode i 1905. Den eies og drives nu av dette samfund. Den har et kursus for dem, som senere agter at studere teologi ved Hauges synodes seminar og ellers de almindelige kurser ved et akademi. Skolen har 8 lærere og 174 elever. Eiendomsværdi, grund og bygninger, \$35,000.

PARK REGION LUTHER COLLEGE.

PLEASANT VIEW LUTHER COLLEGE, Ottawa, Ill.

Akademi. Oprettet 1896 av en privat korporation, hvis medlemmer hører til Den forenede kirke. Den byder følgende kurser: Classical academic, 4 aar; Commercial, 4 aar; Normal; musik. Skolen har 6 lærere og 121 elever. Eiendomsværdi, grund og bygninger, \$40,000.

COLUMBIA LUTHERAN COLLEGE, Everett, Wash.

Sommeren 1905 blev en privat korporation dannet av medlemmer av Den forenede kirkes menigheter ved Pacific-kysten med det maal at faa bygget en skole i Everett, der skulde være under Den forenedes kirkes opsyn. Skolen blev aapnet i Ebenezer kirke 18. oktober 1909. Den 31. oktober blev skolens nye bygning indviet og man flyttet ind der straks efter. I 1911 overtok Den forenede kirke skolens drift. Den har et

klassisk og literært kursus paa 4 aar et Normal department, et Commercial department, et parochial kursus og et proseminar. Den har 9 lærere og 85 elever. Eiendomsværdi, grund og bygninger, \$85,000.

CAMROSE LUTHERAN COLLEGE, Camrose, Alberta, Canada.

Et akademi oprettet av Den forenede kirkes og Hauges synodes menigheder. Det er den yngste av skolerne, oprettet av nordmænd i Amerika og den eneste i Canada. Den blev aapnet den 2. okt. 1911 i leiede lokaler, men fik sin egen bygning 1912. Den har en forberedende afdeling paa 4 aar, et lærerkursus, et proseminar og et forretningskursus. Skolen har 6 lærere og 109 elever. Eiendomsværdi, grund—26 acres—og bygning, ca. \$15,000.

BETHANY COLLEGE, Everett, Wash.

Et akademi, der eies og drives av en privat korporation, hvis medlemmer tilhører Den lutherske frikirke. Den begyndte sin virksomhet 10. okt. 1904. Den har følgende kurser: Academic, 4 aar; Parochial, 3 aar; Preparatory, 2 aar; Teachers' Course, 2 aar; Commercial og Domestic Science. Skolen har 4 lærere og 40 elever. Eiendomsværdi, grund og bygning, \$18,000.

SPOKANE COLLEGE, Spokane, Wash.

Oprettet i 1905 av en privat korporation, som drev skolen til 1911, da Den forenede kirke paa visse betingelser overtok dens drift. Den har et college-kursus paa 2 aar og et proseminar og ellers de almindelige akademi-kurser. I 1913 havde skolen 11 lærere og 85 elever. Eiendomsværdi omtrent \$50,000.

GALE COLLEGE, Galesville, Wis.

Denne skole blev oprettet i 1859 under navnet Galesville University. Fra 1859 til 1877 blev den drevet av Methodist-Episcopal kirken og fra 1877 til 1901 av presbyterianerne. Da de ikke saa sig istand til at drive den længer, blev den efter en del forhandlinger solgt til en korporation, som bestaar av medlemmer, der tilhører Den norske synodes menigheder i omegnen. Den 1. dec. 1901 blev den indviet som luthersk højskole og blev aapnet dagen efter. Navnet blev forandret til Gale College. Skolen er et akademi med fire kurser: Klassisk, 4 aar; Scientific, 4 aar; Commercial, 4 aar; et lærerkursus og et kursus i musik. Den har 6 lærere og 85 elever. Skolens eiendomsværdi, grund og bygninger, ca. \$40,000.

ALBION ACADEMY (ogsaa kaldt *H. A. Preus Lutheran Academy*),
Albion, Wis.

Denne skole blev oprettet i 1854 av Syvende-dags-baptister, som i den tid var noksaa talrike i den del av Wisconsin. De flyttet dog ut litt efter litt, fortrængt av norske lutheranere i det store Koshkonong settlement. Deres kirker blev staaende tomme, og skolen lukket sine døre. Efterat skolens bygninger hadde staat ubrukt i mange aar, blev hele skoleeiendommen kjøpt av en korporation, bestaaende av synodens menigheter i omegnen i 1901 for \$5,500. Bygningerne blev sat istand og skolen aabnet 14. okt. samme aar. Den byder følgende kurser: Et klassisk,

CONCORDIA COLLEGE.

4 aar; Scientific, 4 aar; Commercial og musik. Der undervises ogsaa i landbruk. Skolen har 6 lærere og 75 elever. Eiendomsværdi, grund og bygninger, \$32,000.

LUTHERAN COLLEGE, Clifton, Texas.

Oprettet 20. mai 1896 av medlemmer av Den norske synodes menigheter i Texas. Fra 1908 blev ogsaa medlemmer av Missouri-synoden optat i korporationen. Den er et akademi og byder de sedvanlige kurser, College Preparatory for Luther College og Missouri-synodens colleges, lærerkursus og handelskursus. Den har 6 lærere og 93 elever. Eiendomsværdi, foruten et legat paa \$1,200, \$17,000.

WILLMAR SEMINARY, Willmar, Minn.

Oprettet av en privat korporation. Aabnet 1883 med to lærere og 18 elever. Dreves som privat skole fra 1883 til 1898, i hvilket aar den

traadte i nærmere forbindelse med Den norske synode. Den har et forberedelseskursus for college paa 4 aar og et Commercial Course. Willmar Seminary er et av de ældste akademier og har hat mange elever. I de første tyve aar var den besøkt av over 3,000 elever. Den har nu 6 lærere og 155 elever. Eiendomsværdi \$16,000.

LUTHER ACADEMY, Albert Lea, Minn.

Oprettet i 1888 av en privat korporation, hvis medlemmer tilhørte Den norske synodes menigheter i og omkring Albert Lea. Den begyndte i leiede lokaler, men fik sin egen bygning i 1891. Den byder følgende kurser: College Preparatory, 4 aar; Academic, 4 aar; og et Commercial Department. 3,029 elever har søkt skolen, og 278 har graduert fra de forskjellige kurser. Skolen har 7 lærere og 145 elever. Eiendomsværdi \$48,000.

BRUFLAT ACADEMY, Portland, North Dakota.

Grundlagt 1889. Den eies og drives av Bruflat menighet. Den har to avdelinger, et akademi for konfirmert ungdom og en barneskole. I akademiet bydes følgende kurser: College Preparatory, Normal og Commercial. I barneskolen undervises i almindelige skolefag. Den har 5 lærere og 75 elever i akademiet og 28 elever i barneskolen (1912). Eiendomsværdi \$20,000. Skolen har ogsaa et endowment fond paa \$15,000.

*PACIFIC LUTHERAN ACADEMY AND BUSINESS COLLEGE,
Parkland, Washington.*

Aabnedes den 25. okt. 1894. I forbindelse med skolen var der ogsaa en avdeling for ukonfirmerte barn. Denne blev utskilt og overtat av menigheten i Parkland i 1902. Skjønt skolen blev oprettet paa tilskyndelse av Synodens fællesprestekonferens, eies og drives den dog av en privat korporation, hvis medlemmer tilhører synodens menigheter paa Vestkysten. Den har følgende kurser: Luther College Preparatory, Classical, Modern Language, Mathematics and Science, hvert paa 4 aar, samt Commercial Courses og musik. Den har 9 lærere og 157 elever. Eiendomsværdi \$110,000.

WAHPETON LUTHERAN BIBLE SCHOOL, Wahpeton, N. D.

Oprettet i 1903. Det første aar hadde den 2 lærere og 28 elever. I 1904 fik den sin egen bygning. Der undervises i gammel- og nytestamentlig exegese, dogmatik, psykologi, missionshistorie, homiletik, græsk, norsk og engelsk, samt i sang og musik. Den tilhører Brodersamfundet. Den har 6 lærere og 58 elever. Eiendomsværdi \$25,000.

SCANDINAVIA ACADEMY, Scandinavia, Wisconsin.

Oprettet i 1893 av medlemmer av Den forenede kirke. Den har de sedvanlige akademi-kurser. Den har 4 lærere og 62 elever. Eiendomsværdi \$19,000.

V. Pikeskoler.

LUTHERAN LADIES' SEMINARY, Red Wing, Minnesota.

Dette er den første skole i sit slags, oprettet av nordmænd i Amerika. Allerede saa tidlig som i 1874 hadde formand *H. A. Preus* uttalt den tanke, at man burde opføre en skole for piker i Red Wing, just paa det sted, hvor skolen nu staar. Men først i 1889 begyndte denne tanke at

LUTHERAN LADIES' SEMINARY.

bli virkeliggjort, idet der det aar blev dannet en korporation for Lutheran Ladies' Seminary. Den gik straks iveri med arbeidet, sikret skolen 16 acres land og begyndte at opføre en bygning. Grundstenen blev lagt i 1893. Aaret efter blev den indviet, og skolen blev aapnet. Past. *H. Allen* er bestyrer. Skolen søkes ikke bare av norske, men ogsaa av tyske, amerikanske og svenske.

Den byder følgende kurser: Literary, Domestic Economy, Commercial, Art, Elocution, Physical Culture, musik og sang. Skolen har 25 lærere og 172 elever, derav 117 norske. Eiendomsværdi, grund og bygninger, \$150,000.

OAK GROVE LUTHERAN LADIES' SEMINARY, Fargo, N. D.

Denne skole eies av en privat korporation, hvis medlemmer tilhører Den lutherske frikirke. Skolen blev sat igang ifølge en beslutning av

dette samfunds aarsmøte i 1906. Det følgende aar begyndte skolen sin virksomhet med 24 elever.

Den har fem forskjellige kurser: Normal, Parochial, Preparatory, Domestic Science, Parochial Normal. Desuten undervisning i musik og sang. Den har 6 lærere og 98 elever. Eiendomsværdi \$27,000.

NORTHWESTERN COLLEGE, Velva, N. D.

Fortsættelse av Grand Forks College. Blev aapnet i Velva 1911. Midlertidig nedlagt. Men der er gjort foranstaltning til at indsamle penge og sætte skolen igang igjen.

Nedlagte skoler.

AUGUSTANA-SYNODENS TEOLOGISKE SEMINAR.

Aapnet i Springfield menighet nær Decorah, Iowa, høsten 1874. Flyttet først til Marshall, Wis., 1876, derpaa til Beloit, Iowa, 1881. Da Augustana-synoden gik ind i Den forenede kirke i 1890, blev seminariet nedlagt.

ST. ANSGAR SEMINARY AND INSTITUTE, St. Ansgar, Iowa.

Oprettet 1878 av medlemmer av Konferensen, blandt hvilke past. Johan Olsen var den ledende mand. Nedlagt 1910.

MONONA ACADEMY, Madison, Wis.

Oprettet av Synodens menigheter omkring Madison 1876. Den blev nedlagt 1884.

STOUGHTON ACADEMY, Stoughton, Wis.

Oprettet 1889. Fra 1889-94 blev skolen drevet av prof. K. A. Kasberg for egen regning. 1894-99 blev skolen leiet av et antal mænd, som tilhørte synoden. I 1899 dannedes en korporation av mænd tilhørende synoden med det maal at drive skolen som en kirkeskole. I 1900 brændte skolebygningen. Denne skole stod i sin tid meget høit og hadde mange elever.

BODE ACADEMY, Bode, Iowa.

Begyndte sin virksomhet 1887. Skolen hadde vanskelig for at holde sig og blev nedlagt i 1895.

GLENWOOD ACADEMY, Glenwood, Minn.

Oprettet av en privat korporation, hvis medlemmer tilhørte Den norske synode, 1894. En bygning blev opført for skolen samme aar til et kostende av \$15,000. Skolen var i virksomhet fra 1894 til 1911, da den blev slaat sammen med Park Region Luther College.

GRAND FORKS COLLEGE, Grand Forks, N. D.

Blev grundlagt av en korporation tilhørende Den forenede kirke. Aapnet 1891. Den maatte snart nedlægges. Bygningen leiet til privatmænd, som drev skolen for egen regning. En korporation bestaaende av synodemænd kjøpte saa skolebygningen, og den blev aapnet som synodeskole 1900. Den hadde en tid meget god søkning, op til 215 elever et aar. Den holdtes gaaende til 1911, da den blev flyttet til Velva, Nord Dakota, og fortsat der under navn av Northwestern College.

MOUNT HOREB ACADEMY, Mount Horeb, Wis.

Begyndte høsten 1893. Dreves fornemlig av medlemmer av Den forenede kirke. Blev snart nedlagt.

WITTENBERG ACADEMY, Wittenberg, Wis.

Denne skole blev eiet og drevet av medlemmer av Den norske synode og Missouri-synoden i fællesskap. Den blev aapnet 15. okt. 1901. Den bød følgende kurser: Academic, 4 aar; Luther College Preparatory, 4 aar; Concordia College Preparatory, 2 aar; Commercial, 3 aar; Elementary, 1 aar, og musikkursus. Skolen hadde paa slutten 8 lærere og 110 elever. Eiendomsværdi \$18,000. Nedlagt 1913.

Nils Otto Tank, en herrnhuter, søkte at grunde en skole i nærheten av Green Bay, Wis., i 1851. Den hadde 5 elever. Dette forsøk blev dog snart opgit.

Der er 30 norsk-lutherske skoler i virksomhet i forskjellige strøk av Amerika, hvor nordmænd er særlig talrike. Ved dem virker 296 lærere, og de har et elevantal av 4,376. De representerer en eiendomsværdi av \$2,853,482. Heri er ikke medregnet alle fonds, som enkelte skoler har. Det skal ikke paastaas at tallene er absolut korrekt, og det er ogsaa vanskelig at bestemme antallet av lærere og elever for enkelte skolers vedkommende. De er heller ikke de samme fra aar til aar; men de er ikke sat for høit. I en kort artikkel kan man ikke gaa ind i alle enkeltheter, men maa nøie sig med et kort overblik.

Naar vi ser paa disse tal, kan vi ha likesom en maalestok for kirkefolkets interesser paa skolens omraade, og vi kan let tænke os til den store indflydelse, der øves gjennom disse skoler, hvor elever fra dem kommer til at bo og virke, hvilke livsstillinger de end kommer til at vælge. Ser vi paa dem fra et rent kirkelig synspunkt, saa faar kirken ved disse skoler utdannet mænd, som kan fortsætte det kirkelige arbeide og bevare vort folk for den lutherske kirke. Ser vi paa dem som bærere

av norsk kultur, saa er de ogsaa fra denne side set av allerstørste betydning. Ved alle disse skoler faar eleverne ialfald nogen kjendskap til Norges sprog, historie, literatur og ikke at forglemme musik og sang. Ved samfundenes colleges er der anledning til at faa et indgaaende kjendskap til disse ting. Ser vi paa dem som bidragsydere til den kultur, som vil vokse frem i vort nye fædreland, maa det medgis, at de har en vigtig opgave ogsaa i denne henseende; for er der noget, vi nordmænd kan bidra til at gjøre det amerikanske aandsliv sundt og rikt, da vil det komme fra kirken gjennem dens skoler; for skolen graver dypt, den lægger en solid grundvold og bygger op noget, som staar. Det maa ogsaa nævnes, at de norsk-lutherske skoler staar folket nær. Det er ikke enkeltmænd, som eier og driver dem efter sit lune; de eies og drives av menigheter og samfund og holdes vedlike ved frivillige bidrag fra disse, og de har derfor ogsaa et ord med i laget, naar der er tale om skolens drift og arbeide. Maatte den norsk-lutherske skole fremdeles blomstre og virke til velsignelse for kirken og ogsaa fremelske alt det, som er sandt, skjønt og godt paa det menneskelige aandslivs omraade!

Det norske foreningsliv i Amerika.

Av *Carl Hansen.*

DET florerende norske foreningsliv i de større amerikanske byer har bidrat ikke saa litet til, at de indvandrede nordmænd har kunnet føle sig hjemme i de nye omgivelser. Selv efterat de har fundet sig mere tilrette i forholdene og i den daglige gjerning lært at omgaas folk av andre nationaliteter saavel som amerikanere av mer eller mindre blandet race, har de ikke kunnet bli av med den iboende trang til et liv i hjemlandets kultur, forudsat de da tok med sig noget av denne. Det kan synes, som om denne trang vilde forsvinde med aarene. Det gjør den ogsaa hos mange. Men under arbeidet med at lægge grunden til norsk kulturelt virke er der blet en tradition, og denne tradition samler og maner til fortsatt stræv mod de ideelle maal.

At levere en tilnærmelsesvis korrekt statistikk over de norske foreninger og deres medlemmer gjennom aarene er ugjørlig; dertil er foreningerne spredt pletvis over et altfor vidt felt og manges virksomhet for sporadisk. Medlemmene av nye foreninger er for det meste ungdom og lever for en stor del paa flytfoet. Under en opblussen av begeistring for denne eller hin sak eller formaal stiftes en forening; den florerer en kort tid; men saa kan reiselysten ta nogen av de unge, og hos de gamle er maaske under amerikaniseringsprocessen interessen for de norske formaal begyndt at kjølnes; de falder fra. Nye friske kræfter kan melde sig, gripes av begeistring for saken og føle sig tiltalt av den lille tradition, som allerede er opstaat, og fortsætte arbeidet. Under disse omstændigheter er det ofte vanskelig at finde den historiske kontinuitet i foreningsvirket. Foreningsprotokollene kommer bort, og det hænder ikke saa sjelden, at støtterne inden en forening ikke kan gjøre rigtig rede for dens tilblivelse.

Av de skandinaviske folk i Amerika har nordmændene alltid vist sig at ha den stærkeste tro paa "skandinavismen". Under indvandringens første aartier, da nordmændene var langt talrikere end brødrefolkene, seilet en stor del av den norske virksomhet under skandinavisk flag.

Hvad nu aarsaken end kan være, enten det er et større og bredere skandinavisk syn, som gjør sig gjældende, eller at de ikke har en saa utpræget nationalfølelse som svenskerne og danskerne, saa har nordmændene som oftest været villige til at lægge sit offer paa skandinavismens alter, naar de derved kunde vinde danske og svenske tilhængere for saken. I det svenske og danske foreningsliv har det ikke været nogen nævneværdige skandinavistiske bevægelser oppe. Det har dog i de fleste tilfælder før eller senere vist sig nødvendig at faa et "1905", der har klarnet atmosfæren og faktisk skapt en bedre forstaaelse de skandinaviske folk imellem. Den foreningsvirksomhet, som fremdeles er skandinavisk, har kunnet holde det gaaende, fordi den overveiende del av medlemmerne er nordmænd. Her skylder man dog at forklare, at skandinavisk samarbeide lykkes langt bedre, naar det gis et mere amerikansk grundlag og medlemmerne er saapas amerikaniserte, at engelsk er foreningssproget.

Idet her tales om foreningslivet, forbigaas de organisationer, som eksisterer inden kirkesamfundene og menighetene, og de foreninger, hvis formaal er at arbeide for skoler eller barmhjertighetsanstalter, ikke fordi disse foreningers virksomhet er av ringere betydning, men fordi den hører ind under de kirkelige gjøremaal og barmhjertighetsarbeidet. Der er omkring fem tusen norske menigheter i Amerika, og inden alle disse er der en kvindeforening, i enkelte to; de fleste har ungdomsföreninger og mandsföreninger, og i byerne især er der endnu flere foreninger, som sorterer under menigheten og er den behjælpelig.

I foreningslivet kan man skjelne mellem de foreninger, som helt er anlagt efter norsk mønster, som sangforeninger, turnforeninger, literære foreninger og andre, der har et mer eller mindre bestemt norsk-nationalt formaal, og de foreninger, som har sit forbillede i de amerikanske loger. For amerikanerne bestaar foreningsliv bare i loger og fagforeninger. De straalende uniformer og klingende titler og det mer eller mindre vidtløftige ceremoniel i logerne tiltaler amerikanerne. Mange nordmænd tilhører disse amerikanske loger; men vore landsmænd er for alvorlig anlagte til at rives med av det almindelige logevæsen, og det er først, naar logerne ribbes for denne stas, mens broderskabstanken fastholdes og tilsættes med et norsk-nationalt element, som i ordenen Sønner af Norge og lignende organisationer, at nordmænd følger sig hjemme der.

Før det egentlige historiske avsnit tar sin begyndelse, kan indskyd-s endnu en iagttagelse. De foreninger, som har faat sin daap under trompetstød og trommehvirvler og høilydt proklamering av et stort program, har som oftest forsvundet uten at sætte mærker efter sig, mens de, som har vokset sig mægtige, neppe blev bemærket ved sin første fremkomst.

Det skandinaviske Selskab i Philadelphia gjør fordring paa at være den ældste skandinaviske forening i Amerika. Dets første tilbliven fandt sted i 1768. Selskapets første president var en dansk mand, *Abraham Markoe*. President George Washington var ærespresident av denne forening. Patriotiske dansker paastaar, at den store landsfar ved en festlig anledning i selskapet har fastslaat sin danske avstamning. Men da Washingtons formentlige nordiske oprindelse skriver sig fra Skaane, gjør svenskerne ogsaa fordring paa ham. Siden 1868 har selskapet været i uavbrudt virksomhet. Dets første president efter dette interregnum var dansken *C. G. Grønbeck*. *C. M. Machold* var i mange aar selskapets sekretær.

I kystbyerne har der utentvil eksistert et norsk foreningsliv meget tidlig i indvandringens historie. En antydning til det norske foreningsliv i New York findes i en meddelelse i "Emigranten" om en norsk-dansk dilettantforenings opførelse av Hostrups "Gjenboerne" paa Buxton teater julen 1853. At "Skandinavisk Post", som begyndte at utkomme i 1863, befattet sig hovedsagelig med at levere referater av fester og foreningsmøter, tyder paa, at der paa den tid fandtes et florerende foreningsliv. Den norske forening av New York blev stiftet den 12te mars 1871. Nordmænd hadde før tilhørt "Svenska Societeten" eller Den skandinaviske forening, som nærmest var dansk. *Gartner Danielsen* var den egentlige stifter og i ni aar dens formand. Han fik sykehjælp indført ved at gi \$500 til sykekassen. Ved 40-aarsfesten blev det oplyst, at over \$26,000 var utbetalt i sykehjælp.

Der er nu omkring 50 norske foreninger i New York. En av de beste idrætsforeninger i Brooklyn er Den norske turnforening, som blev stiftet i 1892. Blandt dens medlemmer er de bekjendte brytere *Charles F. Eriksen* og *Bernhof Hansen*. Der har været op til 150 aktive turnere. Av idrætsforeninger er der desuten sportsklubben "Gjøa", Den norsk-amerikanske Athlet-Club og andre. Av sangforeningerne er Nordmændenes sangforening, som blev stiftet i 1890, den ældste. Der er logger av Sønner af Norge (Færder nr. 109, Brooklyn; Fram nr. 120, Harlem; Klippen nr. 124, Bronx), Riddere af det Hvide Kors (Nordkap nr. 30), Døtre af Norge (Urd nr. 44 og Freidig nr. 46), Døtre af det Hvide Kors (Kjæden), en hel række goodtemplarlogger og logger av andre ordener, ungdomslag, sykehjælpsforeninger og selskabelige foreninger. Foreningerne har sin fælles organisation i Det norske nationalforbund, som blev oprettet i 1905, og hvis president nu er *Fred M. Werner*. *G. T. Ueland* har en stor del av tiden været nationalforbundets president. Han har i 35 aar tat virksom del i foreningslivet i New York.

Staten New York har ogsaa norske foreninger utenom New York

City. I Buffalo blev i 1907 stiftet Det norske søskendelag Dovre. Schenectady, N. Y., fik i 1911 et norsk tekniker-forbund. New Brighton, N. Y., har en loge av Riddere af det Hvide Kors (Heimen nr. 28).

Boston har den ældste norske forening i Amerika. Den 19. september 1853 fandt endel nordmænd, samlet til en picnic, paa, at de skulde stifte en forening. Den kom istand ved et møte den 16. oktober samme aar med 19 medlemmer. Efter flere aars ophør blev dens virksomhet gjenoptat den 19. september 1872 av 16 medlemmer, som fik sig utlevert foreningens bøker av den norsk-svenske konsul. *S. H. Stone* har været medlem uavbrutt siden 1872. Da foreningen høsten 1913 holdt 60-aarsfest, var *Einar Eriksen* dens formand. Som en frugt av den begeistring, som fulgte med reisningen av *Leif Erikson-støtten* i Boston, stiftedes i december 1889 foreningen Norumbega med det formaal at hjelpe medlemmerne at vareta norske interesser. Boston har en Nordmændenes sangforening, en norsk literær-dramatisk forening, en norsk turnforening, hvis turnlærer i sin tid var *Carl Forsberg*, kommandør for De forenede staters livredningskorps for Massachusetts, og endelig har byen en norsk kvindeklub.

Philadelphias norske forening blev stiftet den 10. september 1887. *Oskar Bie* er dens president. Frederiksten heter Philadelphias loge av Sønner af Norge. Der er desuten en ungdomsförening "Varde".

I Washington, D. C., stiftedes den 27. januar 1902 Det norsk selskab. Blandt dets medlemmer er norske senatorer og kongresmænd samt de i departementerne ansatte nordmænd. Selskapets formand er for nærværende bibliotekar *Juul Dieserud*.

Paa farten vestover kan nævnes, at Cleveland, Ohio, har en norsk forening, som heter Normannalaget, og Canton, Ohio, en loge av Riddere af det Hvide Kors (Norden nr. 12).

Chicago hadde allerede i 1854 norske foreninger. *Ole Bull* var da paa koncertreise i vesten og gjæstet byen. Der hadde i 1853 været uaar i Norge, og "Scandinavian Society" og "Scandinavian Union" røk under arbeidet med at skaffe hjælp for de nødlidende i Norge uklar med hinanden. *Ole Bull* synes ogsaa at være blet opblandet i denne strid og stiftet, inden han forlot Chicago, en ny forening under navnet "Norge". I 1860 stiftedes i Chicago den forening, som nu er Nora loge nr. 1, Riddere af det Hvide Kors. Da det 15de Wisconsin-regiment paa sin vei til krigsskuepladsen drog gjennom Chicago, blev regimentet av Nora overrakt en fane, paa hvilken det norske flag var anbragt. *Ole Bull* var kort efter foreningens gjæst og foræret den dens første bibliotek. Det 15. Wisconsins gamle fane tilhører nu Nora. Indenfor Nora eksisterte i 1867 en dobbeltkvartet — vistnok det første forsøk paa organisert dyrk-

ning av norsk mandssang. En av kvartettsens medlemmer var *Joh. Anth. Lystad*, som trods sine 75 aar endnu staar som aktivt medlem av Nordmændenes sangforening av St. Paul. I sekstiaarene kom en skandinavisk turnforening istand. Sangere inden denne dannet 30. august 1870 Chicagos skandinaviske sangforening. Samme aar kom *John S. Lindtner* fra Norge, fuld av begeistring for norskhet og sang. Med ham som instruktør blev Nordmændenes sangforening stiftet den 30. oktober 1870. I 1874 reiste Lindtner til California, hvor han døde den 21. november 1909, efter at ha virket som instruktør og organist i San Francisco i en lang aarrække. Lindtner efterfulgtes av *John W. Colberg*, som blev staaende som foreningens instruktør til 1899. Colberg døde den 28. mars 1910. Sangerne har reist et mindesmærke paa hans grav. Blandt Chicagos ældre foreninger ar Skandinaviske unge mænds kristelige forening, som oprindeligen blev stiftet den 28. oktober 1872 med past. *J. Z. Torgersen* som formand, men blev reorganisert i juni 1876. *Iver Olsen* var i 12 aar uavbrudt foreningens formand. Foreningen fik sin egen bygning indviet den 5. nov. 1899. I 70- og 80-aarene fremstod den ene norske forening efter den anden i Chicago. "Björgvin" er den næstældste av sangforeningerne og er den eneste norske sangforening i Amerika, som eier sin egen sangerhal. Idrætsforeninger, literære foreninger, ungdomsforeninger, sykehjælpsforeninger, fagforeninger og loger oprettedes.

Det norske nationalforbund av Chicago er en fællesorganisation for foreningerne. *Joh. Zimmermann* er dets nuværende formand. Forbundet har et arbeidskontor, hvis bestyrer er *A. Abrahamsen*. Ifølge den siste tilgjengelige rapport (1912) bestod forbundet av 34 foreninger med tilsammen 3,700 medlemmer. Nationalforbundet faar hvert aar istand en feiring av den 17de mai i ægte norsk stil med barnetog, friluftsfest, osv. Fem norske mandssangforeninger har en fælles organisation i Chicagos norske sangerforbund, som blev stiftet den 30. september 1899 med dr. *T. Warloe* som president; *Gustav Eriksen* er nu dets president. Den norske klub i Chicago blev stiftet den 1. mars 1905.

Madison blev allerede i 50-aarene et norsk centrum. Hvor tidlig det egentlige norske foreningsliv her tok sin begyndelse, er ikke godt at si. I 1852 stiftedes Den skandinaviske demokratiske forening. Politiske foreninger har der eksistert mange av i aarenes løp. New York har nu en stor norsk politisk forening. Minneapolis hadde i flere aar en norsk republikansk forening, Viking League. Nord Dakota har, og Syd Dakota har ialfald *hat* en Scandinavian Republican League, hvis medlemmer væsentlig er eller var nordmænd. Disse politiske foreninger sorterer igrunnen ikke under norsk foreningsliv.

Mærkelig nok er det lysten til at spille komedie, som meget ofte har været drivfjæren til oprettelsen av en norsk forening. Den tidligste ytring for et foreningsliv i Madison finder man saaledes i en dilettantforening, som julen 1859 spilte Heibergs "Supplikanten" og "Kong Salomon og Jørgen Hattemager". Den skandinaviske forening i Madison, hvis formand var konsul *K. J. Fleischer*, feiret 50-aarsdagen for Norges selvstændighet med en fest den 17. mai 1864. Som følge av, at Madisons nordmænd har hat Wisconsin universitet i sin midte, har de literære interesser været dyrket ganske flittig der. Selskapet Yggdrasil har eksistert i flere aar og har blandt sine medlemmer hat flere av statens embedsmænd og de til universitetet knyttede norske professorer. Madison har en loge av Sønner af Norge, Idun.

Skjønt nordmændene i Milwaukee ikke har hat saa let for at gjøre sig gjældende i denne tyskernes faste borg, har der i mange aar været norske foreninger i virksomhet. En Nordmændenes sangforening av Milwaukee eksisterte i 80- og 90-aarene. Der er nu ogsaa en norsk sangforening inden Fossegripen loge, Sønner af Norge, den loge, hvorav hovedpresident *Rove* er medlem. Døtre af Norge har en loge der, Lyngblomsten. I 1911 blev en skandinavisk klub stiftet i Milwaukee med konsul *Rove* som president.

I 60-aarene var La Crosse, Wis., et av de vigtigste stoppesteder for indvandrere fra Norge. Dit kom de fleste, som skulde til Minnesota eller det nordvestlige Wisconsin. De fleste av dem var fattige, og mange av dem manglete midler til at komme videre eller endog til livsophold. Her hadde den norske befolkning i La Crosse et stort felt for sin godgjørnhet, og det var nødvendigheten av at samarbeide i dette og andre velgjørende øiemed, som gav stødet til oprettelsen av Det skandinaviske selskab i La Crosse. Selskapet blev stiftet ved et møte den 31. mars 1864, hvor kjøpmand *Charles B. Solberg* blev valgt til president, redaktør *Frederick Fleischer* til vicepresident og bankkasserer *H. G. Haugan* til sekretær og kasserer. Ved dette møte indkom i indtrædelsespengge noget over 30 dollars, som straks blev skjænket til en fattig familie. Blandt andre medlemmer fra selskapets første dage var apoteker *Hjalmar Heyerdahl*, sheriff *Peter Moe*, *Nikolai Strøm*, *Torkild Olsen*, *John Benson*, *Alexander Peterson* og *Marcus Anderson*.

Emigranthjælpen faldt med tiden bort, eftersom befordringsmidlerne blev bedre og kompanierne selv sørget bedre for emigranterne, og selskapet gik mer over til at bli en forening til samling av landsmænd, gjensidig støtte og underholdning ved selskapelige sammenkomster, foredrag, debatter, dramatiske tilstelninger osv. Selskapet forestod i mange aar feiringen av 17de mai.

I 1874 blev Det skandinaviske selskab og Normanna sangerkor slået sammen under fællesnavnet Norden. Adskillige aar senere dannet endel sangere et selvstændig Normanna sangerkor, og dette blev med tiden den eneste aktive sangforening i La Crosse, mens Norden blev staaende som den ledende selskabelige forening. Norden la i mange aar adskillig arbejde paa private teaterforestillinger, og dens scene stod, av en dilettantscene at være, noksaa høit. Blandt mænd, som i sin tid har været presidenter av Det skandinaviske selskab eller Norden, kan nævnes: C. B. Solberg, F. Fleischer, H. G. Haugan, dr. K. Hoegh, F. A. Husher, H. Heyerdahl, Carl Børresen, O. L. Moen, Thomas Stavrum, Marcus Anderson, N. R. Nelson, John Lienløyken, A. Jurgens, S. Sørensen og Martin Bergh.

I 70-aarene fik La Crosse en norsk arbeiderforening, der vokset sig stor og stærk og utfoldet en betydelig virksomhet.

Byerne i det nordlige Iowa og sydlige Minnesota fik norske foreninger tidlig i 70-aarene. Johan Jackwitz stiftet i 1871 et Skandinavisk selskab i Austin, Minn., og et selskab av samme navn i 1873 i Calmar, Iowa. At spille komedie var disse selskapers hovedopgave. Decorah fik sit Norske selskab i 1878. Sangforeningen "Luren" blev stiftet i Decorah i 1874. Det literære selskap Symraforeningen har bestaaet i Decorah siden 1908. "Luren", "Gauken" og "Grieg" utgjør Winneshiek county norske sangerforbund.

Sangforeningerne er i Vestens mindre byer de foreninger, som først har samlet nordmændene. I Duluth oprettedes sangforeningen "Gauken" i begyndelsen av 70-aarene. Grand Forks, N. D., fik sin Bjarne sangforening den 3. juli 1881. Dommer L. K. Hassell, en av stifterne, har aldrig svigtet og er for nærværende foreningens instruktør. Minnehaha mandskor, fra hvis midte Det norske sangerforbund i Amerika har sit utspring, blev stiftet i Sioux Falls, S. D., i 80-aarene. Eau Claire, Wis., fik 26. mai 1874 sin første norske forening, Norden, — den begynte med 11 medlemmer.

Minneapolis har hat et norsk foreningsliv, hvis historie strækker sig over næsten et halvt hundre aar, og har for enkelte bevægelers vedkommende været et centrum. I slutten av 60-aarene var her en norsk mandskvartet. I 1869 blev Den skandinaviske forening stiftet. I august 1870 stiftedes Minneapolis skandinaviske dramatiske forening. Begge foreninger spilte komedie og konkurreret ellers ganske stærkt. Navnelikheten vakte ogsaa forargelse. Den 27. november 1870 besluttet Minneapolis skandinaviske dramatiske forening at forandre sit navn til Norden for at betegne, at "Foreningen skal være et forbund mellem Nordens sønner og døtre". Norden var i flere aar byens representative

skandinaviske forening. Efter nogen aars forløp trak danskerne sig tilbage, og i slutten av 70-aarene gik nordmændene ut. Norden eksisterer fremdeles som en utelukkende svensk forening. Sin første større skandinaviske sangforening fik Minneapolis i Skandia, som blev stiftet den 1. april 1874. Foreningen gik efter nogen aars forløp ind i Norden. I 1878 stiftedes Det skandinaviske sangkor.

Saalænge Minneapolis var en smaaby, stod "skandinavismen" i høi kurs. Alt skulde være skandinavisk. Skandinaviske skarpskytterkompani blev oprettet i 1871. Der var skandinavisk sang og skandinavisk komedie, skandinavisk arbeiderforening og skandinavisk musikkorps. Den 16. april 1875 stiftet *Edvard Larssen* Den skandinaviske union, Minneapolis, afdeling nr. 1, hvis formaal var at "samle alle skandinaver i Amerika ind under ét foreningsbanner". Navnet dræpte foreningen i fødslen.

I slutten av 70-aarene blev nogen forsøk gjort med norske foreninger, Det norske literære selskab, den Norske dramatiske forening og foreningen Nora. Den egentlige norske foreningsbevægelse begyndte med foreningen Frams stiftelse omkring 1880. Den begyndte som en ungdomsforening inden Den norske synodes menighet, men blev den 7de februar 1882 en uavhengig forening. Fram førte an i flere aar. I 1883 gik Fram i spidsen for en bevægelse for at hjelpe venstrepartiet i Norge. Der var tale om at samle nok til at sende 300 rifler til Norge, og foreningen oprettet Den norsk-amerikanske venstreforening i 1884 med *A. Ueland* som formand og *Luth Jaeger* som sekretær. Norskshetsbegeistringens bølger gik høit i de tider i Minneapolis. Fram sendte 4,000 kroner til Johan Sverdrup og mottok en svarskrivelse, der længe opbevartes i foreningens arkiv som en helligdom. En av Frams medlemmer skrev i "Budstikken", at Frams virksomhet "i høi grad har slappet den truende holdning, regjeringspartiet med kong Oscar i spidsen har indtat likeoverfor det norske folk". Efter denne kraftanstrengelse begyndte det at gaa tilagters med Fram. For nogen aar siden opløstes foreningen, og dens boksamling blev kjøpt av Nidaros loge nr. 1, Sønner af Norge.

Den 17. mai 1890 indviedes i Minneapolis Normanna Hall, en prægtig bygning, der skulde være et hjem for de norske foreninger. Det blev den ogsaa endel aar. Gjælden var dog for stor, og selskapet Normanna, som hadde bygget den, maatte la den gaa fra sig. I 80-aarene hadde byen Den norske rifleklub, der senere forandret sit navn til Normanna infanterikompani, men ophørte at eksistere for flere aar siden. Medlemmerne mødte til eksercits i norsk jægeruniform. Rifleklubben, der egentlig var et skytterlag efter norsk mønster, vakte opsigst, naar den med to-tre hundre mand i norske uniformer marscherte gjennem gaterne under det norske flag, med et amerikansk ved siden naturligvis. Nord-

mændenes sangforening blev stiftet i 1886 og erobret hegemoniet i foreningslivet fornemmelig som følge af, at den bragte den store skandinaviske sangerfest til Minneapolis i 1891.

Under den stagnationsperiode, som opstod i foreningslivet i den første del af 90-aarene, fremstod stille og ubemærket foreningen Sønner af Norge, som nu har fem stærke loger i Minneapolis. Der er ikke tal paa de norske foreninger, som har set dagens lys i Minneapolis. Sangforeningerne alene kunde vist bringes op til 50-tallet. Nu er der fire norske mands-sangforeninger og tre damekor, foruten de sangkor, som er knyttet til de norske kirker og seminarier. De fire mandssangforeninger har et Minneapolis norske Sangerforbund med *Carl Longman* som formand. Der har altid været en eller flere foreninger, som har spillet norsk komedie. En norsk turnforening har byen hat siden 1883. Den norske ynglingeforening havde et meget stort medlemsantal i 80-aarene og opførte sin egen bygning, tre etager høi. Den blev i slutten af 90-aarene solgt for gjælden, og dermed var det forbi med Den norske ynglingeforening. Avholdsforeninger og goodtemplarloger har spillet en betydelig rolle i foreningslivet i Minneapolis.

Blandt Minneapolis' skandinaviske organisationer indtar Odin Club en meget fremskutt plads. Den blev stiftet i 1898 og har nu elegante klublokaler. Der er flere hundre medlemmer. De nordmænd, som til forskellige tider har været klubbens president, er advokat *Henry J. Gjertsen*, kornhandler *G. B. Gundersen*, "Minneapolis Tidende"s udgiver *T. Guldbrandsen*, *S. E. Olson*, ingeniør *Carl Ilstrup* og advokat *Einar Hoidale*. Sistnævnte er nu klubbens president.

"The Norwegian Society" blev stiftet for seks aar siden. Forhandlingerne føres for det meste paa engelsk. Medlemmerne samles til maanedlige møder, hvor foredrag om forskellige emner af speciel norsk interesse holdes. Foreningen har mottat forskellige notable gjæster, som ministrene *Ove Gude* og *H. H. Bryn*, biskop *Bang*, kaptein *Otto Sverdrup*, Den interparlamentariske fredsunions sekretær, *Christian Lous Lange* og Nordmandsforbundets sekretær, redaktør *C. J. Hambro*. Foreningens formand er for nærværende *C. D. Morck*.

Indrullert i Minneapolis' (verdslige) norske foreningers bøger er omkring tre tusen medlemmer. Blandt mænd, som i henved en menneskealder har tat virksom del i Minneapolis' norske foreningsliv, maa nævnes *John C. Huseby*, der var Frams formand i 80-aarene og har været hovedpresident for Sønner af Norge; *T. E. Nelson*, en av sangerveteranerne og i to terminer president for Sønner af Norges distriktsloge nr. 1; *Hallward Askeland*, instruktør for forskellige sangforeninger, medlem av Sønner av Norges hovedbestyrelse og virksom i flere andre foreninger, samt

prof. *Erik Oulie*, som i over 20 aar har ledet Nordmændenes sangforening og desuten instruert en hel række andre sangkor.

St. Paul har et norsk foreningsliv omtrent jevngammelt med Minneapolis'. Nordmændenes sangforening av St. Paul blev stiftet for 25 aar siden. Der har ogsaa været flere andre norske sangforeninger. Sønner af Norge har en meget stærk loge i Nordkap nr. 8. Odd Fellow-ordenen har en skandinavisk loge, hvis fleste medlemmer er nordmænd. Normanna læseforening har florert i flere aar og har en meget stor boksamling. I de senere aar har St. Paul hat ikke saa liten fælles norsk foreningsvirksomhet med Minneapolis. St. Paul har i Norden Club en skandinavisk organisation i likhet med Odin Club i Minneapolis.

De forenede staters vestkyst har sin ældste norske forening i San Francisco. Den 31. januar 1859 utgik opropet til stiftelsen av en skandinavisk forening, hvis formaal skulde være at understøtte trængende landsmænd. Stifterne var tre norske, tre danske og tre svenske mænd. Tolv aar senere blev foreningen omdannet til en gjensidig hjelpeforening. Medlemsantallet steg til 200 og foreningens formue til \$35,000. Ved 50-aarsjubilaet blev det oplyst, at \$225,000 var utbetalt i sykehjælp. Den norske klub Fram blev stiftet av 13 nordmænd den 13. mars 1877. San Francisco har desuten Henrik Ibsen loge nr. 7, Sønner af Norge, klubben Nora, Viking, Nordmændenes sangforening, en musikforening samt et norsk nationalforbund.

Seattle, Wash., har mange norske foreninger — sangforeninger, loger av Sønner af Norge og goodtemplars, Normanna Band, ungdomsforeninger og bygdelag. I august 1909 fik foreningerne istand store festligheter ved Alaska-Yukon-Pacific-utstillingen med vikingefærd, norsk historisk optog, bondebryllup, avsløring av en Grieg-støtte samt en sangerfest. Dette fælles foretagende hitførte oprettelsen av et norsk nationalforbund i 1910 av 45 delegerede fra 14 foreninger. Pastor *C. Lyng Hansen* var dets første formand. Senere var konsul *Th. Kolderup* formand, og *Martin Norgaard* indehar nu stillingen. Tacoma har en Nordmændenes sangforening, loge av Sønner af Norge og forskjellige andre norske foreninger. I Everett, Wash., stiftedes i 1901 Den norske forening, efterat endel av byens nordmænd hadde overvært en stor 17. mai-fest i en naboby. Blandt stifterne var *John Norman*, *John Furness*, *K. K. Aalbu*, *Knute O. Thorsvig*, *Martin Helgesen* og *Ole Roe*. Denne forening blev snart en av de mægtigste paa vestkysten og en av de rikeste norske foreninger i hele Amerika. Den opførte sin egen bygning, som den har aldeles gjældfri. Foreningen sluttet sig under sit oprindelige navn til Sønner af Norge som en av ordenens underordnede loger.

Spokane, Wash., fik sin første skandinaviske forening, Idun, i 1885;

den eksisterer fremdeles, men heter nu Fram. Spokanes sangforening mottok ihøst Pacifickystens norske sangerforbunds sangerstævne. Salt Lake City, Utah, mormonernes hovedstad, har en sangforening Norge samt en norsk ungdomsforening. Den lille kystby Eureka, Cal., har i Norden en sangforening, som er liten, men meget aktiv. Den mottok for nogen aar siden Pacifickystens norske sangerforbund til et stævne. Den 29. november 1903 stiftedes i Eureka Normanna literære forening. Der er forresten sangforeninger, loger av Sønner af Norge, goodtemplars og literære foreninger i Portland og Astoria, Oregon, Los Angeles, Cal., og flere andre byer i Washington, Oregon, Idaho og California.

Winnipeg, Canada, har med sin Norwegian Glee Club og foreningerne Nordlyset og Normannalaget et virksomt norsk foreningsliv. Camrose, Alberta, Canada, har en norsk ungdomsforening, en sangforening og en skiklub. Moose Jaw, Saskatchewan, Asker, Alberta, og flere andre steder i de nyere strøk av det vestlige Canada har norske foreninger. I Alaska har ogsaa norsk foreningsliv gjort sit indtog. Territoriet har tre loger av Sønner af Norge. Logen i Petersburg, Alaska, har endog egen bygning.

Den norske foreningsvirksomhet var op til midten av 80-aarene en række isolerte foretelser. Foreningerne virket hver paa sit sted, samlet medlemmer og dyrket sine særinteresser efter fattig leilighet. Nu er det forbundenes tid. Lokalforeningerne tilhører forbund, hvis virkefelt strækker sig over hele landet, og hver forening føler sig mer som led i en landsvid bevægelse.

Likesom sangforeningerne var de første til at tiltrække sig opmerksomhet blandt amerikanerne, saa var de ogsaa de første, der dannet forbund og forsøkte at slaa store slag for sin sak ved fælles bestræpelser. Den norske mandssang i Amerika har været og er en av de fornemste faktorer i norskheitsarbeidets tjeneste. Alle byer, hvor der har været nogen større norsk koloni, har hat sin norske sangerflok, om hvilken stedets virkelig norsk-interesserte har samlet sig. I sangforeningerne, som de nu er, er kun et faatal — naar maaske undtages østens byer — saadanne, som har sangertraditioner med sig fra Norge. Det store flertal er blet sangere herover, og en ikke ringe del av dem er opvokset i Amerika, men har gjennom sangen lært at elske sine fædres land. Mangen norsk-amerikaner er blet bevart for norskheten gjennom sangforeningerne. Det er her, den norske mandssangs dyrkere har utført sit store arbeide. Omkring i sangforeningerne vil man sikkerlig finde adskillige, som for lang tid siden vilde gaat fuldstændig op i amerikanismen, dersom mor Norge ikke var blet aapenbart for dem gjennom de norske toner. Det er et sørgelig faktum, at mange av de mest

dannede, der i Norge har staat i de beste sangkor, herover har holdt sig paa fornem avstand, fordi vor sang manglet kultur. At man her med sangens dyrkning utførte et kulturelt rydningsarbeide, synes ikke at ha faldt dem ind. Ogsaa paa andre omraader har foreningerne maattet gi avkald paa støtte fra saadanne, som av mor Norge var utrustet til at være kulturbærere i fremmed land.

Den ældste av de nu eksisterende norske sangforeninger er Normanna sangerkor i La Crosse. En flok nordmænd hadde en picnic oppe paa Granddad Bluff. Der var endel sangere tilstede, og paa forslag av C. R. Jackwitz stiftedes Normanna sangerkor den 1. juni 1869. *Haugman G. Haugan* var den første formand, *Emil Berg* var korets første instruktør og stod som saadan indtil sin død for en 10, 15 aar siden. Andre av de ældre sangforeningers oprettelse har allerede været omtalt.

C. M. Machold, en dansk sanger i Philadelphia, undfanget i 1886 den store plan om en sammenslutning av de skandinaviske sangforeninger i Amerika. De forenede skandinaviske sangere af Amerika blev stiftet, og forbundets første stævne blev holdt i Philadelphia i 1887. Ingen av foreningerne vestenfor Chicago deltok i dette stævne. I 1889 holdtes en meget vellykket fest i Chicago med John W. Colberg som hoveddirigent. Blandt solisterne var sangerinden *Anna Smith* og barytonisten *Albert Arveschoug*. Blandt foreninger fra vesten, som deltok i dette stævne, var Nordmændenes sangforening af Minneapolis. Denne forening indbød forbundet til at holde det næste stævne i Minneapolis, og en av dens delegater, tenorsangeren *Jacob L. Hjort*, blev valgt til president for forbundet. Festen i Minneapolis blev holdt 17.—21. juli 1891. Forbundet talte dengang 50 foreninger med et samlet antal sangere av 1,800. Omkring halvparten av disse deltok i festen. Her var altsaa næsten et tusen sangere, hvorav to tredieparter var norske. Tre koncerter blev git for fuldt hus. Bruttoindtægterne av disse koncerter var \$5,634.30. Et orkester paa 60 mand medvirket under *Oscar Ringwalls* ledelse. Korverk som "Landkjending" lød fra de henved tusen sangere. Soloen blev sunget av *Sven Wolf* fra Chicago. *John R. Ortengren* fra Chicago var hoveddirigent. Solisterne var den danske pianist *August Hyllested*, den danske violinist *A. C. Yttrup*, de norske sangerinder *Kathinka Paulsen White* og *Aagot Lunde*, begge fra Boston, samt J. R. Ortengren. Miss Lunde sang blandt andet "Sæterjentens søndag", akkompagnert av mrs. *Sarah Bull*, Ole Bulls enke. Normanna Hall var sangernes hovedkvarter. Ved mottagelsesfesten her avslørtes prisbanneret, den saakaldte Lindblomtrofæ, av giveren, den svenske børsrsmagnat *Robert Lindblom* fra Chicago. Banneret var et sandt kunstverk. I midten var den bekjendte gruppe "Norden" brodert, omgiven av de skandinaviske og det amerikanske flag.

Det var ved dette tegn, sangerne skulde seire; men det blev nok noget ganske andet. Prisbanneret blev tilkjendt den svenske Gleeklub fra Brooklyn. Da Lindblom kort efter festen begyndte at skrive i amerikanske blade om norsk-svenske forhold paa en maate, som de fleste av forbundets norske medlemmer mente var nedsættende for Norge, fandt disse, at det var under nordmænds værdighet at delta i en kappestrid om et banner skjænket av ham, og paa et delegatmøde i New York i 1892 blev det av en norsk delegat stillet forslag om at la den svenske Gleeklub beholde trofæen, hvorpaa samtlige svenske delegater i flok og følge togt ut av salen. De svenske sangere stiftet et eget forbund, som fremdeles eksisterer og flourer. Det har holdt flere vellykkede fester og ved disse ogsaa git norsk musik en fremskutt plads i sine programmer.

De norske og danske sangere blev sittende igjen med det skandinaviske forbund. Aaret efter, 1893, holdtes en vellykket fest under verdensutstillingen i Chicago. Efter den syknet forbundet hen og døde omsider. Dette forbunds hoveddirigenter var til forskjellige tider John W. Colberg, John R. Ortengren og Erik Oulie.

Blandt de foreninger, som deltok i festen i 1891 i Minneapolis, var Minnehaha mandskor fra Sioux Falls. Det var gjennem denne forening, at en ny sammenslutning av sangere skulde finde sted med langt større levedygtighet end den, hvorfra inspirationen blev hentet. Sioux Falls-sangerne drog hjem med den urokkelige beslutning at utrette noget paa egen haand for at bringe den nordiske sang til hæder og værdighet i vestens settlementer. *G. Bie Ravndahl*, som dengang var redaktør i Sioux Falls, men nu er De forenede staters generalkonsul i Konstantinopel, og dr. *J. S. Johnson*, som da bodde i Sioux Falls, men nu er St. Paul-mand, indbød interesserte til et møte i Sioux Falls den 24. september 1891. Det var det konstituerende møte for Det nordvestlige skandinaviske sangerforbund. Otte sangforeninger var representert. En koncert blev git, og en sangerfest besluttetes avholdt i Sioux Falls i juli 1892. *G. Bie Ravndahl* blev forbundets første president, og dr. *J. S. Johnson* valgtes til hoveddirigent for det første stevne.

I forbundets første stevne i Sioux Falls deltok 9 foreninger. Solisterne var sangerinden *mrs. Anna Smith-Behrens*, barytonisten John R. Ortengren, pianistinden *miss Anna Strøm*, tenorsangeren Jacob L. Hjort og violinisten *prof. Hines*. *S. B. Holmes* fra Sioux City valgtes til president, og den næste fest besluttetes avholdt der i 1894.

Festen i Sioux City holdtes under ledelse av *Ernest Nordin* fra Omaha. Solisterne var frk. *Sigrid Wolf* (nu fru Wolf-Schøller, datter av den bekjendte skuespillerinde Lucie Wolf), fra den kongelige opera i Kjøbenhavn, barytonisten John Ortengren og fløitenisten *Viggo Ander-*

sen. Det næste stevne blev henlagt til Omaha i 1896, og *Ernest Nordin* gjenvalgtes til hoveddirigent. *C. J. Johnson* av Omaha blev valgt til president. Ved valget dennegang er desuten at bemerke, at *Hon. O. M. Oleson* av Fort Dodge og *Th. F. Hamann* (dengang av Sioux Falls, nu av Minneapolis) valgtes henholdsvis til kasserer og korresponderende sekretær, hvilke stillinger de fremdeles beklær, da de ved alle senere fester er blet hædret med gjenvalg. Solisterne ved festen i Omaha var sangerinden *Ragna Linné*, barytonisten *John Ortengren* og fløitenisten *Anton Pedersen*, samtlige fra Chicago. Sangerne reiste hjem fra dette stevne uten at ha fattet nogen beslutning angaaende stedet for den næste fest.

Et møte av delegerede holdtes i Minneapolis den 17. mai 1897, samme dag som Ole Bull-monumentet blev avslørt. De trykkede tilstande i landets forretningsliv i midten af 90-aarene hadde vistnok ogsaa gjort sig gjældende i sangerkredse. Interessen syntes at være i nedgang, og ingen av de tilstedeværende delegerede turde paata sig ansvaret ved at indby forbundet til at holde fest i deres by. Det lyktes dog at bevæge de delegerede fra Duluth til at paata sig hvervet. *C. J. Halling* fra Duluth valgtes til president og *Erik Oulie* av Minneapolis til hoveddirigent.

Festen i Duluth og Superior blev holdt i august 1898. Solisterne var barytonsangeren *Sophus M. DeVold* fra Minneapolis, pianistinden miss *Sophie Skjerdingsstad* (nu mrs. J. F. Dahl) fra Minneapolis og violinisten *Gustav Flaaten* av Duluth. *Jens H. Flaaten*s orkester medvirket. *A. C. Floan* av St. Paul valgtes til president, og til hoveddirigent valgtes *John Dahle* av St. Paul.

Ved festen i St. Paul, som holdtes i juli 1900, optraadte følgende solister: *Carl Erickson*, baryton; mrs. *Johannes Lohrbauer*, mezzosopran; *Gaston Borch*, violoncellist; *Olaf Hals* og *J. Schefstad*, violinister. Danz orkester medvirket. Minnehaha mandskor i Sioux Falls paatok sig at arrangere den næste fest. *Wollert Hildahl* valgtes til president, og *Jens H. Flaaten* blev hoveddirigent.

Forbundets sjette stevne blev holdt i juli 1902 i Sioux Falls. Solisterne var bassangeren *Gustaf Holmquist* og sangerinden *Ragna Linné* fra Chicago. *Jens Flaaten*s orkester medvirket i programmerne. Forbundet hadde her for første gang en betydelig representation fra Chicagos norske sangforeninger ved et av sine stevner. *Bjarne* fra Grand Forks indbød forbundet til at holde det syvende stevne i Grand Forks. *Dommer L. K. Hassell* valgtes til president, og *Jens H. Flaaten* gjenvalgtes til hoveddirigent.

Soloassistenten i Grand Forks i 1904 bestod av mrs. *Ferdina Lock-*

wood Iverson, sangerinde; *Eivind Olaf Forseth*, baryton; *F. Melius Christiansen*, violinist. Flaaten orkester medvirket ogsaa ved denne fest. La Crosse blev utset som stedet for det næste stevne, og *Theo. Dahl* av La Crosse blev valgt til forbundets president. Ved delegatmøtet i 1905 tok Jens H. Flaaten avsked som hoveddirigent, og i hans sted valgtes John Dahle fra St. Paul.

Festen i La Crosse i 1906 hadde flere deltagere end nogen av de tidligere stevner. Solisterne var sangerinden miss *Clara Mae Hammer*, bassangeren *Gustaf Holmquist* fra Chicago og violinisten *Peter Petersen* av La Crosse. Prof. Danas orkester assisterte.

Ved et møte, som representanter for de forskjellige foreninger og forbundets bestyrelse holdt i Minneapolis i 1907, blev forbundets navn forandret til Det nordvestlige norsk-danske sangerforbund, og det næste stevne blev henlagt til Minneapolis. Dette stevne i 1908 blev i musikalsk henseende det mest vellykkede forbundet har holdt. Minneapolis Symfoni-orkester assisterte, og solisterne var altsangerinden *Bergljot Aalrud* (nu mrs. Tillisch) fra Chicago, barytonsangeren *Albert Arveschoug* og cellisten *Anton Hegner* fra New York. Dr. J. S. Johnson, der blev valgt til forbundets president i La Crosse, gjenvalgtes i Minneapolis.

Det næste stevne blev holdt i Sioux Falls i 1910. Her blev forbundets navn forandret til *Det norske sangerforbund i Amerika*. Det første skridt blev her tat til en Norgesfærd i 1914. Blandt solisterne var violinisten *Peter Petersen* fra La Crosse og barytonsangeren *Oscar Grønseth* fra Northfield. Det næste sangerstevne blev henlagt til Fargo. *Lars Christiansen* valgtes til president. *Emil Bjørn* fra Chicago, som i La Crosse blev valgt til hoveddirigent, gjenvalgtes, likesom han atter gjenvalgtes i Fargo og er den musikalske leder for Norges-færden med prof. *Carlo A. Sperati* fra Luther College i Decorah som assistent. Blandt solisterne ved Fargo-stevnet var *Gustaf Holmquist*. Fargo-stevnet er mindeværdig fornemmelig paa grund av den store tilstrømning av nordmænd til byen, da der samtidig med sangerstevnet var avsløring av Rollo-statuen og hovedlogemøte av Sønner af Norge. Ved Fargo-stevnet blev et foreløbig program for Norges-færden vedtat, og det blev besluttet at holde et sangerstevne i Chicago like før avreisen til Norge. *Julius Jaeger* fra Chicago blev valgt til forbundets president. Det endelige program for Norges-færden blev fastslaat ved et representantmøte i Decorah sommeren 1913. Fremmøtet var her meget talrig, og Decorah-sangerne viste sig som saa ypperlige arrangører, at møtet formet sig til en virkelig sangerfest.

Efterat sangerforbundet var blet helt ut norsk, begyndte sangforeningerne i østen ogsaa at melde sig ind. Sangerforbundet tæller nu

51 foreninger med tilsammen 1,500 sangere. Foreningerne er efter stater fordelt som følger: Minnesota 20, Illinois 6, Wisconsin 4, Syd Dakota 4, Nord Dakota 6, Iowa 6, New York 2, New Jersey 1, Rhode Island 1, Manitoba 1. Inden forbundet er flere engere sammenslutninger. Red River-dalens sangere dannet et eget forbund i Fargo i 1908 og har holdt stevner i Fergus Falls, Thief River Falls og Devils Lake. De norske sangforeninger i østen dannet et forbund den 1. september 1912 med *Ole Windingstad* som hoveddirigent. Sioux Valley Sangerforbund, der bestaar av foreningerne i Sioux City, Sioux Falls og Canton, 100 sangere, holdt sit første stevne i Sioux City i august 1913.

Det norske sangerforbund i Amerika har sit eget organ i "Sanger-Hilsen", der redigeres av forbundets sekretær, Th. F. Hamann.

Den norske studentersangforenings Amerika-færd i 1905 anses som en av de store begivenheter i den norske mandssangs historie i Amerika. Studenternes sang og det personlige samvær med dem blev de norsk-amerikanske sangere en kilde til inspiration.

Æren for at ha fremsat tanken om et stort sangerforbund paa vestkysten tilkommer *F. A. Tomie* i Portland. Foreningen i Portland erklærte sig villig til at komme til Seattle, forutsat at denne by vilde indby andre foreninger. Saa skete, og det konstituerende møte fandt sted i august 1902. *John Norman* fra Everett valgtes som formand for Det norske sangerforbund af Pacifickysten, og Carlo A. Sperati, som da var prest i Tacoma, valgtes til hoveddirigent, en stilling, hvortil han stadig er blet gjenvalgt, tiltrods for, at han for flere aar siden flyttet til Decorah, Iowa, for at virke som lærer ved Luther College og dirigent for det utmerkede Luther College Band. Sangerfester har av Pacifickystens forbund været holdt i Everett, Seattle, Portland, Tacoma, Astoria, Seattle (i forbindelse med "Norges dag" paa utstillingen), Eureka, Cal., Everett og Spokane. Den siste blev holdt 30. sept. til 1. aug. sistleden. Omkring 200 sangere deltok fra Spokane, Astoria, Tacoma, Seattle, Aberdeen, Portland, Everett, Kalispell, Mont., Great Falls, Mont., Stanwood, Wash., Vancouver, B. C., Silvana, Wash., og San Francisco. Solisterne var tenorsangeren *Carsten Thorvald Woll*, sopransangerinden *Sofie Hammer* og barytonsangeren *C. J. Bjørke*. Det norske sangerforbund paa Pacifickysten har utrettet et stort arbeide for saken, og naar dets forskjellige sangerstevner her ikke blir saa utførlig omtalt som det større forbunds, sker det kun, fordi nedskriveren er bange for, at hans artikkel skal blive for lang. Det skal kun tilføies, at forbundet holder sit næste stevne i San Francisco under utstillingen i 1915, og at *Klaus Olsen* derfra nu er forbundets president.

Ingen bevægelse i den norske foreningshistorie i Amerika kan opvise

et sidestykke til den fremgang, Sønner af Norge har nydt. Begyndelsen var ganske beskeden og vakte ringe opmærksomhet. Ordenens historie de første fire og et halvt aar falder sammen med Nidaros Loges historie. Nidaros hette til at begynde med foreningen Sønner af Norge. Det var neppe nogen av de atten trøndere, som den 16. januar 1895 stiftet Sønner af Norge, som anet, at deres forening skulde bli et landsvidt forbund. Formaålet var gjensidig hjælp i sykdom og nød. De raske fremskridt, som denne forening i Nord-Minneapolis gjorde, bevæget nordmænd i sydbyen til at gjøre et forsøk i samme retning. Oslo Loge nr. 2 blev stiftet den 29. juni 1899, og i april det følgende aar stiftedes Dovre loge nr. 3 i Øst-Minneapolis. Representanter for disse tre loger møtte den 29. mai 1900 og stiftet en hovedloge, hvis første president var *B. O. Draxten*, en av de oprindelige stiftere, og sekretær advokat *Ludvig Arctander*. Nye inkorporations-artikler blev vedtat, og ordenen blev lagt paa en bredere basis. Den 14. december 1900 blev navnet Den uavhengige orden Sønner af Norge forandret til Sønner af Norge. Dette korte og klangfulde navn slog straks utmerket an. Ved hovedlogemøtet i januar 1901 talte ordenen 526 medlemmer. I aaret 1902 fordobledes medlemsantallet, og 10 nye loger blev oprettet. Paa hovedlogemøtet den 1. januar 1903 blev det besluttet at utvide virkefeltet til at omfatte hele landet; alle de hittil oprettede loger var i Minnesota. Ved hovedlogemøtet i 1904 i Minneapolis var medlemsantallet 1,872, og 9 loger var lagt til ordenen. Aar efter aar gik ordenen frem med stormskridt.

Imidlertid hadde nordmændene paa pacifickysten, sandsynligvis paa grund av det held, som hadde fulgt den ældre navne, dannet sit eget forbund under navnet Sønner af Norge. Den første lokalforening blev oprettet i Seattle i december 1904. Siden fulgte foreninger i Tacoma, Aberdeen, Spokane, Bellingham og Everett. I 1908 blev der gjort tilnærmelser fra dette selskap om sammenslutning med den ældre orden, og underhandlinger førte til en formel sammenslutning paa hovedlogemøtet i Grand Forks i 1910. Pacifickystens orden Sønner af Norge hadde da 17 loger med tilsammen 1,785 medlemmer. *Hans Bugge* i Bellingham, Wash., og *Wm. B. Olson* i Seattle var henholdsvis storpresident og storsekretær for pacifickystens orden. Tilsammen hadde da Sønner af Norge ca. otte tusen medlemmer, fordelt paa omkring et hundre loger. Sønner af Norge gjorde sit indtog i Chicago, og flere sterke loger oprettedes der. Ordenen blev nu delt i distrikter, idet den ældre orden blev distrikt nr. 1 og logerne paa vestkysten distrikt nr. 2. I januar 1911 oprettedes den første loge i østen, Færder Loge nr. 109 i Brooklyn. Der blev snart flere loger i østen, og i august 1912 oprettedes distrikt nr. 3 for øststaterne av logerne i New York, New Jersey og Pennsylvania.

Som allerede antydte har Sønner af Norges program stadig undergaat utvidelser, uten at dette dog har rokket brorskapstanken som grundlag for det hele. Ordenen har saaledes lagt an paa at fremme de norsk-kulturelle interesser. Der har været sørget for foredrag og anden underholdning for medlemmerne, og ved at opstille priser for stilopgaver, skrevet av elever ved læreanstalterne om norske emner, og for norske veltalenhetsprøver, har den opmuntret studiet av norsk ved skolerne. Oberst *Angell*, journalist *Ludvig Saxe*, redaktør *C. J. Hambro* og kandidat *Eirik Hammer* er foredragsholdere fra Norge, som har optraadt i logerne. Ivinter reiser redaktør *Waldemar Ager* og prof. *Julius Olson* omkring og holder foredrag for logerne om norske emner. Ordenens assurance er blet git et solid grundlag. Satser basert paa American Experience Tables er indført. Hovedsekretæren *L. Stavnheim* har i omordningen av ordenens assurance været bistaaet av den bekjendte fagmand *Lewis A. Anderson* i Madison, Wis., der er medlem av ordenen. Policer for op til \$2,000 utstedes.

Sønner af Norge har nu omkring 12,000 medlemmer, fordelt paa næsten 120 loger i distrikt nr. 1, ca. 30 i distrikt nr. 2 (vestkysten) og 5 i distrikt nr. 3 (øststaterne). Der er 5,730 assurancemedlemmer, og deres policers samlede paalydende er \$2,300,000. Regnskaperne ved et nylig avholdt direktionensmøte viste en kassebeholdning den 31. december 1913 paa \$106,087.36. Dette var en økning av \$22,430.84 i aarets løp. Ordenen har tre loger i Alaska, der sorterer under distrikt nr. 2, hvortil ogsaa logerne i staten Montana hører. De tre loger i Canada staaar foreløbig under distrikt nr. 1.

Siden ordenen blev stiftet, har den hat syv presidenter. Den første var *Bersvend O. Draxten*, en av de oprindelige 18 og den nuværende hovedkasserer. Dernæst kom *Iver Ødegaard*, der som president i Loge nr. 1 sammenkaldte og aapnet det første hovedlogemøte, advokat *A. T. Grøtte*, *John C. Huseby*, *John Bachke*, advokat *Sever Serumgard* og konsul *Olaf I. Rove*, den nuværende hovedpresident. Hovedsekretærstillingen har været beklædt av advokat *Ludvig Arctander*, *John Enger*, *Karl S. Kriedt*, *Hallward Askeland* og siden 1909 *L. Stavnheim*. Hovedlæger har været *Jakob Hvoslef*, *Falk Tennyson*, begge i Minneapolis, og *Eyvind Klaveness*, Sioux Falls. Distrikt nr. 1 valgte ved sin oprettelse *T. E. Nelson* av Minneapolis til president. Den nuværende president er *Alfred E. Gabrielsen*. President for distrikt nr. 2 er redaktør *Gunnar Lund* i Seattle og for distrikt nr. 3 *Fred Werner* i Brooklyn. Hovedlogens vicepresident er *Michael Rosness* i St. Paul.

Sønner af Norge utgir sit eget maanedsskrift med hovedsekretær *Stavnheim* som redaktør. Logen i Fargo (Krigen nr. 25) eier en tre-

etages forretningsgaard i byens centrum. Logen i Cloquet, Minn., (Heim-syn nr. 15) eier ogsaa en bygning; likeledes, som før nævnt, logen i Petersburg, Alaska.

Riddere af det Hvide Kors, hvis loge nr. 1, Nora i Chicago, har en historie, der gaar helt tilbake til 1860, har omkring 20 loger med ca. 2,500 medlemmer. Riddernes største loge er Leif Erikson nr. 9 i Chicago. Desuten har de to loger til i Chicago, Tordenskjold nr. 15 og Dovre nr. 18. De fleste av de øvrige loger er i Wisconsin og Michigan. Hovedorganisationen heter Erkeloge, og bestillingsmændene har titler av Drot, Jarl, Lendermand, osv. Den nuværende erkedrot er *O. C. Wold* i Chicago, og erkejarlen er *N. Berg*, Manistee, Mich. Riddere af det Hvide Kors giver sine medlemmer sykehjælp og assurance.

Den uavhengige skandinaviske arbeiderforening — de engelske initialer I. S. W. A. benyttes som oftest for Independent Scandinavian Workingmen's Association — blev stiftet i Eau Claire, Wis., i 1893. Den derværende avdeling, Norden nr. 8, stiftet i 1889, av den Skandinaviske arbeiderforening, som da hadde eksistert i længere tid med Chicago som centrum, blev misfornøiet med en av centralforeningen fattet beslutning, traatte ut og valgte sig det nye navn. Den begyndte i mars 1893 med 83 medlemmer. Kort efter oprettedes avdeling Trillingen nr. 2 i Hayward, Wis., med et halvt hundre medlemmer. Dovre nr. 3 oprettedes i Stanley, Wis., det næste aar, og nu fulgte oprettelsen av avdelinger slag i slag. Der er medlemmer av begge kjønn. Skandinavisk søsterlag blev for nogen aar siden slaat sammen med arbeiderforeningen. Der er 60 lokalavdelinger i Wisconsin, 29 i Minnesota og 7 i Nord Dakota, ifølge opgaven ved sist avholdte konvention, i 1912. Medlemsantallet var da 4,826. Omkring ni tiendeparter av medlemmerne er norske. Hoved-presidenten er for nærværende en dansk mand, assisterende postmester *P. J. Smith* i Eau Claire. Nordmanden *Adolph Mellsness*, Eau Claire, er hovedsekretær. Foreningen betaler medlemmerne sykehjælp og deres efterladte assurance.

Scandinavian Brotherhood of America, som blev stiftet i 1889, har endel loger i Washington, Idaho og Montana samt i nogle av de østlige stater. Avdelingerne paa stillehavskysten har en egen storloge, hvis president er nordmanden *Carl J. Smith*. *Chr. Nelson*, Great Falls, er president for Montanas storloge. Til storpresident for hele ordenen valgtes i 1911 *G. J. Strømme*, Butte, Mont. Forbundet har en søsterorganisation i Scandinavian Sisterhood of America, til hvis president mrs. *E. D. Engdahl*, Spokane, Wash., valgtes i 1911.

Det norske selskab i Amerika blev stiftet den 28. januar 1903 i Minneapolis. Man hadde ventet sig en hel del av dette selskap, og det har

ogsaa utrettet betydelig under tildels vanskelige omstændigheter. Der var en utmærket representation tilstede ved det konstituerende møte; men en ilter kamp blev straks indledet mod selskapet, fordi et forsøk paa at nægte andre end medlemmer av lutherske menigheter at tilhøre det mislykkedes. Tiltrods for den kamp, som i førstningen førtes om denne sak, vokste selskapet, og efterhvert som angrepene ophørte, magtet det at utrette ikke saa litet for norskheten. Selskapet fik for nogen aar siden fra *mrs. Anna Qvale* i Eau Claire et legat til minde om hendes avdøde søn, *Sigvald Qvale*. Dette legat avgir midler til anskaffelsen av medaljer i sølv og guld for vindere i norske deklamationsprøver. For to aar siden sluttet Samfund for norsk sprog og kultur, en av norskklærere ved amerikanske colleges oprettet forening, sig til Det norske selskab. Selskapet legger nu meget an paa at bringe system i norskundervisningen ved de amerikanske skoler. Selskapet har hat mange hundre medlemmer, skjønt antallet av dem, der tager virksom del i arbeidet, ikke er svært stort. "*Decorah-Posten*"s utgiver, *B. Anundsen*, var selskapets første formand. Prof. *Gisle Bothne* ved Minnesota universitet er nu dets formand; prof. *J. L. Nydahl* ved Augsburg Seminar, viceformand; *Walde-mar Ager*, sekretær, og senator *L. O. Thorpe*, kasserer. Ager er tillike redaktør av selskapets "*Kvartalskrift*". Dr. *H. O. Fjelde* i Fargo, professor *P. J. Eikeland* ved St. Olaf College o. a. har været meget aktive i Det norske selskab.

At holde literært interesserte nordmænd samlet i en forening har vist sig meget vanskelig. Ungdommen har villet more sig, og de literære foreninger har derfor ofte utartet til danselag. I de senere aar har man i flere byer med held oprettet foreninger med ungdomslagene i Norge som mønster. Baade New York og Chicago har flere slike foreninger. Duluth har en ungdomsforening "*Varde*", der har floreret i flere aar. I Stoughton, Wis., stiftedes den 1. november 1907 foreningen "*Symra*", der har lagt en stærk virkelyst for dagen. Den har ca. 75 medlemmer. *Martin Weffen* er formand og *Engvald Nilberg* sekretær. Ungdomslaget Norge i Sioux City, Iowa, blev for nogen aar siden meget virksomt. En ny norsk forening er nylig stiftet der i byen.

Av væsentlig betydning for at fremme kjendskapet til norsk literatur er de foreninger, som er dannet av norskinteresserte elever ved statsuniversiteter og andre store colleges, hvor norsk sprog og literatur studeres. I denne forbindelse bør ogsaa nævnes American-Scandinavian Society, som blev oprettet høsten 1908 for at fremme skandinavisk kultur i Amerika og befæste den kulturelle forbindelse mellem De forenede stater og de nordiske lande. Den danske rikmand *Niels Poulsen* skjenket \$600,000 til saken. I december sistleden avløste *John Aspegren* nord-

manden *John A. Gade* som selskapets president. Baade amerikanere og skandinaver tilhører selskapet, der har sit hovedsæte i New York. Desuten er der "Society for the Advancement of Scandinavian Study", der bestaar av amerikanske og skandinaviske skolemænd, og hvis formaal er at fremme forskning i det skandinaviske nordens sprog, literatur og kultur i Amerika. Denne forening blev stiftet i 1911. Prof. *Julius Olson* ved Wisconsin universitet var foreningens president indtil siste generalforsamling 1913, da den svenske prof. *Jules Mauritzon* av Augustana College i Rock Island, Ill., blev valgt. Professor *George T. Flom* ved Illinois universitet er en av foreningens bærende kræfter og redaktør av dens publikationer.

Ved de ca. 30 norsk-amerikanske colleges og akademier er der flere foreninger. Mange hundre unge mænd og kvinder er gaat ut fra disse skoler, og der er nu en hel række alumniforeninger. Luther College clubs findes der saaledes flere av, og St. Olaf College, Augsburg Seminar, Red Wing Seminar og andre norsk-amerikanske skoler har lignende foreninger av forhenværende elever, der bindes sammen av fælles minder og yder *alma mater* værdifuld støtte. Ved Minnesota universitet har studenter av norsk byrd dannet en forening, som heter "Thulanian Club", og som eier et elegant klubhus.

Avholdssaken har i Amerika hat sine ivrigste og mest opofrende tilhængere blandt nordmændene. Baade gjennom aapne foreninger og gjennom loger har de øvet en meget sterk indflydelse paa kampen mot drikketraffiken. Den første avholdsforening i nordvesten blev stiftet i Otter Tail, Minn., den 24. mars 1877 med 15 medlemmer. I 1880 blev en skandinavisk avholdsforening stiftet i Minneapolis med 8 medlemmer. I 1881 blev en norsk avholdsforening oprettet i Clinton, Wis. En hel række av norske avholdsforeninger er i aarenes løp blet oprettet, og dygtige mænd og kvinder har været utsendt for at tale saken. De engere foreninger sluttet sig sammen i forbund for at utføre et mer effektivt arbeide. Minnesota Totalafholdsselskab blev stiftet i 1885. Det tæller nu 125 lokale avholdsforeninger med tilsammen ca. 8,000 medlemmer. Past *Ole Løkensgaard* er formand og *Gustav Eide* sekretær. Nord Dakota Totalafholdsselskab blev stiftet i november 1898 i Fargo. Medlemsantallet var i juni 1913 3,000. Dette selskaps formand er *T. E. Tufte*, Northwood, og dets sekretær *B. Olson*, Maddock. Et Wisconsin Totalafholdsselskab blev oprettet i La Crosse den 20. april 1888 og et Syd Dakota Afholdsselskab den 11. november 1894; men disse to forbund oprettet den 6. september 1905 sammen med et tredie avholdsselskap Det nationale afholdsforbund, som nu tæller mellem fire og fem tusen medlemmer. Pacifickystens norske totalafholdsforbund blev stiftet i

Everett, Wash., den 12. april 1904. Past. *O. O. Tvede* er nu dets formand. Blandt de mænd, som nu gaar i spidsen for den norske avholdsbevægelse i Amerika, kan foruten de allerede omtalte nævnes *Waldemar Ager*, der er redaktør av "Reform" i Eau Claire, avholdsvennernes fornemste organ, prof. *J. J. Skordalsvold* i Minneapolis, *E. E. Løbeck* i Alexandria, der har været medlem av Minnesotas legislatur, og *J. F. Heiberg*, der har været forbudspartiets kandidat for guvernør i Minnesota.

Independent Order of Good Templars har i De forenede stater mellem 50 og 60 helt norske loger. Enigheden loge i Minneapolis, som blev stiftet den 24. februar 1889, er den ældste norske loge i verden udenfor Norge. Minneapolis har nu fem norske loger, der har sin egen distriktsloge, Fremad nr. 5. Byen har hat op til 500 norske goodtemplars. New York har 10 norske loger, som danner sin egen distriktsloge, Eidsvold nr. 4. De tre loger i Chicago, hvorav Norrøna er den ældste, har ogsaa sin egen distriktsloge. Boston har tre loger. Minnesota fik en skandinavisk storloge i 1891. Ved siste storlogemøte i Minneapolis sommeren 1913 var der 81 loger med 3,567 medlemmer, hvorav omkring halvdelen norske. En nordmand, *M. H. Jacobsen*, er stortemplar. En skandinavisk storloge for staten Washington blev stiftet den 23. juli 1908.

I de siste tyve aar er der blet en stedse voksende foreningsbevægelse blandt norsk-amerikanske kvinder. Den største og stærkeste av disse kvindeforbund er ordenen Døtre af Norge, som blev stiftet i 1897 som en søsterforening til Nidaros loge, Sønner af Norge, i Nord-Minneapolis. Kort efter stiftedes søsterloger til andre av Sønner af Norges ældre loger, og den 30. april 1903 blev en hovedloge oprettet. Ordenen vokste skridt for skridt og tæller nu noget over 3,000 medlemmer, fordelt paa 41 loger i Minnesota, Wisconsin, Nord Dakota, Illinois og New York. Ifølge siste aarsopgjør utgjorde ordenens aktiva \$9,541.14. Mrs. *Oline Pedersen*, mrs. *Augusta Swan* og mrs. *Sophie Wetteland*, alle i Minneapolis, er henholdsvis president, sekretær og kasserer for hovedlogen. Døtre af Norge tegner assurance og betaler sine medlemmer sykehjælp og har desuten et nationalt program i likhet med Sønner af Norge. Den eneste forbindelse mellem de to ordener er, at mænd, som tilhører Sønner af Norge, kan optas som medlemmer av Døtre af Norge.

Pacifickystens Døtre af Norge har 23 loger med tilsammen ca 1,000 medlemmer. Mrs. *M. Hegelstad* i Tacoma er hovedpresident og mrs. *Ole Roald* i Ballard, Wash., hovedsekretær. Der har været underhandlet om sammenslutning mellem de to forbund Døtre af Norge; men underhandlingerne har ikke ført til noget bestemt resultat.

Skandinaviske Søstre, som i 1905 blev stiftet i Superior av 800 kvinder, de fleste norske, fra Superior, Ashland, Chippewa Falls, Stanley og

Menomonie, Wis., samt Brainerd og Crookston, Minn., var en søsterorden til den Uafhængige skandinaviske Arbejderforening og blev sluttet sammen med denne for nogen aar siden.

I storbyerne virker flere kvindeforeninger for barmhjertighetsanstalterne. I de senere aar har foreningen Lyngblomsten utfoldet en betydelig virksomhet. Den har opført et alderdomshjem ved Como Park mellem Minneapolis og St. Paul. Hjemmet blev indviet den 1. december 1912. Eiendommen har en værdi av \$30,000. Lyngblomsten bestaar av 700 medlemmer i 22 avdelinger, hvorav 13 er i Minneapolis, 6 i St. Paul, 1 hver i Madison, Minn., Ashland, Wis., og Enderlin, N. D. Mrs. *Anna Fergstad* var de første aar Lyngblomstens hovedpresident. Miss *Sophia Stearns* er nu hovedpresident.

At holde en idrætsforening i Amerika aldeles norsk, er vanskelig, da idrætten jo ikke avhænger av noget sprog, og naar en ikke-nordmand ynder norsk sport, saa vil man gjerne ha ham med. Dyrkere av turnsporten har sine egne foreninger i Brooklyn, Chicago, Minneapolis og Seattle. I 90-aarene forsøkte foreningerne i de tre førstnævnte byer at holde et turnforbund gaaende, men maatte opgi det paa grund av distancerne. Turnstevner holdtes i Chicago og Minneapolis.

Den første norske skiklub i Amerika, Dovre i Eau Claire, blev stiftet i 1886. Et rend holdtes der samme aar. Aaret efter kom *Hemmestvedt*-gutterne til Amerika, og begeistring for skisporten blusset op med opprettelsen av skiklubber i Stillwater, Stoughton, La Crosse, St. Paul og Minneapolis. Et centralforbund blev stiftet, hvortil den meget aktive klub i Ishpeming, Mich., sluttet sig i 1890. Efterat brødrene *Hemmestvedt* var reist, laa skisporten en tid i dvale. I 1901 kaldte *Carl Tellefsen* og andre klubben i Ishpeming tillive igjen. Et rend holdtes, var talrig besøkt, og interessen tiltok. I 1904 opprettedes i Ishpeming Det nationale skiløberforbund av klubber fra Ishpeming, Grand Rapids, Mich., St. Paul og Red Wing, Minn., og Stoughton, Wis. Forbundet holdt da sit første stevne. *Tellefsen* var forbundets første president. *H. Lohrbauer*, St. Paul, var vicepresident, *Aksel H. Holter*, sekretær, og *Eric Hoyseth*, kasserer. Derefter holdtes aarlige landsrend i Duluth, Eau Claire, Coleraine, Minn., Chippewa Falls, Wis., Chicago, Ironwood, Mich., og i 1914 i Virginia, Minn. *Nick Nelson*, Stillwater, er nu forbundets president. *Holter* er fremdeles sekretær. Forbundet tæller 28 skiklubber i Minnesota, Wisconsin, Michigan, Illinois og New York. Baade professionister og amatører tilhører det nationale forbund.

Det internationale skiløberforbund, hvis klubber holder rend utelukkende for amatører, blev stiftet høsten 1912. De ivrigste for opprettelsen av dette forbund var skiklubberne i St. Paul, Duluth og Menomonie,

Wis. Dr. *H. Hovde* i Duluth er forbundets president, *G. A. Ekelund*, St. Paul, kasserer, og *Hans Meyer*, St. Paul, sekretær.

I de større byer har nordmænd egne fagforeninger. I New York eksisterer Brooklyn Norske Arbeiderforbund, de Norske Mureres Klub, Bagersvendenes Forening og den Norske Maler- og Dekoratórforening. I Chicago har norske typografer, malere og skomagere sine fagforeninger. I Minneapolis hadde i sin tid de norske bakere og typografer sine fagforeninger; men de er gaat ind for mange aar siden.

Naar man ser tilbake paa, hvad de norske foreninger i Amerika har formaadd i retning av samling og fælles virke, avtvinger det beundring. Det har krævet et arbeide og en opofrelse, som de, der ikke har prøvet at samle landsmænd i det fremmede, vanskelig kan fatte. For personlig vindings skyld har neppe nogen git sig av med dette arbeide. Saken har været det hele. Tildels har man villet altfor meget. Programmet har været saa stort, at det har lammet virksomheten. Flere gange har der været stiftet foreninger med det maal at "samle alle skandinaver i Amerika"—eller "alle nordmænd i Amerika". I 1908 stiftedes i Worcester, Mass., en forening Dovre med det formaal at "forene norske kvinder og mænd til et frændskab over hele Amerika". Den første avdeling i Worcester var Dovre Hærad nr. 1. Den næste skulde hete Dovre Hærad nr. 2, osv. Om der nogensinde blev nogen "nr. 2", er ubekjendt. Alt skulde være norsk-norsk. Møterne kaldtes "Thing", presidenten "værdige herse", vicepresidenten "værdige junker", protokolsekretæren "værdige rister", finanssekretæren "værdige geldrister", vicesekretæren "værdige ristebot", marshalerne "sveiter", vagterne "indgard" og "udgard". Den siste foreliggende opgave er fra 17. januar 1911, og da var der 88 medlemmer.

Der er blet drømt store drømme om de norske foreninger i Amerika. Plan blev i sin tid fremsat om et fælles aarligt "storthing" eller "kongres" for alle norske foreninger og forbund. Under denne kongres skulde saa en række avdelinger sortere—en for sang- og musikforeninger, en for idrætsforeninger, en for avholdsforeninger og en for bygdelagene, osv.

Bygdelagbevægelsen har i de senere aar skutt meget stærkt fart. En stor del av lagenes medlemmer bor paa landet og i smaabyerne og er saadanne, som før har staat uten nogen forbindelse med det norske foreningsliv. Naar man undtar enkelte lokale bygdelag, som kommer sammen oftere, indskrænker bygdelagene sin virksomhet til aarlige stevner, og deres egentlige program gjennemføres av bestyrelsen og komiteer. Det er lysten og utsigten til at komme sammen med gamle kjendte, som ligger til grund for denne bevægelse. Deltagerne reiser tildels mange hundre mil for at kunne tilbringe en dag eller to sammen

med sambygdinge, og det hænder ofte, at personer møtes, som ikke har seet hinanden paa 30, 40 aar.

Det begyndte med mindre stævner. Den 25. juni 1889 kom endel valdriser sammen til et stævne i Minnehaha park i Minneapolis. Det faldt meget heldig ud, og stævner holdtes igjen i 1900 og 1901. Til de to første stævner indfandt sig mest folk fra Minneapolis og St. Paul. Det tredje stævne var blet saa godt bekjendtgjort, at ogsaa mange valdriser langveis fra møtte frem. Det blev da besluttet at danne en forening. Den fik navnet "Valdris-Samband". Nu begyndte ogsaa trøndere, gudbrandsdøler, haringer, teler, hallinger og andre at snakke om sammenslutning og stævner. I 1907 blev telelaget og hallinglaget stiftet, i 1908 Numedølslaget, Gudbrandsdalslaget, Trønderlaget, Nordlands-laget og Sognalaget, og i de følgende aar fulgte oprettelsen av lag slag i slag: Selbulaget, Vosselaget, Sætedalslaget, Nordfjordlaget, Landings-laget, Totningslaget, Østerdølslaget, Søndmørelaget, Mjøsenlaget, Hadelandslaget, Solunglaget, Sigdalslaget, Wisconsin Telelag, Iowa Telelag, Tinsjølag, Sundals-Øksendalslaget, Hardangerlaget, Stavangerlaget, Søndhordlandlaget, Vinger, Odalen og Eidskogen Samlag, Søndfjordlaget, Tvillingbyernes afdeling av Stavangerlaget og Gudbrandsdalslaget, vestkystens afdeling av Numedalslaget, Bandak Telelag, Minneapolis Trønderlag, Romdalslaget, Kristianialaget, Nordhordlandslaget, Hurdalslaget og Vasværelaget.

Der har været talt noget om en sammenslutning av bygdelagene til et forbund. Der er dog neppe nogen synderlig stemning for det. De trives best som fylkeslag, og som saadan kan de utrette ganske meget. De sætter sig i forbindelse med hjembygden i Norge, samler de utvandrede bygdefolks historie og hjælper til paa dette eller hint omraade, hvor det trænges i hjembygden. Skjønt lagene ikke danner noget forbund, optrær de fælles ved forskjellige anledninger. Representanter for lagene har holdt flere fælles møter og har en komite for oprettelsen av et fælles arkiv for bygdelagenes historiske samlinger samt en komite for en fælles 17. mai fest i Minneapolis og St. Paul i 1914. Ved de fleste fælles møter har prof. *A. A. Veblen* været formand. Bygdelagene har nu tilsammen mellem 30,000 og 40,000 medlemmer.

Hvor mange er nu de norske foreninger i Amerika? I nærværende artikel er omtalt ca. 650 foreninger, loger eller avdelinger. Trækker man fra de 38 bygdelag er der 612, og som gjennemsnitstal for disses medlemmer kan sættes 50 for hver; enkelte har omkring 500, andre, som for eksempel sangforeninger, kan tælle bare 10, 12. Med 50 som gjennemsnitstallet vil det bli et antal av 30,600, hvortil kan lægges bygdelagenes 30,000, saa det blir over 60,000.

For femten aar siden vilde man neppe kunnet tælle 15,000 medlemmer av de norske foreninger i Amerika. Saalænge norsk foreningsliv flourer, er der ingen fare for, at norskheten skal dø ut i Amerika. For kirkesamfundene er et av de store spørsmåal i overgangstiden, hvordan ungdommen skal bevares for kirken. Det indses, at engelsk er ungdommens sprog. Inden de store kirkelige ungdomsforbund, som er dannet i de senere aar, dyrkes for det meste det engelske sprog. Saa meget engelske er de norske menigheters ungdomsforeninger, at man i enkelte menigheter i storbyerne har oprettet specielle "norske" ungdomsforeninger. Kirken bestaar likefuldt, med det engelske som med det norske sprog. De verdslige foreninger dør med sproget.

Norsk-amerikansk skjønliteratur.

Av *Waldemar Ager*.*

DET ligger i sakens natur, at der maatte vokse op en ny generation her i landet, inden der kunde bli tale om en norsk-amerikansk skjønliteratur. Det er ogsaa nær selvsagt, at den maatte bli noget for sig selv — noget underligt fritvokset, frovokset eller forkrøblet.

Indvandrerne var praktiske folk. Det var hungeren efter jord, som drev de første og de allerfleste over. De styrtet sig over jorden og rev og slet i den alt de orket og kunde vanskelig faa nok. Den første settlementshistorie viser, hvorledes de fór fra sted til sted stadig søkende efter jord, og naar de hadde fundet noget, saa forlot de den for at finde noget bedre. Det var folk fra trange dale og golde stenrøiser, knappe husmandspladse og utpinte marker, som næsten tapte besindelsen over de store frugtbare vidder, der lokket allevegne.

Ensomheten og utrygheten vakte interesse for Gud den almægtige. Det kunde være godt at ha noget at holde sig til, og desuten vilde prest, kirke og menighet bidra til, at flere settlere vilde komme. Presten vakte igjen interesse for skolen. Der maatte sørges for ungdommens religiøse opdragelse.

Da de indvandrede kom mere efter sproget, fik de smak paa politik. Town-embedsmænd skulde vælges, og derfra til deltagelse i county- og statspolitikk var intet langt skritt.

Kirke og politik — men allerhelst kirkepolitikk optok sindene.

* I en oversikt over norsk-amerikansk skjønliteratur, hvori Agers egne bøker ikke er nævnt, blir der selvsagt et stort hul. Sterkt præget som artikelen ellers, er av hans freidige literære syn og stilistiske eiendommelighet. A. har utfoldet en baade ganske omfattende og fremfor alt original forfattervirksomhet. Han har naadd høit i novellen i sine to længere fortællinger, "I Strømmen" (en gripende skildring av forhutlede menneskeskjæbner i en av vestens arbeiderbyer) og "Presten Conrad Walter Welde" ("Kristus for Pilatus") — den siste et særdeles veltruffet bidrag til norsk-amerikansk fysiognomi. Han har ogsaa aapenbart sig som en mester i den korte fortælleform i "Paa Drikkeondets Konto" og særlig i de fine, zarte "Fortællinger for Eyvind". Forøvrig henvises til, hvad der er skrevet om A. i artikelen "Reform" i pressehistorien i nærværende skrift, side 117 o. følg.—J. B. W.

Da jorden begyndte at kaste meget av sig, blev de svært selvstændige. De fik blade og visste, hvordan de vilde ha dem, og bladene visste som regel, hvordan folket vilde ha dem. Saaledes fik man kirkeblade, politiske blade og kirkepolitiske blade.

Med tiden begyndte indvandringsstrømmen at forandre karakter noget. Der kom skuffede folk, — folk, som var kommet paa kant med sin tilværelse og ikke hadde mod til at kjempe det ut hjemme i Norge, — folk, som hadde følt sig tilsidesat og søkte over til et fremmed land med sine feilslagne forhaapninger. Nogen av disse drømmere blev grepet av

O. A. BUSLETT.

hvirvlen og blev opsuget av jorden eller fabrikerne, andre gik tilgrunde legemlig, atter andre fortsatte en tid sit drømmeliv og satte nogen spor efter sig.

Mest i bladene og i form av digte. Digte om "det hjem de forlor" og leilighetsvis ogsaa om "det hjem de fandt". De norsk-amerikanske blade har offentliggjort hundreder og tusender digte.

Naar man ser hen til den rike bokavl i Norge og tænker paa den million nordmænd, som er her i landet, saa er det jo liketil at tænke, at der ogsaa her maatte være marked for bøker og plads for forfattere.

Det er den store tragedie her hos os, at de fleste skjønliterære forsøk er blet kvalt. Man hadde ikke bruk for noget utenom kirken og politiken. Det er den store tragedie herover, at vore norsk-amerikanske

skjønliterære forsøk best kan karakteriseres som tildels uforstaaelige og halvkvalte utbrud. Det er i mange tilfælde noget uartikulert, noget som stræver for at finde uttrykk og ikke har lært at tale tydelig.

Fra min bokhylde leter jeg frem de norsk-amerikanske skjønliterære bøker, som jeg har i eie. Det er en større bunke, end jeg trodde. Jeg legger i haug for sig selv 34 digtsamlinger og bøker skrevet i bunden stil. Jeg mindes flere, som jeg ikke har. Jeg ser dem over og prøver at huske mine indtryk, da jeg først læste dem. Der er ingen indbyrdes forbindelse mellem dem. Hver synger sin egen vise paa sin egen maate. Totalindtrykket faar man av *mængden* og det er overvældende. Dernæst den store utydighet. Der er jammer, feberfantasier, ramlen med ord, himmelstormeri, kravlen langs flate veie og fjollede grin. Men fælles er fornemmelsen av kræfter, der kjemper for at faa luft og piper og snapper istedetfor at aande.

Den store og rike norsk-amerikanske familie hadde kun to barn, og de var begge ammet godt. Det var kirken og politiken. Da der blev profeteret om en norsk-amerikansk literatur, lo Sara i sit telt. Slikt var bare tøv. Forstandige folk tænkte, at de hadde jo kirken og politiken, — hvad skulde man med bøker? Der var ikke betingelser for slikt her. Man kunde dog ikke hindre nogen fra at faa en idé og heller ikke at den fik form og kom til verden i form av en bok; men man kunde da gudskelov konstatere, at ungen var vanskapt eller overflødig og undlate at befatte sig med den. Hvad skulde man med digte og poesi? Vilde det bringe skatterne ned eller landpriserne op? Og saa kvalte de ungen, eller kvalte den næsten.

Det gjordes meget pyntelig ved, at man stoppet ørene til og slog latterdøren op. De, som hadde noget at si, lærte snart at henvende sig til sig selv. Det er karakteristisk for vore mest begavede digtere, at de har digtet under følelsen av, at de intet publikum hadde. Deres arbeide blev kun for at skaffe sig luft. Saa blev det uartikulert meget av det.

Hvis det er sandt, at den norsk-amerikanske avholdsliteratur er foran den tendensløse, saa er det netop, fordi "avholdsdigterne" visste, at de hadde et publikum. Deres arbeide blev oppfattet som *gagnlig* og der var nogen, som hadde bruk for dem.

Bemerkelsesværdig er det, at det er i leilighetsdigte, at de norsk-amerikanske "digtere" i regelen naar høiest. "Leilighetsdigte" — noget, som man trækker paa skuldrene av under andre forhold. *Wilhelm Pettersen* er best, hvor nogen har "bestilt" et digt for en eller anden anledning. *Baumann* naar længst med noget, skrevet for Nordlandslagets stevne eller juledigte o. l. skrevet paa anmodning. *Sneve* likeledes i

begyndelsen, før han fik erobret sig en læsekreds. *Buslett* best, hvor han ialfald føler sig opfordret til at hugge løs paa noget, som har vakt hans mishag. Bak dette ligger den forklaring, at det er inspiration at vite, at nogen *ønsker* at høre. Og der hviskes til mig fra denne store stabel av norsk-amerikanske digtsamlinger: Vi kunde blet noget andet, om man hadde hat bruk for os og hadde ventet paa os.

Der er neppe mer end et par av disse digtsamlinger, som er utkommet paa en bokhandlers forlag. De øvrige er utgit av forfatterne selv og

WILHELM PETERSEN.

betalt for av dem selv. Der er ingen som har opnaadd mer end ett oplag og i de allerfleste tilfælde har "digteren" latt det bero med den ene bok—hadde kanske ikke raad at utgi fler.

Det første indtryk er, at vore norsk-amerikanske digtere kun slet har forstaat sit publikum. Fra *Buslett* til *Norstog* og *Agnes Wergeland* har de slaat kloen i en stjerne og latt kloden rulle.

Den mest populære norsk-amerikanske sang har man neppe engang rede paa hvem har skrevet. Det første vers lyder saalunde:

“Kan du glemme gamle Norge? —
 aldrig jeg det glemme kan —
 med de stolte klippeborge,
 er og blir mit fødeland.”

Til teksten er knyttet en melodi, som man synes man har hørt før, selv om man aldrig har hørt den før. Der er en krusedul paa “Norge” og “Borge” av samme art, som gamle folk pleier at utstyre salmemelodierne med, naar de skal imponere, — noget nationalt og individuelt. Man løfter likesom paa o-en og snur paa den og sætter den forsigtig fra sig. Denne sang maatte bli populær. Den sang, som kommer den nærmest i popularitet, er *B. B. Haugans* “O lyse minder”, skrevet til melodien av en spansk romance. Ingen sang har slaat bedre an blandt vor kirkeungdom. Første vers handler om “moder”, det andet om “hjemmet”, det tredie om frelseren og “hent mig snart til dig”. Den bringer frem “vort stakkels hjerte”, “den kolde verden” og “vor lille trængsel”, som tydeligvis mener vor *store* trængsel, og “den sidste blund” og slutter med ønsket om at man snart maa faa død.

Dette er vor mest populære ungdomssang.

— — — — —

Disse to sange er betegnende for de beste av vor 1ste og 2den generation: Lidt godtkjøpsbombastisk klippeborgspatriotisme med kruseduller paa for 1ste generation og for 2den: En mor, et hjem, en grav.

Og saa er der andre.

Vor mest læste prosaforfatter — den eneste norsk-amerikanske forfatter, som har kunnet leve av sin pen, omend levemaaten var yderst tarvelig, hette *L. A. Stenholt*. Hans bøker var “Harry Hayward”, “Bella Gunnes”, “Paven i Madison”, “Falk og Jødinden”, “Lars Oftedal” osv. Der er solgt flere av hans bøker end av alle andre norsk-amerikanske forfatters tilsammen. Det skal sies til forsvar for Stenholt, der han ligger i sin tarvelige kiste, at han forsøkte at skrive skikkelige bøker, og at “publikum” ikke vilde ha dem og forlæggeren heller ikke. Han kunde ikke leve av sin pen, dersom han ikke skrev kriminalhistorier og smudsliteratur. Og manden ønsket at leve.

Dette til opplysning om det læsende publikums smak og til undskyldning for dem, der har optraadt som “digtere” og skutt bom.

O. A. Buslett var vor første norsk-amerikanske digter. Pastor *B. Askevold* og en *Grundyson* hadde utgit hver en fortælling før ham eller omtrent samtidig; men Buslett var opdrat her i vor norsk-amerikanske verden og følte “kaldet”. Han var en Wergelands-natur, som gik i skole hos Ibsen. Han sysler med samfundsspørsmål og stormer frem

med lyren i den ene haand og disektionskniven i den anden. Han vil reformere og skjære væk raaddenskap, — men en uforbederlig drømmer er han, og hans høitflyvende aand opstiller disektionsbordet paa en sky. Patienten er ikke med. Patienten blir tilbake paa jorderig med sin skavank, hvilket Buslett ikke kan begripe eller se nogen rimelig grund for. Men heri har han meget tilfælles med Wergeland. Han har ogsaa det tilfælles med ham, at han er en uforbederlig idealist, som det ikke gaar an at avlive. Faar vi en literatur av betydning, saa vil Buslett bli

JON NORSTOG.

nævnt som banebryteren, og man vil opdage meget vakkert og godt hos ham — og undre sig over, at man ikke saa det før.

Knud Martin Teigen er en av de mest begavede og interessante norsk-amerikanske digtere. Hans "Vesterlandske Digte" fik ikke den utbredelse, de fortjente. Hans "Ligt og Uligt" er en samling av fortællinger, i hvilke han har tat med baade ligt og uligt. Den rotløshet, som vor norsk-amerikanske literære produktion vidner om, har faat sit mest eklatante utslag hos denne den mest begavede norsk-amerikanske digter. Der er religiøse og irreligiøse idéer om hverandre, vakkert og stygt,

geniale ting og platheter, perler og banaliteter om hverandre. Han harsellerer og dyrker og vet i aandelig henseende ikke hvilket ben, han skal staa paa for at stramme sig mest mulig op. Hans "Amnor" er egte Holbergsk og et litet mesterverk. Det er ingen efterligning heller. Det er trist at tænke paa, hvad Teigen *kunde* blet, hvis vi hadde hat plads for en digter iblandt os. Det er helt merkelig, hvor let han haandterer det norske sprog. Man merker under hans bitterhet, at i ham er ufødte tankefostre gaat i forraadnelse.

Om Buslett har noget tilfælles med Wergeland, og K. M. Teigen med Holberg, saa maa man uvilkaarlig mindes Johan Herman Wessel, naar man tænker paa *Peer O. Strømme*. I en kreds av venner for eksempel. Strømme har det tilfælles med Wessel, at han bekymrer sig litet om hvad han skal æte og drikke, og hvormed han skal klæ sig. Det er mulig, at hans støvlehæle er skjæve, og fremfor alt har han det tilfælles med den uddødelige Wessel, at hans ry hviler paa en eneste bok, som ogsaa er et mesterverk i sin art — "Hvorledes Halvor blev Prest". Han har gjort tilløb siden; men det er blet ubetydelige saker sammenlignet med "Halvor". Strømme ligner ogsaa Wessel deri, at han savner indbildningskraft. Han er baade kløgtig og genial; men han er ikke av dem, som ser syner eller kan skape noget selv. "Halvor" er direkte iagttagelser og minder. Hans sans for humor, hans iagttagelses-evne og totale mangel paa fantasi satte ham istand til at opta disse billeder like fra livet og uten mange utsmykninger. Han blev reddet fra Teigens skjæbne og beholdt sit gode humør, fordi han var klokere og mindre begavet. Han satte "Halvor" i verden og fik ham lykkelig frem for presten, og saa hadde han ikke mere at sætte i verden. Han har med den største flid gjennomrotet "sædet for drømmene" uten siden at frembringe noget som han kunde vedkjende sig. "Unge Helgesen" er pint frem ved en ret og slet teknisk kraftanvendelse. Den staar likesaa langt under "Halvor" som "Lykken bedre end Forstanden" staar under "Kjærlighed uden Strømper".

Jon Norstog er det store spørsmålstegn eller kanske utropstegn i vor literatur. Han ligner ingen og "er sig selv aldeles forbandet, — sig selv og ikke det ringeste andet". At skrive om ham er ikke at behandle norsk-amerikansk literatur — det er at behandle *problemet* Jon Norstog.

Han synes ikke at forstaa hverken sig selv eller publikum. Man kunde parafrasere skriften og si til ham: "Din megen begavelse gjør dig rasende", og det vilde kanske komme saanær løsningen som noget andet vrøvl, en kunde finde paa. Det, som først falder i øinene, er hans vældige kraft. Man *gripes* dog ikke av den — man bare forbauses

og faar et egennyttigt filisterønske om at se ham male korn—d. v. s. se hans kræfter anvendt paa en maate, saa ogsaa almindelige mennesker kunde faa nytte og glæde av dem. At han skriver paa landsmaal og dertil et meget vidløftig landsmaal stiller ham endnu fjernere fra et norsk-amerikansk publikum. Han har utgit flere fortællinger, et drama "Tornekronen", en digtcyklus "Svein", et kjempedigt "Kain" og nu en ny digtcyklus "Tone".

"Svein" minder om "Storegut" og "Tone" om "Haugtussa"; men det

SIMON JOHNSON.

er vistnok kun rammen. Norstog tumler sig utenfor de banede veie. Han er forstaat kun av faa — helt neppe av nogen. Han er, som før sagt, et problem. Maaske stræver han selv med problemet Jon Norstog, og vi resikerer, at han en dag falder over os med et digterverk, som stiller ham i række med de største aander, som har levet. Vi resikerer endvidere, at det allerede er skrevet og heder "Kain". Det er ukløkt at si meget om Norstog; men det maa være tillatt at si "pas".

Av de nye maa nævnes *Agnes M. Wergeland*. Hendes "Digte", som utkom ifjor, vidner ogsaa om talent, indestængthet og uklarhet. Ogsaa

hun henvender sig mest til sig selv og skriver for sig selv og snurrer sig svimmel om sin egen aandelige akse uten at holdes i balance av hensynet til et publikum.

Et av de første norsk-amerikanske forsøk paa at skrive en novelle blev gjort av *Ingerid Bergum* i slutten av 80-aarene. Det var "Familien paa Stjerneklip". Den var ikke heldig. Hendes opfatning av livet i en norsk fjeldbygd er saa langt fra virkeligheten, som det gaar an at komme. Men vi undskylder gjerne en enfoldig norsk kone i Wisconsin, om hun utstyres en norsk "sæther" med "korridorer" og piano o. s. v.; naar vi finder, at en velkjendt forfatter i Norge sætter op sky-scrapers i smaabyer paa Minnesota-prærien.

Veien fra *Ingerid Bergum* til *Simon Johnson* er brolagt med mange gode forsøk. Johnson er ivrig avholdsmand og hans første bok "Et Geni", som ogsaa er hans beste, har en sterk tendens i retning av prohibition. Der er en betydelig dramatisk spænding i denne bok, og den naar mot slutningen en næsten uhyggelig Ibsensk intensitet. Den omhandler arveligheten og kommer saa nær Ibsens "Gjengangere" og Hauptmans "Vor Sonnenaufgang", som en novelle kan komme dramaet. Og i denne bok oplever vi en snestorm paa prærien. Boken indledes med en scene fra hvetehøstningen, og den tette og mætte atmosfære er saa fortrinlig skildret, at man formelig sveder under indtrykket. Johnsons næste bok "Lonea" holdt ikke, hvad den første lovet. Den var saa altfor iøjnefaldende skrevet "to please". Men ogsaa denne indeholdt mange glimrende skildringer fra prærien.

Av andre bøker kan nævnes prof. *J. N. Kildahls* "Naar Jesus kommer ind i Huset". Det er et forsøk paa at skrive en norsk-amerikansk byfortælling. Den er skrevet med adskillig humor og vid. Personerne er daarlig tegnet; men de snakker godt for sig, fordi forfatteren selv er saa brilliant en taler og kan opstille indvendinger paa en haand og slaa dem ned paa den anden med en suffisance, saa det næsten gnistrer om en.

Denne boks popularitet bidrog maaske til, at past. *G. T. Rygh* skrev sin bok "Morgenrødens Vinger". Det er ogsaa en byfortælling. Den har den fordel fremfor Kildahls, at den har en intrigue, og titelen er jo uendelig bedre valgt. Der kunde blet en bok av denne—der er materiale til en; men den falder i stumper og stykker mellem forfatterens klodsede fingre. Hans skildring fra Kristiania staar ikke meget over *Ingerid Bergums* sæterliv og er mindre at undskylde.

Ved siden av disse forfattere, som er født her i landet eller kom hertil som barn, er der andre, der kom som voksne og som kan sies at være vore helt eller delvis. *Johan Selness* er en slik fremmed sangfugl. Den mest læste av dem er *H. A. Foss*. Han er vor Bjørnson. Med

en næsten ufeilbar træfsikkerhet fandt han sit publikum. Den fattige husmandsgut, som er forelsket i en rik gaardmandsjente og reiser til Amerika og vinder sig en formue efter en hel del gjenvordigheter og saa kommer tilbake til Norge med penger til at kjøpe hele gaarden og en revolver i hver haand at stikke op i næsen paa den trædske rival derhjemme—er drømme, som anden hver en av vore farmere engang som unggutter har drømt. Da forbudskampen stod paa det skarpeste, skrev han sin beste bok "Den Amerikanske Saloon". Ingen av hans

O. S. SNEVE.

bøker er skrevet med mere talent og hjertelag. Her er karakterskildringer, som er baade sande og originale. Det er en bok med levende, lidende og kjempende mennesker. Den staar som saadan endnu uovertruffen i vor literatur.

O. S. Sneve var allerede en ældre mand, da han begyndte at skrive avholdssange. Han fik opmuntring fra denne leir og kunde vedbli at skrive. Han var en aand i stadig utvikling, og da han fornylig døde ute paa stillehavskysten, var han ikke blot avholdsfolkets skald, men norsk-amerikanernes mest kjendte og avholdte. Hans sange er spredt

overalt, hvor der synges avholdssange. De er kommet paa vidvank og har fundet vei ind i sangbøker baade i Norge og Danmark, uten at man vet, hvem har skrevet dem, og hvor de er kommet fra. Han har naadd videst omkring. Vi har ingen som han, — Norge har neppe heller nogen. Hans forbilleder var danske — Brorson, Grundtvig og Ingemann. Han beundret Bjørnson; men det var Bjørnson som agitator og folkehelt. Ibsen var ham en lukket bok.

Det vilde være et aldeles titanisk arbeide at vasse gjennom de ca. 40 digtsamlinger eller fortællinger i bunden stil. Her er *K. K. Rudies* "Sol og Skygge", næsten glemt trods de mange vakre vers. *Franklin Petersens* "Liv i Strømmen" med sine geniale glimt. Her er *John Bensons* "Ved Gry og Kveld", der utkom for et kvart aarhundre siden i Chicago med digte saa gripende vakre, at det er umuligt at glemme dem. Fremdeles *Oscar Gundersens* fine "Stemningsbilleder", der ogsaa saa lyset i Chicago for henved 25 aar siden — en merkelig zart og fin-fin kunst. Her er et sidestykke i *Anna Marie Holters* "Minder og Stemninger", utkommet i Minneapolis for 20 aar siden.

Av nyere digtsamlinger kan nævnes *Anders Neppelbergs* "Drivende Skyer", der gir gode løfter. *O. S. Hervins* "Ved Hovedkirken" byr paa gode vers. *Laura Bratagers* "Digte og Smaafortællinger" har vundet mange beundrere. *Sigurd Folkestads* "Paa Kongevei" er maaske uovertruffen blandt os som religiøs digtning. *Olav Refsdals* "Fagerliens Tvillinger" er vel nærmest beregnet paa ungdom, men som anhang findes lødige vers, som godt hævder en stilling blandt det beste i vor religiøse poesi. *Palma Pedersons* "Syrener" gaar langt til begge sider. Der er meget slagg; men der er ogsaa guld. Fremfor alt har vi *Julius B. Baumanns* "Digte". Baumann er vor største lyriker. Hans stemningsdigte er dypt følt, og han vet at begrænse, han vet at vælge ord og billeder, som netop uttrykker, hvad han selv føler. Han er nobel og diskret; men han beholder dog den umiddelbarhet, som griper læseren. Han jager ikke efter effekt; men han flygter heller ikke for den.

Det er klart, at Ibsens forfatterskap maatte sette spor ogsaa her hos os. Det mest haapløse av alslags haapløs literær virksomhet er vel at skrive dramaer for nordmændene i Amerika. Og dog har det været forsøkt. O. A. Buslett var den første i ilden med "De to Veivisere". Wilhelm Pettersen møtte frem med "En ny slægt" og en *Nicolay Hustad* skrev et kolossalt drama i to avdelinger for ca. 15 aar siden. Det var "Et Opgjør" og var kolossalt i mere end en henseende. Alle disse bærer sterke spor av paavirkning av den store tugtemester Henrik Ibsen.

Mange forsøk er gjort paa at skrive norsk-amerikanske fortællinger. Det er ikke godt at skjelne mellem virkelig norsk-amerikanske forfattere

og saadanne, som kom hit mer eller mindre færdige fra Norge. Men det er greit nok av det materiale, som foreligger, at skjønnne, at det blir ikke digtere fra Norge, som kan skape en norsk-amerikansk skjønnlitteratur. *Kristofer Janson* forsøkte; men han var ikke heldig. Det, som holder paa at arbeide sig frem, er ganske selvstændig. *B. B. Haugans* "Et Besøg hos Presten" er en renskaaret norsk-amerikansk fortælling. *A. H. Masons* "I Ørneskyggen" likeledes, selv om den er sterkt paavirket av Dickens. "Amerika-Breve" utgit ifjor under pseudonymet *Paal Mørk* er godt skrevet og fri for paavirkning. Men novellerne kommer ikke paa langt nær op til det, som er levert i bunden stil,

SIGURD FOLKESTAD.

hverken i kvantitet eller kvalitet. De er næsten alle tendensiøse og enten flate eller forsprengt. Hæderlige undtagelser er allerede nævnt.

Av humoristisk litteratur har vi ikke meget. *Allan Sætres* "Marit Kjølsest" er morsom og meget populær. *G. T. Hagens* "Manden til Marit" er en mindre god efterligning.

Av reisebeskrivelser har vi mange gode. Den beste synes jeg er *Hirsch*: "Jagt og Reiseeventyr i Montana". *Runnings* "En Sommer i Telemarken" er god, og *K. B. Birkelands* reisebeskrivelser er utmerket. De staar i literær henseende langt over hans noveller "Han kommer" og "Farlige Mænd". De er forsprengt.

Vi kan heller ikke forbigaa de norsk-amerikanske digtere, som har valgt at skrive paa engelsk. Fremst av disse staar naturligvis *Hjalmar Hjorth Boyesen*, der opnaadde en stor popularitet blandt amerikanerne.

Disse har nu engang for alle opgjort sig en mening om skandinaverne som et klodset, sterkt og ufordærvet folk. Boyesen kom fra Norge fuldfærdig. Han slog ind paa engelsken og var saa heldig at komme i kridthuset ganske snart. Han lærte at gjøre literære hokuspokus-kunster med sine kjære klodsede og ufordærvede landsmænd og kom høit paa straa. En anden saadan landsmand har vi i *Anthony E. Anderson*. Han skildrer ogsaa "maleriske" landsmænd med gult haar, blaa øine og røde hænder. De er sterke, ufordærvede og troskyldige og redder fine amerikanske skolelærerinder, som er i overhængende livsfare, og gifter sig med dem efterpaa og blir meget lykkelige.

Det fortjener opmærksomhet, at avholdsagitationen har sat et sterkt præg paa vor literatur. De to magter saloonen og kirken er, som det synes, næsten uadskillelig knyttet til norsk-amerikansk folkeliv. Men større rolle spiller det, at "avholdsdigteren" skrev under den følelse, at han hadde et publikum eller vilde faa det. H. A. Foss' beste fortælling var et indlæg i denne kamp. Strømmes "Halvor" har sit kapitel om den amerikanske saloon, Kildahls fortælling er avholdsliteratur, Masons bok er det, Simon Johnsons første og beste bok er det, O. S. Sneve var avholdsfolkets skald. Baumann debuterte som "avholdsdigter", *Fr. Lunde* bekjendte sig til samme klasse, Wilhelm Pettersen ogsaa. En av de mest utbredte norsk-amerikanske fortællinger, "Billeder fra Dødens Dal", solgt i tusenvis av eksemplarer, er en fanatisk ensidig avholdsfortælling. Fru *Drude Krog Jansons* "En Saloonkeepers Datter" og Kr. Jansons "Bag Gardinet" er likeledes sterkt farvet av rusdrikkfiendskap. *Ulrikka F. Bruuns* og K. B. Birkelands fortællinger er ogsaa præget i den retning og endog Buslett og Norstog er ikke fri for at sparke efter saloonen.

Der er et gapende svælg mellem moderne norsk literatur og den norsk-amerikanske. Den siste er strengt moralsk. Den literære utvikling i Norge efter Ibsens og Bjørnsons glansperiode har gaat norsk-amerikaneren forbi.

Det skulde slet ikke undre mig, om vor norsk-amerikanske literatur, hvis vi faar nogen saadan av blivende værd, snarere vil søke sine forbilleder i Wergeland og fællesliteraturen end i den, som fremkom senere. Men det er jo bare gjætning. Slaar det ind, saa er der mulighet for, at en helt ny og betydningsfull kulturstrømning kan utga fra det norske Amerika.

Der er intet urimelig i dette. Ethvert lands eller kultursamfunds literatur begynder med den bundne form. Og den mængde digtsamlinger, som her ser dagens lys, og endnu mer de masser av digte, som bladene bringer, eller som vandrer i papirkurvene, taler tydelig nok om de kræfter, som rører sig blandt folket. Det næste skulde være sagn,

personalhistorie og saadant. Den nu vaaknende interesse for nybyggerberetninger og settlements-historie, der har faat et saa godt utslag i *Hjalmar Rued Holands* og andres samlerarbeider, er ogsaa betegnende. Det er Moe og Asbjørnsen efter den vers-gale Wergeland-Welhaven periode. Hvad Moe og Asbjørnsen gjorde, var indledningen til den norske literaturs storhetstid — og hvem vet? Samtidig med interessen for nybygger-historier ser vi bygdelagsbevægelsen komme op. Vidner den ikke om noget andet, saa er den da et bevis paa, at folk vaakner

JULIUS B. BAUMANN.

og begynder at interessere sig for hverandre og søger omgang. Læg hertil den vaaknende interesse for norsk sprog og den mer intime berøring med Norge og norsk kultur. Her er jo mange betingelser tilstede. Naar vi engang føler os som et folk, og marken er pløjet av digtere og gjødet av historikere, saa kan man vente, at noget frø vil finde vei dit, og da vil det og maa det vokse. Der har været frø nok før; men i vor norsk-amerikanske verden, som den hittil har artet sig, faldt det paa stengrund eller ved veien. Det, som spiret, blev ikke, hvad det kunde bli i en forberedt jordbund. Det blev som græsset paa Terjes grav — stridt og stivt, men med vilde blomster iblandt.

Ola J. Rise har skrevet en digtcyklus, som han kaldte "Lasarus Geistus". Indholdet har jeg forlængst glemt; men titelbladets tegning, som *Ola J. Rise* hadde laget selv, den vil jeg huske, saa længe jeg lever. Der staar en nøken skikkelse med ryggen mot os paa en vei. Der er en fos paa den ene side og et pigtraadgjærde paa den anden. Foran ham er en bakke saa brat, at intet menneske kan gaa den. Tegningen er jammerlig daarlig utført,—det er vanskelig at fortælle, hvad er fos og hvad er vei. Men den skindmagre elendige skikkelsen staar der med sin skrukkete bak vendt mot "publikum"—nøken, som han kom fra sin mors liv. Staaende foran den umulige bakke har han slaat hænderne sammen i begeistring over den opgaaende sol.

Det er norsk-amerikansk digtning.

Man vet ikke, enten man skal le eller graate over *Lasarus Geistus*; man kan med god samvittighet gjøre begge dele, og de, som kommer efter ham, vil muligens gjøre begge dele. *Lasarus Geistus* er tydelig nok ikke kommet "i rapport" med publikum; men han er overmaate meget "i rapport" med en opgaaende sol. Og det beror jo allikevel mere paa denne end den nøkne, skrukkete bak, som er vendt mot læseren, om vi skal faa en literatur, som er vor egen. Man forstaar, at han har publikum paa den gale side og maa snu baken enten mot solen eller publikum—og han har valgt det siste.

NORDMÆND I DET OFFENTLIGE OG POLITISKE LIV.

Av Juul Dieserud.

FOR at forstaa den rolle, vore landsmænd har spilt herover i det offentlige liv, er det vistnok nødvendig i korte drag at minde om landets politiske partiutvikling i det hele.

Før frihetskriegen utviste de amerikanske kolonier selvsagt den samme partilinje som i morslandet England, dog med den forskjel, at *whiggerne*, det folkelige fremskridtsparti, paa hvis program stod religiøs tolerance, innskrænkning av kongemagt, embedsvælde og aristokrati, utgjorde den langt overveiende del av befolkningen.

I frihetskriegen aar talte man gjærnest om *patrioter* og *loyalister*, hvilke siste vistnok i meget maa sies at minde om det gamle norske høire, som det artet sig under vort gamle morslands kampe for løsrivelse fra Sverige før det forløsende aar 1905. Ved krigens ophør i 1783 maatte selvsagt *loyalisterne* eller *torypartiet* helt forsvinde, og paa den grundlovgivende forsamling i 1787 blev skillet istedet trukket mellem de saakaldte *nationalister*, som holdt paa national enhet og en forholdsvis sterk centralregjering, og *føderalisterne*, som av frygt for de større staters overmægtige indflydelse la vegten paa de enkelte staters suveræniteten og et mere utstrakt lokalt selvstyre.

Saasnant grundloven var færdig fra forsamlingens haand, byttedes imidlertid rollerne om, idet navnet *føderalister* nu blev optat av dem, der arbeidet for antakelsen av den nye konstitution, mens de, som var lunkne, eller stillet sig mot den, kaldtes *antiføderalister*. Under Washingtons styre blev saa det første navn en betegnelse for det parti, som samlet sig om den fremragende statsmand Hamiltons idéer om en sterk centralregjering og forskjellige dermed sammenhengende merkesaker, særlig paa det finansielle omraade.

Navnet *antiføderalister* blev dog tidlig kastet paa baaten, og i deres sted optraadte ca. 1793 de saakaldte *republikanere*, senere kaldt demokratiske *republikanere*. De bekjempet Hamilton og var tilbøielig til at

støtte Frankrig i dets kamp med det gamle morsland England. Deres slagord var lokalt selvstyre under de enkelte staters delvise suverænitet for at motarbeide en sterk centralregjering, som de frygtet turde føre til opprettelse av et nyt monarki.

Det sagdes om Thomas Jefferson (president 1801–1809) i hans tidligere aar, at hans ideal var at redusere centralregjeringen til et blot og bart utenriksdepartement. Da han imidlertid kom til matgen, søkte han faktisk at øke den som et middel til at fremme folkestyret i motsætning til et faamandsvælde av politiske bosser. *Føderalisterne* blev i 1800 tilføiet et nederlag, som de ikke siden forvandt, skjønt partiets endelige oppløsning først fandt sted omkring 1820.

Noget senere, ca. 1828, utskilte imidlertid det længe overmægtige demokratisk-republikanske parti en politisk gruppe, der efterhaanden antok navnet det *national-republikanske* og som i virkeligheten var beslegtet med de gamle *føderalister*. Den tilbakeværende majoritet, ledet av den jevne og folkelige Andrew Jackson (president 1829–37) forenklet saa sit navn til *demokrater*, en betegnelse som oprindelig var blitt brukt i spot, men som de nu optok som en ærestitel og senere har beholdt til den dag idag.

Det viste sig imidlertid, at den folkelige Jackson som president utviklet avgjorte tendenser i retning av en sterk regjering paa den lovgivende forsamlings bekostning, og dette førte til, at visse elementer, med det national-republikanske parti som kjerne, adopterte det gamle navn *whigger*, som hadde slik en god klang fra salig revolutionens dage. De traadte særlig i skranken for sand parlamentarisme i motsætning til personlig styre fra det Hvite Hus, men tillike, skjønt mindre enstemmig, for en national toldlovgivning, en nationalbank og for nationalregjeringens støtte, naar det gjaldt fremme av landets økonomiske hjulpekilder. Dets forneinste ledere var Clay, Webster og Quincy Adams. Partiet var imidlertid oppbygget av delvis uensartede elementer og splittedes snart helt paa det nye store spørsmåal slaveriet.

I 1848 lyktes det endnu partiet at holde sammen og vælge sin kandidat Taylor til president; men i 1852 seirèt dets kandidat, general Scott, kun i fire av unionens stater.

Det kløvende skille var nu mer og mer blitt stillingen til slaveriet, som dets forsvarere, hvis kjerne allerede tilhørte det demokratiske parti, med næb og klør arbeidet for at skaffe adgang til de nye stater, der efterhaanden skapt av de gamle territorier. Den store masse av det gamle whigparti sluttet sig naturlig sammen med aandsbeslegtede demokrater og andre antislaverigrupper, særlig de saakaldte "*Free soilers*", hvis feltraab var: "Fri jord, frit arbeide, fri tale, frie mænd",

til et nyt parti, der ved statskonventionen i Jackson, Michigan, 6. juli 1854 antok navnet det *republikanske*. Da dets tilhængere omtrent helt var at søge i nordstaterne, opstod herved for første gang i landets historie det skarpe geografiske skille mellem de to politiske hovedpartier, som med visse modifikationer har holdt sig til vore dage og endnu viser seig livskraft til skade for en naturlig udvikling.

Ved siden af modstand mod slaveriet har republikanerne ogsaa idet hele staat samlet om en utpræget beskyttelsestold, om rummelige bevilgninger til fremme af landets hjulpekilder, særlig havne- og flodvæsenet, og om en fri fortolkning af grundloven, hvor den stiller sig hindrende i veien for centralregjeringens myndighed. Partiet er i saa maate en utpræget fortsættelse af den gamle føderalistretning fra Alexander Hamiltons dage. Til dets varigste bedrifter hører naturligvis slaveriets afskaffelse, unionens bevarelse, den saakaldte rekonstruktion af sydens forvirrede politiske forhold efter borgerkrigen og fornyelsen af det forfaldne myntvæsen. Dets største navn er selvsagt Abraham Lincoln, en af de mærkeligste skikkelser, som verdenshistorien har at opvise.

Andre stridsspørsmaal har til sine tider trængt sig frem; saaledes det fortvilede forsøk paa at holde liv i bimetalismen, en sak som skjøv demokraten William Jennings Bryan, den nuværende utenriksminister, frem i forgrunden. I de daarlige tider i nittiaarene, da priserne, ikke minst paa landmandsprodukter, sank til et lavmaal, fik demokraternes politik tilsynelatende støtte i den paastand, at skylden for de daarlige tider laa i utilstrækkeligheten af verdens pengeforraad, men specielt i den omstændighet, at hvetlandet Indien hadde fri sølvmyntning, saa dets produkter som en følge af sølvprisens fald kunde undersælge Amerika og Europa. Litt senere steg imidlertid priserne voldsomt over al verden tiltrods for den om sig gripende guldfot, og dermed spendtes foreløbig benene væk under den hele bevægelse.

Senest har, som bekjendt forholdet til Filippinerne og de andre øbesiddelser præget demokraternes program, uten at de dog har formaadd at organisere nogen virksom kamp for deres øieblikkelige frigivelse. Gjort gjerning er nemlig ikke let at ændre, og selv de republikanske ledere har jo atter og atter hævdet, at lokalt selvstyre bør være politikens maal med hensyn til disse besiddelser.

Et andet skille mellem de to partier er sat af de store "truster", hvis enorme vekst og voksende overgrep ifølge demokraternes paastand, og visse ikke ganske grundløst, skyldes høitolden. Mot "trusterne" hævder de den fri konkurrence mellem mindre forretninger og bolag, mens republikanerne endog i sin mest fremskredne skikkelse med Roosevelt i spidsen hævder, at de har været en nødvendig følge av den industrielle

utvikling, men kræver, at staten skal ha magt til at lægge dem under virksom kontrol.

En vis rolle spiller endvidere indvandringsspørsmålet, idet demokraterne er tilbøjelig til at vanskeliggjøre dette vældige stormløp paa arbejdsmarkedet, mens de store fabrikherrer selvsagt ønsker det velkomment som et middel til at skaffe dem billig hjælp og kneble de fordringsfulde arbeiderunioner.

For nordstaternes vedkommende har i de senere aar republikanerne i det hele været de velhavende klassers og intelligensens parti; mens demokraterne særlig er at søke i de lavere lag og ikke minst blandt det talrige og paagaende irske element.

I syden er det derimot naturligvis det demokratiske parti, som raader over den største intelligens og de betydeligste formuer, idet det republikanske element her væsentlig er henvist til den frigivne negerbefolkning og de faa embedsjægere fra nord.

Det er, som allerede antydtes, liten tvil underkastet, at denne geografiske skillelinje i amerikansk politik har voldt og endnu volder megen forvirring og skade, idet den hindrer utviklingen av to store partier, som staar skarpt mot hverandre alene paa grundlag av økonomiske, sociale og politiske principer. Sterke tegn tyder i de seneste aar paa, at klar-synte politikere har faat øinene oplatt for det unaturlige og kunstige i dette forhold.

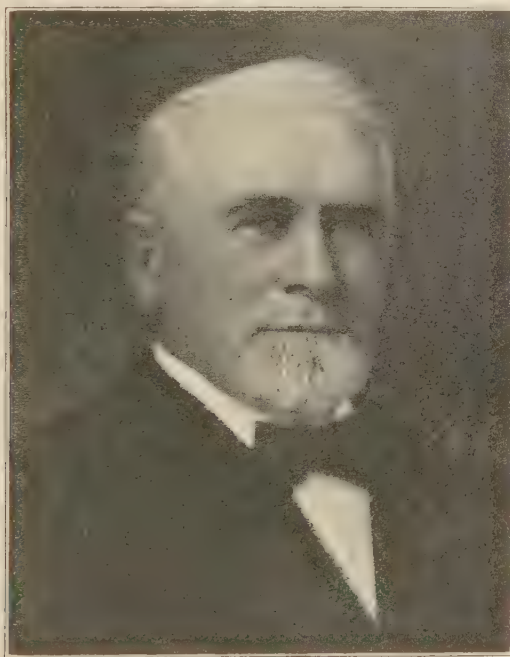
Republiken er sikkerlig nu traadt ind i et overmaate vanskelig avsnit av sin historie. Det gjælder at løse et nyt og indviklet problem: Bevarelsen av et sandt demokrati under de nye metoder for produktion og omsætning. Her danner sydens sorte befolkning og det til den knyttede racespørsmål en dødvegt, som visselig er til ubotelig skade for en rask utvikling. Hvorvidt det nye demokratiske styre, med sit angrep paa toldmuren og omlægning av det raadende skattesystem, vil kunne bringe varig lindring og bibringe "trusterne" et ulivssaar, kan alene fremtiden vise. Socialisterne hævder jo, at dette kun betyr at skruer utviklingen et kvart aarhundre tilbake og gjenindføre den gamle ødelæggende konkurrence paa alle forretningslivets omraader.

Foruten de to store hovedpartier er i tidens løp ogsaa andre grupperinger sprunget op, og enkelte av disse har hat betydelig vind i seilene, uten dog like til det allersiste at true de to hovedpartiers tilværelse. Saaledes kan nævnes *populisterne* (the people's party), *socialisterne*, *prohibitionisterne* og nu senest det *progressive parti*.

Det første opstod ca. 1890 ved en sammenslutning av den saakaldte farmeralliance og beslegtede organisationer, og dets første valgprogram i 1892 traadte i skranken for fri myntning av sølv, progressiv ind-

tægtsskat og regjeringens erhvervelse av land, som holdtes ubrukt i spekulationsøiemed. Dets første presidentkandidat, James B. Weaver, hadde ved valget mer end en million stemmer. Det bragte, som vi siden skal se, to nordmænd ind i kongressen, nemlig Kittel Halvorsen og Haldor E. Bøen. I 1896 godkjendte det den demokratiske presidentkandidat William J. Bryan, men satte op en egen kandidat, Thomas E. Watson, for stillingen som vice-president. For tiden er partiets tilhængere blit ganske opslukt, dels av den radikale fløi av det demokratiske parti og

KNUTE NELSON.

dels av de progressive, foruten i mindre grad av socialisterne. Av deres programsaker er indtægtsskatten og postsparebankerne allerede traadt ut i livet.

Socialisterne er derimot for tiden umiskjendelig i sterk vekst. I 1904 opnaadde de med Eugen Debs som presidentkandidat et stemmeantal av ca. 400,000, i 1908 ca. 424,000, i 1910 ca. 605,000 og i 1912 ca. 900,000. Siden 1902 forfegtes partiets idéer ogsaa paa norsk, nemlig av Emil L. Mengshoel, hvis blad "Gaa Paa" i Minneapolis har en betydelig læsekreds.

Prohibitionisterne daterer sig tilbake til ca. 1872 og har hat betydelig

fremgang i de fleste stater, med fuldstændig seir i nogle faa. Sin vigtigste norske forkjemper har bevægelsen for tiden i "Reform", Eau Claire, Wis., der redigeres av forfatteren Waldemar Ager og har et stort abonnentantal.

Om det progressive parti, som ved forrige valg dannedes under eks-president Theodore Roosevelts førerskap og efter en kort kampagne opnaadde det forbausende antal av ca. fire millioner stemmer, er det sikkerlig endnu for tidlig at vaage nogen profeti. Dets styrke i kongressen svarer ingenlunde til dets tilslutning blandt vælgerne, idet det knapt tæller 25 medlemmer. Og alt synes at bero paa, om de saakaldte progressive republikanere, som endnu holder fast ved partiet, vil være istand til at reorganisere det med utestængelse av den gamle garde, eller om de i flok og følge vil se sig nødt til at slutte sig til tredjepartiet under Roosevelt. Under alle omstændigheter staar vi sikkerlig midt oppe i en rask udvikling, som kun kan lede til en naturligere og ærligere partifordeling, og de gamle bosser hører, vistnok ikke uten grund, suset av en folkelig stemningsbølge, som ialfald for en tid bør sprede dem og alt deres korrupte væsen som avner for vinden.

Efter disse indledende bemærkninger gaar vi da over til vort egentlige emne: Den rolle, nordmændene har spilt i landets politiske liv. Atter melder sig den geografiske skillelinje, idet den omstændighet, at nordmændene i likhet med dansker og svensker gjennemgaaende har nedsat sig i de nordlige stater, fra første ferd av henviste dem til at kaste sin lod med det republikanske parti.

Illinois, Wisconsin, Minnesota, Syd og Nord Dakota, som nordmændene i stor utstrækning har æren av at ha lagt under plog, har alle under normale forhold været sikre republikanske stater, som idethele har levet høit paa nordens bedrifter under og efter borgerkrigen og meget snart visste at kurere nykommeren for mulige tendenser til at betrakte det demokratiske parti som det, der egentlig turde være mest beslegtet med det gamle norske venstre, som han gjernest selv har tilhørt. Man blir jo temmelig snart lei av at henregnes til et parti, som liten utsigt har til at komme til magten i det strøk, hvor man bor, og den virksomme borger, som føler trang til at være med blandt de styrende, slutter sig da oftest heller til den paa stedet raadende strømning med det forbehold at hjelpe til at reformere, der hvor reformer er paa-krævet og mulige.

Hvad spesielt angaar beskyttelsestolden, som jo i lange tider har staat som frisindets antipol ikke minst i Norge, tar det ham som regel, med rette eller urette, ikke længe at dra den slutning, at frisind og fri-

handel ikke har stort mer end de tre første bokstaver tilfælles. Han belæres om, at frihandelsteorien var en meget opportun lære for de sluslændere, dengang de hadde sine fabrikker best i orden og kunde under-sælge alverden, og mens han beundrer den kløgt, hvormed dette øfolk fik sat en voksnæse paa de europæiske fastlandsmagter, saa de slukte engelske varer, istedetfor at bli selvhjulpne og faa skorstenspiperne til at ryke i sit eget land, blir han oftest tilbøielig til at tro, at toldbeskyttel-

LAURITZ S. SWENSON.

sen dog har været til uvurderlig hjælp for Amerika, og at den, beskaaret for sine farlige overdrivelser, fremdeles tør ha en god og nødvendig gjerning at gjøre.

Et konservativt overslag ansætter for tiden antallet af amerikanere av norsk æt til ca. 1,650,000,* eller ikke langt fra saa mange som staten Minnesotas samlede befolkning (2,075,000 i 1910). Minnesota hadde ifølge siste folketælling 279,606 personer av norsk herkomst av første og andet led. Heri medregnedes da barn, hvis far eller mor var født

* Den officielle opgave for 1910 var 977,111 av første og andet led, derav 403,877 født i Norge.

i Norge (altsaa ikke begge forældre). Det viste sig mot forventning, at nordmændene nu er talrikere end svenskerne i dette hovedsæte for norskdommen i landet.

Ifølge omfattende undersøkelser av herr *Martin Ulvestad* i hans kjempeverk "Nordmændene i Amerika, deres historie og record", Minneapolis, 1907, har vore landsmænd i aarene 1847 til 1905 ialt indehat 2,221 countyembeder og sendt 669 medlemmer til de forskjellige staters lovgivende forsamlinger.

Fire nordmænd har været guvernører, fire viceguvernører, otte statssekretærer, syv statskasserere, fire statsrevisorer (auditors), fire skattekommissærer, en statsadvokat, to høiesteretsdommere, tre skoleinspektører (superintendents of public instruction), osv. Endvidere har et betragtelig antal beklædt poster i det nationale embedsverk, saaledes tre ministre, ti konsuler og ti toldkasserere. Endelig har 14 norsk-amerikanere hat sæte i den lovgivende forsamling i Washington, nemlig tre senatorer (foruten senator Smoot fra Utah, hvis mor er norsk) og tolv kongresmænd, deri iberegnet de senere senatorer Knute Nelson, M. N. Johnson og Asle J. Grønna, samt Sydney Anderson fra Minnesota, hvis mor er norsk, mens faren var svensk.

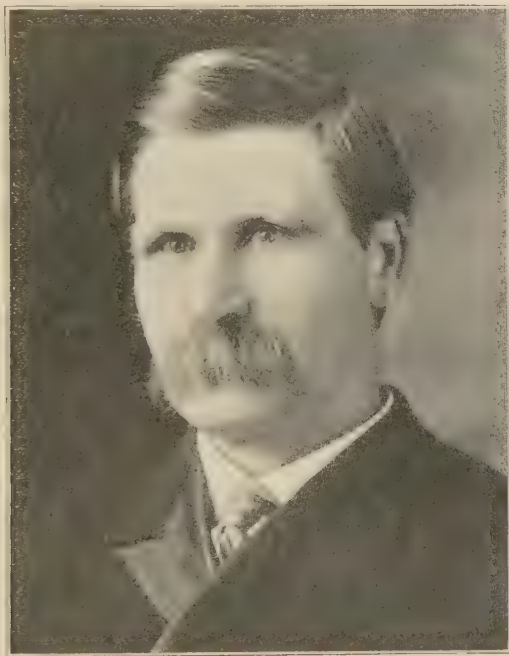
Tar vi saa nogle av de vigtigste stater enkeltvis, kommer Minnesota først med en guvernør og senator (Knute Nelson), seks kongresmænd, 259 medlemmer av legislaturen, 893 countyembedsmænd og 68 i andre høiere stillinger. Nævnes kan saaledes viceguvernør *Albert E. Rice* fra Willmar, statssekretærene *Fr. P. Brown* (født i Koppervik) og *J. S. Irgens*, statskasserer *Charles Kittelson*, statsauditørerne *Adolf Biermann* og *Samuel G. Iversen* (1903-1914), hvis far kom fra Sogn, assisterende statssekretær *J. J. Lomen*, distriktsdommerne *I. M. Olsen*, *G. E. Quale* (født i Haugesund, nu bosat i Willmar) og *Andrew Grindeland*, hvis forældre kom fra Voss. Endvidere Forenede staters minister *L. S. Swenson*, først utsending til Kjøbenhavn, senere til Schweiz og endelig til Kristiania, og *Wm. C. Magelssen*, konsul i Melbourne, Australien.

I Minnesotas statskalender for 1911 finder jeg opført 10 norsk-amerikanske statssenatorer, hvorav tre født i Norge (det samlede antal er 63) og 12 representanter, av hvilke hele 8 er født i Norge (det samlede antal er 120). Endvidere statsauditør *Samuel G. Iversen* og assurancekommissær *Jacob A. O. Preus*, som tilhører tredje generation.

Næst i rækken kommer Nord Dakota med 386 countyembedsmænd, 131 medlemmer av legislaturen og 35 i forskjellige høiere, særlig statsembeder. Blandt de siste kan nævnes statssekretærene *John Flittie* (født i Lesje) og *C. M. Dahl*, statsadvokat *Carl N. Frich*, søn av professor *J. B. Frich*, statskasserer *Knut I. Nomland*, skolesuperintendent *John G.*

Halland, jernbanekommissær *John Simons*, høiesteretsdommer *Edvard Engerud*, født i Wisconsin av forældre fra Drammen, og konsulerne *Otto H. Boyesen* og *Robert S. Bergh*, begge i sin tid ansat i Gøteborg, den siste nu konsul i England.

I "North Dakota Magazine" for februar 1911 finder jeg opført 9 statssenatorer, hvorav 4 født i Norge (samlet antal 49) og 25 representanter, av hvilke hele 17 er født i Norge. Endvidere statskasserer *Gunder Olsen*, født i Telemarken, og jernbanekommissær *O. P. N. Ander-*

A. J. GRØNNA.

son, født i Minnesota. For tiden beklær nordmanden *A. T. Kraabel* embedet som viceguvernør. Han er født i Gudbrandsdalen. Staten, der tæller litt over en halv million (577,056 i 1910), av hvilke over 20 procent antas at være av norsk herkomst,* sender for tiden en senator og en kongresmand, begge født i Amerika av norske forældre, til unionens hovedstad.

Dernæst følger Wisconsin med 326 countyembedsmænd, 85 legislatur-medlemmer og 24 i høiere stillinger. Blandt de siste skal nævnes guver-

---

* Nøjagtig 123,284 av første og andet led i 1910, derav 45,937 født i Norge.

nør *J. O. Davidson*, født i Aardal i Sogn, statskasserer *S. A. Petersen*, født i Grue, Solør, statskasserer *Andrew H. Dahl*, statssekretær *Hans B. Warner*, født i Amerika av forældre fra Gausdal, tidligere distriktsdommer, nu høiesteretsdommer *Aadne J. Vinje*, født paa Voss, jernbanekommissærerne *Atley Peterson* og *Thomas O. Thompson*, født i Smaalene, og skattekommissær *Nels P. Haugen*. *Herman L. Ekern* er for tiden assurancekommissær. *George Thompson* er distriktsdommer i 8. distrikt. Nævnes bør ogsaa den bekjendte oberst *Hans C. Heg*, bestyrer av statsfængslet i 1859 og saaledes den første nordmand som beklædte et statseembede i Amerika.

Fra Wisconsin ansattes endvidere prof. *R. B. Anderson*, i sin tid minister til Danmark, og til De forenede staters kongres har staten sendt tre repræsentanter, nemlig *Nels P. Haugen*, *Herman B. Dahle* og *John M. Nelson*. I statskalenderen for 1911 finder jeg kun opført 6 legislaturmedlemmer med norske navne. Wisconsin havde i 1910 157,701 indbyggere av norsk herkomst, første og andet led.

Saa kommer Syd Dakota med 285 countyembedsmænd, 135 legislaturmedlemmer og 15 i andre høiere stillinger. Staten har hat hele to guvernører av norsk herkomst, nemlig *Andrew E. Lee* og *Charles Herreid*, tre statssekretærer, *A. O. Ringsrud*, født i Gudbrandsdalen, *Thomas Thorson*, født i Vagle paa Jæderen, og *O. C. Berg*, født paa Øvre Hals i Brøttum. Redaktør *G. Bie Ravndahl* fra Sioux Falls har længe været generalkonsul i Syrien, nu i Konstantinopel, og endelig kan nævnes *John L. Erickson* fra Horten, som for tiden er senator Crawfords sekretær, og *Hans A. Ustrud*, som har været skolesuperintendent. Staten, som i 1910 talte 583,888 indbyggere, havde 60,746 sjæle av norsk herkomst, første og anden generation.

Derefter følger saa Iowa med 221 countyembedsmænd, 19 medlemmer av legislaturen og to Forenede staters konsuler, nemlig *B. M. Rasmussen*, konsul i Stavanger siden 1903, og *Lars S. Reque* fra Decorah, konsul i Rotterdam 1894-97. For 1911 finder jeg kun fem medlemmer av norsk æt i legislaturens underhus, av hvilke to, *L. M. Enger* og *Olaf Olson*, er født i Norge. Iowa havde i 1910 2,224,771 indbyggere, av hvilke 66,902 var av norsk herkomst, første og andet led.

Av de øvrige stater skal nævnes Washington med 30 countyembedsmænd, 12 medlemmer av legislaturen og 7 i andre høiere stillinger. I statskalenderen for 1911 opgis to medlemmer av legislaturen at være født av norske forældre: Washingtons folketal beløp sig i 1910 til 1,141,990, av hvilke 52,729 var av norsk æt, første og andet slektled.

Endvidere Montana med 15 countyembedsmænd og to medlemmer av den lovgivende forsamling. Den bekjendte rikmand *Anton M. Holter* fra

Moss, nu bosat i Helena, har været baade skoledirektør og jernbanekommissær. Av statens 376,053 indbyggere var i 1910 13,843 av norsk herkomst, første og andet led.

I Illinois har vore landsmænd, som rimeligt er paa grund av statens størrelse (5,638,000 i 1910), ikke formaadd at gjøre sig synderlig gjeldende i det politiske liv, tiltrods for at den i 1910 talte 32,913 borgere født i Norge og 35,525 av andet slegtled, det store flertal bosat i Chicago. Sytten nordmænd har indehat countyembeder, og seks har været med-

A. J. VINJE.

lemmer av legislaturen. Redaktør *Nicolay A. Grevstad*, for tiden minister i Paraguay og Uruguay, ansattes fra denne stat.

Endnu mindre indflydelse har det norske element dog hat i New York. Denne unionens folkerikeste stat kunde nemlig i 1910 kun opvise 37,405 av norsk æt, første og andet led, de allerfleste bosat i Brooklyn.

I en artikel om foreliggende emne i "Nordmands-Forbundet" for januar 1908 meddelte jeg efter Martin Ulvestad en formodning gaaende ut paa, at den bekjendte senator *Alfred Iversen* fra Georgia, som i 1861 frasa sig sit ærefulde tillidshverv for at delta i krigen paa sydstaternes

side, skulde været av norsk herkomst. Denne antagelse synes imidlertid at savne grund, og det er sikkerlig tryggest foreløbig at sætte denne senere sydstatsgeneral ut av betragtning. Og selv om det skulde vise sig, at der virkelig fløt norsk blod i hans aarer, vilde jo dette ha været en for nordmændenes vedkommende ganske løstreven foreteelse, som nærmest vilde hat kuriositetens interesse.

Ikke saa med det største politiske talent, som vor race hittil har at opvise herover. Senator *Knute Nelson* er født paa Voss den 2. februar 1843. Allerede i treaarsalderen mistet han sin far og kom 6 aar gammel med sin mor til Amerika. Hun slog sig først ned i Chicago, hvor hendes gut nær var bukket under for koleraen. Et par aar senere flyttet de til Deerfield, Wis., hvor han gjennemgik almuskolen og derefter tilbragte en tid ved Albion Academy. Kun 18 aar gammel stillet han sig i 1861 til tjeneste ved 4. Wisconsin regiment og deltok i borgerkrigen som menig og underofficer til utgangen av juni 1864. Da vendte han tilbake til Albion og tok avgangseksamen i 1865. I krigen var han med i flere slag og blev under beleiringen av Port Hudson saaret og tat tilfange. Byen maatte imidlertid snart overgi sig (9. juli 1863), saa fangenskapet kun blev av kort varighet.

Høsten 1865 begyndte han at studere jus paa et sakførerkontor i Madison, Wis., og fik sakførerbevilling i 1867. Han kastet sig straks ind i politiken og var medlem av Wisconsin's lovgivende forsamling i 1868-69. I 1871 flyttet han imidlertid til Alexandria, Minn., hvor han siden har bodd. Fra 1872 til 1874 blev han her statsadvokat for Douglas county og var 1875-78 medlem av Minnesotas senat. I 1880 var han presidentvælger og valgtes høsten 1882 som representant i unionskongressen for Minnesotas femte distrikt, samt gjenvalgtes med stedse stigende pluralitet i 1884 og 1886. I 1892 blev han saa guvernør og røgtet sit vanskelige hverv saa godt, at han med lethet opnaadde gjenvalg i 1894. Allerede i begyndelsen av 1895 nedla han imidlertid sit høie embede for at motta valg som Forenede staters senator, en stilling han endnu beklær efter at være blet gjenvalgt i 1901, 1907 og 1913.

Ved siste valg hadde Minnesota indført en ny ordning, ifølge hvilken vælgerne hadde anledning til at stemme paa kandidater til senatorværdigheten med noget nær bindende virkning for legislaturen, som endnu iaar for siste gang foretok det endelige valg. Tiltrods for at statens republikanere avgjort tilhørte den progressive retning, med hvilken Nelson ikke endnu høilydt hadde kastet sin lod, seiret han med overvældende majoritet over sine to motkandidater og valgtes i februar enstemmig av den lovgivende forsamling, en sjelden ære, som vidner høit om den anseelse, han nyter i landet.

En fyldestgørende redegjørelse for senator Nelsons offentlige virksomhet vilde kræve en hel bok, og vi kan kun fremhæve nogen av de mest springende punkter. Hans politiske standpunkt har gjennegaaende faldt sammen med det republikanske partis i det hele, men han tok i sin tid bestemt avstand fra en beskyttelsestold, som han fandt gik for vidt og særlig var til skade for den amerikanske farmer, ja gav endog et av demokraten Mills fremsat tarif-forslag sin stemme. I sam-

G. N. HAUGEN.

klang hermed la han ogsaa sit vegtige besyv med i laget mot den av president Taft foreløbig avsluttede traktat med Canada.

I Unionens mektige overhus har hans anseelse vokset jevnt og sikkert, saa han længe har været en av de mænd, hvis raad er mest søkt i saker, som kræver innsikt og overlegen kundskapsfylde. Vistnok utbasuneres ikke hans navn utover landet saa hyppigt som enkelte andres i den høie forsamling. Men det kommer visselig av, at han er en arbeidshest, som ikke har tid og lyst til at optræ for galleriet eller delta mer end høist nødvendig i hovedstadens selskapsliv. Følgen er, at mens enkelte politikere ikke kan pudse sin næse, uten at korrespondenter ut-

basunerer det over landet fra New York til San Francisco, nævnes senator Nelsons navn som regel kun sammen med de spørsmåal, han forfegter eller motarbeider.

Det er imidlertid en kjendt sak, at han i aarenes løp har fremmet mere nyttig og vidtrækkende lovgivning end de allerfleste av sine kollegaer. Blandt de mange kan nævnes fallitloven av 1898, som satte tusener av hæderlige og flinke forretningsfolk, som under krisen straks før hadde maattet gjøre opbud, lettere istand til at ta kampen for tilværelsen op paany. Endvidere en lov, som muliggjorde en række mindre nationalbanker, og en anden, som gav regjeringen adgang til appel i kriminalsaker.

Han tok virksom del i arbeidet for en grundlovsforandring, som heretter vil lægge valget av forbundssenatorer direkte i folkets hender, uten omvei om de forskjellige staters legislaturer, og han stemte og talte likeledes for det vigtige amendement til konstitutionen, som gir forbundsregjeringen adgang til at hæve inntektsskat. Begge disse forandringer møttes med plutokratiets ihærdigste motstand og uvilje, i riktig forutfølelse av at de vil bli til styrkelse og lettelse for de brede folkelag. Det er sikkerlig i god forstand progressive reformer.

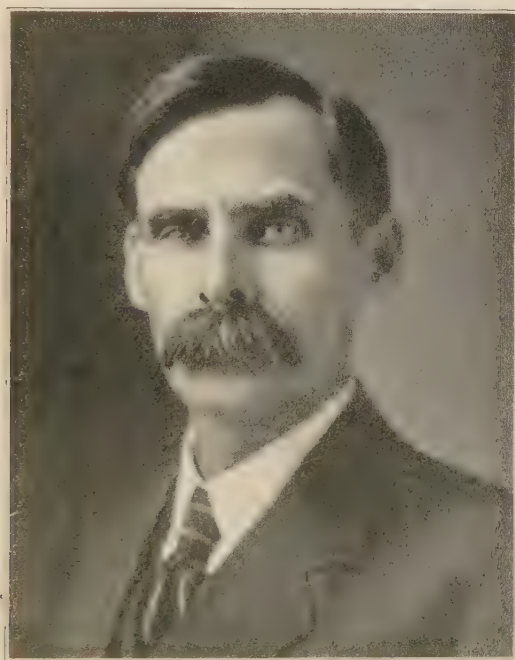
Under den lange strid, som foreløpig endte med ophøielse av territorierne Oklahoma og Indian Territory til en stat under navnet Oklahoma, bar han byrden av arbeidet paa republikanernes side, og hans seks dages tale i saken var absolut det grundigste indlæg, som blev levert. Han har bevirket flere heldige foranstaltninger til beste for Alaska, og selv sagt endda flere for sin egent stat. Hans viktigste bidrag til landets institutioner tør dog være opprettelsen av et nyt arbeids- og handelsdepartement, som helt var bygget paa et av ham fremsat forslag.

I besittelse av en utrættelig læselyst og en skarp hukommelse har senator Nelson forstaat at skaffe sig en grundig og omfattende viden ikke blot paa det politiske omraade, men ogsaa til eks. i historie. Skjønt han, saavidt erindres, kun en eneste gang har besøkt Norge og de skandinaviske lande, synes han at kjende dem ut og ind, og mer end én nykommer har til sin forundring fundet, at han efter en samtale med Nelson om dette emne visste mer end før.

I hans bokhylder finder man Keyser, Munch, Sars, Øverland, Yngvar Nielsen, flere utgaver av kongesagaerne, osv., og de har ikke bare staat der til stas. Nelson har pløiet dem gjennom fra perm til perm og opgjort sin egen mening. Han legger ikke skjul paa, at de norske politikere, efter hans overbevisning, har begaat et stort feilgreb ved ikke at ophjelp den hjemlige industri ved en moderat toldbeskyttelse. Skaf folk arbeide og fortjeneste, saa reiser de ikke ut av landet, sier senator Nelson. Det

fortælles, at han i krigen ved leirilden pleiet at fordrive tiden med at læse Fridtjofs Saga, mens hans kamerater holdt sjau. Han kunde den tilslut omtrent utenad, og jeg har selv hørt ham citere lange stykker den dag idag. Sit gode vossemaal taler han saa rent, at hans sambygdinger under hans besøk for nogen aar tilbake ganske faldt i forundring. Det er forøvrig en slags gunstbevisning at bli tiltalt av Knute Nelson paa hans klingende morsmaal.

A. J. VOLSTEAL.

Av ydre er senator Nelson en tæthygget kar av middels høide med et sterkt, karakteristisk norsk ansigt, som vidner om usedvanlig kraft og energi. Han hører da ogsaa til en langlivet, seig æt, og hans begavede prægtige mor, som var født i det mindeværdige aar 1814, døde først i 1910, i en alder av 96 aar. Han er en jevn mand uten klingende teorier og fraser, en mand som staar med begge ben traust plantet i god, sund bondejord, en gløgg, praktisk, bundærlig mand, et stykke sterkt granit hugget ut av de norske fjelde.

For hans landsmænd herover, ja for alle nordboer, har hans merkelige karriere fra fattig norsk nykommergut til guvernør og senator været

av uvurderlig betydning. Ikke blot det, at han i landets hovedstad har maattet fungere som en slags fælles utsending, hvis raad og hjælp søkes i de forskjelligste anliggender. Hans usedvanlige løpebane har git deres selvfølelse solidere grundlag og lært dem ikke at være bange for at sætte sig høie maal. Og den har som intet andet styrket deres stilling i forhold til de andre nationaliteter og derved skjænket dem en arv, som ikke kan opveies med guld. Knute Nelson er Askeladden i den anselige familie paa mer end fire millioner sjæle paa denne side havet, i hvis aarer flyter godt nordisk blod.

Som næstemand i unionens representanthus kommer *Nels P. Haugen* fra River Falls, Wis., født i Norge i 1849. Han tok juridisk eksamen ved Michigan universitet i 1874, var medlem av legislaturen 1879-80, jernbanekommissær fra 1882-87, og blev i 1886 valgt som medlem av den 50. kongres, med gjenvalg i 1888, 1890 og 1892. For tiden er han skattekommissær med bopæl i Madison. Haugen fører en utmerket pen baade paa norsk og engelsk og har i tidens løp levert en række læseværdige indlæg i dagens brændende spørsmaal.

Kittel Halvorsen fra Stearns county, Minn., er født i 1846 i Telemarken. Han kom med sine forældre til Wisconsin i 1848, deltok i borgerkrigen og flyttet 1865 til Minnesota, hvor han kjøpte sig gaard. Han blev medlem av legislaturen i 1877, og valgtes i 1890 til medlem av kongressen som kandidat for farmeralliancen og prohibitionisterne. Ved næste valg seiret imidlertid atter republikanerne. Senere flyttet han til Marlow, Syd Dakota, hvor han endnu lever.

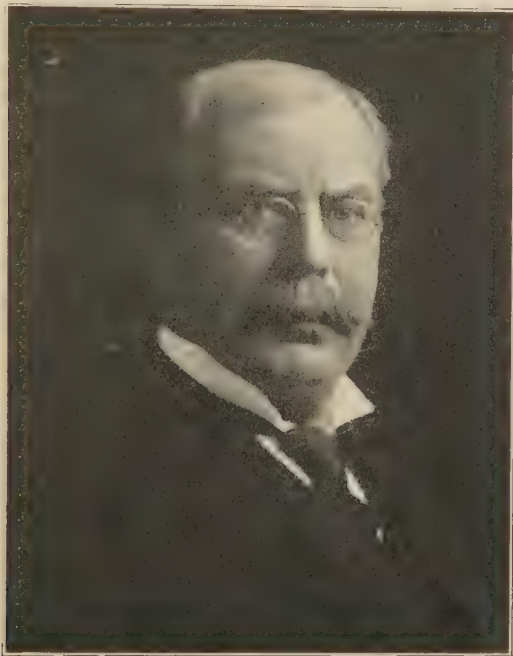
Martin N. Johnson var født i Wisconsin i 1850. Hans far var pionéren Nils Johnson fra Hitterdal. Han tok studentereksamen ved Iowa universitet i 1873 og nedsatte sig 1876 i denne stat som sakfører. Efterat ha været medlem av legislaturen flyttet han i 1882 til Dakota, valgtes ogsaa der ind i legislaturen og opnaadde som delegert til Nord Dakotas første republikanske statskonvention værdigheten som dens formand.

I 1889 var han nær blit valgt til senator, men sendtes istedet næste aar til Washington som statens eneste kongresmand, en stilling han med ære holdt i fire terminer. I 1910 valgtes han til senator, men døde allerede samme aar efter et kort opphold i hovedstaden.

Haldor E. Bøen fra Fergus Falls, Minn., var født i Søndre Aurdal, Valdres, i 1851. Han kom til Minnesota i 1868 og kjøpte sig en farm paa ca. 1300 maal jord i Aurdal township. Ved siden av sit jordbruk drev han tildels lærervirksomhet og var en tid countykommissær. Han sluttet sig til farmeralliancen i Otter Tail county og var dens sekretær i syv aar. I 1892 valgtes han som medlem av den 53. kongres paa

folkepartiets (*populisternes*) program, men blev allerede ved næste valg slaat av den republikanske kandidat. Hans virksomhet i hovedstaden blev saaledes av for kort varighet til at avsette paatagelige merker. Bøgen avgik ved døden for et par aars tid siden.

Herman B. Dahle fra Mt. Horeb, Wis., er født i Dane county i 1855. Hans far Aanon B. Dahle kom fra Nissedal. Sønnen dannet i 1887 firmaet Dahle Brothers, som har gjort det utmerket og endnu eksisterer.

HALVOR STEENERSON.

Han valgtes som medlem av kongressen i 1898 og opnaadde gjenvalg i 1900. Han tilhører det republikanske parti, men har siden 1902 ganske viet sig for sin store forretning.

Gilbert N. Haugen fra Northwood, Iowa, er født den 21. april 1859 i Rock county, Wis. Hans far Nils Haugen kom fra Nes i Hallingdal i 1844. Haugen søkte almuskolen til sit 14. aar og senere høiere skoler i Janesville, Wis., og Decorah, Iowa. I sit 19. aar tok han fat paa livet og har blandt andet været farmer, handelsmand og bankier. Tidlig kastet han sig ind i politiken, blev fredsdommer, countykasserer og medlem av statens legislatur, i hvilken stilling han gjorde sig bemerket ved

sit bidrag til avsløringen av de saakaldte "Building and loan" bedragerier. I 1898 valgtes han første gang til medlem av kongressen, et æreshverv han endnu indehar.

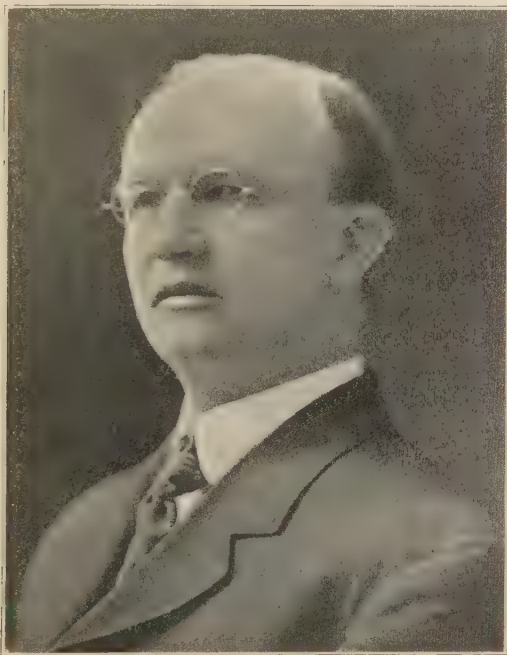
Haugen er en vennsæl, praktisk, energisk kar, som med ære har representert sit store akerbruksdistrikt (det tæller henved 200,000 indbyggere). Han har længe været et virksomt medlem av Husets akerbrukskomite og hadde en betydelig del av æren for oleomargarinloven, saavelsom for den bekjendte kjøtinspektionslov. I siste tilfælde lyktes det ham og et par andre av komiteens medlemmer at trumfe igjennem et minoritetsforslag i overensstemmelse med president Roosevelts ønsker. Haugen har, siden den progressive bevægelse tok fart, altid været at finde paa den side, saaledes under forhandlingerne om en gjensidighets-traktat med Canada. Som saamange andre har han imidlertid kviet sig ved at opgi forbindelsen med det republikanske parti og hører til dem, som tror at den "trust"-venlige plutokratiske garde, som i de senere aar delvis har dominert det, vil kunne sættes ut av spillet.

Andrew J. Volstead fra Granite Falls, Minn., er født 1860 av forældre fra Telemarken. Han gjennomgik det norske St. Olaf College og tok senere juridisk eksamen. Har været byadvokat, borgermester og i længere tid countyadvokat. I 1902 valgtes han som republikaner til den 58. kongres og blev i 1906 og senere gjenvalgt med sikre majoriteter. Volstead er en dygtig jurist og en grei, praktisk mand, som særlig har visst at gjøre sig gjeldende paa de komiteer, han har tilhørt. Han har tat ivrig del i arbeidet for at hindre jernbanernes overgrep og de forskjellige linjers sammenslutning til knebling av den frie konkurrence. I likhet med de øvrige kongresmænd av norsk byrd hører han til det republikanske partis saakaldte fremskridtsfløi.

Halvor Steenerson fra Crookston, Minn., er født i 1852. Hans far var fra gaarden Møaas, Telemarken. Han gjennomgik høiskolen i Rushford, Minn., og senere Union College of Law i Chicago. I 1880 nedsatte han sig som sakfører i Crookston. Blev countyadvokat og var 1882-1886 medlem av statens senat, samt senere to gange president-vælger. I 1902 valgtes han som republikaner til 58. kongres og har siden med lethed opnaadd gjenvalg. Steenerson er almindelig bekjendt som en dygtig jurist og en begavet taler, som har betydelig indflydelse i kongressen. Han har blandt andet tat sig av forurettede indianerstammer, har arbeidet for bevillinger til drænering av myrland, osv. Et forslag om bevilling av 100,000 dollars til en støtte for Amerikas første opdager, Leif Eriksson, har endnu ikke fundet tilstrækkelig gehør og fik selvsagt et haardt støt i Fridtjof Nansens "Nord i Taakeheimen".

Asle J. Grønna fra Lakota, Nord Dakota, er født i Iowa 1858 av

forældre fra Hallingdal. Han gjennemgik Caledonia Academy, Minn., og flyttet i 1879 til Syd Dakota, hvor han kjøpte en gaard og desuten virket som lærer. Senere blev han tillike forretningsmand og bankier, kom ind i legislaturen og valgtes i 1904 til medlem av den 59. kongres. Efter to gjenvalg ombyttet han denne værdighet med stillingen som senator og blev saaledes den tredje norske amerikaner, som vandt frem til dette høie æreshverv. Som medlem av representanternes hus i

JOHN M. NELSON.

Washington vandt han anseelse baade som taler og ved solid arbeide i komiteerne. I senatet tok han virksom del i avlivelsen av president Tafts traktat med Canada, der mentes at være til direkte skade for Nord Dakotas farmere. Senator Grønna er en skarp forretningsmand, som i aarenes løp har samlet en betydelig formue. Han er uforfærdet og paa-gaaende, en gløgg politiker og en mand, som sætter sig lange maal.

John Mandt Nelson fra Madison, Wis., er født 1870 i Burke, Dane co. Han blev student fra Wisconsin universitet i 1892 og tok juridisk eksamen i 1896. Han har indehat flere betrodde stillinger i sin stats tjeneste

og har praktisert som sakfører siden 1903. I 1904 valgtes han til medlem av 59. kongres og er senere blitt tre gange gjenvalgt med gode majoriteter.

Herr Nelson er mer end almindelig vel utrustet med kundskaper paa det sociale og politiske omraade, og utpræget idealistisk anlagt, som han er, kan man altid være sikker paa at finde ham, hvor der kjempes for reformer til beste for de brede folkelige lag. Han henledet straks opmerksomheten paa sig ved den uforfærdede og energiske maate, hvorpaa han deltok i oppositionen mot Husets bakstræverske president (speaker), Joseph Cannon, og det av ham forsøkte enmandsvelde. Fra første ferd en ivrig tilhenger av senator La Follette fra samme stat sluttet han sig selvsagt til de progressive, men gik, i likhet med de andre politikere av norsk byrd, ikke over til det nye parti under ekspresident Roosevelt. Nelson er en dygtig taler og har sikkerlig en smuk fremtid for sig i det offentlige liv. Hans hustru, født Stoddall, tar ivrig del i bevegelsen for at skaffe kvinderne stemmeret.

H. T. Helgeson blev født i 1857 paa en farm nær Decorah, Iowa. Hans forældre kom fra Vang i Valdres. Han utdannet sig til forretningsmand og virket en tid som saadan i Decorah. I 1887 flyttet han med sin familie til Milton, Nord Dakota, hvor han begyndte en forretning, og samtidig tok aktiv del i det politiske liv. Da Nord Dakota i 1889 ophøides til en av unionens stater, blev han dens første arbeids- og akerbrugskommissær. Som saadan utførte han meget og godt arbeide, men trak sig efter 4 aars forløp foreløbig tilbake til privatlivet. Ved primærvalget i juni 1910 stillet han sig imidlertid som kandidat for kongressen, seiret med stort flertal og valgtes i november samme aar med en av de største majoriteter, som nogen kandidat har opnaadd der i staten. Han gjenvalgtes med lethed i 1912.

Helgeson har fra første ferd konsekvent kjempet for de reformer, som nu almindelig betegnes som progressive, og hadde en stor del av æren for det partiprogram, som hans meningsfæller vedtok i 1910, og som sies at ha været et av de mest radikale, som nogensinde er blet opstilt av republikanere. I kongressen har han allerede gjort sig fordelagtig bemerket som en grei taler og et dygtigt komitemedlem. Skjønt sikkerlig i fuld sympati med de fleste programsaker, for hvilke Roosevelt og trediepartiet kjemper, har ogsaa han hittil kviet sig for at skille lag med det gamle hæderkronede republikanske parti.

Sydney Anderson fra Lanesboro, Minn., er født i Goodhue county 1882. Som allerede nævnt er hans mor norsk, mens faren er svensk. Han studerte jus ved Minnesota universitet og nedsatte sig som sakfører i Lanesboro. Han deltok som frivillig i den spansk-amerikanske krig. I 1910 vandt han national berømmelse ved paa progressivt program

at slaa av marken den gamle ansete leder James Tawney. Han gjenvalgtes med stor majoritet i 1912 og gaar — ung, begavet og veltalende som han er — sikkerlig en smuk fremtid imøte.

Foruten senator Knute Nelson kan nordmændene som sagt opvise 3 guvernører, nemlig to i Syd Dakota og en i Wisconsin.

Andrew E. Lee er født i nærheten av Bergen i 1847. Fire aar gammel kom han med sine forældre til Wisconsin, hvor de slog sig ned i Christiania. I 1869 nedsatte han sig i den nyanlagte by, Vermilion,

H. T. HELGESON.

Syd Dakota, hvor han dannet firmaet Lee & Prentiss, som han endnu tilhører. Han var to gange borgermester i Vermilion og valgtes, skjønt populist, i 1896 til statens guvernør. Han skilte sig med ære fra sit hverv og opnaadde gjenvalg i 1898. Siden 1900 har han viet sig for sin store forretning i Vermilion.

Charles N. Herreid er født i Wisconsin 1857 av norske forældre og besøkte en tid statsuniversitetet i Madison. Senere nedsatte han sig som sakfører i Syd Dakota, var viceguvernør i to terminer, og valgtes til guvernør i 1900 med gjenvalg i 1902. Siden har han tilhørt privatlivet.

James O. Davidson fra Soldiers Grove, Wis., er født i Aardal i Sogn 1854. Han kom til Wisconsin i 1872 og begyndte meget snart som kjøpmand. Var medlem av legislaturen i 1892-98, statskasserer 1898-1902 og viceguvernør 1902-1905. Ved guvernør La Follettes valg til senator i 1906 naadde han statens høieste embedsstilling. Han var i lang tid en av La Follettes beste støtter i dennes kamp mot jernbanekompanier og truster. I 1908 gjenvalgte han til guvernør.

SYDNEY ANDERSON.

Hvis nu nogen spør, om nordmændenes betydelige deltagelse i amerikansk politik ogsaa betyr tilførsel av gode værdier, da kan visselig herpaa svares med et bestemt ja. Indvandrerne fra de tre nordiske lande har erhvervet sig en stadig stigende agtelse som hæderlige, arbeidsomme, dygtige folk. De hører, som gjentagende uttalt av president Roosevelt, til landets mest "ønskverdige borgere". Den amerikanske politik er, som man vil ha forstaat, i utpræget grad praktisk-økonomisk og mer end vanlig en kamp mellem lokale interesser. Av en senator eller kongresmand forlanges det i første række, at han skal skaffe sin stat, sit distrikt, saamange fordele som mulig gjennom den føderale regjering og kongres.

Meget av deres beste arbeidskraft optas da ogsaa av en korrespondance, som for enkeltes vedkommende iblandt kan naa op til 100 breve om dagen. Faren ligger da nær at kaste sig ind i disse smaa slagsmaal om stykker av den fælles pudding, saa man derover glemmer det store fædreland, for ikke at tale om den samlede menneskehet.

Men folk, der som vore landsmænd naarsomhelst har anledning til at ta sig en styrkedrik av Bjørnstjerne Bjørnsons sunde optimisme og dype fædrelandskjærlighet, han, hvis motto paa dette hold var slagordet: "Politiken er den høieste form for næstekjærlighet", eller av Henrik Ibsens høie idealisme og ubønhørlige krav om en helstøpt personlighet: "En mand er hver, i tingsal eller kirke, der øiner idealet bak sit virke",— de har, om vi ikke lar broen mellem os og det gamle land forfalde, en stadig spore til at yde det høieste og beste, som ikke kan andet end særpræge dem og gjøre dem til en gavnlig surdeig i dette lands politiske liv.

NORDISKE STUDIER VED AMERIKANSKE UNIVERSITETER.

Av Gisle Bothne.

EFTER en omhyggelig undersøkelse av de sist utkomne kataloger og programmer og efter korrespondance med adskillige av lærerne anføres her i alfabetisk orden de amerikanske (ikke skandinavisk-amerikanske) universiteter og colleges, som meddeler undervisning i nordiske sprog eller nordisk literatur.

Der tilføies navnene paa de lærere, som meddeler denne undervisning eller forelæser over disse fag, og deres titler, som angir hvilken stilling de har inden fakultetet:

1. Bryn Mawr College, Bryn Mawr, Pa.
Dr. Agathe Lasch, Associate in Teutonic Philology.
2. California, University of, Berkeley.
Clarence Paschall, Assistant Professor of German.
3. Chicago, University of, Chicago, Illinois.
Dr. Chester N. Gould, Assistant Professor of German and Scandinavian Literatures.
4. Colorado, University of, Boulder.
Dr. Grace F. van Sweringen, Professor of German.
5. Columbia University, New York City.
Dr. Arthur F. J. Remy, Assistant Professor of Germanic Philology.
6. Cornell University, Ithaca, New York.
Dr. Albert L. Andrews, Instructor in German.
Halldor Hermansson (islænding), Curator of Icelandic Library.
7. Fargo College, Fargo, North Dakota.
Guy R. Vowles, Professor of German and Scandinavian Languages.
8. Harvard University, Cambridge, Massachusetts.
Dr. William H. Schofield, Professor of Comparative Literature, chairman of the department.
9. Illinois, University of, Urbana.
Dr. George T. Flom (norsk), Assistant Professor of Scandinavian Languages.
10. Indiana, University of, Bloomington.
Guido H. Stempel, Associate Professor of Comparative Philology.

11. Johns Hopkins University, Baltimore, Maryland.
Dr. Herman Collitz, Professor of Germanic Philology.
12. Kansas, University of, Lawrence.
Dr. A. M. Sturtevant, Assistant Professor of German.
13. Michigan, University of, Ann Arbor.
Dr. Ewald A. Boucke, Junior Professor of German.

O. J. BREDA.

14. Minnesota, University of, Minneapolis.
Gisle Bothne (norsk), Professor of Scandinavian Languages and Literatures, head of the department.
A. A. Stomberg (svensk), Professor of Scandinavian Languages and Literatures.
J. H. Hjelmstad (norsk), Scholar in Scandinavian.
15. Nebraska, University of, Lincoln.
Joseph Alexis (svensk), Assistant Professor in Swedish and Germanic Languages.
16. North Dakota, University of, Grand Forks.
Johan O. Tingelstad (norsk), Professor of Scandinavian Languages and Literatures.

17. Northwestern University, Evanston, Illinois.
A. Louis Elmquist (svensk), Assistant Professor of Scandinavian.
18. Oregon, University of, Eugene.
Dr. Edward Thorstenberg (svensk), netop ansat.
19. Princeton University, Princeton, New Jersey.
Dr. George M. Priest, Professor of Germanic Languages and Literatures.
20. South Dakota, University of, Vermilion.
Dr. Tollef B. Thompson (norsk), Professor of Philosophy and Scandinavian.
21. Washington State College, Pullman, Washington.
Dr. Albert E. Egge (norsk), Professor of Scandinavian Languages and Literatures.
22. Washington, University of, Seattle.
Dr. Edwin J. Vickner (svensk), Professor of Scandinavian Languages.
23. Wisconsin, University of, Madison.
Julius E. Olson (norsk), Professor of Scandinavian Languages and Literatures, chairman of the department.
Dr. Lee M. Hollander, Instructor in German.
24. Wittenberg College, Springfield, Ohio.
Dr. Jens A. Ness (norsk), Professor of Latin.
25. Yale University, New Haven, Connecticut.
Dr. Arthur H. Palmer, Professor of Germanic Philology.

Av disse 25 læreanstalter gir følgende kurser utelukkende i gammel-norsk, nærmest beregnet paa dem, som studerer germansk filologi: Bryn Mawr, California, Colorado, Columbia, Indiana, Johns Hopkins, Princeton.

Ved Michigan statsuniversitet læstes ifjor nordiske (for det meste norske) forfattere utelukkende i engelsk oversættelse.

Ved Fargo College gives undervisning kun i norsk.

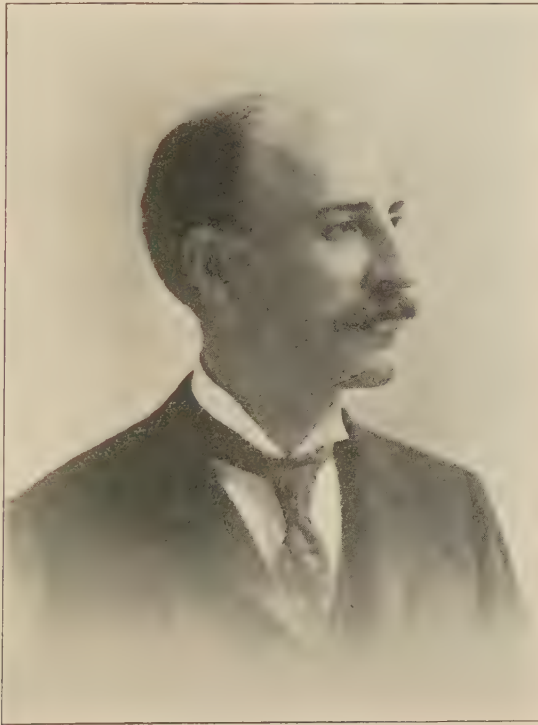
Foruten gammelnorsk gives ved Chicago universitet forelæsninger paa engelsk over norsk-islandsk litteratur og over de nordiske landes kultur i middelalderen. I den nærmeste fremtid vil en ung nordmand, *Martin B. Ruud*, bli ansat ved dette universitet som lærer i norsk. Han har de siste aar studert i Kristiania, Kjøbenhavn og Upsala.

Ved de øvrige av de ovennævnte anstalter gis der undervisning foruten i gammelnorsk ogsaa i de moderne nordiske sprog. Men ved de fleste av dem har læreren i de nordiske fag ogsaa andre pligter, saa han ikke kan anvende al sin tid paa disse. Jeg tar universiteterne alfabetisk.

Ved Cornell gis viderekomne studenter undervisning i norsk og svensk, og der holdes foredrag over vikingtidens kultur. Dr. *Hermansson* bestyrer den betydelige boksamling, The Willard B. Fiske Icelandic Library, og utgir "Islandica".

Ved Harvard er det den bekendte *William H. Schofield*, hovedlærer i sammenlignende litteratur, som foredrar over moderne norsk og dansk sprog og litteratur. Han taler norsk, studerte i sin tid i Kristiania og oversatte blandt andet Sophus Bugges "Studier".

Ved statsuniversitetet i Kansas gir dr. *A. M. Sturtevant*, assistant professor i tysk, undervisning i moderne nordiske sprog og litteratur og i gammelnorsk. Ogsaa denne amerikaner taler norsk.

JULIUS E. OLSON.

Ved Nebraska universitet lægger *Alexis*, som er lærer i svensk og tysk, hovedvekten, hvad nordiske fag angaar, paa svensk, men underviser ogsaa i norsk og forelæser over Ibsen.

Ved Oregon universitet er dr. *Thorstenberg* netop blit ansat. I den sist utkomne katalog staar det, at kun de, som har gennemgaaet et kursus i tysk, kan begynde paa norsk eller svensk. Nu efter Thorstenbergs ansættelse vil vel dette bli forandret.

Dr. *Thompson* i Syd Dakota gir et kursus i svensk, men hoved-

vegten ved dette universitet lægges paa norsk. Dr. Thompson forelæser ogsaa paa norsk over Norges historie og literaturhistorie. Han er, saavidt jeg kan se, den eneste lærer ved en amerikansk anstalt, som bruker en norsk lærebok i gammelnorsk (Nygaards).

Dr. *Ness* er professor i latin ved Wittenberg College, men han har aldrig glemt sine norske interesser. Naar studenter ved denne skole er villige til at studere norsk, er han altid villig til at undervise dem. Han har en eller flere klasser næsten hvert aar.

Ved Yale studeres foruten gammelnorsk ogsaa norsk, svensk og dansk. Thorstenberg var indtil iaar ansat ved dette universitet som instructor. Men foruten av ham besørgetes denne undervisning av dr. *Palmer*, professor i germansk filologi. Denne amerikaner kan ogsaa tale norsk og er gift med en norsk dame.

Det er kun 7 universiteter, som har en eller flere lærere, hvis hele tid er optat av de nordiske fag, nemlig Illinois, Minnesota, Nord Dakota, Northwestern, Washington State College, University of Washington, Wisconsin.

Og kun ved 4 av disse er der selvstændige Scandinavian departments likestillet med de øvrige departments i sprog og med en virkelig professor som leder. De 4 er: Minnesota, Nord Dakota, Washington og Wisconsin, som ogsaa alle har betydelige og værdifulde skandinaviske biblioteker.

Dr. *Flom* i Illinois gir i de forskjellige aar kurser i moderne norsk og svensk, foruten i gammelnorsk, ældre svensk og dansk. Undertiden gis korte kurser i nordisk palæografi og runer. Flom forelæser ogsaa paa engelsk over Ibsen og nordisk mytologi.

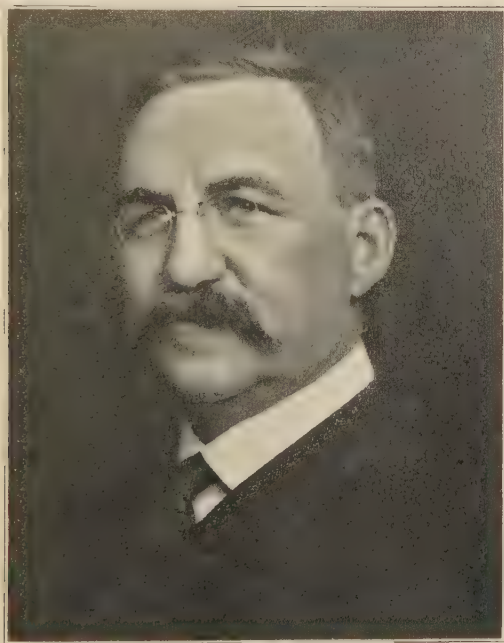
Ved Northwestern lægges hovedvegten paa moderne svensk. Der undervises imidlertid ogsaa i moderne norsk og gammelnorsk. Foredrag holdes paa engelsk over nordisk literatur og mytologi.

Ved Washington State College, statens landbruksskole, er tidligere professor i engelsk dr. *Egge* siden 1910 professor i nordiske sprog. Han gir grundige kurser i norsk og svensk sprog og i de nordiske rikers literatur.

Rasmus B. Anderson blev ansat ved Wisconsin universitet som lærer i nordiske fag allerede i 1875. Han efterfulgtes av *Julius E. Olson*, som i 1892 blev professor og siden utelukkende har været beskjæftiget med de nordiske fag. Ved dette universitet meddeles undervisning i norsk sprog og literatur og svensk literatur, og der er et specielt kursus paa norsk i Ibsen. Paa engelsk har Olson forelæst for store klasser over nordisk literatur og over Ibsen. Dr. *Hollander* gav ifjor et kursus i gammelnorsk.

Efter forslag av representant i legislaturen *Truls Paulson* fra Spring

Grove oprettedes en lærerpost i nordiske sprog ved Minnesota universitet i 1883. Den lærer, som ansattes, havde ogsaa forpligtelse til at bistaa ved undervisningen i latin. *O. J. Breda* overtok stillingen i 1884 og var i en række av aar lærer baade i latin og nordiske sprog. Senere kom han utelukkende til at docere de sistnævnte fag. Efter hans tid har norsk og svensk ved dette universitet opnaadd en gunstigere stilling end andetsteds, idet de er praktisk talt likestillet med andre moderne sprog som tysk og fransk, og myndighederne har erkjendt deres værdi

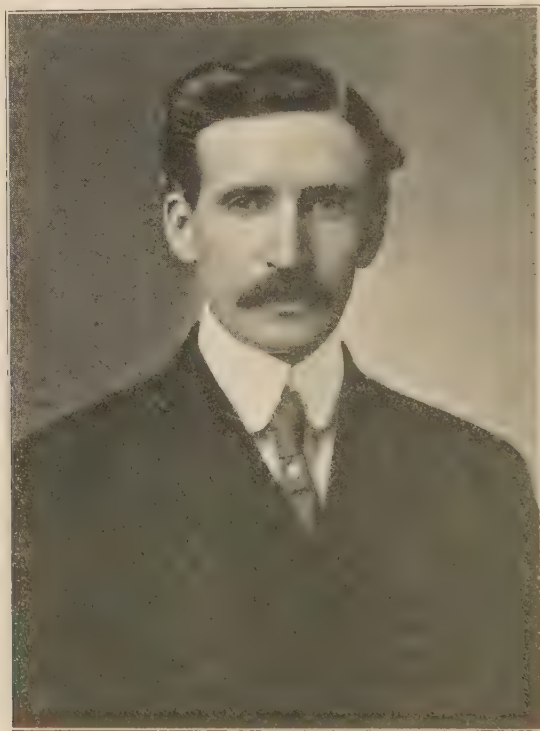
GISLE BOTHNE, .

som kultursprog av høi rang. Baade norsk og svensk er, hvad man kalder freshman-fag, og kan derfor vælges av alle, straks de kommer ind paa universitetet. Ved denne ordning maa, efter universitetets regler for undervisning i fremmede sprog, lærerne i norsk og svensk hvert aar ha 11 faste timer, to klasser i sprog og en i literatur. Andre kurser gis ogsaa hvert aar. Der er kurser i Ibsen, Strindberg, nordens historie, dansk literatur og gammelnorsk. Og for graduates kurser i ældre dansk, svensk og gammelnorsk og et seminar i norsk literatur.

Fra det skandinaviske department ved dette universitet utgik be-

vægelsen for at faa de nordiske sprog indført som fag ved amerikanske høiskoler, og da manglen paa passende lærebøger og skoleutgaver av forfattere er meget følelig for dem, som skal undervise i nordiske fag ved høiskoler og ved universiteter, saa er meget arbeide blit lagt paa at faa avhjulpet denne mangel, og lærerne ved Minnesota universitet har prøvet at faa samarbeide med andre norsk- og svensklærere for at faa saadanne bøger utgit. Et helt antal av dem, som har overtat de norske

GEORGE T. FLOM.

og svenske lærerposter ved høiskolerne, har faat sin utdannelse ved Minnesota universitet, som derfor i sin undervisning maa ta hensyn til dette forhold.

Foredrag over nordisk literatur har ved Minnesota universitet til sine tider ikke været indskrænket til det skandinaviske department, men to, sommetider tre, av lærerne i engelsk har git foredrag fornemmelig over Ibsen, men ogsaa Bjørnson og Holberg har været behandlet av dem.

Da skandinaverne i Minnesota utgjør en saa betydelig del av statens

befolkning, har i en aarrække den tanke været fremholdt fra det skandinaviske department ved universitetet, at her skulde fremfor ved andre amerikanske universiteter særlig lægges vægt paa de nordiske studier, saa at Minnesota universitet kunde bli et skandinavisk kulturcentrum, hvad rent amerikanske anstalter angaar. Universitetets president, dr. Vincent, har git denne tanke sin fulde tilslutning. Der har længe været planer oppe om at faa en skandinavisk bygning opført paa universitetet, forat

T. B. THOMPSON.

man bl. a. da paa det sted kan faa samlet saa meget materiale som mulig, som kan kaste lys over skandinavernes historie i Amerika. De norske bygdelag har fattet beslutning om at yde sine bidrag hertil og har opfordret svenske og danske organisationer til at gjøre det samme.

Lærerposten i nordiske sprog ved Nord Dakotas universitet blev ogsaa oprettet af legislaturen. Det var efter forslag av den gamle Decorah-mand *L. Hævrebold* i 1891. Forslaget var skrevet av professor Breda. Professor *Tingelstad* underviser i norsk, svensk, dansk, gammel-

norsk og nyislandsk. Der er nemlig i Nord Dakota en forholdsvis betydelig islandsk befolkning. Særlig studeres norsk sprog og litteratur meget grundig. Der holdes foredrag paa norsk over nordens historie, norsk litteraturhistorie og Ibsen. Der gis et specielt kursus for dem, som vil utdanne sig til norsk-lærere, og et i norsk veltalenhet.

Ved Washington statsuniversitet anvendes omtrent like megen tid paa norsk og svensk. Professor *Vickner*, som blev ansat for et aar siden, gir ogsaa et kursus i gammelnorsk og forelæser over nordisk mytologi.

Lærerposten i nordiske sprog ved Iowa statsuniversitet, hvis indehaver ogsaa skulde være lærer i engelsk, er ikke blit besat siden dr. Flom forflyttedes til Illinois. Posten i Iowa blev ikke oprettet av legislaturen, hvad meget let kunde ha skedd, om man hadde ønsket det. Nordmanden dr. *Koto* var i 1899 medlem av legislaturen, og han la sig ordentlig i sælen for at faa en skandinavisk lærerpost oprettet i Iowa. Han skrev til mig, som paa B. Anundsens opfordring ledet denne sak for "Decorah-Posten", at det var let at faa en lov igjennem legislaturen om, at en permanent bevilling skulde gis for et skandinavisk professorat; men universitetets myndigheter med president McLean i spidsen var imot, at saken blev ordnet paa denne maate. Løfte blev imidlertid git om at oprette en skandinavisk lærerstol ved universitetet, hvis legislaturen bevilget alle de penge, det bad om. Og det gjorde legislaturen, fornemmelig fordi skandinaverne under dr. Kotos ledelse krævede det. Nylig har der fra Iowa universitets side været gjort forsøk paa at faa en mand fra Norge i en underordnet lærerstilling.

Redaktionen av dette festskrift ønsker en saa knap fremstilling som mulig av det emne, den har bedt mig skrive om. Jeg har derfor holdt mig til det rent faktiske, men haaper dog, at denne tørre fremstilling gir et nogenlunde klart billede av, hvad det virkelige forhold i denne sak er. Det er meget som en kunde føle sig fristet til at si om dette emne, men jeg skal indskrænke mig til at nævne, hvad har været sagt saa mange gange, men er like sandt for det: Vil man ha de nordiske landes sprog og litteratur som led ind i det høiere amerikanske undervisningssystem, saa maa skandinaverne selv, som har faat øinene op for dette arbeides betydning, yde det sin beste støtte.

NAVNEREGISTER.

- Aaker, L. K., 31, 65, 96.
 Aakerman, Alfr., 47.
 Aalberg, H. J., 169.
 Aalbu, K. K., 275.
 Aalrud, Bergljot, 280.
 Aasen, J. C., 157.
 Aasgaard, J. A., 196, 257.
 Abrahamsen, A., 270.
 Adsem, Alfr., 104.
 Ager, Waldemar, 90, 118, 119, 120, 170, 185, 191, 283, 285, 287, 292, 312.
 Albertson, C. M., 70.
 Alexis, Joseph, 331, 333.
 Allen, H., 262.
 Ambli, C. J., 31.
 Amlund, A. G., 130.
 Amlund, E. G., 130.
 Amlund, G., 129, 130, 172.
 Amunds, A., 150.
 Amundsen, Helge, 159.
 Andersen, A. M., 179.
 Andersen, C. A., 200.
 Andersen, Erick, 10.
 Andersen, Even, 156.
 Andersen, mrs. M., 156.
 Andersen, Paul, 12, 211, 221.
 Andersen, Peter, 155.
 Andersen, Viggo, 278.
 Anderson, Anthony, 304.
 Anderson, B., 202.
 Anderson, Franklin S., 46.
 Anderson, John, 45, 46, 47, 48, 49.
 Anderson, John, 71, 144.
 Anderson, Knud, 37.
 Anderson, Lewis A., 283.
 Anderson, Louis M., 46.
 Anderson, Marcus, 271, 272.
 Anderson, O. J., 154.
 Anderson, O. P. N., 315.
 Anderson, Peter, 37.
 Anderson, R. B., 66, 112, 114, 115, 116, 169, 316, 334.
 Anderson, Sydney, 148, 314, 326, 328.
 Anderssen, R. Blom, 152, 153.
 Andrews, A. L., 330.
 Andrewson, Ole, 211, 221.
 Angell, H., 283.
 Anundsen, B., 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 126, 146, 183, 189, 190, 191, 285, 338.
 Anundsen, F. H., 72.
 Apland, M., 151.
 Arctander, J. W., 59, 61, 62, 81.
 Arctander, L., 282, 283.
 Arnesen, Octavius, 104, 142.
 Arnesen, Sigurd, 159.
 Arntzen, A. M., 94, 96.
 Arveschoug, Alb., 277, 280.
 Ashem, N. L., 142.
 Askeland, H., 167, 187, 274, 283.
 Askevold, B., 71, 296.
 Aslaksen, Ole, 37.
 Aspegren, John, 285.
 Asperheim, O., 218, 229, 252.
 Aubol, C. O., 195.
 Auss, S. S., 165.
 Axelsen, Hallvard, 141, 171.
 Axelsen, Ingolf, 141, 157, 168.
 Axelsen, P. W., 173.
 Bachke, John, 283.
 Bagger, J. J., 152, 153.
 Bahnsen, C. F., 143.
 Bakke, Søren, 9.
 Bakke, Tollef O., 9.
 Bakken, J. P., 170, 172.
 Bang, A. Chr., 274.
 Baukol, P. H., 143.
 Baumann, Jul. B., 294, 302, 305.
 Beder, S., 61, 81.
 Belsheim, O. G., 196.
 Benson, J., 271.
 Benson, John, 47, 55, 56, 149, 167, 168, 302.
 Berg, Emil, 277.
 Berg, Knut E., 183.
 Berg, Martin, 203.
 Berg, N., 284.
 Berg, O. C., 316.
 Berge, Einar, 143, 165.
 Berge, John J., 26.
 Bergeson, R. B., 72.
 Bergh, G. P., 201.
 Bergh, H. P., 200.
 Bergh, J. A., 200, 202, 220.
 Bergh, Martin, 146, 272.
 Bergh, O. A., 199.
 Bergh, Robert S., 315.
 Berglie, Axel, 159.
 Bergslund, H. H., 228.

- Bergum, Ingerid, 300.
 Berrum, E., 192.
 Bierly, W. R., 142.
 Biermann, A., 314.
 Bird, A. A., 26.
 Birkeland, K. B., 95, 142, 303, 304.
 Bjørn, Emil, 287.
 Bjørn, L. M., 233.
 Bjarnason, Jon, 47, 62, 66.
 Bjerke, A. O., 193.
 Bjerkhaug, N., 165.
 Bjerkness, K. K., 165.
 Bjørhus, John, 104.
 Bjørke, C. J., 281.
 Bjørnsen, Gabriel, 20, 21, 26, 33, 35, 36, 70.
 Blaauw, Dirk, 152.
 Blaauw, John, 152, 157.
 Blegen, J. H., 199.
 Blichfeldt, J. O., 141.
 Blomberg, Fred, 151.
 Bogstad, R. R., 257.
 Borch, Gaston, 279.
 Borchsenius, H., 26, 28, 34, 36, 70, 181.
 Borchsenius, J. W., 82, 181.
 Borgersen, Axel, 165.
 Borrevik, B. A., 202.
 Bothne, Carl, 139, 140.
 Bothne, G., 73, 285, 331, 335.
 Bothne, Mrs. G., 73.
 Bothne, Th., 47, 72, 85, 110, 111, 112, 113, 114, 210.
 Bothun, Lasse, 34.
 Bottolson, O., 34.
 Boucke, E. A., 331.
 Boyesen, H. H., 81, 303.
 Boyesen, O. H., 315.
 Boyum, Arne E., 213.
 Braatlien, Syver, 157, 166.
 Brandt, Chr., 47, 72, 97, 99, 100, 104, 141, 170, 189, 191.
 Brandt, L., 90.
 Brandt, N., 25, 192, 214, 215.
 Bratager, Laura, 302.
 Brawthen, C. N., 171.
 Breda, O. J., 331, 335, 337.
 Bredesen, Kristjan, 73.
 Brekhus, Edvard, 202.
 Brekke, A. N., 45.
 Brevig, L. P., 142.
 Brimi, Syver, 117.
 Broen, E. M., 242.
 Brohaugh, Chr. O., 199, 200, 207, 208, 209.
 Bromstad, A., 170.
 Brown, Fr. P., 314.
 Bruce, G. M., 199.
 Brun, N. C., 195, 202, 220.
 Bruun, Ulrikka F., 173, 304.
 Bryhn, L. C., 47.
 Bryhn, S., 47, 158.
 Bryn, H. H., 274.
 Bull, Ole, 21, 22, 25, 27, 269.
 Bugge, Hans, 282.
 Bugge, J. P., 197.
 Bull, Sarah, 277.
 Buslett, O. A., 146, 169, 189, 293, 295, 296, 298, 302, 304.
 Bydal, A., 139, 149, 165, 168, 171.
 Bye, John O., 139.
 Bøckman, M. O., 195, 232, 233, 235, 251.
 Bødtker, Chr., 179.
 Bøe, N. E., 220.
 Bøen, H. E., 128, 322.
 Børresen, Carl, 272.
 Bøvre, L. H., 26, 36.
 Carey, H. O., 69, 97, 141.
 Carlson, Ole J., 10.
 Caspersen, H. C., 170, 198.
 Christensen, F. S., 47, 57, 60, 65, 96.
 Christensen, L., 153.
 Christensen, N., 192.
 Christensen, P. S., 159.
 Christensen, R. V., 181.
 Christiansen, F. Melius, 280.
 Christiansen, H. J., 154.
 Christiansen, Lars, 280.
 Christiansen, N. U., 177.
 Christopherson, A., 147.
 Clausen, C. L., 9, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 25, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 213, 214, 215, 220, 252.
 Clausen, Chas. W., 17.
 Colberg, A., 181.
 Colberg, John W., 270, 277, 278.
 Collitz, Herman, 331.
 Corneliusson, C., 20, 29, 31.
 Crämer, A., 212.
 Cranston, C., 143.
 Crook, Lawrence, 200.
 Dahl, Andrew H., 316.
 Dahl, C. M., 314.
 Dahl, K. M., 156.
 Dahl, P. M., 165.
 Dahl, T. H., 220, 239.
 Dahl, Mrs. T. H., 197.
 Dahl, Theo., 280.
 Dahle, Herm. B., 316, 323.
 Dahle, John, 98, 166, 279, 280.
 Dahly, B. O., 14.
 Dale, L. S., 194.
 Dan, Adam, 180.
 Danielsen, Gartner, 268.
 Dass (Dundas), J. C., 14, 20, 21, 23, 82.
 Davidson, J. O., 316, 328.
 Devold, A. O., 130, 131.
 DeVold, S. M., 279.
 Dickson, T. E., 156.
 Dieserud, Juul, 269.
 Dietrichsen, J. W. C., 205, 206, 207, 208, 209, 210, 213, 214.
 Dietrichsen, P. G., 145.

- Dietrichson, C. F., 16, 19, 25, 27, 214, 215.
 Dietrichson, I. L. P., 153.
 Draxten, B. O., 282, 283.
 Dybfest, Arne, 104.
 Dyrness, C. T., 203.
 Ebbesen, Peter, 181.
 Edwards, Bjørn, 110.
 Egeberg, H., 144.
 Egeland, R. O., 151.
 Eger, Hjalmar, 29, 47, 57, 58, 59, 60, 97, 189.
 Egge, Albert E., 332, 334.
 Eggen, J. Müller, 73, 220.
 Eggen, Th., 196.
 Eide, Gustav, 132, 286.
 Eidsmore, O. M., 111.
 Eielsen, Elling, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 215, 226, 248.
 Eikeland, P. J., 186, 285.
 Ejilert, A. V., 46.
 Eisteinsen, I., 207, 208, 209, 249.
 Ejde, O. L., 165.
 Ekelund, G. A., 289.
 Ekern, H. L., 316.
 Elberg, Th., 70.
 Ellefsen, Erik, 31.
 Ellerston, Jac. R., 70, 144, 164, 173.
 Ellestad, N. J., 232.
 Ellestad, Sven, 167.
 Ellickson, N. H., 14.
 Elmquist, A. L., 332.
 Emmons, H. G., 145.
 Endresen, Amund, 207.
 Endresen, J., 139.
 Engdahl, mrs. E. D., 284.
 Engelstad, Alfr. G., 117.
 Engen, H. A., 72.
 Enger, John, 283.
 Enger, L. M., 316.
 Engerud, Edvard, 315.
 Engvick, A. J., 165.
 Erickson, Carl, 279.
 Erickson, Ellend, 145.
 Erickson, John L., 149, 150, 202, 316.
 Eriksen, Chas. F., 268.
 Eriksen, Einar, 269.
 Eriksen, Gustav, 270.
 Evenson, E. H., 150.
 Evenson, P. O., 145.
 Eyjen, J. O., 198, 204, 225, 240.
 Fairchild, J. C., 26.
 Falk, Erik N., 59, 69.
 Farnes, G. T., 167.
 Farseth, O. C., 140, 202.
 Fenger, Chr., 82.
 Ferem, J., 156.
 Fergstad, mrs. Anna, 288.
 Figved, J. E. N., 170.
 Finsand, Einar, 157, 165, 166.
 Fjelde, H. O., 285.
 Flaaten, Gustav, 279.
 Flaaten, Jens H., 279, 280.
 Fleck, Henry, 30.
 Fleischer, Frederick, 25, 32, 41, 42, 43, 271, 272.
 Fleischer, K. J., 24, 27, 34, 36, 271.
 Fleischer, Wilhelm, 42.
 Flittie, John, 314.
 Floan, A. C., 279.
 Flom, Geo. T., 286, 330, 334, 336, 338.
 Folkestad, S., 158, 302, 303.
 Forsberg, Carl, 269.
 Forseng, J., 165.
 Forseth, E. O., 280.
 Foss, H. A., 76, 124, 125, 126, 127, 133, 138, 142, 161, 300, 304.
 Fougner, Anton, 46.
 Frantzen, Fritz, 82.
 Frederiksen, N. C., 70, 82, 83, 84, 89, 163, 164.
 Frederiksen, R. T., 175.
 Frese, P., 153.
 Fretheim, M. L., 203.
 Frich, Carl N., 314.
 Frich, J. B., 191, 192, 193, 218, 314.
 Froslid, S. M., 143.
 Frøiseth, B. A., 21, 35.
 Furness, John, 275.
 Furuheim, Olaf, 166.
 Gabrielsen, Alfr., 118, 140, 283.
 Gade, John A., 285.
 Garborg, Samul, 172.
 Geleff, Poul, 82, 83.
 Gjedde, J. E., 59, 62.
 Gjeldaker, B., 198, 220.
 Gjellum, Erik S., 72, 78, 79, 145.
 Gjerde, Mons, 202.
 Gjermundsen, Tollef, 36.
 Gjerset, K., 186.
 Gjertsen, H. J., 274.
 Gjertsen, J. P., 198.
 Gjertsen, M. F., 185, 198.
 Gjølme, Reidar, 152.
 Gohdes, C. B., 196.
 Gould, Chester N., 330.
 Graah, John, 47.
 Graebner, Th., 193.
 Grinager, J. G., 145.
 Grinde, Lars J., 70, 107.
 Grindeland, A., 314.
 Grevstad, N. A., 47, 53, 54, 55, 97, 317.
 Grundeland, L. C., 47.
 Grundesen, Grunde, 72.
 Grundtvig, F. L., 177.
 Grundysen, Tellef, 102, 142, 296.
 Grønbeck, C. C., 268.
 Grøndahl, Jens K., 172, 189.
 Grønna, A. J., 314, 315, 324.
 Grønseth, Oscar, 280.
 Grøtte, A. T., 283.
 Grønvold, Chr., 65.
 Gude, Ove, 274.

- Guldbrandsen, T., 43, 98, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 141, 142, 189, 191, 274.
 Guldseth, Olaf, 196, 197.
 Gulseth, P., 70.
 Gulliksen, A. C., 159.
 Gullixon, G. A., 203.
 Gundersen, Asle, 26.
 Gundersen, G. B., 274.
 Gundersen, G. N., 140.
 Gundersen, Jacob, 165.
 Gundersen, Oscar, 302.
 Gunderson, S. R., 222.
 Gyllstrøm, P., 171.
 Gynild, E. E., 198, 241.
 Gøtke, P., 180.
 Haagensen, A., 200.
 Hage, B., 56, 189, 191.
 Hagen, G. T., 129, 143, 170, 303.
 Hagen, Ole E., 127, 128, 134, 139.
 Hagen, O. J., 145.
 Hagerup, H. S., 157.
 Hain, Iver, 95, 96.
 Hain, O. A., 95.
 Halland, J. G., 315.
 Halling, C. J., 279.
 Hals, Olaf, 279.
 Halvorsen, Daniel, 105.
 Halvorsen, Gregor, 26.
 Halvorsen, H., 192, 193, 231.
 Halvorson, Kittel, 322.
 Hamann, Th. F., 166, 279, 281.
 Hambro, C. J., 274, 283.
 Hammer, C., 34.
 Hammer, Clara M., 280.
 Hammer, Eirik, 283.
 Hammer, Sofie, 281.
 Hamsun, Knut, 184.
 Hande, Hallvard, 85, 87, 88, 89, 112.
 Hansen, Aslak, 26.
 Hansen, Bernhof, 268.
 Hansen, C., 167.
 Hansen, C. Lyng, 275.
 Hansen, Carl, 104, 108, 109, 191.
 Hansen, H. P., 200.
 Hansen, I. C., 155.
 Hansen, Ida, 160, 161.
 Hansen, Marius, 170.
 Hansen, Mark, 174, 175.
 Hansen, N. Fr., 160, 180, 181.
 Hansen, P. Hjelm, 59, 62, 63, 64, 65, 66, 184.
 Hansen, W. A., 84.
 Hanson, C. M., 144.
 Hanson, Geo. P., 14.
 Hanson, Haldor, 47, 186.
 Hanson, M. G., 227.
 Hanson, Østen, 199, 213.
 Harboe, E. P., 198.
 Harlev, William, 82.
 Harstad, Axel, 159.
 Harstad, B., 192.
 Harthe, H., 81, 84.
 Hartwick, Sophus, 153.
 Hassell, L. K., 133, 135, 142, 272, 279.
 Hasund, H. N., 47, 112, 156.
 Hatlestad, O. J., 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 198, 221, 243.
 Hatseland, John, 47.
 Høgan, B. B., 121, 165, 185, 296, 303.
 Høgan, H. G., 271, 272, 277.
 Høge, Johannes, 21.
 Høgen, G. N., 319, 323, 324.
 Høgen, N. P., 316, 322.
 Haukness, H. O., 145.
 Høvreld, L., 337.
 Høgelstad, Mrs. M., 287.
 Hegg, Even H., 9, 30.
 Hegg, Hans C., 9, 10, 22, 30, 316.
 Hegg, Ole, 10, 30.
 Hegner, Anton, 280.
 Heiberg, J. F., 287.
 Heiberg, K. F., 94, 96.
 Heiberg, L., 121.
 Heiberg, Marie, 161.
 Heinse, John, 47, 180, 181.
 Heir, M., 170.
 Heitmann, John, 104.
 Helgesen, Martin, 275.
 Helgeson, H. T., 326, 327.
 Helgeson, Thore, 20.
 Helland, A., 198, 199.
 Hemmestvedt, brødrene, 288.
 Hendrickson, P., 47, 52, 53.
 Henning, F. A., 139.
 Henning, F. A., 139.
 Hermansen, Hagb., 168, 171.
 Hermansen, Zakkarias, 89, 158, 177.
 Hermansson, Haldor, 330, 332.
 Herreid, Charles N., 316, 327.
 Herreid, Peder O., 202.
 Hertz, Henry L., 82.
 Hervin, O. S., 62, 97, 100, 171, 186, 189, 302.
 Heyerdahl, H., 271, 272.
 Heyerdahl, L. S., 29.
 Hildahl, Wollert, 147, 279.
 Hill, J. J., 219, 255, 256.
 Hilstad, Chr., 94.
 Hirsch, Emil, 117, 303.
 Hjelle, Knud, 71.
 Hjelmstad, J. H., 331.
 Hjort, J. L., 146, 167, 189, 277, 278.
 Hjortaas, H. C., 105.
 Høbe, E. H., 189.
 Høegh, K., 272.
 Høel, O. S., 133.
 Hoffman, F. A., 206.
 Høgstad, J. P., 225.
 Høidale, Einar, 274.
 Holand, H. R., 205.
 Hølfeldt, 16, 19, 21.
 Holien, K., 170.

- Hollander, Lee M., 332, 234.
 Holm, J. P., 156, 157, 158, 181.
 Holmboe, J. A., 37, 38.
 Holmes, S. B., 278.
 Holmquist, Gustaf, 279, 280.
 Holst, M., 177.
 Holter, Aksel H., 288.
 Holter, A. M., 316.
 Holter, Anna M., 122, 302.
 Holter, C. C., 199.
 Holter, K. C., 121, 122, 123.
 Homme, E. J., 195, 196, 201, 202.
 Homme, W. E., 196.
 Hopperstad, J. J., 73.
 Hov, T. T., 142.
 Hovde, H., 289.
 Hove, E., 253.
 Hoyme, G., 117, 233, 235, 238, 239.
 Hoyseth, Eric, 288.
 Hurst, A. C., 169.
 Huseby, John C., 274, 283.
 Huseby, Olaf, 173, 185.
 Husher, Daniel, 58.
 Husher, F. A., 43, 44, 45, 62, 66, 108, 133, 272.
 Hustad, Nicolay, 302.
 Husted, Chr., 174.
 Hustvedt, H. B., 110, 193.
 Hvosløf, Jacob, 283.
 Hyllested, Aug., 277.
 Istrup, Carl, 274.
 Ingebrigtsen, I., 215.
 Ingebrigtsen, J., 16.
 Irgens, J. S., 314.
 Iversen, Alfr., 317.
 Iversen, F., 153, 155.
 Iverslie, P. P., 86.
 Iverson, mrs. F. Lockwood, 280.
 Iverson, S. G., 314.
 Jackwitz, C. R., 277.
 Jackwitz, Johan, 172.
 Jacobsen, M. H., 287.
 Jacobson, A., 73.
 Jacobson, Abraham, 194.
 Jacobson, John, 202.
 Jacobson, O. P. B., 117.
 Jacobson, P., 22.
 Jaeger, Julius, 280.
 Jaeger, Luth, 62, 66, 67, 68, 86, 108, 164, 184, 189, 273.
 Janson, Drude Krogh, 185, 304.
 Janson, Kristofer, 184, 303, 304.
 Jensen, Andrew, 154.
 Jensen, Edward, 70.
 Jensen, George, 171, 189.
 Jensen, Harald, 179.
 Jensen, Jens, 180.
 Jensen, Jørgen, 62, 68, 69, 139, 141, 167, 168, 172.
 Jensen, Michael, 37.
 Jensen, Mina, 160, 161.
 Jensen, N., 178.
 Jernberg, R. A., 203.
 Jersild, J. N., 179.
 Jervell, Hans, 186.
 Johansen, Krøger, 167.
 Johnsen, E. Kr., 196.
 Johnsen, Volkmar, 81.
 Johnson, A. E., 190.
 Johnson, Amond, 198.
 Johnson, Ben, 132.
 Johnson, C. J., 279.
 Johnson, George H., 57, 58, 59, 97.
 Johnson, Gudm. F., 59, 62, 63, 70, 167, 203.
 Johnson, Hans, 172.
 Johnson, J. A. (Skibsnæs), 33, 34, 36, 46.
 Joanson, J. S., 187, 278, 280.
 Johnson, Lars, 213.
 Johnson, Louis, 185.
 Johnson, Martin B., 37.
 Johnson, M. N., 142, 314, 322.
 Johnson, Ole, 165.
 Johnson, Ole C., 33.
 Johnson, O. J., 66.
 Johnson, Simon, 119, 299, 300, 304.
 Josephsen, Ejnar, 73.
 Juhl, Hans, 181.
 Julseth, P. T., 139, 140, 148.
 Jurgens, A., 272.
 Juul, O., 110.
 Jørgensen, Chr., 176.
 Jørgensen, Niels, 175.
 Kahn, Just M., 81.
 *Kalheim, O. M., 110, 111, 112, 113, 114.
 Kasberg, K. A., 263.
 Kildahl, A. D., 165.
 Kildahl, H. B., 197.
 Kildahl, J. N., 233, 237, 238, 256, 300, 304.
 Kirkegaard, Ivar, 180.
 Kirkerød, A. D., 165.
 Kittelson, Charles, 314.
 Kjørstad, Helge, 117.
 Klaveness, Eyvind, 283.
 Klov Dahl, S., 149.
 Knutsson, Kjettil, 133, 134, 136, 137, 143, 186.
 Korfod, I. H., 188.
 Kolderup, Th., 275.
 Kopperdahl, H. J., 143, 169, 170.
 Kopperud, I., 158, 159.
 Koren, V., 215, 216, 218, 219, 220.
 Koto, Paul O., 338.
 Kraabel, A. T., 315.
 Krause, L. F. E., 206, 208.
 Kriedt, Karl S., 187, 283.
 Kringelbach, Axel, 179, 189.

* Paa side 114 er K.'s dødsaar feilagtig angit til 1896; skal være 1895.

- Kringen, Olav, 125, 128, 129, 185, 189.
 Kristson, Anton, 185.
 Krog, H. J. G., 193.
 Krognæs, S. M., 63, 198, 203, 221.
 Kvamme, Kristen, 193.
 Lagro, Chas., 149.
 Lahn, C. M., 56.
 Landmark, G., 183.
 Landsværk, John, 215.
 Lange, A. B., 98, 120, 149, 150.
 Lange, Chr. L., 274.
 Lange, Harald, 153.
 Langeland, H., 201.
 Langland, Knud, 10, 13, 17, 18, 26, 31, 45, 47, 50, 51.
 Langoe, H. J., 153.
 Langseth, P., 188, 192.
 Langum, S. A., 167.
 Larsen, H., 181.
 Larsen, Hanna, 112, 156, 158, 163.
 Larsen, Iver, 45, 46.
 Larsen, Jacob, 37.
 Larsen, Knud, 34.
 Larsen, Laur., 191, 216, 217, 219, 254, 255.
 Larsen, Lauritz, 193.
 Larsen, N. J., 165.
 Larssen, Edvard, 47, 57, 59, 61, 69, 91, 141, 273.
 Lasch, A., 330.
 Lavik, Johs., 97.
 Lawrence, Ole, 21, 26.
 Lawson, Victor, 45, 46.
 Leach, H. G., 163.
 Lee, Andrew E., 316, 327.
 Lee, G. T., 193.
 Lee, J. L., 98.
 Lee, Lars J., 46.
 Leidecher, C., 153.
 Levang, O. M., 148, 185.
 Levanger, Herm., 47.
 Lie, L. J., 215.
 Lien, Børre H., 147.
 Lienløggen, John, 272.
 Lindblom, Robert, 277, 278.
 Lindelie, A., 133, 136, 142.
 Lindtner, J. S., 270.
 Linné, Ragna, 279.
 Listoe, F. C., 98.
 Listoe, S., 57, 58, 96, 98, 100, 189, 190.
 Lohrbauer, H., 288.
 Lohrbauer, mrs. Johs., 279.
 Lomen, J. J., 314.
 Longman, Carl, 274.
 Lorange, Louis, 159.
 Lund, Ed., 124, 127, 133.
 Lund, E. G., 195, 196, 234.
 Lund, Gunnar, 151, 152, 283.
 Lund, L., 198.
 Lund, L. H., 120, 121.
 Lund, O. W., 173, 189.
 Lundby, J. L., 198.
 Lunde, Aagot, 277.
 Lunde, Fr., 304.
 Lunde, Jacob, 192.
 Lundeberg, K. O., 201, 241, 242.
 Lunn, J. C., 180.
 Lunnøw, Magnus, 189.
 Lysnes, D., 221, 233.
 Lystad, J. A., 270.
 Løbeck, E. E., 119, 287.
 Løkensgaard, O., 196, 286.
 Lønne, J., 142.
 Løvdokken, O. O., 188.
 Machold, C. M., 268, 277.
 Madison, James, 155.
 Magelssen, J. W., 34.
 Magelssen, W. C., 314.
 Maland, L. M., 171.
 Mandt, Gunder, 31.
 Marken, M., 153, 154, 173.
 Markhus, George, 111.
 Markhus, L. J., 96.
 Markoe, Abr., 268.
 Mason, A. H., 303, 304.
 Mathiasen, Karl, 178.
 Mathisen, J. G., 203.
 Mattson, Hans, 57, 68, 164.
 Mattson, Johan, 198, 199.
 Mauritzsen, Joh., 14, 23.
 Mauritzson, Jules, 286.
 McLean, Geo., 338.
 Meland, O. S., 228.
 Melby, G., 201.
 Melby, P. N., 202.
 Mellcm, E. G., 172.
 Mellsness, A., 132, 284.
 Mengshoel, E. L., 125, 130, 131, 132, 148, 311.
 Mengshoel, mrs. H., 130, 131.
 Meyer, Hans, 289.
 Meyer, J. H., 159.
 Midling, J. Anker, 91.
 Mikkelsen, A., 110.
 Miller, J. C., 141.
 Moe, Peter, 271.
 Moen, N., 165.
 Moen, N. T., 117.
 Moen, O. L., 272.
 Mohn, G. W., 163.
 Mohn, J. G., 163.
 Mohn, R. A., 163.
 Mohn, Th. N., 163, 195, 236, 237, 256.
 Moldstad, J. A., 203.
 Monrad, R., 72.
 Monsen, Ole, 36.
 Morch, C. D., 274.
 Mortensen, Waldemar, 200.
 Mortvedt, A. O., 197.
 Motzfeldt, A., 144.
 Mueller, G., 47, 81.
 Munkholm, C., 180.

- Muri, L. P. N., 142.
 Muus, B. J., 218, 255.
 Myhre, J. H., 200, 201.
 Myrsven, Ed., 201.
 Myrvold, Peter, 118, 140, 141.
 Mørch, W., 153.
 Mørk, Paal, 303.
 Mørstad, G. O., 201.
 Møst, O. S., 119.
 Nanthrup, E. L., 165.
 Natvick, H. H., 147.
 Neble, H. P., 175, 178.
 Neble, Sophus F., 174, 175.
 Nelson, Anton, 201.
 Nelson, Chr., 284.
 Nelson, C. O., 189.
 Nelson, John M., 316, 325, 326.
 Nelson, Knute, 116, 311, 314, 318, 319, 320, 321, 322.
 Nelson, L. E., 171.
 Nelson, Magnus, 37.
 Nelson, N., 145.
 Nelson, Nick, 288.
 Nelson, Oscar, 72.
 Nelson, P. A., 149.
 Nelson, R. E., 272.
 Nelson, T. E., 274, 283.
 Nelson, Thos., 201.
 Neppelberg, A., 302.
 Ness, Jens A., 332, 334.
 Ness, Ole, 117.
 Nesvig, M. L., 203.
 Nicolaysen, M. A. C., 154.
 Nielsen, C. O., 33.
 Nielsen, Emil, 158, 159.
 Nielsen, Martin, 157.
 Nielsen, Roger, 175.
 Nielsen, Thorw., 144.
 Nilberg, E., 285.
 Nilsen, Ole, 197.
 Nilsson, N., 70.
 Nilsson, Svein, 47, 51, 52, 98, 172, 182, 183.
 Nilsson, Thomas, 191, 192, 193.
 Nomland, K. I., 314.
 Nordgaard, T. S., 143, 169, 170.
 Nordhem, J. B., 46.
 Nordin, Ernest, 278, 279.
 Nordvold, O. S., 146.
 Norgaard, Martin, 275.
 Norli, O. M., 194.
 Norman, Alex., 20.
 Norman, A. E., 139, 140.
 Norman, John, 275, 281.
 Norstog, Jon, 186, 188, 295, 297, 298, 299, 304.
 Nydahl, J. L., 199, 285.
 Næs, K. M., 134.
 Oftedal, Sven, 94, 195, 198, 222, 223, 224, 233, 234, 235, 236, 237.
 Oftelie, John, 169.
 Oftelie, Torkel, 117, 127, 128, 187.
 Olafsson, Jon, 184.
 Oleson, Frank, 150, 151.
 Oleson, O. M., 279.
 Olmen, A. M., 148.
 Olsen, Carl, 30.
 Olsen, Christen, 208.
 Olsen, C. J., 203.
 Olsen, E. G., 156.
 Olsen, Gunder, 315.
 Olsen, I. M., 314.
 Olsen, Ingvar, 164, 165.
 Olsen, Iver, 270.
 Olsen, J., 198.
 Olsen, Joh., 220, 249.
 Olsen, Klaus, 281.
 Olsen, Kølher, 158.
 Olsen, M., 156.
 Olsen, O. Br., 118, 119.
 Olsen, Olai, 93.
 Olsen, P. A., 171.
 Olsen, P. B., 47.
 Olsen, T., 165.
 Olsen, Torkild, 271.
 Olson, Carl, 172.
 Olson, B., 286.
 Olson, Hans, 146.
 Olson, Julius E., 283, 286, 332, 333, 334.
 Olson, Olaf, 316.
 Olson, S. E., 274.
 Olson, W. B., 282.
 Opland, Helge, 147.
 Oppedal, H. O., 85, 86, 89, 189, 190, 191.
 Oppfer, Emil, 178, 181.
 Opsahl, H. O., 200.
 Ordal, O. J., 193.
 Orlob, C. A. F., 154.
 Ortengren, J. R., 277, 278, 279.
 Ottesen, J. A., 191, 208, 215, 216.
 Oulie, Erik, 275, 278, 279.
 Overland, Chr., 185.
 Overland, Tom, 62, 104, 142, 149.
 Palmer, A. H., 332, 334.
 Paschall, Clarence, 330.
 Paulson, O., 222.
 Paulson, Truls, 334.
 Pedersen, Anton, 279.
 Pedersen, mrs. Oline, 287.
 Pederson, Palma, 302.
 Petersen, Clemens, 82, 90, 177, 178, 179.
 Petersen, Erik L., 63.
 Petersen, Franklin, 159, 160, 302.
 Petersen, Haakon, 173.
 Petersen, P., 93.
 Petersen, Peter, 280.
 Petersen, S. A., 316.
 Peterson, Alexander, 271.
 Peterson, Atley, 316.
 Peterson, August, 144.
 Peterson, Henry P., 149, 150.
 Peterson, John, 197.

- Peterson, J. J., 242.
 Peterson, O. M., 46, 86, 90, 91.
 Peterson, S. D., 96.
 Pettersen, Geo. A., 149, 150.
 Pettersen, P. C. A., 21.
 Pettersen, Wilhelm, 47, 202, 294, 295, 302, 304.
 Pierce, T. T., 144.
 Pio, Louis, 82, 84, 86, 89, 90, 184.
 Pomeroy, "Brick", 63, 70.
 Poulsen, J. P., 148, 180.
 Poulson, Nils, 162, 285.
 Prestgard, Kristian, 72, 80, 146, 185.
 Preus, A. C., 14, 16, 17, 25, 27, 214, 215, 218, 219.
 Preus, C. K., 255.
 Preus, H. A., 16, 25, 27, 29, 191, 214, 218, 219, 262.
 Preus, J. A. O., 314.
 Priest, G. M., 332.
 Quale, G. E., 314.
 Quanbeck, C. W., 139.
 Quist, C. A., 125.
 Qvale, mrs. Anna, 285.
 Qvale, Sigvald, 285.
 Kamberg, O. K., 193.
 Rambusch, W. T., 57, 60.
 Rasmussen, B. M., 316.
 Rasmussen, C., 84, 148, 170, 175, 176, 177, 189, 191.
 Rasmussen, Ingeborg, 47.
 Rasmussen, H. E., 196.
 Rasmussen, H. S., 70.
 Rasmussen, M. S., 177.
 Rasmussen, P. A., 192, 201, 212, 213, 232, 249.
 Rath, John, 181.
 Raugland, Carl, 197.
 Ravndahl, G. Bie, 139, 146, 147, 189, 190, 278, 316.
 Ray, Olaf O., 93.
 Refsdal, Olaf, 119, 199, 302.
 Reishus, O. S., 172.
 Reishus, T. S., 167, 172.
 Relling, I. T., 47, 84, 85, 86, 87, 89, 120, 126.
 Remy, A. F. J., 330.
 Reque, L. S., 316.
 Reymert, August, 12.
 Reymert, J. D., 12.
 Reymert, James D., 9, 10, 11, 12, 16, 19, 20, 26, 31.
 Reymert, Theodore, D., 12.
 Reymert, Thorvald, 12.
 Rice, Alb. E., 96, 314.
 Riechel, Olaf, 82.
 Riise, C. M., 16, 17, 23, 24, 26, 28, 36.
 Ringsrud, A. O., 316.
 Ringwall, Oscar, 277.
 Rise, Ola J., 306.
 Risløv, S., 198.
 Ristad, D. G., 257.
 Ristvedt, T., 170.
 Roald, mrs. O., 287.
 Roalkvam, H., 192.
 Roe, Ole, 275.
 Roed, Chr., 165.
 Rood, J. C., 165.
 Rood, Otto, 242.
 Roseland, J. C., 196, 221.
 Rosness, M., 283.
 Rosseland, G., 173.
 Rove, O. I., 271, 283.
 Rowberg, A. A., 163.
 Rude, H. P., 151.
 Rudie, K. K., 302.
 Rufsvold, M., 199.
 Rustone, T. T., 168.
 Ruud, Martin B., 332.
 Rygh, A. N., 46, 159.
 Kygh, G. T., 196, 197, 300.
 Rønne, K., 23.
 Rønning, N. N., 122, 123, 191.
 Røthe, Peter, 150.
 Sagen, K. A., 193.
 Salmonsens, M., 47, 82.
 Salomon, Michael, 155, 156.
 Sanderson, A., 26.
 Sartz, R. S. N., 45, 62, 85, 89, 104, 158, 159, 168.
 Saxe, H. G., 117.
 Saxe, Ludv., 283.
 Schefstad, J., 279.
 Schilliaas, M., 157.
 Schmidt, E. W., 249.
 Schmidt, F. A., 195, 218, 230, 231, 252, 254.
 Schmidt, Hoffman, 47, 81.
 Schofield, W. H., 330, 333.
 Schoyen, D. M., 47, 52, 82, 168, 169.
 Schrøder, Joh., 32, 41, 42, 116, 147.
 Seeman, Jacou, 26, 36, 57.
 Selfors, E., 165.
 Selness, Johan, 300.
 Serumgard, S., 283.
 Severson, S. O., 198.
 Shirley, Martin, 143, 198.
 Siewers, Lyder, 72, 77, 78, 183.
 Sihler, W., 212.
 Siljan, L. J., 47, 165.
 Simons, John, 315.
 Simonson, S., 149.
 Siverson, John O., 142.
 Sjødahl, J. M., 154.
 Skartvedt, G., 147.
 Skinvik, O. M., 149.
 Skjerdingsstad, Sophie, 279.
 Skofstad, Even, 10.
 Skofstad, Johannes, 9.
 Skotheim, O. H., 201.
 Skrondal, I., 201.
 Skjørdalsvold, J. J., 94, 95, 96, 118, 119, 287.

- Sletten, P. C., 97.
 Smith, Anna, 277, 278.
 Smith, Carl J., 284.
 Smith, P. J., 132, 284.
 Smith, R. M., 26.
 Sneve, Ole S., 119, 120, 301, 302, 304,
 Soelberg, A. H., 151.
 Solberg, C. Fr., 27, 28, 29, 31, 32, 58, 59.
 Solberg, Chas. B., 271, 272.
 Solberg, Chr., 46, 47.
 Solem, A., 116, 117, 189.
 Soley, Chas., 165.
 Soot, H. R., 165.
 Sperati, Carlo A., 280, 281.
 Spilde, Hans, 70, 104, 107.
 Stabo, T., 186.
 Stafne, Ole, 144.
 Stangeland, E., 17, 22, 25, 26, 36.
 Stavnheim, L., 125, 127, 139, 185, 186,
 187, 189, 190, 283.
 Stavrum, Thos., 272.
 Stearns, miss Sophia, 288.
 Steenerson, Halvor, 323, 324.
 Stempel, G. H., 330.
 Stenholt, L. A., 145, 296.
 Stensland, Paul O., 85.
 Stensrud, E. M., 156.
 Stomberg, A. A., 331.
 Stone, S. H., 269.
 Storeygard, P. E., 188.
 Storm, Joh., 168.
 Story, John, 116, 148, 189.
 Strand, Svein, 196.
 Strass, I. F., 147.
 Strøm, Anna, 278.
 Strøm, L. E., 117.
 Strøm, Nicolai, 271.
 Strømme, G. J., 284.
 Strømme, Peer, 85, 89, 111, 112, 125, 134,
 137, 138, 149, 185, 186, 298, 304.
 Stuart, O. C., 147.
 Stub, H. A., 14, 17, 25, 214, 215.
 Stub, H. G., 191, 193, 218, 219, 231.
 Sturtevant, A. M., 331, 333.
 Suckow, B. W., 33, 182.
 Sunde, E., 146.
 Sunde, Julius, 157.
 Sundheim, A. M., 153, 187, 191.
 Svanøe, Peter, 84.
 Svendsen, Aug., 22.
 Sverdrup, G., 94, 195, 198, 199, 222, 224,
 225, 233, 234, 235, 236, 237, 240.
 Sverdrup, George, jr., 251.
 Sverdrup, Otto, 274.
 Swan, mrs. Augusta, 287.
 Swan, H., 169.
 Swensen, Lars, 198, 233.
 Swenson, L. E., 199.
 Swenson, Lauritz S., 313, 314.
 Swenson, O. S., 147.
 Sweringen, G. F. van, 330.
 Syverson, Casper, 117.
 Sæterlie, M., 196.
 Sætre, Allan, 47, 303.
 Sjøderstrøm, Alfr., 189.
 Sjøhoel, H., 116.
 Sjølsness, L. P., 143.
 Sjønderaal, John, 149.
 Sjørensen, A., 175.
 Sjørensen, S., 45, 62, 85, 89, 104, 105,
 107, 108, 109, 184, 191, 272.
 Sjørensen, mrs. S., 105.
 Sjørensen, Sigv., 146.
 Tank, Otto, 33, 264.
 Teigen, K. M., 173, 297, 298.
 Teisberg, A. K., 117.
 Tellefsen, Carl, 288.
 Tellefsen, T., 165.
 Tellefsen, T., 165.
 Tennyson, Falk, 283.
 Thisted, C. T., 70.
 Thoen, L., 110.
 Thomassen, P. O., 154.
 Thompson, George, 316.
 Thompson, Gullik, 26.
 Thompson, Noah, 171.
 Thompson, Ole, 26.
 Thompson, Peder, 213.
 Thompson, T. B., 332, 333, 334, 336.
 Thompson, Thos. O., 316.
 Thorson, Harald, 58.
 Thorp, C. A., 203.
 Thorpe, L. O., 285.
 Thorson, P. O., 133, 134, 135, 136, 191.
 Thorson, Thomas, 316.
 Thorstenberg, Edw., 332, 334.
 Thorsvig, K. O., 275.
 Thorvilson, T. K., 118.
 Thorwick, Martha, 156.
 Thrane, Marcus, 20, 91, 92, 93.
 Throndsen, K., 73, 183.
 Thuland, Asbjørn J., 151, 157.
 Thuland, Erik, 156, 167.
 Tingelstad, John O., 331, 337.
 Tjernagel, L. J., 169.
 Tollefson, I., 202.
 Tollefson, S. R., 202.
 Tomte, F. A., 281.
 Torgersen, O., 13, 29.
 Torgersen, J. Z., 200, 270.
 Tosterud, A. C., 172.
 Trandberg, P. C., 200.
 Treider, Chr., 200.
 Trockstad, Axel P., 143, 144.
 Trockstad, Edvin, 173.
 Trovaten, A. A., 139, 140, 142.
 Trøan, E., 31.
 Trøan, Ole, 168, 169.
 Trønsdal, F. L., 119.
 Tveitmoe, O. A., 156.
 Tufte, T. E., 286.
 Tunheim, S., 201.

- Twede, O. O., 202, 287.
 Tønder, O. T., 165.
 Ueland, A., 57, 59, 273.
 Ueland, G. T., 268.
 Ulsaker, I. H., 128, 170, 188.
 Ulvestad, M., 314.
 Underwood, A. J., 116.
 Unonius, C. N., 22.
 Urseth, H. A., 198.
 Ustrud, H. A., 147, 316.
 Vaage, Harald, 158, 159.
 Vangsnes, O. P., 193.
 Vehlen, A. A., 187, 290.
 Vickner, E. J., 332, 338.
 Vincent, George, 337.
 Vinje, A. J., 316, 317.
 Volckmar, H., 158, 159.
 Volk, John, 31, 177, 178, 190.
 Volstead, A. J., 321, 324.
 Vowles, Z. R., 330.
 Walby, H. C., 165.
 Waldeland, Erik, 198.
 Walther, C. F. W., 229.
 Warloe, T., 270.
 Warner, Hans B., 70, 316.
 Wee, M. O., 200.
 Weenaas, A., 198, 222, 249, 250.
 Weflen, M., 285.
 Weiser, C. J., 72.
 Wergeland, Agnes, 295, 299.
 Werner, Fred M., 262, 283.
 Wesenberg, Michal, 58, 59, 69, 70, 106,
     141, 149.
 Wessell, Ivar, 47.
 Westel, H. L., 242.
 Westergaard, Ove, 58, 93.
 Weswig, C. M., 197.
 Wetteland, Sophie, 287.
 White, Kathinka P., 277.
 Widvey, T. J., 31, 145.
 Wiese, M. Fr., 192.
 Wiig, John, 149.
 Wiig, K. P., 143.
 Wiker, P., 165.
 Wilhelmsen, R. F., 200.
 Wilson, Charles, 23.
 Winberg, A. W., 154.
 Windingstad, Ole, 281.
 Winge, Chr., 29, 31.
 Winslow, Ferd. S., 81.
 Wist, Johs. B., 72, 79, 80, 98, 167, 168,
     172, 185, 189, 191.
 Wold, C. L., 156.
 Wold, O. C., 284.
 Wolf, Sigrid, 278.
 Wolf, Sven, 277.
 Woll, Carsten T., 281.
 Wollan, G. B., 166.
 Wright, A., 195, 221.
 Wulff, Otto, 180.
 Wulfsberg, E., 192, 194.
 Xavier, J. U., 193.
 Xavier, N. P., 193.
 Yd tie, Peder, 171.
 Ylvisaker, Joh., 218.
 Ytterbøe, H., 237.
 Yttrup, A. C., 277.
 Zimmermann, Joh., 270.
 Øbom, Gustav, 31, 32.
 Ødegaard, Ivar, 283.
 Østby, O. A., 200.
 Østensøe, John, 170.
 Østensøe, Ole, 170, 189.
 Østerhus, C. S., 203.

BLADFORTEGNELSE.

- Aarbog, Gudbrandsdalslagets, 188.
- Aarbog, Trøndernes, 188.
- Advent Tidende, 203.
- Afholds-Basunen, 136, 142, 143.
- Afholdsbladet, 118.
- Afholdsvennen, 171.
- Aftenlæsning, 104.
- Albert Lea Posten, 78, 145.
- Albert Lea Skandinav, 144.
- Alvor og Skjæmt, 173.
- American Scandinavian Review, 156, 162.
- Amerika, 17, 46.
- Amerika, 86, 110, 111, 112, 113, 114, 116, 138, 156, 169.
- Arbeideren, 70.
- Arbeideren (Eau Claire), 117.
- Arbeidets Ridder, 167.
- Arbeidsmanden, 172.
- Augsburg Ekko, 199.
- Balder-Posten, 144.
- Banneret, 129, 143.
- Barnets Ven, 198.
- Bibel-Vennen, 203.
- Bien, 153, 155.
- Bikuben, 154.
- Billed-Magazin (Illustreret), 52, 182, 183, 184.
- Braat og Brand, 157.
- Broderbaandet, 201.
- Brød og Sverd, 201.
- Budbæreren, 199.
- Bud og Hilsen (Tunheim), 201.
- Bud og Hilsen (Wiese), 192.
- Budstikken, 45, 59, 62, 63, 66, 67, 68, 69, 85, 89, 100, 103, 104, 184, 189, 273.
- Børne-Blad, 193, 194.
- Børnebudet, 197.
- Børnevennen, 199.
- California-Posten, 155.
- Canada-Skandinaven, 165.
- Chicago-Emissæren, 201.
- Chicago-Lutheraneren, 201.
- Chicago-Posten, 173, 175, 176.
- College Chips, 194.
- Connecticut Folkeblad, 181.
- Dagbladet, 89, 90.
- Dagen, 143.
- Dagslyset, 93.
- Dakota, 136, 139, 142, 168.
- Dakota-Bladet, 142.
- Dania, 180.
- Dannebrog, 180.
- Dannevirke, 173, 177.
- Dansk-Amerikaneren, 157, 181.
- Danskeren, 173, 179.
- Dansk Folketidende, 181.
- Decorah-Posten, 71, 72, 73, 76, 77, 78, 79, 80, 86, 89, 96, 99, 101, 106, 113, 126, 146, 172, 183, 189.
- Democraten, 13, 17, 18.
- Den danske Amerikaner, 181.
- Den Danske Pioneer, 83, 173, 174, 175, 181.
- Den evang. Basun, 201.
- Den evang. Herold, 201.
- Den Fjerde Juli, 139.
- Den Forenede Kirkes Missionsblad, 195.
- Den frie Presse, 143.
- Den kristelige Lægmand, 201.
- Den kristelige Talsmand, 200.
- Den lutherske Missioner, 202.
- Den norsk-amerikanske Independent, 90.
- Den norske Amerikaner, 17, 19, 25, 26, 27, 36, 37.
- Den norske Amerikaner (Chicago), 93.
- Den norske Amerikaner (Dakota), 142.
- Den norske Amerikaner (N. Y.), 156, 157, 158.
- Den norske Immigrant, 61, 69.
- Den norske Lutheraner, 198.
- Den norske Settler, 165.
- Den nye Tid, 93.
- De Norskes Ven, 13, 17, 29.
- Det frie Ord, 143.
- Det frie Ord (Minneapolis), 167.
- Det Hvide Baand, 173.
- Det udflyttede Norge, 167.
- Devils Lake Tidende, 142.
- Duen, 200.
- Duluth Banner, 149, 150.
- Duluth Skandinav, 149, 171.
- Dølen, 188.
- Eau Claire Tidende, 117.
- Ebenezer, 63, 203.
- Ebenezer (baptist), 203.
- Eidsvold, 136, 186.

- Eidsvold, nr. 2, 186.
 Emigranten, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 40, 42, 43, 52, 100, 107, 183, 188.
 Enderlin Folkeblad, 144.
 Ervingen, 194.
 Evangeliets Sendebud, 203.
 Ev.-luthersk Kirketidende, 24, 183, 192, 193, 194.
 Evangelisten, 203.
 Everett Ekko, 157.
 Fakkelen, 79, 167.
 Familie-Kredsen, 167.
 Familie-Vennen, 167.
 Fargo-Posten (1), 138, 139, 140.
 Fargo-Posten (2), 143.
 Feltraabet, 167.
 Fergus Falls Ugeblad, 116, 117, 128, 147, 189.
 Figaro, 91.
 Fjerde Juli og Dakota, 128, 139, 140.
 Folkebladet (Milwaukee), 70.
 Folkebladet (Minneapolis), 94, 95, 96, 189.
 Folketidende, 146.
 Folkets Avis, 70.
 Folkets Avis, 142.
 Folkets Avis (2), 173, 175.
 Folkets Røst, 70.
 Folkets Røst (Dakota), 142.
 Folkets Tidende, 127.
 Folkets Ven, 132.
 Folkets Ven (Fargo), 143.
 Folkevennen, 57.
 Folkevennen (La Crosse), 146.
 Folke-Vennen, 200.
 For Gammel og Ung, 202.
 For Hjemmet, 78, 183.
 For Kirken og Hjemmet, 202.
 Fra alle Lande, 160, 181.
 Fra Fjernt og Nær, 71.
 Fram, 69, 128, 138, 139, 140, 141.
 Fram (San Francisco), 156.
 Fram (Seattle), 157.
 Fredsbudet, 200, 202.
 Frem, 172.
 Fremad, 61, 81, 82, 100.
 Fremad (Marinette), 181.
 Fremad (Sioux Falls), 147.
 Fremskridt, 172.
 Fremtiden, 143.
 Friheden, 81, 82.
 Frihed og Fangenskab, 70.
 Friheds-Banneret, 14, 23.
 Fædrelandet, 25, 32, 37, 41, 42, 45, 75, 104, 116.
 Fædrelandet og Emigranten, 29, 32, 41, 42, 43, 44, 45, 62, 64, 99, 103, 104, 108, 145, 146, 169, 189.
 Gaa Paa, 130, 131, 311.
 Gasseren, 199.
 Gauken, 169.
 Grafton-Posten, 144.
 Grand Forks Tidende, 69, 102, 103, 104, 106, 107, 135, 141, 142.
 Hallingen, 187-8.
 Halling-Minne, 187.
 Haugeianeren, 200.
 Heimdal, 82, 83, 176.
 Heimdal (St. Paul), 99, 170, 176.
 Hemnica, 199.
 Hjemmets Vern, 157.
 Husbibliotek, 46, 81.
 Hvepsen, 159.
 Hylderøsten (methodist), 200.
 Hylderøsten (Trandberg), 200.
 Idun, 186.
 I ledige Timer, 184.
 Illinois-Posten, 171.
 Illustreret Familieblad, 81, 84.
 Illustreret Familie-Journal, 173, 175, 177.
 Illustreret Ugeblad, 84, 175.
 Indremissionæren, 193.
 Jubilate, 166.
 Kinamissionæren, 200.
 Kirkebudet, 203.
 Kirkelig Samler, 173, 180.
 Kirkelig Tidende, 200.
 Kirketidende (norsk-luthersk), 14, 15, 18, 19, 20, 23, 30, 195, 198.
 Klæggen, 159.
 Koloniens Argus, 157.
 Krydseren, 89.
 Krydseren (Minneapolis), 168.
 Krydseren (N. Y.), 159.
 Kvartalskrift (Det norske selskabs), 185, 285.
 Kvartalskrift (for Den norsk-lutherske kirke i Amerika), 189.
 Kvinden og Hjemmet, 160, 161, 181.
 Kvindens Magasin, 127, 161.
 La Crosse Posten, 80, 146.
 La Crosse Tidende, 80, 146.
 Landmanden, 143, 170.
 Lutheraneren, 195.
 Lutheraneren og Bibelbudet, 195.
 Lutheran Herald, 110, 193, 194.
 Luthersk Børneblad, 195, 197.
 Luthersk Kirkeblad, 195, 198.
 Luthersk Sendebud, 192.
 Luthersk Skoleblad, 192.
 Luthersk Tidsskrift, 198.
 Lutherske Vidnesbyrd, 195, 198.
 Lygten, 202.
 Lyngblomsten, 199.
 Lynilden, 170.
 Maanedlig I. S. W. A. Journal, 132.
 Maanedstidende (kirkelig), 14, 15, 24, 30, 31, 75, 191.
 Madison Tidende, 170, 171.
 Michigan Skandinav, 180.
- Luthersk Kirketidende*
Augustana
Lutheranere

- Mine Børn, 201.
 Minneapolis Tidende, 24, 43, 45, 62, 69, 85, 86, 89, 98, 99, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 142, 189, 274.
 Minnesota, 29, 58, 59, 60.
 Minn. Falls Journal, 69.
 Minnesota Folkeblad, 170.
 Minnesota-Posten (Red Wing), 69.
 Minnesota-Posten (St. Paul), 173, 180.
 Minnesota Skandinav, 65.
 Minnesota Tidende, 171.
 Minot-Posten, 143.
 Mirror, 194.
 Missionslæsning, 193.
 Missionsvennen, 193.
 Missionæren, 159.
 Missionæren, 202.
 Montana Folkeblad, 169.
 Montana Statstidende, 169.
 Morgenstjernen (mormonblad), 154.
 Morgenstjernen (Poulsbo), 201.
 Mouse River Tidende, 143.
 Nationaltidende, 100, 171.
 Nord Dakota-Posten, 143, 168.
 Norden, 67, 82, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 108, 111, 112, 119, 138, 185.
 Norden (Grafton), 144.
 Norden (Racine), 173, 180.
 Nordiske Blade, 157, 158, 159.
 Nordisk Folkeblad, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 81, 97, 100.
 Nordisk Folkeblad (Chicago), 90.
 Nordisk Tidende, 158, 159.
 Nordlandslaget (aarsskrift), 188.
 Nordlyset, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 29, 30, 31, 40.
 Nordlyset (Dakota), 142.
 Nordlyset (Northfield), 58, 69.
 Nordlyset (N. Y.), 173, 177, 178, 181, 190.
 Nordstjernen, 17, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 36, 37.
 Nordstjernen (Albert Lea), 144.
 Nordstjernen (Dakota), 69, 106, 141.
 Nordstjernen (Red Wing), 172.
 Nordstjernen (Whitehall), 70.
 Nordvesten (Madison), 69, 107.
 Nordvesten (Minot), 143.
 Nordvesten (St. Paul), 43, 52, 55, 60, 80, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 104, 106, 120, 141, 145, 149, 171, 172, 189.
 Norge (Granite Falls), 80, 172.
 Norge (N. Y.), 160.
 Norge (Stoughton), 154, 173.
 Norges-Posten, 159.
 Norden, 45, 124, 125, 127, 128, 133, 134, 135, 136, 143.
 Normanna, 55, 167.
 Normanna (Seattle), 157.
 Normanna Banner, 116, 147.
 Normannaheimen, 173.
 Normannen, 52, 169.
 Norrøna, 164.
 Norrøna (landsmaal), 188.
 Norsk Aftenblad, 61, 91.
 Norsk-amerikansk Musiktidende, 166.
 Norsk Maanedsskrift, 108.
 Norsk Maanedstidende, 59, 65, 184.
 Norsk Magasin, 157.
 Norsk Ungdom, 203.
 Norwegian American, 162, 163.
 Nye Nordvesten, 173.
 Nye Norge, 160.
 Nye Normanden, 124, 125, 127, 129, 132.
 Ny Tid, 125, 127, 186.
 Nytt Normanna Banner, 116, 147, 148.
 Nødtvungent Forsvar, 192.
 Opbyggelsesblad for lutherske Kristne, 192.
 Ottawa Tidende, 171.
 Our Friend, 193.
 Our Messenger, 196.
 Pacific-Emisseren, 201.
 Pacific Herald, 192.
 Pacific-Posten (1), 156.
 Pacific-Posten (2), 155, 156.
 Pacific-Posten (Everett), 157.
 Pacific Skandinav, 155.
 Pacific-Skandinav, 153.
 Papegøien, 157.
 Patronen, 200.
 Perth Amboy Avis, 181.
 Perth Amboy Folkeblad, 157, 181.
 Politiken, 125, 127, 138.
 Saamanden, 184.
 Sacred Heart-Bladet, 170.
 Sacred Heart Republican, 170.
 Samband, 187.
 Samfundet, 90, 184.
 Samfundet (N. C. Brun), 195, 202.
 Samhold, 129, 170.
 Samvirke, 145.
 Sandhed og Frihed, 201.
 Sandhedens Tidende (adventistblad), 203.
 Sandhedens Tidende (mormonblad), 155.
 Sanger-Hilsen, 166.
 Scandia, 120, 149.
 Scandinavia (Chicago), 163.
 Scandinavia (Madison), 70, 164.
 Scandinavian Song, 166.
 Seattle Tidende, 157.
 Sennepskornet, 157.
 Signalet, 201.
 Sioux City Tidende, 131, 148.
 Sioux City Tilskuer, 148.
 Sioux Falls-Posten, 147.
 Sisseton-Posten, 173.
 Skandia (Poulsen), 148, 180.
 Skandinav, 17, 29, 42, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 59, 60, 61, 66, 73, 81, 82, 86, 87, 89, 93, 99, 100, 106, 112, 113, 120, 145, 147, 168, 172, 173, 180, 183, 189.

Reform 117

- Skandinav, N. Y., 14, 157.
 Skandinavisk Demokrat, 63, 70.
 Skandinavisk Post, 31, 32, 157.
 Skandinavisk Tribune, 52, 79, 168.
 Skandinavisk Typograf Tidende, 173.
 Skirnir, 148, 185.
 Skoleblad, 194.
 Skolen og Hjemmet, 172.
 Skøierguten, 132.
 Smuler, 100, 186, 187.
 Social-Demokraten, 173.
 Spokane Ekko, 157.
 Spokane Skandinav, 153, 157.
 Spokane Tidende, 157.
 Spring Grove-Posten, 167.
 Spøgefuglen, 173, 179.
 St. Paul Tidende, 170, 173, 175.
 Statstidende (Devils Lake), 142.
 Statstidende (Hillsboro), 136, 143.
 Stillehavs-Posten, 156.
 Stjernen, 181.
 Superior-Posten, 120, 138, 149.
 Superior Tidende, 149, 171.
 Syd Dakota Ekko, 139, 146, 147, 189.
 Symra, 80, 185, 186.
 Søndagsskolebladet, 195, 201.
 Sønderjydske Tidende, 180.
 Søndre Minnesota, 144.
 Sønner af Norge, 187.
 Tacoma Budstikke, 107, 157.
 Tacoma Folkeblad, 107, 157.
 Tacoma Tidende, 152, 153, 166.
 Taktstokken, 166.
 Telesoga, 128, 187, 188.
 Templarbladet, 119, 170.
 The Children's Companion, 197.
 The Christian Youth, 196.
 The Lutheran Intelligencer, 199.
 The North, 68, 164.
 The Norwegian American, 164.
 The Scandinavian American, 162.
 The Scout, 194.
 The Sunday School Helper, 195, 197.
 The United Lutheran, 196, 197.
 Theologisk Tidsskrift, 193.
 Tiden (Fergus Falls), 116.
 Tiden (St. Paul), 69.
 Tidsskrift for Kirke og Samfund, 200.
 Ugeblad for Kirken og Hjemmet, 202.
 Ugebladet, 173, 175.
 Ungdommens Ven, 121, 122, 123, 124.
 Utah-Posten, 154.
 Utah Skandinav, 154.
 Valdris-Helsing, 187.
 Valkyrien, 155.
 Varden (1), 145.
 Varden (2), 145.
 Ved Arnen, 71, 72, 75, 77, 80, 183.
 Verdens Gang, 47.
 Vesten, 139.
 Vsten (Omaha), 181.
 Vestens Skandinav, 157.
 Vesterheimen, 129, 143.
 Vesterheimen (Rushford), 167.
 Vesterheimen (Sioux City), 148.
 Vesterheimen (S. Dak.), 146.
 Vestkysten, 157, 166.
 Vidnesbyrdet, 202.
 Vidnesbyrd for Broderkredsen, 202.
 Viking, 164.
 Vikingen, 91.
 Vikingen (Madison), 168.
 Vikingen (Minneapolis), 171.
 Vikingen (Teigen), 173.
 Vingaardsmanden, 202.
 Viserguten, 129, 130.
 Vor Republik, 169.
 Vor Tid, 138, 166, 185, 186.
 Vort Blad, 200, 202.
 Vort Land, 52, 202.
 Vort Land (Seattle), 157.
 Vort nye Hjem, 173.
 Vægteren, 173, 180.
 Vaisenhus Tidende, 202.
 Washington-Posten, 107, 150, 151, 153.
 Washington Tidende, 150.
 Williams County Skandinav, 144.
 Wisconsin Banner, 28, 70.
 Wisconsin Normannen, 169.
 Zoar, 193.

* Paa side 185 bedes rettet: Der staar, at "Vor Tid" blev oprettet 1905; skal være 1904.

Augsburg College
George Sverdrup Library
Minneapolis, Minnesota 55404

E 184 .S2 W8

8 39

Wist, Johannes Benjamin.

Norsk-amerikanernes

E 184 .S2

8 39

Wist, Johannes Benjamin.

Norsk-amerikanernes
festschrift. 1914

E 184 .S2 W8

8 39

839

Wist, Johannes Benjamin.

Norsk-amerikanernes
festschrift, 1914

